

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL ve İCRA-İFLÂS HUKUKU)
ANABİLİM DALI**

HACİZDE ve İFLÂSTA ALACAKLARIN SIRASI

Yüksek Lisans Tezi

Hikmet BİLGİN

Ankara-2011

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL ve İCRA-İFLÂS HUKUKU)
ANABİLİM DALI**

HACİZDE ve İFLÂSTA ALACAKLARIN SIRASI

Yüksek Lisans Tezi

Hikmet BİLGİN

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ramazan ARSLAN**

Ankara-2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL ve İCRA-İFLÂS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

HACİZDE ve İFLÂSTA ALACAKLARIN SIRASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ramazan ARSLAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı-Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınav Tarihi: 30 / 12 / 2011

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(30/12/2011)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VII
KAYNAKÇA.....	IX
GİRİŞ.....	1
§ 1. SIRA CETVELİ KAVRAMI.....	4
A. Hacizde Sıra Cetveli	4
B. İflâsta Sıra Cetveli.....	14
§ 2. SIRA CETVELİ DÜZENLENMESİNDEKİ AMAÇ.....	22
§ 3. SIRA CETVELİNİN İŞLEVİ, HUKUKİ NİTELİĞİ VE İÇERİĞİ.....	26
§ 4. TAKİP HUKUKUNDA ÖNGÖRÜLEN SIRA DÜZENİ.....	28

BİRİNCİ BÖLÜM

REHİNLİ ALACAKLARDAN ÖNCE ÖDENMESİ GEREKEN (RÜÇHANLI) ALACAKLAR

§ 1. GENEL OLARAK RÜÇHANLI ALACAKLAR.....	30
§ 2. RÜÇHANLI ALACAKLARIN SIRASI.....	32
A. Malın Aynından Doğan (Aynî) Vergi Alacağı (6183 Sayılı AATUHK. md.21/2)33	
I. Genel Olarak.....	33
II. Gümrük Vergisi.....	38
III. Emlak (Akar) Vergisi.....	41
IV. Veraset ve İntikal Vergisi	42
V. Motorlu Taşıtlar Vergisi	44
VI. Katma Değer Vergisi	45
B. Rehinli Malın Muhafaza ve Satış Giderleri	47
C. Gemi Alacaklısı Hakkı.....	50
I. Genel Olarak.....	50
II. 6762 sayılı (meri) Türk Ticaret Kanunu'ndaki Durum.....	52
1. Genel Olarak Gemi Alacaklısı Hakkının Kapsamı.....	52
2. Gemi Alacaklısı Hakkının Konusunu Teşkil Eden Alacaklar	52
3. Gemi Alacaklısı Hakkının Önceliği.....	55

4. Gemi Alacaklısı Haklarının Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi.....	58
III. 6102 sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'ndaki Durum.....	61
1. Genel Olarak Gemi Alacaklısı Hakkının Kapsamı.....	61
2. Gemi Alacaklısı Hakkının Konusunu Teşkil Eden Alacaklar (Gemi Alacakları)	61
3. Gemi Alacaklarının Sırası.....	63
4. Gemi Alacaklarının Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi	65
D. Rehinli Taşınmazın Korunmasına ve İyileştirilmesine İlişkin Tedbirlerden Doğan Gider Alacağı (TMK. md.865, md.867, md.877)	66

İKİNCİ BÖLÜM

REHİNLİ ALACAKLAR

§ 1. GENEL OLARAK.....	69
A. Teminat, Rehin ve Rehinli Alacak Kavramları.....	69
B. Rehinli Alacakların Sırası	71
I. Genel Olarak.....	71
II. Rehin Hakkı ile Diğer Sınırlı Aynî Hakları Arasındaki Sıra İlişkisi	74
1. Genel Olarak.....	74
2. Rehin Haklarıyla İrtifak Hakları Arasındaki Sıra İlişkisi	78
3. Rehin Haklarıyla Taşınmaz Yükleri Arasındaki Sıra İlişkisi	82
4. Rehin Haklarıyla Şerhedilmiş (Şahsî) Haklar Arasındaki Sıra İlişkisi.....	83
§ 2. TAŞINIR REHNİYLE TEMİNAT ALTINA ALINMIŞ ALACAKLAR	85
A. Taşınır Rehni Kavramı.....	85
B. Taşınır Rehinlerinde Sıra Düzeni.....	86
I. Genel Olarak.....	86
II. Ticari İşletme Rehni	88
1. Genel Olarak.....	88
2. Aynı Ticari İşletme Üzerinde Birden Fazla Ticari İşletme Rehni Kurulması Durumundaki Sıra İlişkisi.....	89
3. Ticari İşletme Rehni İle İpotek Arasındaki Sıra İlişkisi (Eklentiler Yönünden)	90
III. Gemi İpoteği	93

1. 6762 Sayılı (meri) Türk Ticaret Kanunu'ndaki Durum.....	93
a. Genel Olarak	93
i. Sicile Kayıtlı Olmayan Gemiler Hakkında.....	93
ii. Sicile Kayıtlı Gemiler Hakkında	94
b. İpoteğin Konusu ve Kapsamı.....	95
c. Gemi İpoteğinde Sıra	95
2. 6102 Sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'ndaki Durum	97
a. Genel Olarak	97
b. İpoteğin Konusu ve Kapsamı.....	98
c. İpotekli Alacakların Gemi Üzerindeki Diğer Alacaklarla Birlikte Tâbi Olduğu Sıra Düzeni	98
IV. Hak ve Alacakların Rehni.....	101
1. Genel Olarak	101
2. Hak ve Alacakların Rehninde Sıra.....	102
V. Hapis Hakkı	103
1. Genel Olarak	103
2. Hapis Hakkının Sırası	104
VI. Diğer Teslimsiz Taşınır Rehni Türleri.....	105
C. Taşınır Rehinlerinin Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi	106
§ 3. TAŞINMAZ REHNİYLE TEMİNAT ALTINA ALINMIŞ ALACAK-LAR 107	
A. Genel Olarak Taşınmaz Rehinlerinde Sıra Düzeni.....	107
B. Kanuni İpoteklerin Sırası	108
I. Genel Olarak.....	108
II. Tescile Tâbi Kanuni İpoteklerin Türleri	109
1. Satıcının Semen Alacağıın Teminatı Olan İpotek	109
2. Elbirliği Mülkiyetinde Paydaşların Paylaşmadan Doğan Alacaklarının Teminatı Olan İpotek	109
3. Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesinde Bakım Alacağıın Teminatı Olan İpotek (BK. md.513).....	110
4. Üst Hakkı Sahibinin Bedel Alacağıın Teminatı Olan İpotek	110
5. Üst Hakkında Arazi Malikinin İrat Alacağıın Teminatı Olan İpotek	110

6. Kat Mülkiyetinde Ortak Giderlerin Teminatı Olan İpotek (KMK. md.22/II).....	111
II. Kanuni İpoteklerin Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi	112
III. Yapı Alacaklısı (İnşaatçı) İpoteği	113
1. Genel Olarak	113
2. Yapı Alacaklısı İpoteğinin Sırası	113
a. Genel Kural	113
b. Değer Fazlası Üzerinde Öncelik Hakkı Veren İmtiyaz	114
c. Yapı Alacaklılarının Diğer Rehinli Alacaklılar Karşısındaki Durumu.....	115
d. Yapı Alacaklılarının Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi	118
C. Akdî İpoteklerin Kapsamı	119
I. Genel Olarak.....	119
II. Akdî İpoteğin Alacak Yönünden Kapsamı	121
1. Anapara İpoteği – Üst Sınır İpoteği Ayrımı	121
2. Anapara İpoteğinin Kapsamı	124
3. Üst Sınır (Limit) İpoteğinin Kapsamı	126
III. Akdî İpoteğin Taşınmaz Yönünden Kapsamı.....	129
1. Genel Olarak	129
2. Eklentilere İlişkin Özel Durumlar.....	131
D. İpotekli Alacakların Sırası	132
I. Genel Olarak Sıra ve Derece Kavramları	132
II. Sabit Dereceler Sistemi	133
1. Genel Olarak	133
2. Sabit Dereceler Sisteminin Öngördüğü Sıra Düzeni	137
3. Sabit Dereceler Sisteminin İstisnaları.....	139
a. Kanundan Doğan İstisnalar	139
b. Sözleşmeden Doğan İstisnalar	141
III. Akdî İpoteklerin Kanuni İpoteklerle Sırası İlişkisi.....	144
IV. İpoteklerin Hacizlere Karşı Konumu.....	146

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADİ ALACAKLARDAN ÖNCE ÖDENMESİ GEREKEN ALACAKLAR

§ 1. MASA ALACAKLARI ve İFLÂS MASRAFLARI.....	149
A. Genel Olarak Masa Alacağı ve İflâs Masrafı Kavramı.....	149
B. Masa Alacağı – İflâs Alacağı Ayrımı.....	150
C. Masa Alacakları ile İflâs Masraflarının Kapsamı ve Sırası	154
D. Masa Alacakları ile İflâs Masrafları Arasındaki Sıra İlişkisi.....	158
§ 2. TAKİP HARÇ ve MASRAFLARI.....	161
§ 3. ÖZEL KANUNLARDA RÜÇHAN HAKKI TANINAN ALACAKLAR.....	164
A. Genel Olarak	164
B. Avukatlık Kanunu md.166/2, 166/4 (Vekâlet Ücreti Alacağı)	168
C. İcra ve İflâs Kanunu md.36/6 (Tehir-i İcra Teminatı)	172
D. 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu md.17/6.....	173
E. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun md.12	174
F. 4857 Sayılı İş Kanunu md.36/3	175
G. 6762 Sayılı (meri) Türk Ticaret Kanunu md.757 (6102 Sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu md. 845)	176

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

REHİNLİ OLMAYAN (ADİ) ALACAKLAR

§ 1. GENEL OLARAK ADİ ALACAK KAVRAMI ve ADİ ALACAKLARIN SIRASI.....	177
§ 2. İMTİYAZLI ADİ ALACAKLAR.....	178
A. Genel Olarak İmtiyazlı Alacak Kavramı	178
B. İİK. md.206’da Öngörülen İmtiyazlı Alacaklar.....	183
I. Birinci Sıra.....	183
1. İşçi Alacakları	184
a. Genel Olarak	184
b. İşçi Alacaklarının Durumu.....	187
2. Yardım Sandıklarının ve Yardım Teşkilatı İçin Kurulmuş Tesis veya Derneklerin İşverenden Olan Alacakları	195
3. Aile Hukukundan Doğan Her Türü Nafaka Alacakları	196

II. Velayet ve Vesayet Alacakları (İkinci Sıra).....	199
C. Özel Kanunlara Göre İmtiyazlı Alacaklar (Üçüncü Sıra)	201
I. Genel Olarak.....	201
II. Kamu Alacakları (6183 Sayılı AATUHK. md.21/3)	203
1. Genel Olarak.....	203
2. Kamu Alacaklarının Sıra Cetvelindeki Durumu.....	208
a. İflâsta.....	208
b. Hacizde	213
c. İhtiyati Hacizdeki Özel Durum	225
III. 5502 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu md.35/2	229
IV. 4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu md.1/son.....	231
V. 205 Sayılı OYAK Kanunu md.37	232
VI. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu md.63/4, 106/5, 107/4, 132, 136	233
1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Alacakları	233
2. Tasarruf Mevduatı ve Katılım Fonu Sahiplerinin Alacakları	241
VII. 634 Sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu md.22/III	242
VIII. 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu md.16/son... 244	
IX. 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname md.38/2	245
X. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu md.31	246
XI. Diğer Mevzuatta Yer Alan Özel Hükümler Uyarınca İmtiyazlı Sayılan Alacaklar	246
D. Üçüncü Sırada İmtiyazlı Olan Alacaklar Arasındaki Öncelik – Sonralık İlişkisi 248	
§ 3. İMTİYAZSIZ ADI ALACAKLAR.....	249
A. Genel Olarak	249
B. Rehinli Alacağın Rehin Bedeli İle Karşılanamayan Miktarı	249
C. İmtiyaz Süresinin Sona Erdiği Alacaklar	250
§ 4. SIRA CETVELİNDE YER ALAN SIRALAR ve ALACAKLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	251
A. Sıra Cetvelinde Yer Alan Sıralar Arasındaki İlişki.....	251
B. Sıra Cetvelinde Yer Alan Alacaklar Arasındaki İlişki.....	253
SONUÇ	256

KISALTMALAR DİZİNİ

AATUHK.	: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AvK.	: Avukatlık Kanunu
b.	: bent
B.	: Bası
BanK.	: Bankacılık Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK.	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: bakınız
c.	: cümle
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DzİşK.	: Deniz İş Kanunu
dn.	: dipnot
E.	: Esas
EVK.	: Emlak Vergisi Kanunu
f.	: fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİD.	: İcra – İflâs Dairesi
İİK.	: İcra ve İflâs Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
K.	: Karar
Karş.	: karşılaştırınız
KDV	: Katma Değer Vergisi
KMK.	: Kat Mülkiyeti Kanunu

md.	: madde
MTV	: Motorlu Taşıtlar Vergisi
OYAK	: Ordu Yardımlaşma Kurumu
RG.	: Resmî Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
TİRK.	: Ticari İşletme Rehni Kanunu
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
TNB	: Türkiye Noterler Birliği
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
vs.	: ve sair
YKD.	: Yargıtay Kararları Dergisi
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

KAYNAKÇA

- Akcan**, Recep: *Hacze İştirak*, Ankara 2005.
- Akın**, Levent: “*İnşaatçı İpoteği*” (Ankara Barosu Dergisi, Kasım 1991, Yıl 48, s.751-769).
- Akıncı**, Sami: *Türk Hukukunda Gemi İpoteği*, Ankara 1958.
- Akipek**, Jale/ **Akıntürk**, Turgut: *Eşya Hukuku*, 1. Basım, İstanbul 2009.
- Aksoy**, Sanem: “*Türk Hukukunda Sabit Dereceler Sistemi ve İstisnaları*” (Prof. Dr. Ergun Özsunay’a Armağan, İstanbul 2004, s.599-623).
- Akyazan**, Sıtkı: *İhtiyati Hacizler ve Hacze İştirak Dereceleri*, İstanbul 1958.
- Alpar**, M. Bülent: “*İşverenin Ödeme Güçlüğü Halinde İşçi Alacaklarının Korunmasına İlişkin 173 Sayılı ILO Sözleşmesi İle İlgili Çalışma Hayatı Mevzuatı*” (Kamu-İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.6, S.2002/3), <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/635.pdf> (erişim tarihi 20.09.2011).
- Altay**, Sümer: “*Genel Olarak İflâs Davaları ve İflâsta Paylaştırmanın Esasları*” (Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C.II, İstanbul 2003, s.891-923).
- Altay**, Sümer: *Modern İflâs Hukuku Açısından Konkordato ve Yeniden Yapılandırma*, İstanbul 2005.
- Altop**, Atilla: “*4489 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Çerçevesinde İpoteğin Alacak Bakımından Kapsamı ve Anapara İpoteği – Limit (Üst Sınır) İpoteği Ayrımının Uygulamaya Yansıyan Sonuçları*” (Prof. Dr. Aysel Çelikel’e Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletler arası Özel Hukuk Bülteni, Yıl 19-20, S.1-2, 1999-2000, s.11-41).
- Ansay**, Sabri Şakir: *Hukuk İcra ve İflâs Usulleri*, 5. Bası, Ankara 1960.
- Arar**, Kemal: *İcra ve İflâs Hükümleri*, Ankara 1944.
- Arar**, Kemal: *İcra ve İflâs Hükümleri*, Cilt 2 İflâs, Ankara 1945.

- Arslaner, Hakan:** *6183 Sayılı Kanun Kapsamında Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Tahsili*, Ankara 2010.
- Atalay, Oğuz:** “*İİK. 'da İflâs Hukukuna İlişkin Değişikliklerin Değerlendirilmesi*” (IV. Medenî Usûl ve İcra – İflâs Hukukçuları Toplantısı, Üçüncü Oturum, 1 Ekim 2005, s.259-278).
- Atamer, Kerim:** *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebrî İcra*, İstanbul 2006.
- Ayan, Mehmet:** *Eşya Hukuku - C.III - Sınırlı Aynî Haklar*, 2. Bası, Konya 2001.
- Aydın, Ufuk:** “*Uluslar arası Hukukta ve Türk Hukukunda İşverenin İflâsı Halinde İşçi Alacaklarının Korunması*” (İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.5, S.2, Ankara 2000, s.67-79).
- Barlas, Nuray:** *Gemi Alacaklısı Hakkı Veren Alacaklar ve Gemi Alacaklısı Hakkının Hukuki Niteliği*, 1. Baskı, İstanbul 2000.
- Barlas, Nami:** “*Yeni Medeni Kanununun Aynî Teminatlara İlişkin Düzenlemeleri*” (Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, C.II, İstanbul 2003, s.569-588).
- Başpınar, Veysel:** “*Sınırlı Aynî Hakların Sırası*” (TNB Hukuk Dergisi, S.78, 15 Mayıs 1993, s.50-60).
- Bayraklı, Hasan Hüseyin:** *Vergi İcra Hukuku*, Afyon 2001.
- Baysal, Başak:** “*Yapı Alacaklısı İpoteğine İlişkin Başlıca Hukuksal Sorunlar*” (Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara 2006, s.149-178).
- Belgesay, Mustafa Reşit:** *İcra ve İflâs Hukuku*, Birinci Cilt - İcra, Kısım I-II, İstanbul 1945.
- Belgesay, Mustafa Reşit:** *İcra ve İflâs Hukuku*, İkinci Cilt - İflâs, İstanbul 1946.
- Belgesay, Mustafa Reşit:** *İcra ve İflâs Hukuku Sentetik Bölüm*, II. Cilt, Konkordato – İflâs – İptal Davası – Tahliye, 2. Basım, İstanbul 1953.
- Belgesay, Mustafa Reşit:** *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi*, İkinci Cilt - İflâs Yoluyla Takip, İstanbul 1955.

- Berkin**, Necmettin: *İcrada Hukuk*, İstanbul 1947.
- Berkin**, Necmettin: *İflâs Hukuku Dersleri*, İkinci Bası, İstanbul 1966.
- Berkin**, Necmettin: *İcra Hukuku Dersleri*, 2. Bası, İstanbul 1969.
- Berkin**, Necmettin: *İflâs Hukuku*, 4. Bası, İstanbul 1972.
- Berkin**, Necmettin: *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, İstanbul 1980.
- Berkin**, Necmettin: “*İflâs Hukuku Bakımından Harç ve Masraflar*” (Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay’ın Hatırasına Armağan, Ankara 1964, s.325-335).
- Bıçakçı**, Levent: “*Yapı Alacaklısı İpotegi*” (İÜHFM, Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan, C.XLV – XLVII, S.1-4, İstanbul 1982, s.537-568).
- Bilge**, Necip: *Bankacılar İçin Takip Hukuku Bilgisi*, Ankara 1975.
- Bilgen**, Mahmut: *İcra ve İflâs Hukukunda Sıra Cetveli*, Birinci Baskı, Ankara 2011.
- Bilgen**, Mahmut: *İflâs Davaları*, Ankara 2008.
- Bilgen**, Mahmut: *İflâsın Ertelenmesi, Konkordato, Sıra Cetveli, Satış ve Paraların Paylaştırılması*, Ankara 2008.
- Bilici**, Nurettin: *Vergi Hukuku Genel Hükümler Türk Vergi Sistemi*, 23. Baskı, Ankara 2010.
- Budak**, Ali Cem: *İpotegin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip*, 3. Baskı (Tıpkı Basım), İstanbul 2010.
- Bulur**, Alper: “*İflâs Hukukunda Rehinli Olmayan (Adi) Alacakların Sırası ve Sıralar Arasındaki İlişki*” (Halûk Konuralp Anısına Armağan, C.2, Ankara 2009, s.53-78).
- Can**, Mertol: *Deniz Ticareti Hukuku*, Cilt I, Giriş – Gemi – Deniz Hukuku Kişileri, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara 2003.
- Cansel**, Erol: *Türk Hususî Hukukunda Hapis Hakkı*, Ankara 1961.
- Çağa**, Tahir/ **Kender**, Rayegân: *Deniz Ticareti Hukuku I, Giriş, Gemi, Donatan ve Kaptan*, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, İstanbul 2010.

- Çağa, Tahir/ Kender, Rayegân:** *Deniz Ticareti Hukuku III, Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları – Zamanaşımı – Deniz Hukukunda Cebri İcra*, 4. Baskı, İstanbul 2005.
- Çakırca, Seda İrem:** *Adi Alacakların Rehni*, İstanbul 2006.
- Çelik, Binnur:** *Kamu Alacaklarının Tahsil ve Takip Hukuku*, İstanbul 2002.
- Çetiner, Bilgehan:** *Hapis Hakkı*, İstanbul 2010.
- Çiftçi, Pınar:** *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Ankara 2010.
- Davran, Bülent:** *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul 1972.
- Davran, Bülent:** “*Gayrimenkul Rehninin Teferruata Şümulü*” (Muammer Reşit Seviğ’e Armağan, İstanbul 1956, s.563-579).
- Deren Yıldırım, Nevhis:** *Türk, İsviçre ve Alman Hukukunda Hacze (Adi) İştirak*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989.
- Deren Yıldırım, Nevhis:** “*İflâsın Hukuki Mahiyeti*” (İÜHFM, C.54, S.1-4, Yıl 1991-1994, s.331-346).
- Deynekli, Adnan:** “*Sıra Cetveli İle İlgili Sorunlar*” (Bankacılar Dergisi, S.67, Aralık 2008, s.28-69).
- Deynekli, Adnan:** “*İşverenin İflâsı veya İşverene Yönelik Haciz Halinde İşçinin Ücret Alacağına Önceliği Sorunu*” (TBBD., S.60, 2005, s.31-43).
- Deynekli, Adnan:** “*İcra ve İflâs Kanununda 4949 Sayılı Kanunla Yapılan Sıra Cetveline İlişkin Değişiklikler*” (YÜHFD, C.1, S.2, Yıl 2004, s.503-518).
- Deynekli, Adnan:** “*4949 Sayılı Kanunla Değişik İcra ve İflâs Kanununa Göre Adi ve Rehinli Alacakların Sırası*” (AÜHFD, C.54, S.1, Yıl 2005, s.191-204).
- Deynekli, Adnan:** “*İİK.’nin 268. Maddesinde 4949 Sayılı Kanun’la Değişiklik Yapıldıktan Sonra Alınan İhtiyati Hacizlerde Hacze İştirak Derecesi*” (TBBD, S.57, Mart-Nisan 2005, s.162-180).
- Deynekli, Adnan:** “*Banka Alacaklarının Tahsilinde İhtiyati Hacizle İlgili Sorunlar*” (Bankacılar Dergisi, S.76, Mart 2011, s.69-88).

- Deynekli, Adnan:** “*Bankaların İflâsında Sıra Cetvelinin Özellikleri*” (Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük’e Armağan, Ankara 2005, s.65-98).
- Deynekli, Adnan:** *İflâsın Vergi Alacağına Tahsiline Etkisi*, Ankara 1998.
- Deynekli, Adnan/ Kısa, Sedat:** *Hacizde ve İflâsta Sıra Cetveli*, 3. Bası, Ankara 2005.
- Deynekli, Adnan/Saldırım, Mustafa:** *Öğretide ve Uygulamada İhtiyati Haciz*, 6098 Sayılı TBK ve 6100 Sayılı HMK İşlenmiş 3. Bası, Ankara 2011.
- Doğrucu, Muhittin:** *Deniz Taşımacılığında Kanuni Rehin Hakkı*, İstanbul 1997.
- Erdoğan, Mehmet Şirin:** “*Gayrimenkul Rehninde Dereceler ve Sıra*” (Ankara Barosu Dergisi, S.2000/3, s.71-144).
- Erdönmez, Güray:** “*İcra ve İflâs Kanunu’nda Yapılan Değişikliklerin Amme Alacaklarının Tahsiline Etkileri*” (TBBD, S.57, Mart-Nisan 2005, s.135-161).
- Erel, Şafak:** *Gayrimenkul Rehninde Sıra*, Ankara 1974.
- Erel, Şafak:** *Eşyaya Bağlı Borç*, Ankara 1982.
- Eriş, Gönen:** *Uygulamalı İflâs ve Konkordato Hukuku*, Ankara 1991.
- Erol, Ahmet:** *6183 Sayılı AATUHK Kapsamında Taşınmaz Mal Haczi ve Satışı*, Ankara 2010.
- Erten, Ali:** *Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni*, Ankara 2001.
- Franko, Nisim:** “*Gayrimenkul Rehninde Serbest Dereceden İstifade Şartı*” (Ankara Barosu Dergisi, S.1977/6, s.1006-1015).
- Gaul, Hans Friedhelm/Deren Yıldırım, Nevhis:** *İcra Hukuku Analizleri*, 3. Bası, İstanbul 2000.
- Gerçek, Adnan:** *Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku*, Bursa 2010.
- Gülekli, Yeşim:** *İpoteğin Taşınmaz ve Alacak Açısından Kapsamı*, İstanbul 1992.
- Gülseven, Mustafa:** *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun*, Ankara 1999.
- Günay, M. Barış:** *Türk ve Anglo-Amerikan Hukukunda Gemi Alacaklısı Hakkı*, Ankara 2009.

- Günel, Mustafa Cahit:** “*Taşınmaz Rehninin Alacak Bakımından Kapsamı*” (Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s.247-266).
- Gürdoğan, Burhan:** *İflâs Hukuku Dersleri, İflâs/ Konkordato/ İptal Davaları*, Ankara 1966.
- Gürdoğan, Burhan:** *Türk-İsviçre İcra ve İflâs Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi*, Ankara 1967.
- Gürdoğan, Burhan:** *İcra Hukuku Dersleri*, Ankara 1970.
- Gürsoy, K. Tahir:** *Birden Ziyade Gayrimenkulün Aynı Borç İçin İpotek Edilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1978.
- Gürsoy, K.Tahir/ Eren, Fikret/ Cansel, Erol:** *Türk Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 1984.
- Haznedar, İbrahim Murat:** *Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi*, İstanbul 2008.
- Helvacı, İlhan:** “*Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı*”, İstanbul 2008.
- Kalpsüz, Turgut:** “*Gemi Alacaklısı Hakkının Hukuki Mahiyeti*” (Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65 inci Yaş Armağanı, Ankara 1988, s.301-317).
- Kalpsüz, Turgut:** *Gemi Rehni*, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 2004.
- Karakaş, Cemal Fazıl:** “*Haciz Sıra Cetvelinin Şekli*” (Prof. Dr. Saim Üstündağ’a Armağan, Ankara 2009, s.295-310).
- Karakaş, Cemal Fazıl:** *İcra ve İflâs Hukukunda Sıra Cetveli*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1996.
- Karakoç, Yusuf:** *Genel Vergi Hukuku*, 4.Bası, Ankara 2007.
- Karakoç, Yusuf:** *Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözümlenen Uyuşmazlıklar*, Ankara 2000.
- Karmış, Enver:** “*İmtiyazlı İşçi Alacağı, Kamu Alacağı, Üçüncü Şahıstaki Alacak ve TMSF ile Kamu Bankalarının Amme Alacağı Takibinde Sıra Cetveli*” (İstanbul Barosu Dergisi, C.79, S.2005/2, s.365-414).
- Karlı, Abdurrahim:** *İcra Hukuku Ders Kitabı*, Yenilenmiş 1. Baskı, İstanbul 2010.

- Kaşak**, Fahri Erdem: *İnşaatçı İpoteği (MK m.895-897)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.
- Kender**, Rayegân/ **Çetingil**, Ergon: *Deniz Ticareti Hukuku Temel Bilgiler*, Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, İstanbul 2010.
- Keser**, Hakan: *Türk Hukukunda İşçi Alacaklarının Korunması*, İzmir 1998.
- Keskin**, Suzan: “*İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yolu İle İlamsız Takip*” (İzmir Barosu Dergisi, S.2, Yıl 65, Nisan 2000, s.39-64).
- Köprülü**, Bülent/ **Kaneti**, Selim: *Sınırlı Aynî Haklar*, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul 1982-1983.
- Köprülü**, Bülent/ **Kaneti**, Selim: “*Kat Mülkiyetinde Ortak Giderlerin Teminatı Olarak Kanuni Rehin Hakkı*” (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nin 50. Yıl Armağanı, Cumhuriyet Döneminde Hukuk, İstanbul 1973, s.317-334).
- Kuntalp**, Erden: *İpotek Dereceleri – Boş Dereceden İstifade ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1979.
- Kuntalp**, Erden: *Ana Para ve Üst Sınır (Maksimal) İpotek Ayrımı*, Ankara 1989.
- Kuntalp**, Erden: “*Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk*” (Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1995, s.263-299).
- Kuru**, Baki: *İcra ve İflâs Hukuku*, Cilt I - İcra Hukuku, Ankara 1965.
- Kuru**, Baki: *İflâs ve Konkordato Hukuku*, 2. Bası, Ankara 1988.
- Kuru**, Baki: *İcra ve İflâs Hukuku*, Cilt I, 3. Bası, İstanbul 1988.
- Kuru**, Baki: *İcra ve İflâs Hukuku*, Cilt II, . Bası, İstanbul 1990.
- Kuru**, Baki: *İcra ve İflâs Hukuku*, Cilt III, . Bası, Ankara 1993.
- Kuru**, Baki: *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, Ankara 2004.
- Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder: *İcra ve İflâs Kanunu İle Nizamnamesi ve Yönetmeliği*, 28. Baskı, Ankara 2010.
- Kuru**, Baki/ **Arslan**, Ramazan/ **Yılmaz**, Ejder: *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 23. Bası, Ankara 2009.

- Küçükarslan, Melih:** *İcra ve İflâs Hukukunda Sıra Cetveli*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1993.
- Mustafaoglu, Hüsrev:** “*İcra – İflâs Hukukunda Rehin Kavramı Üzerine Genel Bir Bakış*” (Legal Hukuk Dergisi, C.1, S.2003/1, s.1419-1426).
- Muşul, Timuçin:** *İcra ve İflâs Hukuku*, Ankara 2008.
- Mutluer, Kamil:** *Vergi Genel Hukuku*, 2.Baskı, İstanbul 2008.
- Nar, Ahmet:** “*Sınırlı Aynî Haklarda ve Özellikle Yabancı Para İpoteğinde Sıra*” (Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S.51-52, Kasım-Aralık 2008, s.42-80).
- N.S.:** “*Sıra ve Derece*” (Hukuki Bilgiler Mecmuası, Dokuzuncu Seneye Ait Fihrist, No.10-106, İstanbul 1938, s.5799-5813).
- Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/Oktay-Özdemir, Saibe:** *Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 12. Bası, İstanbul 2009.
- Olgaç, Senai:** *İcra – İflâs*, İkinci Cilt, Ankara 1978.
- Olgaç, Senai/ Köymen, Haydar:** *Kazaî ve İlmî İçtihatlarla Türk İcra ve İflâs Kanunu*, Yenilenmiş İkinci Baskı, İstanbul 1965.
- Oskay, Mustafa/Koçak, Coşkun /Deynekli, Adnan/Doğan, Ayhan:** *İİK Şerhi*, 100-176b. Maddeler, 3. Cilt, Ankara 2007.
- Oskay, Mustafa/Koçak, Coşkun /Deynekli, Adnan/Doğan, Ayhan:** *İİK Şerhi*, 177-276. Maddeler, 4. Cilt, Ankara 2007.
- Öncel, Mualla/ Kumrulu, Ahmet/ Çağan, Nami:** *Vergi Hukuku*, 19. Bası, Ankara 2010
- Özekes, Muhammet:** *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Ankara 2009.
- Özekes, Muhammet:** *İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyati Haciz*, Ankara 1999.
- Özekes, Muhammet:** “*İcra ve İflâs Kanunu’nda İhtiyati Hacze İlişkin Değişikliklerin Değerlendirilmesi*” (YÜHFD, C.1, S.2, Yıl 2004, s.445-457).
- Özer, İlhan:** *Kamu Alacaklarının Tahsili Teorisi ve Türkiye’de Uygulanması*, Ankara 1979.
- Öztek, Selçuk:** *İflas Hukukunda Sıra Cetveli Prosedürü ve Sıra Cetveline Karşı Müracaat Yolları*, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul (Tarihsiz).

- Pehlivan, Osman:** *Vergi Hukuku Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi*, Trabzon 2009.
- Pekcanitez, Hakan:** “*İpoteğin Paraya Çevrilmesiyle İlgili Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*” (Bankacılar Dergisi, S.33, Haziran 2000, s.40-58).
- Pekcanitez, Hakan/Erdönmez, Güray:** “*Bankacılık Kanunu’nun İcra ve İflâs Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*” (Bankacılar Dergisi, S.55, Aralık 2005, s.25-44).
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Sungurtekin Özkan, Meral/ Özekes, Muhammet:** *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 7. Bası, Ankara 2009.
- Postacıoğlu, İlhan:** *İflâs Hukuku İlkeleri*, Cilt I İflâs, İstanbul 1978.
- Postacıoğlu, İlhan E.:** *İcra Hukuku Esasları*, 4. Bası, İstanbul 1982.
- Postacıoğlu, İlhan E./ Altay, Sümer:** *İcra Hukuku Esasları*, Güncelleştirilmiş Genişletilmiş 5. Bası, İstanbul 2010.
- Reisoğlu, Safa:** *Türk ve İsviçre Hukukunda Müteahhit ve İşçilerin Kanuni İpotek Hakkı*, Ankara 1961.
- Reisoğlu, Safa:** *Kat Mülkiyeti*, Ankara 1967.
- Reisoğlu, Safa:** “*Yeni Medeni Kanun Hükümlerine Göre Yabancı Para İpoteği*” (Bankacılar Dergisi, S.45, Haziran 2003, s.66-80).
- Reisoğlu, Seza:** *Menkul İpoteği, Teslimsiz Menkul Rehni*, Ankara 1965.
- Reisoğlu, Seza:** *Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1977.
- Reisoğlu, Seza:** *İpoteğin Kapsamı – Hükümleri ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1979.
- Saldırım, Mustafa:** *Öğretide ve Uygulamada Bütün Yönleriyle İhtiyati Haciz*, Ankara 1997.
- Seçer, Öz:** “*Alacak Rehnine Hakim Olan İlkeler*” (Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S.73-74, Eylül-Ekim 2010, s.120-140).
- Seliçi, Özer:** “*Gayrimenkul Rehninde Boş Dereceye İlerleme Hakkı*” (İÜHFM, C.XL, S.1-4, İstanbul 1974, s.427-458).

- Serim, Nilgün:** *6183 sayılı Kanunda Amme Alacaklarının Korunması*, İstanbul 2007.
- Sirmen, Lale:** *Alacak Rehni*, Ankara 1990.
- Stallman, Christian:** “*Yeni (Alman) Acz Hukukuna Giriş*”, Çev: **Tercan, Erdal** (AÜHFD, Cilt 45, Sayı 1-4, 1996, s.413-426).
- Sungurtekin Özkan, Meral:** *İşverenin İflâs Etmesi Halinde İşçilik Hak ve Alacaklarının Karşılansması Konusundaki Sistemler ve Türk Hukukundaki Durum*, Birinci Baskı, Ankara 2008.
- Sungurtekin Özkan, Meral:** “*Ödeme Güçlüğüne Düşmüş İşveren Karşısında İşçi Hak ve Çıkarlarının Korunması Konusunda Türk Hukukunda Geçerli Olan Sistemin Uluslararası Normlara Uygunluğu Meselesi*” (DEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.10, S.1, 2008, s.138-168).
- Sümer, Binnur:** “*Müteahhit ve Diğer Çalışanların Kanuni İpotek Hakkı*” (Prof. Dr. Halil Cin’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya 1995, s.601-615).
- Sümer, N. Binnur:** “*İşçi Ücretinin Bu Ücrete Yönelik Haciz ve İşverenin İflâsı İle İşverene Yönelik Haciz Halinde Korunması*” (Prof. Dr. M.Şakir Berki’ye Armağan, SÜHFD, C.5, S.1-2, Konya 1996, s.225-235).
- Taşpınar, Sema:** “*İsviçre Federal İcra ve İflâs Kanunu’nda Yapılan Değişikliklere Genel Bir Bakış*” (75.Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s.599-670).
- Tercan, Erdal:** “*4949 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikten Sonra, İcra ve İflâs Kanunu m.206’ya Göre İmtiyazlı Alacaklar (Sıra Cetveli)*” (BATİDER, C.XXII, S.2, Yıl 2003, s.17-45).
- Tercan, Erdal:** “*4389 Sayılı Bankalar Kanunu’na Göre, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun ve Tasarruf Mevduatı Sahibi Alacaklıların, Bir Bankanın İflâsı Halinde, İflâs Masasına İmtiyazlı Alacaklı Olarak Yazılmaları*” (BATİDER, C.XXII, S.1, Yıl 2003, s.25-47).
- Türkel, Doğuş Taylan:** *Gemi Alacaklısı Hakkının Paraya Çevrilmesi*, İzmir 2008.

- Türker**, Erhan: *Ticari İşletme Rehni*, Eskişehir 1981.
- Umar**, Bilge: *İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Temel Teorisi*, İzmir 1973.
- Umar**, Bilge: “*İflâs tasfiyesinde, Rehinli Malın Satış Bedelinden Alınacak Kısımın Kapsamı*” (Manisa Barosu Dergisi, Yıl 2, Sayı 5, s.10-14).
- Uyar**, Talih: “*Sıra Cetveli Düzenlenerek Paraların Paylaştırılması (İİY. mad.140, 141, 142)*” (İstanbul Barosu Dergisi, C.75, S.2001/3, s.707-744).
- Uyar**, Talih: “*4949 Sayılı ve 17.07.2003 Tarihli ‘İcra ve İflâs Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un Getirdiği Yenilikler*” (TBBD, Yıl 16, S.49, Kasım-Aralık 2003, s.159-221) .
- Uyar**, Talih: *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi*, C.10, İİK. 171-264, Sekiz Misli Genişletilmiş 2.Baskı, Ocak 2009.
- Uyar**, Talih: “*Hacze Adi (Takipli) Katılma*” (<http://www.talihuyar.com/index/redirect.asp?id=58&type=dw>), erişim tarihi 10.10.2011.
- Ünal**, Mehmet: “*Sınırlı Aynî Haklar Arasında Sıra Düzeni*” (Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan, Ankara 2009, s.735-753).
- Üstündağ**, Saim: *İcra Hukuku Esasları*, 8. Bası, İstanbul 2004.
- Üstündağ**, Saim: *İflâs Hukuku*, 8. Bası, İstanbul 2009.
- Yaman**, Latife: *Türk Hukukunda Gemi İpoteği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986.
- Yıldırım**, Kamil/ **Deren Yıldırım**, Nevhis: *İcra Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul 2009.
- Yılmaz**, Ejder: “*Hacze Takipli Katılma*” (AÜHFD, Yıl 1973, C.30, S.1-4, s.271-316).
- Yılmaz**, Ejder: “*Hacze Takipsiz Katılma*” (AÜHFD, Yıl 1973, C.30, S.1-4, s.361-394).
- Yılmaz**, Ejder: *İflâs İdaresi*, Ankara 1976.
- Yılmaz**, Ejder: *Hukuk Sözlüğü*, Genişletilmiş 8. Baskı, Ankara 2004.

GİRİŞ

Bireyler arasında, gündelik hayatta toplum halinde yaşamının bir gereği ve sonucu olarak birçok borç ilişkisi cereyan eder ve toplum içindeki herkes, alacaklı ya da borçlu sıfatıyla, herhangi bir borç ilişkisinin tarafı konumunda yer alır. Toplumsal hayatın vazgeçilmez unsuru olan bireylerin kendi aralarında oluşturdukları çeşitli borç ilişkilerinden doğan borçların, yine kendi aralarında kararlaştırdıkları ve özgür iradelerinin karşılıklı uyuşmasıyla belirledikleri vadelerde ve miktarlarda, tarafların kendi rızalarıyla ifa edilmesi, hukuk düzenine ve kanunlara riayetinin bir göstergesi olarak oluşan ve olması gereken genel bir beklenti ve uzlaşma noktasıdır. Nitekim toplumsal yapısı itibariyle belli bir sisteme oturmuş ve hukukun genel prensipleri üzerinde topyekûn ittifak halinde olan toplumlarda, borçlular, borç ilişkisinden kaynaklanan borçlarını zamanında ve tam olarak ödemek için gayret sarf ederler. Ancak bazı hallerde, çeşitli sebeplerden ötürü borçlarını zamanında ödeyemez duruma gelen borçlular da söz konusu olabilmektedir. Bu noktada ise devletin, toplum düzenini himaye eden koruyucu fonksiyonu devreye girer. Yani, bireylerin kendi kendilerine haklarını yerine getirmesi ve alacaklarını kendi imkânlarıyla tahsil etmeleri modern toplum yapılanmalarında imkân dahilinde olmadığı için, devlet, kendi teşkilatını oluşturan organları vasıtasıyla, borç ilişkisinin tarafı konumunda kişilerin, haklarını elde etmelerini ve alacaklarına kavuşmalarını sağlar.

İşte, kimi borçluların kendi rızalarıyla borçlarını ödeyemez duruma düşmeleri neticesinde, alacaklı bireylerin alacaklarının, devlet tarafından hangi kurallar çerçevesinde borçlulardan tahsil edileceği hususu icra ve iflâs hukukunun iştiğal alanını teşkil etmektedir. Bir başka deyişle, cebrî icra hukuku, alacaklıların devlet kuvvetinin yardımıyla alacaklarına nasıl kavuşacağını düzenleyen hukuk dalıdır¹. Bu bağlamda toplumsal düzenin tesisi ve korunması bütün hukuk dallarında olduğu gibi icra ve iflâs

¹ **Kuru, Baki:** *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, Ankara 2004, s.59.

hukukunun da temel felsefesini ve amacını teşkil ettiği için icra ve iflâs hukuku her şeyden önce çatışan menfaatleri en adil biçimde uzlaştırmayı hedefler².

Borçlunun, borcunu rızasıyla ödememesi sebebiyle başvurulmuş cebrî icra, alacaklının, alacağına kavuşmasını sağlamak için, takip hukuku kurallarına göre işlerlik kazanır ve alacaklıyı kısmen ya da tamamen –para ile– tatmin etmeye yönelik olarak uygulanır. Ancak pratikte, alacaklıların alacaklarını tamamıyla tahsil etmeleri genellikle mümkün olmaz. Çünkü birden çok alacaklısı olan bir borçlunun malvarlığı, borçların tamamını karşılamaya genelde yetmez ve bazı alacaklılar alacaklarını kısmen ya da tamamen tahsil edemezler. Bir başka deyişle, cebrî icranın konusunu oluşturan borçlunun malvarlığı, birden çok alacaklının alacaklarının hepsini birden karşılamaya yetmemesi sebebiyle, bazı alacaklıların, alacaklarına kısmen ya da tamamen kavuşamamaları söz konusu olabilir. Böyle bir ihtimalin mevcudiyeti karşısında ise, borçlunun birden çok alacaklısının olduğu durumlarda, borçluya ait malvarlığının paraya çevrilmesi neticesinde elde edilen satış bedelinin, bu alacaklılar arasında hangi düzene ve sıraya göre paylaşılacağı sorunu ortaya çıkar. Diğer bir ifadeyle, borçlunun birden fazla alacaklısının bulunduğu hallerde, bu alacaklıların, borçlunun malvarlığında bulunan unsurların satışından elde edilen paradan hangi sıraya göre tatmin edilecekleri hususu değerlendirilmeye muhtaçtır. Bu bağlamda, çalışmamızın konusunu, niteliği itibarıyla farklı hukuki içerikleri haiz borç ilişkilerinden doğan alacağı bulunan birden çok alacaklının, borçluya karşı haciz yoluyla başlatılan takiplerde veya iflâsın tasfiyesinde, alacağın türü ve niteliğine göre hangi düzen çerçevesinde ve hangi sıraya riayet edilmek suretiyle tatmin edileceklerini belirleyen sıraya ilişkin kurallar oluşturmaktadır. Bu çerçevede, giriş bölümünde öncelikle alacaklıları, alacaklarının türüne göre belli bir sıraya sokan ve bunu tevsik eden sıra cetveli kavramının hacizde ve iflâsta olmak üzere ayrı ayrı ne anlama geldiği incelenecek, sıra cetvelinin hangi amaçlarla düzenlendiği ve hangi sosyal ve ekonomik menfaatleri korumak adına takip

² **Umar**, Bilge: *İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Temel Teorisi*, İzmir 1973, s.36; icra ve iflâs hukukunun önde gelen ve değişme amaçları hakkında ayrıntılı izahat için bkz. **Umar** - Teori, s.37-41.

hukukunda yer aldığı değerlendirilecek; bu bağlamda sıra cetvelinin hangi dengeleri korumak ve hangi işlevi yerine getirmek maksadıyla oluşturulduğu irdelenip hukuki niteliği ve içeriği hakkında genel bilgiler verilecektir. Bu bölümde son olarak İİK. md.206 hükmüyle öngörülen alacaklar arasındaki sıra düzenine ilişkin genel bir bakış şeklindeki açıklamalara yer verilecektir.

Çalışmamızın giriş bölümünde yer alan sıra cetveli ve alacakların sırasına ilişkin açıklamaların ardından, birinci bölümde, İİK. md.206 ile öngörülen sıra düzeninde en başta ödenmesi gereken alacaklardan olan rüçhanlı (yani, rehinli alacaklardan da önce ödenmesi gereken) alacaklar incelenecek ve bu alacakların hangi sıraya uyulmak suretiyle ödeneceği hususu değerlendirilecektir. İkinci bölümde ise, rüçhanlı alacaklardan sonraki sırada yer alan ve fakat sıra cetvelindeki sıralarda gösterilmeyen rehinli alacaklar hakkındaki açıklamalara yer verilecektir. Bu bölümde, rehinli alacak kavramından ne anlaşılması gerektiği belirtildikten sonra, taşınır ve taşınmaz rehni ile hak ve alacakların rehni suretiyle teminat altına alınmış alacaklar hakkında değerlendirmeler yapılacaktır. Ayrıca yine bu bölümde, özellikle uygulamada tartışmalı noktalar bulunan, taşınmaz rehniyle teminatlandırılmış alacaklarla diğer alacak türleri arasındaki ilişki ve ipotekli alacakların diğer alacakların ödenmesi üzerindeki etkileri irdelenerek rehinli alacakların kendi aralarındaki sıra ve derece ilişkileri de gözden geçirilecektir. Üçüncü bölümde ise, sıra cetvelinde gösterilmeyen ve rehniyle temin edilmemiş olan diğer (adi) alacakların durumu incelenecektir. Bu bölümde, iflâsta adi alacaklardan önce ödenmesi gereken ve fakat sıra cetveline geçirilmeyen masa alacakları ile iflâs masraflarının kavramsal izahı yapıldıktan sonra, masa alacağının ne olduğu, kapsamında nelerin bulunduğu ve masa alacağı ile iflâs alacağı kavramları arasında ne gibi farkların bulunduğu tartışılacaktır. Masa alacakları ve iflâs masraflarından sonra ayrıca takibe ilişkin harç ve masraflar ile özel kanunlar tarafından öngörülmüş olup da, adi alacaklardan önce ödenmesi gereken alacak türleri irdelenecektir. Özellikle kendisine rüçhan hakkı tanınan alacakların sıra cetveline alınmayıp, doğrudan ilgili olduğu malvarlığı unsuru üzerinden tatmin edilmesi gereği

üzerinde durularak bu alacakların diğeri adi alacaklardan ayrıldığı noktaya vurgu yapılacaktır.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde ise, sıra cetvelindeki konumu açıkça gösterilen alacaklar bağlamında, öncelikle rehinli olmayan (adi) alacak kavramı tanımlanacak, ardından adi alacakların tasnifine geçilerek imtiyazlı (adi) alacakların sıra cetvelindeki konumu ve sıralarda yer alan imtiyazlı alacak türleri hakkında inceleme yapılacaktır. Bu bağlamda İcra ve İflâs Kanunu'nda düzenlenen ve sıra cetvelinin birinci ve ikinci sırasında yer alan imtiyazlı alacaklara değindikten sonra, üçüncü sırada yer alan ve özel kanunlar tarafından öngörülen imtiyazlı alacak türlerine geçilecektir. Bu noktada, özel kanunların birbirinden bağımsız olarak öngördükleri farklı imtiyazlı alacakların, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde 4949 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik sonrasında, üçüncü sırada kabul edilip edilemeyecekleri tartışmasına da her bir imtiyazlı alacak türü için girilecektir. Bu bölümde son olarak ise, kendilerine herhangi bir düzenlemeyle imtiyaz tanınmayan adi alacakların dördüncü sıradaki konumuna bakılacaktır. Diğer yandan, İcra ve İflâs Kanunu'nda yapılan son değişiklik sonucunda, kamu alacaklarının imtiyazlı olup olmadığı, imtiyazlı ise kaçınıcı sırada imtiyazlı olduğu hususu tartışılacak ve diğeri adi alacaklarla aynı ve eşit olarak işlem görüp göremeyecekleri tartışması da ele alınacaktır. Çalışmamızın kapsamı ve konunun bütünlüğü esas itibarıyla hacizde ve iflâsta alacakların sırası çerçevesinde olduğundan dolayı, sıra cetvelinin düzenlenmesi, şekli, kesinleşmesi ve sıra cetveline itiraz ile şikâyet kurumlarına ilişkin hususlar inceleme dışı tutulmuştur.

§ 1. SIRA CETVELİ KAVRAMI

A. Hacizde Sıra Cetveli

Kural olarak haciz yoluyla takipte, cüzi icranın temel özelliğiyle de paralel olarak, borçlunun bütün alacaklılarının değil, tek bir alacaklısının borçluyu takip ettiği bir süreç işler. Yani borçlu, cüzi icrada kendisine takip başlatmış olan bir –tek– alacaklıyla muhatap olur ve takip, yalnızca o alacaklının lehine sonuçlar doğurur.

Dolayısıyla tek bir alacaklının olduğu yerde sıra cetvelinden bahsedilmesinin anlamı ve gereği yoktur³. Ancak kural böyle olmakla birlikte, haciz yoluyla takipte de birden fazla alacaklının söz konusu olduğu, bir anlamda iflâsa benzeyen istisnai haller ortaya çıkabilir.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 100 üncü ve 101 inci maddelerinde düzenlenen hacze iştirak kurumuna ilişkin hükümlere göre, hacze iştirak için Kanun'un aradığı şartları taşıyan alacaklıların, borçlunun malları üzerine başka bir alacaklının koydurduğu ilk hacze iştirak etmeleri suretiyle, hacizli malın satışından elde edilen paradan ilk haciz sahibi alacaklıyla birlikte yararlanabilmeleri imkânı yaratılmıştır. Bu bağlamda, alacaklılardan birisinin koydurduğu ilk haciz sonrasında, üzerine haciz konulan malın satışından elde edilen paranın icra veznesine girmesine kadar geçen süreçte, her alacaklının, Kanun'un öngördüğü koşulları sağlayarak ilk hacze iştirak etmeleri neticesinde, cüzi icranın temel özelliğine istisna teşkil eden bir durum ortaya çıkmış olur. İşte bu gibi haciz yoluyla takipte birden fazla alacaklının bulunduğu hallerde, İİK. md.140/II hükmünün yaptığı atıf gereği, bir anlamda iflâsa benzer bir durum söz konusu olacağı için, iflâs hukukunda alacakların sırasına ilişkin hükümlerin (İİK. md.206) hacizde de kıyasen uygulanması gerekecektir⁴.

Öte yandan Kanun'un 100 üncü maddesiyle getirilen hacze iştirak sisteminin bir gereği olarak, ilk haczi koyduran alacaklının çoğu zaman fiilî bir rüçhan hakkına sahip olduğu görülmektedir⁵. Çünkü hacze iştirakin şartlarını, Kanun'un aradığı şekilde yerine

³ **Karşlı**, Abdurrahim: *İcra Hukuku Ders Kitabı*, Yenilenmiş 1. Baskı, İstanbul 2010, s.568.

⁴ **Üstündağ**, Saim: *İcra Hukuku Esasları*, 8. Bası, İstanbul 2004, s.297; **Akcan**, Recep: *Hacze İştirak*, Ankara 2005, s.170; **Karşlı**, s.568-569; "...haciz yoluyla takiplerde düzenlenen sıra cetvellerinde, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin uygulanabilmesi için, alacağın bu maddede sayılan alacaklardan olması yanında, bu alacaklar için konulan hacizlerin ilk hacze iştirakleri de gereklidir...", 19. HD., 25.08.2008 T., E.2008/6817, K.2008/ 8853, bkz. **Bilgen**, Mahmut: *İcra ve İflâs Hukukunda Sıra Cetveli*, Birinci Baskı, Ankara 2011, s.253-254).

⁵ **Umar** - Teori, s.19; "Hacze iştirak meselesi Almanya'da cari olduğu üzere bir mal kimin tarafından haczettirilmişse ona bir imtiyaz ve rüçhan hakkı bahşederek sonradan çıkacak alacaklıların o hacze iştirak etmeleri ve Fransa'da mevcut olan eski usulümüzle bizde senelerce tatbik edilen ve bir aralık bazı tadillerle kayıtlar konan şekle göre 'haczedilen mal satılıp para paylaştırılınca kadar bütün alacaklıların iştiraki' kaidesi tamamen mahzurdan ari olmadığı cihetle mehazımız İsviçre Kanununda bu

getirmeyi başaramayan alacaklıların, borçluyu takip etmekte ihmalkârlık göstermeleri ve ilk haciz koyduran alacaklıdan önce davranmamaları sebebiyle alacaklarını tahsil etmekte güçlüklerle karşılaşmaları kuvvetle muhtemeldir. Bu bağlamda, takip başlatmakta ya da haciz koydurmakta geç kalan alacaklıların, ilk haciz koyduran alacaklının haczine iştirak edememeleri durumunda borçlunun diğer mallarına gitmeleri, eğer borçlunun başka malı bulunmuyorsa da, ilk haciz sahibi alacaklının alacağı ödendikten sonra geriye bir şey kalırsa, o meblağ ile yetinmek zorunda kalmaları söz konusu olabilir. Dolayısıyla ilk haciz sahibi alacaklı, hacze iştirak dereceleri bakımından ilk sırayı işgal ederek alacağının ödenmesi noktasında diğer alacaklıların önüne geçmiş olur⁶. Yani alacaklının hacizli mal üzerinde hacze iştirak şartları bulunmayan diğer alacaklılara karşı bir rüçhan hakkı olduğundan söz edilebilir⁷. İflâs takibindeki durumun tam tersi özellikleri bulunan hacizdeki bu ahvalden ötürü, cüzi icrada birden fazla alacaklının, borçlunun hacizli mallarının paraya çevrilmesinden, bir sıra düzeni çerçevesinde birlikte tatmin edilmeleri istisnai bir karakter arz eder.

Haciz yoluyla takipte birden fazla alacaklının aynı borçluya karşı ve aynı hacizli malın satış bedeli üzerinde birlikte değerlendirilmelerinin yansımaları olarak, hacze –aynı dereceden– iştirak eden bu alacaklılar, aralarında bir derece⁸ teşkil ederler ve bu derece içindeki bütün alacaklılar borçlunun hacizli malının satışından elde edilen paradan,

iki usulün mutavassıt bir şekli olan ve meri kanunda mevcut hükmün tatbikatta ve bilhassa, bazı müddetlerin bizim kanunda değişmiş olmasından bir fayda temin etmediği anlaşılmış ve tadil komisyonunun tespit ettiği 100. maddede tasrih edilen iştirak şeraiti en salim ve türlü hakların, muhafaza ve hakiki alacaklıları zarardan siyanet edecek mahiyette, görülmekle encümenca aynen kabul edilmiştir.” (Adliye Encümeni Mazbatası Gerekçesi), bkz. **Oskay**, Mustafa/**Koçak**, Coşkun/**Deynekli**, Adnan/**Doğan**, Ayhan: *İİK Şerhi*, 100-176/b Maddeler, 3. Cilt, Ankara 2007, s.2950-2951.

⁶ **Akyazan**, Sıtkı: *İhtiyati Hacizler ve Hacze İştirak Dereceleri*, İstanbul 1958, s.61.

⁷ **Gürdoğan**, Burhan: *Türk-İsviçre İcra ve İflâs Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi*, Ankara 1967, s.8.

⁸ **Akcan**, s.178; hacze iştirak talebi kabul edilen alacaklıların oluşturduğu derecenin (topluluğun) bir tüzel kişiliği bulunmadığı için, bu dereceyi teşkil eden alacaklılar arasında ortak bir iradenin varlığından da söz edilemez. Ancak buna rağmen, aynı derecede yer alan alacaklılar arasında; bir alacaklının hacizli mala ilişkin satış talebinden, hacze katılan diğer alacaklıların da istifade etmesi, satış masraflarının bütün alacaklılara alacakları oranında yükletilmesi gibi şekillerde zuhur eden bir menfaat birliği vardır, bkz. **Yılmaz**, Ejder: “*Hacze Takipli Katılma*” (AÜHFD, Yıl 1973, C.30, S.1-4, s.271-316), s.310; **Yılmaz**, Ejder: “*Hacze Takipsiz Katılma*” (AÜHFD, Yıl 1973, C.30, S.1-4, s.361-394), s.391.

alacakları oranında eşit olarak (garameten⁹) tatmin edilirler¹⁰. Yine bu bağlamda, hacizli malın satış bedeli, borçlunun bütün alacaklılarının –toplam– alacaklarını karşılamaya yetmiyorsa, öncelikle birinci dereceyi oluşturan alacaklıların alacakları ödenecek; eğer birinci derecedeki alacaklıların bütün alacaklarının toplamı ödenmişse, ondan sonra ikinci derecede yer alan alacaklıların alacaklarına geçilecektir. Şayet icra veznesindeki para, birinci derecede bulunan alacaklıların alacaklarını dahi tamamen karşılamaya yetmiyorsa, bu takdirde aynı derece içinde yer alan alacaklıların hangi sıraya göre tatmin edilecekleri hususunun çözümlenmesi gerekecektir¹¹.

İşte cüzi icranın birden çok alacaklıyı ilgilendirdiği bu gibi durumlarda küllî icraya benzer bir süreçten bahsedilebilir ve dolayısıyla birden çok alacaklının birbirlerine karşı konumları ve avantajlarının belirlenmesi gerekir. Bu noktada, hacizdeki sıra cetveli, hacizli malın satış bedelinden pay alacak olan alacaklıların tespit edilmesi ve bunların sıra ve derecelerinin belirlenmesi anlamına gelir¹². Daha açık bir ifadeyle sıra cetveli, hacze iştirak etmiş olan alacaklıların birbirlerine karşı olan imtiyazlarına göre girecekleri sırayı tespit eden, yani birden çok alacaklılık halinde,

⁹ Alacakların bütünü ödenemediği takdirde, alacaklıların, alacaklarına belli bir yüzde ile kavuşabildikleri garame usulü dağıtımda, bir yüzde nispeti dahilinde paylaşırma yapılır ve alacaklılardan her birine düşen nispete garame denilir, bkz. **Umar** - Teori, s.19-20, dn.49; bunun yerine ikame edilebilecek kavramlar için bkz. **Akcan**, s.190.

¹⁰ **Akyazan**, s.69; **Akcan**, s.181 ve s.190; ancak aynı derece içinde yer alan bütün alacaklıların, alacakları oranında garameten tatmin edilebilmeleri için, bu alacaklılar arasında, alacağı çeşitli kanunlara göre imtiyazlı veya rüçhanlı yahut rehinle temin edilmiş olan alacaklıların bulunmaması şartına bağlıdır. Eğer bu türden alacaklılar aynı derecede bulunuyorsa, rehinli ve imtiyazlı alacakların ödenmesinden sonra satış parasından geriye bir şey kalırsa, bu meblağ ilk hacze iştirak etmiş olan diğer alacaklılar arasında paylaşılır. Satış parasından geriye kalan bu miktar, sözü edilen alacaklıların alacaklarını tamamen karşılamaz ise, o takdirde garameten paylaşırma usulüne riayet edilir, bkz. **Akyazan**, s.70.

¹¹ Bu durumda hacze iştirak sonucunda iştirak dereceleri ve her bir derece içinde de İİK. md.206'ye göre düzenlenecek sıra cetvelleri söz konusu olacaktır, bkz. **Yılmaz** - Hacze Takipli Katılma, s.312; **Yılmaz** - Hacze Takipsiz Katılma, s.393.

¹² **Postacıoğlu**, İlhan E.: *İcra Hukuku Esasları*, 4. Bası, İstanbul 1982, s.534; **Postacıoğlu**, İlhan E./ **Altay**, Sümer: *İcra Hukuku Esasları*, Güncelleştirilmiş Genişletilmiş 5. Bası, İstanbul 2010, s.628.

birden çok rehlin ve haczin, hacizli mal veya hakkın satış tutarından ne şekilde tatmin edileceğini gösteren cetveldir¹³.

Gerçekten de, hacizli malın satış bedelinin, bütün alacakları kapatmaya yetmemesi durumunda¹⁴, adeta iflâstaki vaziyete benzer bir hal karşısında kalınır ve hacze iştirak talebi kabul edilen alacaklılar bir topluluk oluşturarak ilk haczi koyan alacaklıyla birlikte, kendi sıfat ve imtiyazlarına göre satış bedelinden garameten pay alma pozisyonunda bulunurlar¹⁵. İşte bu durumdaki alacaklıların paylaştırmadaki dereceleri de, sıra cetveli denilen liste (defter) ile belirlenir¹⁶.

Sıra cetveli bir çeşit dağıtım ve paylaşırma cetveli olarak ortaya çıkar ve bu cetvelde alacaklılar, derecelerine ve imtiyazlarına göre sıralanırlar¹⁷. Ancak uygulamada, hacizdeki sıra cetveli yerine “derece kararı” ifadesinin kullanıldığı da görülmektedir¹⁸. Nitekim bir mal veya para üzerine konulan birden çok haciz, çeşitli iştirak derecelerini oluşturuyorsa, bu dereceleri ve hatta bu dereceler içindeki sıraların tespit edilmesi için düzenlenen listeye “derece kararı” denilmesinde de bir sakınca yoktur¹⁹. O halde, haciz yoluyla takipte birden fazla takip alacaklısının olduğu durumlarda, sıra cetveli sayesinde borçlunun hacizli malının satılarak paraya çevrilmesinden elde edilen satış bedelinden yararlanacak olan alacaklıların kimler olduğu tespit edilir ve bunların sıra ve dereceleri belirlenir. Bu çerçevede, iflâsta rehinli

¹³ **Karakaş**, Cemal Fazıl: “*Haciz Sıra Cetvelinin Şekli*” (Prof. Dr. Saim Üstündağ’a Armağan, Ankara 2009, s.295-310), s.296; **Arar**, Kemal: *İcra ve İflâs Hükümleri*, Ankara 1944, s.313.

¹⁴ Eğer satış bedeli bütün alacaklıların alacağını karşılamaya yetiyorsa sıra cetveli düzenlenmez, bkz. **Karakaş** - Makale, s.299 ve aynı yerdeki dn.15’te belirtilen Yargıtay kararı.

¹⁵ **Deren Yıldırım**, Nevhis: *Türk, İsviçre ve Alman Hukukunda Hacze (Adi) İştirak*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989, s.54.

¹⁶ **Arar** - İcra, s.313; **Karakaş**, Cemal Fazıl: *İcra ve İflâs Hukukunda Sıra Cetveli*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1996, s.130.

¹⁷ **Arar** - İcra, s.313-314.

¹⁸ **Muşul**, Timuçin: *İcra ve İflâs Hukuku*, Ankara 2008, s.678; **Yılmaz** - Hacze Takipli Katılma, s.311; **Akcan**, s.166; **Karakaş** - Makale, s.305; ayrıca bkz. Yargıtay 12. HD., 20.02.2007 T., E.2007/160, K.2007/2760, (**Kazancı Mevzuat ve İctihat Bilişim Programı**).

¹⁹ **Karakaş** - Makale, s.305.

alacaklar dışında söz konusu olmayan “derece” kavramı²⁰, hacze iştirak hükümleri sebebiyle hacizde mevcut olup, burada, derecelerin yanı sıra ayrıca bu dereceler içerisindeki sıra ilişkisinden de söz etmek mümkündür²¹. Dolayısıyla hacizdeki sıra cetveli kavramını, hacze iştirak sebebiyle ortaya çıkan dereceler dahilinde değerlendirmek ve her derece içinde düzenlenecek olan bu sıra cetvellerinin esasının, İcra ve İflâs Kanunu’nun 206 ncı maddesine göre oluşturulacak olan sıra ilişkisine göre belirleneceğini göz önünde tutmak gerekir²². Yani, hacizdeki sıra cetveli, hacze iştirak neticesinde ortaya çıkan dereceler içinde yer alan alacaklıların hangi sıraya göre tatmin edilecekleri, aynı derecedeki çeşitli alacaklar arasında hangi sıraya göre bir ödeme yapılacağı hususuna açıklık kazandırır²³. Her ne kadar Kanun’un lafzına bakıldığında, hacizdeki sıra ilişkisinin, hacze iştirak derecelerinden bağımsız ve ayrı bir biçimde düzenlendiği kanaati hâsıl olsa da, aslında Kanun’un 206 ncı maddesindeki sıra ilişkisini hacze iştirak dereceleri içinde ele almak ve sırayı bu dereceler bünyesinde oluşturulacak sıra cetvelinin esasını teşkil edecek şekilde değerlendirmek gerekmektedir²⁴. Şu durumda sıra cetvelinin düzenlenmesi, borçlunun hacizli mallarının

²⁰ Bir malın üzerine konulmuş her münferit haciz, bir dereceyi oluşturduğu için, her bakiye haczi de yeni bir derecenin oluşması anlamına gelir ki, hacizde derecelerin oluşması bakımından azami bir sınır öngörülmemiştir, bkz. **Karakaş** - Tez, s.141.

²¹ **Deynekli**, Adnan/ **Kısa**, Sedat: *Hacizde ve İflâsta Sıra Cetveli*, 3. Bası, Ankara 2005, s.110; bunun yanı sıra hacizli bir malın satış bedelinin paylaşılmasında benimsenen iki esas olarak derece ve sıra kavramları arasındaki en temel farklılık, derecede alacağın doğum tarihi dikkate alınırken sıranın tayininde ise o alacağa Kanun koyucu tarafından atfedilen niteliğe bakılır, bkz. **N.S.**: “*Sıra ve Derece*” (Hukuki Bilgiler Mecmuası, Dokuzuncu Seneye Ait Fihrist, No.10-106, İstanbul 1938, s.5799-5813), s.5801.

²² **Kuru** - El Kitabı, s.629; **N.S.**, s.5801; **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Sungurtekin Özkan**, Meral/**Özekes**, Muhammet: *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 7. Bası, Ankara 2009, s.342; **Kuru**, Baki/ **Arslan**, Ramazan/ **Yılmaz**, Ejder: *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 23. Bası, Ankara 2009, s.346; **Yılmaz** - Hacze Takipsiz Katılma, s.392; **Akcan**, s.169; İsviçreli yazarlar (örneğin Jaeger) hacizde sırayı dereceler içinde ele almakta ve o yolda değerlendirmektedir, bkz. **Postacıoğlu** - İcra, s.535; **Postacıoğlu/Altay**, s.629.

²³ Nitekim Yargıtay’a göre de, “*Haciz yoluyla yapılan takiplerde düzenlenen sıra cetvellerinde İİK.’nin 206 ncı maddesindeki imtiyazlar, ancak aynı derecede hacze iştirak edecek alacaklılara karşı ileri sürülebilir.*”, 19. HD., 23.12.2004 T, 2572/12980 (**Akcan**, s.169, dn.851; **Oskay**, Mustafa/**Koçak**, Coşkun /**Deynekli**, Adnan/**Doğan**, Ayhan: *İİK Şerhi*, 177-276. Maddeler, 4. Cilt, Ankara 2007, s.4984-4985).

²⁴ **Yılmaz** - Hacze Takipli Katılma, s.311-312; **Akcan**, s.194; aksi yöndeki bir görüşe göre ise, İsviçre hukukundan farklı olarak Türk hukukunda, hacizde tek sıra cetveli düzenlenir ve hacizde tek sıra cetveli düzenlenmesi şeklindeki bu farklılık, Türk hukukunda hacze iştirak süresinin satış sonrasına kadar uzayıp

paraya çevrilmesinden elde edilen satış bedelinin dağıtılacağı alacaklı sayısının birden fazla olması ve satış bedelinin bütün alacaklıların alacaklarını karşılamaya yetmemesi halinde söz konusu olur²⁵. Diğer bir ifadeyle, icra hukukundaki sıra cetveli, aynı mal ya da mallar üzerinde, hacze iştirak hükümlerinin uzantısı olarak birden fazla alacaklı tarafından konulmuş hacizlerin bulunduğu hallerde, üzerinde birden çok haciz bulunan aynı mal ya da malların satışından elde edilen paranın bütün alacaklıları tatmin etmeye yetmemesi durumunda paylaştırmanın nasıl yapılacağını göstermek ve şayet alacağının tamamı ödenmeyen alacaklılar olursa, kendilerine borç ödemededen aciz belgesi verilecek olan bu alacaklıların listesini oluşturmak maksadıyla düzenlenir²⁶. Düzenlenecek olan sıra cetveli için hacze aynı dereceden iştirak eden alacaklılar arasında alacağı rüçhanlı yahut imtiyazlı olan alacaklıların olup olmadığına bakılır ve şayet rehinli ve imtiyazlı veya rüçhanlı alacaklılar söz konusu olursa İİK. md.206 çerçevesinde alacaklılar arasında bir sıra oluşturularak alacaklılar bu düzene göre tatmin edilirler²⁷.

Öte yandan hacizli mal paraya çevrildikten sonra, hemen sıra cetveli düzenlenmez. Öncelikle, İcra ve İflâs Kanunu'nun 139 uncu maddesinin ilk cümlesine göre, satış tutarı bütün alacaklıların alacakları toplamını karşılamaya yetmezse, icra müdürü kendiliğinden yeni hacizler yaparak –ki bu hacze tamamlama haczi denir– mevcut haczi tamamlar²⁸ (İİK. md.139). Tamamlama haczi, icra müdürünün ilk haczi

sarkmış olmasından kaynaklanmaktadır, bkz. **Yıldırım**, Kamil/ **Deren Yıldırım**, Nevhis: *İcra Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul 2009, s.254.

²⁵ **Muşul** - İcra, s.678; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.341; hacizli malın satış bedeli bütün alacaklıların alacaklarını tamamen karşılamaya yetiyorsa zaten problem yoktur, bu takdirde bütün alacaklılar alacaklarının tamamına kavuşabileceklerdir; bu konuda ayrıca bkz. **Karakaş** - Tez, s.130-131.

²⁶ **Karakaş** - Tez, s.5; **Akcan**, s.192-193.

²⁷ **Akyazan**, s.69; **Kuru/Arslan/Yılmaz** - Ders Kitabı, s.346; **Kuru**, Baki: *İcra ve İflâs Hukuku*, Cilt I - İcra Hukuku, Ankara 1965, s.312.

²⁸ **Üstündağ** - İcra, s.296; **Gürdoğan**, Burhan: *İcra Hukuku Dersleri*, Ankara 1970, s.117; **Berkin**, Necmettin: *İcrada Hukuk*, İstanbul 1947, s.101; **Belgesay**, Mustafa Reşit: *İcra ve İflâs Hukuku*, Birinci Cilt - İcra, Kısım I-II, İstanbul 1945, s.434-435; ayrıca icra memuru tamamlama haczi yaparken, başka alacaklılar tarafından daha önce haczedilmiş mallar üzerine de haciz koyabilir ancak daha önce konulan hacizlerden ötürü kesin haciz sahibi alacaklıların hakları saklı kalır. Yani, daha önce haciz konulmuş olan mallar üzerinde icra memuru tarafından tamamlama haczi uygulanabilirse de, bu tamamlama haczi, hacizli malların paraya çevrilmesiyle, önceki hacizlerin sahibi olan alacaklıların tatmin edilmesinden sonra, geriye kalan (artan) bakiye miktar üzerinde hüküm ifade edecektir, bkz. **Arar** - İcra, s.312;

gerçekleştirirken, hacze konu malların muhammen değerinde yanılarak çok yüksek takdir etmesi ve bunun akabinde satış sonunda elde edilen gelirin, takdir edilen bu değerden düşük çıkararak alacaklıların toplam alacağını karşılamaya yetmemesi sonucunda icra müdürünün, tarafların talebi olmaksızın kendiliğinden²⁹ icra ettiği hacze denir. Tamamlama haczi sonrasında icra müdürünce haczedilen malların paraya çevrilmesinden elde edilen satış bedeli, takip alacaklılarının toplam alacak tutarını karşılamaya yettiği takdirde sıra cetveli düzenlenmesine gerek yoktur. Ancak tamamlama haczine konu edilen malların satılmasından sonra dahi, icra veznesine giren paranın, aynı derecede hacze iştirak eden tüm alacaklıların alacaklarını karşılayamaması halinde, icra müdürünün sıra cetveli düzenlemesi gerekir³⁰. Nitekim İcra ve İflâs Kanunu'nun 140 ıncı maddesinin 1 inci fıkrasında “*satış tutarı bütün alacaklıların alacağını tamamen ödemeye yetmezse icra dairesi alacaklıların bir sıra cetvelini yapar.*” hükmü yer almaktadır.

Haciz yoluyla takipte, icra müdürünün düzenleyeceği sıra cetvelinin içeriğine ilişkin olarak, iflâs hukukunda öngörülen sıraya ilişkin kurallar kıyasen uygulama alanı bulacak ve sıra cetvelinde gösterilecek olan alacaklar bu kurallara göre belirlenecektir³¹. Bu bağlamda, aynı derecede hacze iştirak etmiş olan alacaklılar arasındaki sıra ilişkisi, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde belirtilen nitelikleri haiz alacakların, bu

Berkin, Necmettin: *İcra Hukuku Dersleri*, 2. Bası, İstanbul 1969, s.146; **Kuru** - İcra, s.311; tamamlama yolunda haczedilen mallar mümkün olduğu kadar çabuk satılır ve satış esas itibariyle İİK. md.112-143 hükümlerine göre cereyan eder, bkz. **Ansay**, Sabri Şakir: *Hukuk İcra ve İflâs Usulleri*, 5. Bası, Ankara 1960, s.169.

²⁹ **Deren Yıldırım** - Tez, s.60; burada, icra müdürünün talep olup olmadığına bakmaksızın kendiliğinden tamamlama haczi icra etmesinin altında yatan sebep, onun, hacze konu malın değerini takdir ederken yanılması ve dolayısıyla bütün borcu karşılayacak ölçüde haciz yapmamış olmasıdır, bkz. **Postacioğlu** - İcra, s.533; **Postacioğlu/Altay**, s.627; ayrıca bkz. **Kuru** - C.II, s.1524, dn.24; Kanun koyucu, bu yanlışlığı düzeltebilmesi için icra müdürüne kendiliğinden tamamlama haczi yapabileceğini ve haczettiği malları, satış talebi olmasa dahi, kendiliğinden ve mümkün olduğunca çabuk bir şekilde satabileceğini öngörmüştür, bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz** - Ders Kitabı, s.345; **Arar** - İcra, s.312; tamamlama haczi ile ilave haciz kavramları arasındaki farka ilişkin ayrıca bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz** - Ders Kitabı, s.345, dn.5'teki açıklamalar; **Akcan**, s.183-184.

³⁰ **Ansay**, s.169-170; **Gürdoğan** - İcra, s.117; **Deren Yıldırım** - Tez, s.62-63; **Akcan**, s.168; **Uyar**, Talih: “*Sıra Cetveli Düzenlenerek Paraların Paylaştırılması (İİ.Y. mad.140, 141, 142)*” (İstanbul Barosu Dergisi, C.75, S.2001/3, s.707-744), s.707.

³¹ **Ansay**, s.170; **Kuru** - İcra, s.312.

niteliklerinden ötürü imtiyazlı sayılmaları ve öngörülen bu imtiyazın, ilk sırada yer alan alacağın, kendisinden sonra gelen sıralardaki alacaklardan önce ödenmesi şeklinde ortaya çıktığı bir düzene dayanmaktadır³². Bir başka deyişle, İİK. md.206 hükmünde, imtiyazlı ve imtiyazsız olarak tasnif edilen alacak türleri arasında yer alan imtiyazlı alacaklar, Kanun koyucu tarafından kendilerine tanınan imtiyaz gereği, diğer alacaklardan önce tatmin edildikten sonra diğer sıralarda yer alan alacakların ödenmesine geçilen bir sistem öngörülerek mevcut sıra düzeni ortaya konulmuştur. Zira birtakım alacakların imtiyazlı olması gerektiği takdir edilmiş ve sıra ilişkisinin temeli bu düşünceye göre şekillendirilmiştir. Buna göre, hacze aynı derecede iştirak eden alacaklılar için düzenlenecek sıra cetvelinde, alacaklılar Kanun'un 206 ncı maddesine göre, iflâs halinde hangi sıraya girmeleri lazım geliyorsa o sıraya kabul olunurlar (İİK. md.140/II). Bu bağlamda paylaştırmada öncelikle haciz işlemlerinden, paraya çevirme ve paylaşırma gibi bütün alacaklıları ilgilendiren masraflar satış bedeli üzerinden karşılanır ve daha sonra artan para, takip masrafları³³ ve işlemiş faizler de dahil olmak üzere alacakları oranında alacaklılara dağıtılır³⁴ (İİK. md.138/II). Eğer hacizli malın satış bedeli birinci derecedeki alacaklıların alacaklarının tamamını karşılamaya yetiyor ve geriye artan para kalıyorsa, ikinci derecede yer alan alacaklıların alacaklarının ödenmesine geçilir. Şayet geriye artan para ikinci derecedeki alacaklıların hepsini tamamen tatmin etmeye yetmiyorsa o takdirde ikinci derece içinde bir sıra cetveli düzenlenir ve paylaşırma, ikinci derecedeki alacaklılar arasındaki sırayı gösteren sıra cetveline göre yapılacaktır.

Bu arada, haczedilen mal bir taşınmazsa ve bu taşınmaz üzerinde haciz konulmadan evvel rehinli bir alacaklının alacağı için rehin hakkı tesis edilmişse,

³² **Postacıoğlu** - İcra, s.534; **Postacıoğlu/Altay**, s.628; haczin hukuki niteliğiyle ilgili görüşler bağlamında, paylaşırma adaletinin ölçütü olarak haciz rehin hakkının alacakların sırası üzerindeki etkileri ile ilgili açıklamalar için ayrıca bkz. **Gaul**, Hans Friedhelm/**Deren Yıldırım**, Nevhis: *İcra Hukuku Analizleri*, 3. Bası, İstanbul 2000, s.82 vd.

³³ Vekil marifetiyle yapılan takiplerde vekâlet ücretinin miktarı, icra müdürü tarafından avukatlık asgari ücret tarifesine göre hesaplanır ve bu şekilde belirlenen vekâlet ücreti de takip masraflarına dahil edilir, bkz. **Gürdoğan** - İcra, s. 117.

³⁴ **Ansay**, s.167-168; **Gürdoğan** - İcra, s. 117.

haczedilen (rehinli) malın paraya çevrilmesinden sonra, öncelikle rehinli alacaklının alacağı tam olarak ödenmek zorundadır. Çünkü rehinli alacaklar, İİK. md.206/I hükmüne göre malın aynından doğan kamu alacaklarından sonraki rüçhanlı alacakların başında gelmektedir. Ancak taşınmaz, haczedildikten sonra yeni rehin haklarıyla takyit edilmiş olabilir. Bu durumda ise, hacizden sonraki rehinli alacaklı, rehinin paraya çevrilmesini talep etmiş bir rehin alacaklısından sonra gelen alacaklı gibi muamele görmek suretiyle, aynı taşınmaz üzerinde daha önceden haciz koyduran alacaklılar alacaklarına kavuştuktan sonra kalan miktar üzerinden rehin hakkına binaen alacağını tahsil eder³⁵. Çünkü haciz konulduktan sonra aynı taşınmaz üzerinde tesis edilen rehin hakkı, taşınmazın hacizli hali üzerinde hüküm ve sonuç doğurur. Dolayısıyla, İİK. md.206 ile öngörülen sıra düzenine ilişkin sistemin, münhasıran iflâs halinde şablon olarak kullanılabilen bir sıralama tablosu olması hasebiyle, hacze iştirak sonucunda haciz yoluyla takibin kendine özgü nitelikleri karşısında aynen uygulanması mümkün olmayabilir³⁶. Bu bağlamda, rehinden önceki haczin ipotekten önce sıra alması veya haciz tarihine göre iştirak derecelerinin oluşması, 206 ncı maddede düzenlenen ve alacaklıların, iflâsın açıldığı anda sahip oldukları sırayı gösteren sisteme ters düşen hususlara örnek olarak gösterilebilir. Çünkü iflâs açıldığı anda duran haciz yoluyla takipler iflâs kararının kesinleşmesiyle düşükleri için ve bu takiplere binaen uygulanan hacizler de aynı şekilde düşeceklerinden dolayı, hacizlerin hangi tarihlerde konulduğunun hiçbir önemi bulunmayıp, iflâs bütün alacaklılar bakımından aynı anda hüküm ifade eder ve iflâsta alacaklıların birinin diğerine tercihini gerektiren hacizdekine benzer bir durumdan da söz edilemez³⁷. Nitekim İİK. md.206 hükmü kural olarak iflâs halinde uygulanan bir sıra sistemini öngördüğünden ve haciz yoluyla takiplerde hacze iştirak söz konusu olmadığı müddetçe alacaklıların haciz talep tarihlerine göre

³⁵ **Ansay**, s.168-169; geriye bir şey kalmamışsa icra müdürü, taşınmaz üzerindeki rehin hakkının tapu sicilinden silinmesi için ilgili tapu sicil müdürlüğüne müzekkere yazar (İİK. md.144/IV).

³⁶ **Deynekli**, Adnan/**Saldırım**, Mustafa: *Öğretide ve Uygulamada İhtiyati Haciz*, 6098 Sayılı TBK ve 6100 Sayılı HMK İşlenmiş 3. Bası, Ankara 2011, s.144.

³⁷ **Deynekli/Saldırım**, s.144.

sıralandığından dolayı iflâstaki sıralama ile hacizdeki sıralamanın esas itibariyle bire bir örtüşmediği de görülecektir³⁸.

B. İflâsta Sıra Cetveli

İflâs, borçlunun malvarlığının tamamının tasfiye edilerek, alacaklarının ödenmesi için bir araya gelmiş olan birden fazla alacaklının müracaat ettiği küllî icra yahut kolektif tasfiye sistemini ifade eder³⁹. Sözü edilen bu küllîlik yahut kolektifleşme, objektif ve sübjektif biçimde olmak üzere iki yönlü anlaşılmalıdır. Buna göre iflâs, bir yandan borçlunun bütün mallarının bir topluluk şeklinde ele alınarak tâbi tutulduğu bir tasfiyeyi; diğer yandan ise, borçlunun, bir ya da birkaç alacaklısının değil, bütün alacaklılarının katıldığı ve hepsinin yararına olarak işletilen ortak bir süreci ifade eder⁴⁰. Dolayısıyla cüzi icranın aksine, iflâsta, borçlusuna karşı takip yapıp yapmadığına bakılmaksızın bütün alacaklıların muhatap alındığı ve borçlunun borca yetecek kadar malının değil, bütün malvarlığının tasfiye edildiği⁴¹ ve tasfiye sonunda elde edilen paranın, hangi sırada olursa olsun, bütün alacaklılar arasında paylaştırıldığı, geriye artan

³⁸ “...İİK. nun 206 ncı maddesi kural olarak iflâs yoluyla takiplerde uygulanır. Haciz yoluyla takiplerde ise durum farklıdır. Bu takip yolunda, bedeli paylaşımına konu malın satış tutarı bütün alacaklıların alacaklarını karşılamaya yetmezse, bir sıra cetveli düzenlenir. Haciz yolu ile takiplerde düzenlenen sıra cetvelinde kural, alacaklıların haciz tarihlerine göre sıralanmasıdır. Bunun için ilk kesin haciz sahibi alacaklı ve buna iştirak edebilecek diğer alacaklılar belirlenerek hacze iştirak dereceleri oluşturulur. 140 ıncı maddenin ikinci fıkrasında 206 ncı maddeye atıf yapılmış ise de, bu maddedeki imtiyazların sadece aynı derecede hacze iştirak eden alacaklılara karşı ileri sürülmesi mümkündür. Diğer bir deyişle, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesindeki imtiyazlar, (hacze iştirak hali hariç, İİK. md.100-101) haciz yolu ile takiplerde düzenlenen sıra cetvellerinde, sonraki tarihli haciz sahibi alacaklıyı önceki tarihli haciz sahibi alacaklının önüne geçiremez.”, 19. HD., 21.09.2006 T., E.2006/6354, K.2006/9572 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.3, s.2960-2961).

³⁹ **Berkin**, Necmettin: *İflâs Hukuku*, 4. Bası, İstanbul 1972, s.12; İflâs kavramının ne anlamlarda kullanıldığı ve içeriğinin nasıl tarif edilebileceği hakkındaki ayrıntılı açıklamalar için bkz. **Umar** - Teori, s.10 vd.; **Deren Yıldırım**, Nevhis: “*İflâsın Hukuki Mahiyeti*” (İÜHFM, C.54, S.1-4, Yıl 1991-1994, s.331-346), s.331 vd.

⁴⁰ **Öztek**, Selçuk: *İflâs Hukukunda Sıra Cetveli Prosedürü ve Sıra Cetveline Karşı Müracaat Yolları*, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul (Tarihsiz), s.7; **Bulur**, Alper: “*İflâs Hukukunda Rehinli Olmayan (Adi) Alacakların Sırası ve Sıralar Arasındaki İlişki*” (Halûk Konuralp Anısına Armağan, C.2, Ankara 2009, s.53-78), s.53.

⁴¹ **Belgesay**, Mustafa Reşit: *İcra ve İflâs Hukuku Sentetik Bölüm*, II. Cilt, Konkordato – İflâs – İptal Davası – Tahliye, 2. Basım, İstanbul 1953, s.7.

para kaldığı takdirde ise bu paranın borçluya iade edildiği bir sistem söz konusudur⁴². Bu bağlamda, alacaklıların, hacze iştirak için öngörülen şartları yerine getirmelerine gerek kalmadan, bir alacaklının elde ettiği iflâs kararı neticesinde başlayan tasfiyeye iştirak edebilmeleri ve böylece aralarında bir nevi alacaklılar birliği meydana getirmeleri mümkündür⁴³. Nitekim iflâs, iflâs takibine katılmamış ve hatta iflâsa rıza göstermemiş alacaklılar bakımından da hüküm ve sonuç doğuracağı için, haciz yoluyla takibin aksine her bir alacaklının kendi alacağı için münferiden harekete geçmesi ve takip başlatması gerekmez⁴⁴.

Bu doğrultuda, haciz yoluyla takipte, takibi başlatan alacaklı tarafından, borçlunun belli mallarına koydurulan hacizden, onun dışındaki diğer alacaklıların haberdar olmaları tamamen tesadüfi bir olgudan ibaret olup, ilk haczi koyduran alacaklı fiilî bir rüçhan hakkına sahip bulunduğundan dolayı, borçlu hakkında takibe girişmeyen diğer alacaklıların, alacaklarını tahsil etmelerinin zora girmesi ve hatta geç kaldıkları için haczedecek bir şey bulamamaları sebebiyle zarara uğramaları dahi söz konusu olabilir⁴⁵. Ancak iflâsta ise, bu durumun tam tersine, iflâsın açıldığı anda bir masa teşkil eden borçlunun malvarlığı, ilân yoluyla bütün alacaklıların haberdar edildiği bir tasfiyeye tâbi tutulup paraya çevrildikten sonra, elde edilen meblağ, belli bir sıra dahilinde bütün alacaklıların eşit şekilde tatminine hasredilecektir⁴⁶. Bir başka deyişle iflâsta, alacaklıların, bütün aktife her birlikte katılacakları hususu kural olarak benimsendiği için, aktife katılım gösteren alacaklılar arasında birinin diğerinden önce gelebilmesi, alacağın niteliğine bağlı olduğundan ve alacağın niteliği de sıra⁴⁷ kavramını

⁴² **Altay**, Sümer: “Genel Olarak İflâs Davaları ve İflâsta Paylaşımın Esasları” (Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C.II, İstanbul 2003, s.891-923), s.891-892.

⁴³ **Berkin** - İflâs, s.12; bu birlik, münhasıran adi alacaklıları değil, ayrıca imtiyazlı ve bazen rehinli alacaklıları da içine alır, bkz. **Arar**, Kemal: *İcra ve İflâs Hükümleri*, Cilt 2 İflâs, Ankara 1945, s.51.

⁴⁴ **Berkin** - İflâs, s.13.

⁴⁵ **Umar** - Teori, s.18-19.

⁴⁶ **Umar** - Teori, s.19.

⁴⁷ Kanun’un öngördüğü sıra, hangi alacaklının iflâs prosedürüne daha önce katılmış olduğuna göre değil, yalnızca alacağın niteliğine göre tespit edilir, bkz. **Umar** - Teori, s.19, dn.47.

ortaya çıkardığından dolayı, hacizdeki gibi derece kavramı, iflâsta (rehinli alacaklılar dışında) söz konusu olmamaktadır⁴⁸.

Bu bağlamda, haczedilmiş bir mal üzerinde haciz koydurmuş olan alacaklıya tercih hakkı veren İİK. md.100 hükmü, borçlunun iflâsı halinde uygulanmamakta olup iflâs kararıyla bütün hacizler düştüğü için son sırada olan alacaklılar dahi, alacaklarının doğum tarihleri ne olursa olsun, satış bedelinden eşit biçimde haklarını elde ederler⁴⁹. Çünkü iflâsın ana kuralı eşitlik olup, alacaklılar, masanın paraya çevrilmesinden elde edilen paradan alacaklarıyla orantılı olarak (garameten) hisse alırlar⁵⁰. Yani kural olarak hiçbir alacaklının, borçlunun malvarlığına başvurma ve onun malvarlığından faydalanma konusunda, bir başka alacaklıya karşı bir önceliği yahut üstünlüğü bulunmaz⁵¹. Ancak her ne kadar iflâsta bütün alacaklıların eşit olmaları esasına dayalı böyle bir eşitlik anlayışından bahsetmek mümkün ise de⁵²; birtakım alacakların, niteliğiyle ilgili olarak maddî hukuktan kaynaklanan bazı üstünlükleri bulunduğu için, bu eşitlik kuralı, birtakım alacaklara çeşitli maddî hukuk kurallarıyla tanınan öncelik hakkına hanel getirmeyecektir⁵³. Bir başka ifadeyle, iflâsın, bütün alacaklıların ortak ve eşit şekilde tatminini amaçlayan bir cebri icra yolu olması, iflâsta dahi alacaklıların tatmini bakımından bir sıra yapılması ve böylelikle bazı alacakların diğerlerinden farklı

⁴⁸ **Postacıoğlu** - İcra, s.535; **N.S.**, s.5807; gerçi bazı yazarların sıra kavramına ikame olarak derece kavramını kullandıkları da görülmektedir, bkz. **Belgesay** - Sentetik, s.9.

⁴⁹ **Belgesay**, Mustafa Reşit: *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi*, İkinci Cilt - İflâs Yoluyla Takip, İstanbul 1955, s.394; **Kuru** - El Kitabı, s.1070.

⁵⁰ **Postacıoğlu**, İlhan: *İflâs Hukuku İlkeleri*, Cilt I İflâs, İstanbul 1978, s. 189; ancak her ne kadar iflâsta kural, alacakların eşit olarak ödenmesi ise de, bu eşitlik mutlak eşitlikten ziyade adaletin temin edilmesini amaçlayan bir eşitliktir, bkz. **Berkin** - İflâs, s.293; **Arslaner**, Hakan: *6183 Sayılı Kanun Kapsamında Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Tahsili*, Ankara 2010, s.127; aynı şekilde hacizdeki iştirak dereceleri kapsamında yer alan alacaklıların oluşturduğu topluluk içinde de tam bir eşitlik söz konusu olup, haczedilen mallar alacaklılar adına paraya çevrilerek her bir alacaklıya alacağı oranında paylaştırılır, bkz. **Deren Yıldırım** - Tez, s.54.

⁵¹ **Kuntalp**, Erden: “*Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk*” (Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1995, s.263-299), s.265.

⁵² Eşitlik ilkesinden tüm alacaklıların tamamen eşit olması da anlaşılmalıdır çünkü haklı ve hukuka uygun gerekçeleri (örneğin maddî hukukun gerekleri, sosyal devlet ilkesi, kamu düzeni düşünceleri vb.) bulunduğu takdirde, alacaklı ve alacağın niteliğine uygun olan bazı özel düzenlemeler yapılabilir, bkz. **Özkes**, Muhammet: *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Ankara 2009, s.194.

⁵³ **Bilge**, Necip: *Bankacılar İçin Takip Hukuku Bilgisi*, Ankara 1975, s.96; **Postacıoğlu** - İflâs, s.189; **Arar** - İflâs, s.112.

bir işleme tâbi tutulmasını engellemez⁵⁴. Esasen eşitlik ancak mahiyet ve nitelikleri itibariyle birbirinin aynı olan şeyler arasında söz konusu olabileceği için genel olarak alacakların tamamını, Kanun koyucunun öngördüğü çeşitli imtiyaz ve rüçhan haklarını dikkate almadan ve diğerlerine göre himayeye muhtaç alacakları himaye altına almadan bir paylaştırmaya tâbi tutmak, eşitliği bozacağı gibi adalete de aykırı olur⁵⁵. Dolayısıyla iflâs idaresince düzenlenen sıra cetvelinde de bu üstünlükler göz önüne alınmak suretiyle alacak türleri arasında bir sıralama yaparak alacaklıların belli bir sıraya göre tatmin edileceği bir sıra düzeni oluşturmak gerekir⁵⁶. Aksi takdirde, imtiyaz ve rüçhan haklarına dikkat edilmeden ve diğerleriyle karşılaştırıldığında tahsilinin daha elzem ve önemli olduğu alacakların koruma altına alınmadığı bir sisteme göre paylaşırma yapmak eşitlik ilkesini ihlal edeceği gibi, adilane olmayan sonuçlar da doğuracaktır⁵⁷. İşte İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesindeki hükümle ile düzenlenen sıraya ilişkin hâkim olan fikir de budur⁵⁸. O halde, iflâsın bu özellikleri dikkate alındığında, borçlunun bütün alacaklılarının dahil olduğu bir tasfiye sürecinden sonra paylaşırma aşamasına geçildiğinde, bu alacaklılar arasında ne şekilde bir iç ilişkinin söz konusu olacağı ve bu iç ilişki çerçevesinde alacaklıların, sahip oldukları alacakların türlerine göre bir önceliğe yahut imtiyaza sahip olup olmayacakları, sahip olunacak öncelik ya da imtiyazın nasıl tezahür edeceği ve paylaşırma ne şekilde yansıtacağı hususlarının ortaya konulması gerekir.

⁵⁴ **Üstündağ**, Saim: *İflâs Hukuku*, 8. Bası, İstanbul 2009, s.123; **Olgaç**, Senai/ **Köymen**, Haydar: *Kazâi ve İlmî İçtihatlarla Türk İcra ve İflâs Kanunu*, Yenilenmiş İkinci Baskı, İstanbul 1965, s.1121; **Altay** - Makale, s.892; nitekim eşitlik kuralından maksat, mahiyetleri ve nitelikleri itibariyle birbirine benzeyen alacaklıların, aralarında eşit işleme tâbi tutulmasıdır, bkz. **Arar** - İflâs, s.112.

⁵⁵ **Berkin**, Necmettin: *İflâs Hukuku Dersleri*, İkinci Bası, İstanbul 1966, s.248; **Eriş**, Gönen: *Uygulamalı İflâs ve Konkordato Hukuku*, Ankara 1991, s.600.

⁵⁶ **Deynekli**, Adnan: "4949 Sayılı Kanunla Değişik İcra ve İflâs Kanununa Göre Adi ve Rehinli Alacakların Sırası" (AÜHFD, C.54, S.1, Yıl 2005, s.191-204), s.192; **Deynekli**, Adnan: "İcra ve İflâs Kanununda 4949 Sayılı Kanunla Yapılan Sıra Cetveline İlişkin Değişiklikler" (YÜHFD, C.1, S.2, Yıl 2004, s.503-518), s.503; **Bulur**, s.53.

⁵⁷ **Arslaner**, s.127; - Makale, s.892.

⁵⁸ **Berkin** - Dersler, s.248.

İflâsta sıra cetveli, iflâs idaresinin, masaya kayıt için alacaklılar tarafından ileri sürülen alacakları inceleyip bu alacaklar hakkında verdiği karara göre düzenlenir⁵⁹. Şu halde kavram olarak iflâsta sıra cetveli, bir borçlunun iflâs masasına girmiş bütün malvarlığının tasfiyesinden elde edilen satış bedeliyle, birden çok (bütün) alacaklılarının tatmin edilmesi gerekip de, bu bedelin tüm borçları karşılayamaması durumunun ortaya çıkması (yahut bu durumun ortaya çıkacağı tahmin edilmesi) halinde düzenlenen ve masaya yazdırılan alacakların niteliklerini, miktarlarını, sahiplerini ve söz konusu malların satış bedelinin paylaşılmasına ilişkin olarak birbirlerine karşı sahip oldukları avantajları gösteren, bu sebepten ötürü de iflâs masasının pasifini ortaya koyarak tasfiye bağlamında kesinlik arz eden idari nitelikli bir avantajlar listesidir⁶⁰. Dolayısıyla sıra cetveli, alacakların ve istihkak iddialarının iflâs idaresince incelenmesi neticesinde ortaya çıkan durumu gösterdiği için, masaya yazdırılan veya kendiliğinden dikkate alınan her alacak ve istihkak iddiasının iflâs idaresi tarafından kabul edilen miktarı ve sırası bu sıra cetvelinde yer alır⁶¹. Bu bağlamda, İcra ve İflâs Kanunu'nun 230 uncu maddesine göre iflâs idaresi, alacak ve istihkak iddialarının sıra cetveline kaydı için belirlenen süre sona erdikten sonra, söz konusu alacakların gerçekten mevcut olup olmadığını inceler; mevcut olduğu kanaatine varırsa, bunların ne kapsamda ve miktarda olduğunu araştırır; bu bağlamda sunulan delil ve belgeleri tetkik eder; her bir iddia ile ilgili olarak müflisin ne diyeceğini sorar ve gereğine göre her bir iddia için sıra cetveline kabul noktasında olumlu yahut olumsuz kararını verir⁶². Nitekim müflisin malvarlığında yer alan aktifler (masa malları) hemen hemen hiçbir zaman müflisten alacaklı olan kişilerin alacaklarını tamamen karşılamaya yetmediği için, iflâs idaresinin, ileri sürülen alacaklarla ilgili yapacağı inceleme ve bu inceleme neticesinde düzenleyeceği sıra cetveli, iflâs tasfiyesinde birçok menfaati aynı anda ilgilendiren

⁵⁹ **Üstündağ** - İflâs, s.171; **Kuru/Arslan/Yılmaz** - Ders Kitabı, s.573; **Belgesay**, Mustafa Reşit: *İcra ve İflâs Hukuku*, İkinci Cilt - İflâs, İstanbul 1946, s.73.

⁶⁰ **Karakaş** - Tez, s.6 ve s.173.

⁶¹ **Kuru**, Baki: *İflâs ve Konkordato Hukuku*, 2. Bası, Ankara 1988, s. 301-302.

⁶² **Gürdoğan**, Burhan: *İflâs Hukuku Dersleri, İflâs/ Konkordato/ İptal Davaları*, Ankara 1966, s.135; sıra cetveline alınmayan alacaklar ise gerekçeleriyle birlikte sıra cetvelinde gösterilirler, bkz. İİK. md. 233.

önemli bir aşamayı oluşturur⁶³. Bu noktada bir görüşe göre⁶⁴, iflâstaki sıra cetvelinin düzenlenişini, masaya giren malların paraya çevrilmesiyle elde edilen paranın, bütün iflâs alacaklarını karşılamaması haline özgülememek gerekir. Çünkü madem masa malları iflâs alacaklılarının müşterek rehnine⁶⁵ yahut miras ortaklığına benzer şekilde ortak tasarruf alanına giren mamelek olarak kabul edilebiliyor, o halde bütün alacaklıların, bu mamelekin paraya çevrilmesinden elde edilen para üzerindeki haklarının kapsam ve miktarının tespiti bakımından her halükarda sıra cetveli düzenlemesi gerektiği de söylenebilecektir. Böylelikle aslında önüne gelen bir iflâs davasında mahkemenin vereceği iflâs kararı ve bu kararın ardından başlayan tasfiye prosedüründe düzenlenen sıra cetveli, iflâs masasını teşkil eden malların, tüm alacakları karşılayamayacağı olgusuna karine teşkil edecektir⁶⁶. Kanımızca iflâstaki sıra cetvelinin her halükarda düzenlenecek olması, masa mallarının satış bedelinin tüm alacakları karşılamaya yetmeyeceği şeklindeki bir ön yargıyı kabullenmeyi gerektirecek yeterlilikte bir argüman olarak görünmemektedir. Her ne kadar uygulamada genellikle iflâs alacaklarının büyük bir kısmı tamamen veya kısmen tatmin edilemiyor ise de, bu gerçekliğin, sıra cetveli bakımından teorik olarak böyle bir karineyi kabul etmemizi gerektirmeyeceği açıktır⁶⁷. Çünkü iflâs tasfiyesinin aşamalarından birini oluşturan paylaşırma sürecinde, masa mallarının satış bedelinin, bütün alacaklıları tatmin edip edemeyeceği sorusunun cevabı ancak paylaşırmanın tamamlanmasıyla ortaya çıkacaktır. Yani, tasfiyenin sonunda masa mallarının satış bedelinin, bütün alacaklıların alacaklarını tamamen karşılamaya yetip yetmeyeceğinin önceden bilinmesi imkân dahilinde gözükmemektedir. Dolayısıyla iflâsta sıra cetvelinin düzenlenmesi, masa mallarının bütün alacakları karşılamaya yetmeyeceği hususunda bir karine teşkil

⁶³ Bilge - Takip, s.96.

⁶⁴ Karakaş - Tez, s.5.

⁶⁵ Postacıoğlu - İflâs, s.1.

⁶⁶ Karakaş - Tez, s.5.

⁶⁷ Almanya'da iflâs tasfiyelerindeki tatmin oranı, aynı olarak teminat altına alınan alacaklarda yaklaşık %80 iken, öncelikli alacaklılar kural olarak alacaklarının asgari % 25'ini ve önceliksiz, adi alacaklılar da alacaklarının sadece yaklaşık % 3-5'ini elde edebilmektedirler, bkz. Stallman, Christian: "Yeni (Alman) Acz Hukukuna Giriş", Çev: Tercan, Erdal (AÜHFD, Cilt 45, Sayı 1-4, 1996, s.413-426), s.417.

etmekten ziyade iflâsın kolektif yapısının bir gereği olarak, alacaklılardan oluşan topluluğun masa malları üzerindeki haklarının kapsam ve miktarlarının tespitine yarayan bir tasfiye işlemi olarak kabul edilmek gerekir. O halde, iflâstaki sıra cetveli, iflâs açıldığı anda, alacaklıların müflise karşı hangi hukuki durumda bulduklarının tespitine yarayan ve kendi aralarında kendiliğinden zuhur eden sıralamayı ortaya koyan bir tespitten ibaret tasfiyeye ilişkin işlem olarak algılanmak gerekir.

Sıra cetvelinin düzenlenmesi aşamasında iflâs idaresi, tapu siciline kayıtlı olan alacakları⁶⁸, alacaklıları tarafından sıra cetveline kayıt için başvurulmuş olmasa bile, işleyen faiziyle birlikte kabul eder (İİK. md.231). Çünkü tapu sicilinde yazılı olmak suretiyle yerine getirilmiş olan alenîlik ilkesi gereği bu alacakların daha önceden masaya kayıt için başvurulmuş olması şartı ayrıca aranmamıştır⁶⁹. Öyle ki, masaya bildirilmemiş olmakla birlikte, varlığı tapu sicilinden anlaşılan alacaklar hakkında, iflâs idaresinin, bu alacakları re'sen inceleyerek dikkate alıp alamayacağı ve yeri geldiğinde bu alacaklarla ilgili ret kararı verip veremeyeceği de tartışmalıdır⁷⁰. Örneğin iflâs idaresinin, tapu sicilinde gözükken ipotekli alacaklar hakkında hiçbir surette ret kararı verip veremeyeceği hususuyla bağlantılı olarak İİK. md.233 hükmünde yapılan değişikliğe göre iflâs idaresi, ipotekle temin edilmiş alacakla ilgili olarak, ipoteği doğuran sebep veya ipotek limiti miktarı bakımından ret kararı vermese de, bunu kabul

⁶⁸ Madde metnindeki tapu siciline yazılı olan alacak kavramını geniş yorumlamak gerekir, yani bunu, müflisin taşınmazları üzerinde tapu sicilinden anlaşılan üçüncü kişilere ait haklar olarak anlamak gerekir, örneğin ipotek hakkı, sükna hakkı, intifa hakkı vb. aynî mükellefiyetler de, masaya yazdırılmamış olsalar dahi, tapu sicilinde gösterildikleri için iflâs idaresince kabul edilmelidir, bkz. **Üstündağ** - İflâs, s.166; **Kuru** - İflâs, s.299-300; öte yandan Kanun'un 231 inci maddesindeki bu hükmü yalnızca muaccel ipotekli alacaklar için değil, ayrıca ileride doğması kesin yahut umulan alacaklar için tesis edilmiş ipotekler için dahi uygulayıp müeccel ipotekli alacakları da tapuda yazılı olmak şartıyla, başvuru olmasa bile masaya kaydını kabul etmek gerekir, bkz. **Üstündağ** - İflâs, s.168; **Küçükarslan**, Melih: *İcra ve İflâs Hukukunda Sıra Cetveli*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1993, s.11.

⁶⁹ Hatta tapu sicili incelendiğinde, iflâsın açılmasından önce işlemiş olduğu anlaşılan faizlerle, iflâsın açılmasından sonra işleyecek faizlerin iflâs idaresince sıra cetveline re'sen geçirilmesi gerekir, bkz. **Postacioğlu** - İflâs, s.75.

⁷⁰ Bir görüşe göre, üst sınır ipoteği iflâs idaresi tarafından re'sen dikkate alınmalı ancak bununla ilgili başkaca işlem yapmadan ve bilhassa ipoteğin belirsiz bir miktara ilişkin olduğu alacağın, doğup doğmadığı anlaşılmadan olduğu gibi sıra cetveline alınması da caiz değildir, bkz. **Postacioğlu** - İflâs, s.75-76.

etmediğini ikinci alacaklılar toplantısına bildirebilecektir. Keza, sözü edilen hükmün değişiklik gerekçesinde iflâs idaresinin, ipotekli alacaklarla ilgili keyfi ret kararı verdiğinin görüldüğü, bu sebeple iflâs idaresine verilmiş olan ret kararı verme yetkisinin ipotekli alacaklar bakımından kaldırılmasının uygun olacağı ve kabul edilmemesi gerektiğine inanılan alacakların ise ikinci alacaklar toplantısına arz edilmesi ve hatta istekli olan alacaklılara, ipoteğin iptali yahut ipotekli alacağın tenzili hakkında dava açma yetkisinin dahi verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak her ne kadar kanun değişikliğinin gerekçesinde böyle denilmişse de, iflâs idaresinin ipotekli alacaklarla ilgili hiçbir surette ret kararı veremeyeceğini kabul etmek, ipotekli alacağın olağan yollardan sona ermiş olma ihtimali (kesin borç ipoteğinde borcun tamamen veya kısmen ödenmesi yahut teminat ipoteğinde teminata konu borcun hiç doğmamış olması vb. gerekçelerle) göz ardı edilemeyeceği için mümkün gözükmemektedir⁷¹.

Öte yandan masaya girmiş mallar üzerindeki aynî haklar da sıra cetveline geçirileceği için, iflâstaki sıra cetvelinin, haciz yoluyla takipteki mükellefiyetler listesi ile bu noktada örtüştüğü de söylenebilir⁷². Bir başka deyişle, iflâstaki sıra cetveli, hacizdeki mükellefiyetler listesinin yerini tutar ve onunla aynı işlevi yerine getirir⁷³. Ancak alacaklıların, masaya girmeyen mallarla ilgili olarak ileri sürdükleri aynî haklarla üçüncü kişilere karşı ileri sürebilecekleri şahsî teminatlar ve masa alacakları ise sıra cetvelinde gösterilmezler. Çünkü masa alacakları, paraların paylaşılması aşamasına kadar iflâs idaresinden talep edilebilir ve iflâs idaresinin, bu husustaki muhtemel bir ret kararı üzerine, masa alacaklısı olan kişiler iflâs idaresi aleyhine genel mahkemelerde dava açarak yahut icra dairesinde haciz yoluyla takip başlatarak alacaklarını tahsil yoluna başvurabilirler⁷⁴. O halde iflâs idaresinin yaptığı incelemeler ve bu incelemelerin

⁷¹ **Üstündağ-İflâs**, s.167.

⁷² **Üstündağ-İflâs**, s.171; bu sebepten ötürü, iflâsta, hacizdeki gibi ayrı bir mükellefiyetler listesi düzenlenmesine ve bu listeye karşı itirazların da istihkak prosedürüne göre çözüme kavuşturulmasına gerek yoktur; nitekim Kanun'un 234 üncü maddesinin 2 nci fıkrasında, 128 inci maddeye yapılan herhangi bir atıftan da söz edilemez, bkz. **Kuru - İflâs**, s.302, dn.4; **Küçükarslan**, s.14.

⁷³ **Berkin - İflâs**, s.350.

⁷⁴ **Pekcantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.592.

sonucunda ileri sürülen alacak iddialarıyla ilgili olarak verdiği kabul ve ret kararları nedeniyle sıra cetveli, iflâs masasının pasifini gösterip tespit etmesi bakımından da ayrıca önem arz etmektedir⁷⁵.

§ 2. SIRA CETVELİ DÜZENLENMESİNDEKİ AMAÇ

Kanun koyucunun İİK. md. 206 hükmünü öngörmesindeki temel amaç, borçlunun bütün alacaklıları arasında tatmin edilme bakımından belli bir sıra düzeni oluşturmak suretiyle, bazı alacaklıların diğerlerinden daha fazla korunmaya muhtaç olduğu kanaatinden yola çıkarak bu alacaklıların, adaletin ve hakkaniyetin bir gereği ve sonucu olması bağlamında diğerlerine nazaran öncelikli şekilde tatmin edilmelerini sağlamaktır⁷⁶. Bu noktada, adaletin temini bakımından, iflâs masasına dahil olan malların satılarak paraya çevrilmesinden elde edilen satış bedelinin alacaklılar arasında bir sıra gözetilmek suretiyle dağıtılması noktasında ortaya çıkan bu gereklilik, alacaklılar arasındaki sıranın ne şekilde ve hangi prensipler çerçevesinde yapılacağı sorununu ortaya çıkarmıştır. Bundan dolayı da, alacaklıların ne şekilde sıraya dizileceği hususu, Kanun koyucu bakımından önemli ve bir o kadar güç bir görevin yerine getirilmesini zorunlu kılmıştır⁷⁷.

Öte yandan, modern iflâs hukuku sistemlerinde ve özellikle İsviçre hukukunda, imtiyazlı alacakların sayısı önemli ölçüde asgariye indirilerek imtiyazlı alacakların işgal ettikleri alacak sıralarının sayısında da kısıtlamalar yapılmıştır. Örneğin İsviçre’de, önceleri 6 olan imtiyazlı alacak sayısı zaman içerisinde 25’e kadar yükselince, iflâs tasfiyelerinde alacağına hiç kavuşamayan alacaklı oranının artış göstermesi üzerine 1994 yılında yapılan değişiklikle birlikte, alacaklıların tatmininde sıra sayısı 3’e indirilmiş⁷⁸ ve imtiyazlı alacak sayısı da 25’ten 7’ye indirilerek bir ölçüde bütün

⁷⁵ **Kuru** - İflâs, s.302.

⁷⁶ **Deynekli**, Adnan: “İşverenin İflâsı veya İşverene Yönelik Haciz Halinde İşçinin Ücret Alacağına Önceliği Sorunu” (TBBD., S.60, 2005, s.31-43), s.32; **Deynekli**, Adnan: “Sıra Cetveli İle İlgili Sorunlar” (Bankacılar Dergisi, S.67, Aralık 2008, s.28-69), s.56.

⁷⁷ **Üstündağ** - İflâs, s.123.

⁷⁸ **Birinci Sıra** :

alacaklıların, tamamen olmasa bile kısmen alacaklarına kavuşabilmeleri yönünde irade ortaya konulmuştur⁷⁹. Almanya’da ise 1999 yılında yürürlüğe giren yeni Acz Kanunu’nun bütün acz (iflâs) alacaklılarını eşit ve adil biçimde tatmin edilmesi amacı doğrultusunda, acz alacaklıları için yalnızca tek bir sıra öngörülmüş ve yürürlükten kaldırılan (eski) İflâs Kanunu’nda düzenlenmiş olan, iflâs hukukuna ilişkin bütün öncelik hakları kaldırılmıştır⁸⁰. Diğer Avrupa ülkelerinde de acz hukukuna ilişkin yapılan reform çalışmaları sonucunda, birtakım alacaklara ait imtiyazların kaldırılması ve iflâsta çeşitli şekillerde ortaya çıkan önceliklerin bertaraf edilmesi esası benimsenmiştir⁸¹.

Türk hukukunda ise 4949 sayılı Kanun değişikliğinden önce ilk 5 sırada yer alan imtiyazlı alacaklar ile 6 ncı sırada yer alan ve imtiyazlı olmayan diğer bütün alacaklar, 4949 sayılı Kanun değişikliğiyle birlikte sıralar dörde indirilmiş ve ilk üç sıradaki alacaklar imtiyazlı, dördüncü sıradaki alacaklar ise imtiyazsız alacak olarak düzenlenmiştir⁸². Böylece iflâs tasfiyesinde alacaklılar arasında olabildiğince eşitliğin ve daha adil bir paylaşımın sağlanması; öte yandan, uygulama alanı bulmayan alacak kategorilerinin Kanun’dan ayıklanması amaçlanmış ve imtiyazlı alacak sayısı oldukça

-
- *İflâsın açılmasından 6 ay önce doğan işçi alacakları ve iflâs nedeniyle süresinden önce iş akdinin sona ermesi nedeniyle dolayı doğan tazminat ve alacaklar;*
 - *İflâsın açılmasından önceki 6 ay içinde doğmuş ve nakden ödenmesi gereken aile hukukundan kaynaklanan nafaka alacakları;*
 - *Federal Kanuna göre sigortalının kaza sigortasından, çalışanların zorunlu olmayan mesleki sigortadan veya bağlı olduğu işveren nezdinde kurulmuş yardım sandıklarından olan alacakları.*
İkinci Sıra :
 - *Velayet hakkının ve aynı zamanda malvarlığının yönetiminin müflise bırakılmış olması nedeniyle çocuğun bu ilişkiden doğan alacakları.*
Üçüncü (İmtiyazsız) Sıra :
 - *Bunlar dışında kalan diğer bütün alacaklar.*

Bununla ilgili olarak ayrıca bkz. **Akcan**, s.194, dn.1041’de yer alan açıklamalar.

⁷⁹ **Üstündağ** - İflâs, s.123; **Akcan**, s.194; **Taşpınar**, Sema: “İsviçre Federal İcra ve İflâs Kanunu’nda Yapılan Değişikliklere Genel Bir Bakış” (75.Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s.599-670), s.640.

⁸⁰ **Stallman**, s.425.

⁸¹ **Tercan**, Erdal: “4949 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikten Sonra, İcra ve İflâs Kanunu m.206’ya Göre İmtiyazlı Alacaklar (Sıra Cetveli)” (BATİDER, C.XXII, S.2, Yıl 2003, s.17-45), s.23.

⁸² **Tercan** - Sıra cetveli, s.21; **Akcan**, s.195.

azaltılmıştır⁸³. Ancak yine de imtiyazlı alacakların tespitinde esas alınması gereken ölçütün, gerçek kişilerin hayatî önem taşıyan ihtiyaçlarının giderilmesi ile ilgili olması gerektiği için, bu nitelikte olmayan ve daha ziyade çeşitli menfaat gruplarının taleplerini karşılamak maksadıyla özel kanunlara yerleştirilen imtiyaz hükümlerinin mümkün olduğunca en aza indirgenmesi, olması gereken hukuk bakımından isabetli olacaktır⁸⁴.

Ayrıca İcra ve İflâs Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'nın TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilerek yasalaşmasından önce, Hükümet tarafından teklif edilen metinde, sıra cetvelindeki alacak sıraları üçe indirgenmiş ve üçüncü sırada "*İmtiyazlı olmayan diğer bütün alacaklar*" şeklinde bir alacak kategorisine yer verilmiş idi. Ancak mevzuatımızda dağınık bir biçimde yer alan birçok imtiyazlı alacak türünün, bu şekilde öngörülmüş bir sıra cetvelinin neresinde yer alacağı tartışmasının önüne geçilmek amacıyla, TBMM Adalet Komisyonu'nda son şekli verilen Tasarı metninde, Hükümet'in teklif ettiği metindeki üçüncü sıranın dördüncü sıraya alınmasıyla, sıra cetveline ekstra bir alacak sırası eklenerek üçüncü sıranın "*Özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar*" şeklinde düzenlenmesine karar verilmiştir. Böylelikle İcra ve İflâs Kanunu'nda öngörülmemekle birlikte mevzuatımızda çeşitli kanunlarla düzenlenmiş olan imtiyazlı alacak türlerinin sıra cetvelindeki konumu tespit edilmiş ve bu yönde yaşanması muhtemel bir kargaşanın önüne geçilmiştir.

Sonuç olarak her ne kadar iflâsta bütün alacaklılar arasında eşitlik kuralı benimsenmiş olsa da, Kanun koyucunun, gerek maddî hukuktan kaynaklanan birtakım üstünlükler gerekse toplumsal gerçeklikler ve sosyolojik etmenler nedeniyle alacak türlerinin bazılarında çeşitli imtiyaz ve öncelikler tanımış olduğu görülmektedir⁸⁵. Çünkü Kanun koyucu iflâsta da, adaleti temin edebilmek maksadıyla mutlak eşitlik

⁸³ 4949 sayılı Kanun'un 54 üncü madde gerekçesinden alıntı için bkz. **Muşul** - İcra, s.1193; ayrıca bkz. **Uyar**, Talih: "*4949 Sayılı ve 17.07.2003 Tarihli 'İcra ve İflâs Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un Getirdiği Yenilikler*" (TBBD, Yıl 16, S.49, Kasım-Aralık 2003, s.159-221), s.193.

⁸⁴ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.23-24.

⁸⁵ **Bilge** - Takip, s.96.

prensibinden taviz vererek adaleti tam bir eşitliğe tercih etmiş ve paraların paylaşılması aşamasında bazı alacaklara ait rüçhan ve imtiyazların dikkate alınmasını öngörmüşlerdir⁸⁶. İşte bu üstünlük ve imtiyazların hayata geçirilerek sıra cetveline yansıtılması işlevini yerine getiren iflâs idaresi, ileri sürülen alacak iddialarının nitelikleri ve maddî hukukun bu alacaklara tanıdığı üstünlükleri de göz önüne almak suretiyle bir sıra cetveli düzenler.

Hacizdeki sıra cetveli ise, borçluya karşı sahip oldukları alacakları, haczedilen malların bedelinden karşılanacak olan alacaklıları ve bu alacaklıların alacaklarına İİK. md.206 ile tanınan imtiyazın ne durumda olduğunu, bu imtiyaza göre haciz sahibi alacaklıların hangi sırayı alması gerektiğini tespit etmek amacıyla düzenlenir⁸⁷. Böylece hacizli malın satışından elde edilen para, İİK. md.206'da öngörülen sıra düzenine göre paylaşılır ve paranın yetmediği sırada bulunan alacaklılara ve daha sonraki sıralara, alacağın karşılanmayan kısmı için birer borç ödemedен aciz belgesi verilir. Böylelikle hangi alacaklılara borç ödemedен aciz belgesi verileceği hususu da sıra cetveli sayesinde açıklık kazanmış olduğu için, sıra cetvelinin bir başka amacı olarak da, borç ödemedен aciz belgesi verilecek alacaklıların listesini oluşturulmasından bahsedilebilir⁸⁸. Ancak bu noktada, sıra cetvelinde yer alan alacaklılardan hangilerinin alacağının tamamen ya da kısmen karşılanamayacağı olgusu önceden tahmin edilemeyeceği için, sıra cetvelinin düzenlenmesiyle birlikte borç ödemedен aciz belgesi verilecek alacaklıların da tespit edilmiş olduğunu baştan kabul etmek mümkün gözükmemektedir.

⁸⁶ Üstündağ - İflâs, s.123; Karakaş - Tez, s.21.

⁸⁷ Karakaş - Tez, s.156.

⁸⁸ Karakaş - Tez, s.156.

§ 3. SIRA CETVELİNİN İŞLEVİ, HUKUKİ NİTELİĞİ VE İÇERİĞİ

İflâs masasının pasifini göstermesi bağlamında, sıra cetvelinin düzenlenmesiyle birlikte müflisten alacağı bulunan alacaklıların kimlerden oluştuğu ve bunların her birinin alacak miktarlarının ne olduğu hususu, düzenlenen bu sıra cetvelinde ortaya konur. Ayrıca iflâs idaresinin kabul ettiği alacakların dışında, reddettiği alacak iddialarının da, ret gerekçeleriyle birlikte bu cetvelde yer alması gerekir. Bir başka deyişle, kayıt için bildirilmiş alacaklar ile tapu sicilinden anlaşılan alacaklar sıra cetveline geçirildikten sonra, reddedilen alacaklar ise ret gerekçeleri gösterilmek suretiyle masaya kabul edilmezler.

Şu halde, sıra cetveline kabul edilmesi için bildirilen ve kabul edilen alacaklar, iflâs idaresi tarafından İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde öngörülen sıra düzenine göre bu alacakların sırasını gösteren bir sıra cetveline geçirilir. Ardından ise bu çerçevede hazırlanan sıra cetveli, iflâs idaresi tarafından iflâs dairesine verilir ve ilgili alacaklılar İİK. md.166/II hükmünde öngörülen usule göre ilân yoluyla haberdar edilir (İİK.md.234/I). Yapılan bu bildirim, iddiaları tamamen yahut kısmen reddedilen ve cetvelde iddia ettikleri sıraya konulmayan alacaklılara doğrudan yazılı olarak yapılması ve bu bildirim ekinde de düzenlenen sıra cetvelinin bir suretinin bulunması uygun olur⁸⁹. Böylelikle alenileşmesi ve bütün alacaklıların inceleyebilmesi amacıyla sıra cetvelinin iflâs dairesine tevdi, alacaklıların o takip ya da tasfiye bağlamında ne konumda oldukları hakkında bilgilendirilmesini ve diğer alacaklıların durumu ile ilgili fikir edinmelerini sağlar. Keza alacaklıların hem kendi alacaklarına ilişkin hem de diğer alacaklıların konumu hakkındaki itirazlarının ileri sürülebilmesi de sıra cetvelinin ilânı ile mümkün olur.

Diğer yandan sıra cetvelinin düzenleniş şekli ve muhtevası hakkındaki düzenlemelerin açıklığı karşısında hukuki mahiyeti ile ilgili çok ciddi görüş ayrılıklarının söz konusu olmadığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda sıra

⁸⁹ Kuru - İflâs, s.305.

cetvelinin, hukuki mahiyeti itibariyle bir takip hukuku işlemi olduğu hakkındaki genel kabule rağmen, takip hukuku bağlamında hangi niteliği taşıdığı ile ilgili net bir açıklama getiren yazara rastlamak da söz konusu olamamıştır⁹⁰. Sonuç itibariyle sıra cetveli düzenlenmesi etki ve sonuçlarının, yalnızca borçlu nezdinde değil bütün alacaklılar bakımından söz konusu olduğu, haciz ile iflâs olmak üzere her iki takip yolunda da görülebilen ve icra organları tarafından gerçekleştirilen bir takip hukuku işlemi olarak nitelendirilebilir. Ancak takip işlemlerinin icrai niteliği sıra cetveli bakımından söz konusu olmadığı için, sıra cetveli hakkında yalnızca alacakların miktarlarının, niteliklerinin ve imtiyaz durumlarının tespitinden ibaret bir karar beyanı niteliğini taşıdığı da ifade edilmiştir⁹¹.

Haciz yoluyla takipler bakımından ise, sıra cetvelinin düzenlenmesiyle ortaya konulan içeriğin belirlenmesinde İİK. md.140/II hükmünün yapmış olduğu gönderme sayesinde İİK. md.206'ya başvurulması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla haciz yoluyla takiplerde alacaklar arasındaki sıranın hangi içeriğe göre oluşturulacağını belirlerken her halükarda İİK. md.206 ve onun göstermiş olduğu maddi hukuk normlarına göre hareket edileceği söylenebilir. Ancak iflâstakinin aksine, haciz yoluyla takiplerde, alacağa ilişkin imtiyaz, alacaklının hacze iştirak etmesine bağlı olarak anlam ifade edeceği için, hacizli malların bedeli ile o hacze iştirak eden alacaklıların tamamı tatmin edilemediği için düzenlenen sıra cetvelinde alacağa ilişkin imtiyaz devreye girer. Onun dışında, haciz yoluyla takiplerde bir alacağın imtiyazlı alacaklardan olmasının tek başına bir değer taşıdığı söylenemez.

⁹⁰ **Karakaş** - Tez, s.6.

⁹¹ Hatta bir görüşe göre sıra cetveli, tek taraflı ve mahkeme kararı ölçüsünde kesin bir takip hukuku işlemidir, bkz. **Karakaş** - Tez, s.7-8.

§ 4. TAKİP HUKUKUNDA ÖNGÖRÜLEN SIRA DÜZENİ

Sıra cetvelinde alacaklılar belli bir sıra gözetilmek suretiyle kayıt altına alınırlar. Alacaklıların hangi sıraya göre kaydolunacakları ise iflâs hukukunu düzenleyen normlar arasında yer alan İİK. md.206 hükmüne göre belirlenir. Bu bağlamda sıra cetvelindeki alacakların ödenmesine geçmeden, öncelikle rehinli alacaklıların alacakları ödenecektir. Ancak 206 ncı maddenin ilk fıkrasına göre rehinli alacaklıların sahip oldukları rüçhan hakkı, rehinli malın aynından doğan gümrük resmi, bina ve arazi vergisi, veraset ve intikal vergisi gibi kamu alacaklarının, o malın satış tutarından ödenmesinden sonra söz konusu olur. Bir başka deyişle, Kanun koyucunun rehinli alacaklılara tanıdığı rüçhan hakkı, ancak rehinli malın aynından doğan bazı vergilerin, o malın satış bedelinden karşılanmasından sonra ortaya çıkar. Rehlinli alacaklılara tanınan bu kanuni rüçhan hakkının birden çok kişi arasında söz konusu olması durumunda ise, Türk Medeni Kanunu'nun taşınır veya taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerine göre hareket edilerek sıralama yapılır.

Rüçhanlı alacaklar sıra cetvelinde gösterilmeler dahi, İİK. md.206 hükmünün öngördüğü sıra düzeni incelenirken bu alacak türlerinin de ele alınması elzemdir. Çünkü her ne kadar İİK. md.206 hükmüne göre oluşturulacak sıra cetveli, şekli muhtevada yer alan iflâs alacaklarını ve bunların sırasını düzenliyor ise de, sırf rüçhanlı ve rehinli alacakların sıra cetvelinde şeklen gösterilmemiş olmasından dolayı bu alacakların durumunu sıra cetvelini incelerken göz ardı etmek mümkün değildir. Çünkü sıra cetvelinin şekli yapısından ziyade, sıra cetveliyle oluşturulmak istenen sıra düzeni ve bu sıra düzeninin kapsamında bulunan, fakat sıra cetvelinin şekli muhtevasında kendilerine yer verilmemekle birlikte sıra düzeninin maddî muhtevasında yer alan alacakların durumu irdelenmek zorundadır. Bu bağlamda birinci bölümde sıra cetvelinde gösterilmemiş olmakla birlikte İİK. md.206 hükmünün öngördüğü sıra düzeninde yer alan rehinli alacaklarla birlikte, rehinli alacaklara göre rüçhanlı olan, yani rehinli alacaklardan da önce gelen alacaklar da incelenecektir. Bu kapsamda, rehinli malın satış

ve paylaşırma masraflarının yanı sıra gemi alacaklısı hakkı veren alacaklar ve rehinli taşınmazın değer kaybının önlenmesi maksadıyla yapılan masraflardan doğan alacaklar rüçhanlı alacaklar kategorisinde yer alır. Bu alacaklardan sonra rehinli alacaklara geçilir. Rehinli alacaklardan sonra ise masa alacakları ve iflâs masraflarının yanı sıra özel kanunlarda rüçhanlı olduğu öngörülen bazı alacakların sırasına geçilecek ve bu alacaklar, sıra cetveline alınan (imtiyazlı/imtiyazsız) adi alacaklardan önce karşılanacaktır. Bu bağlamda özel kanunlarda rüçhanlı olduğu belirtilen alacakların imtiyazlı alacaklarla birlikte incelenmemiş olmasının sebebi ise bunların, rüçhanlı oldukları menfaat üzerinde hüküm ifade ediyor olmalarıdır. Bir başka deyişle, özel kanunlarında belirli birtakım mal ya da haklar üzerinde rüçhan hakkı bahşedilen alacaklar bakımından öngörülen öncelik sebebiyle bu alacakların rehinli alacaklardan sonra ve fakat adi alacaklardan önce ödeneceği söylenebilir.

Daha sonrasında ise sıra cetvelindeki (adi) alacakların sıralarına geçilecek ve en önce birinci sıradan başlamak üzere imtiyazlı alacaklar ödenecektir. Her bir sıra içinde eşitliğe riayet edilmek suretiyle paylaşırma yapıldıktan sonra geriye kalan para olursa bu da son sıradaki imtiyazsız alacaklara bırakılacaktır. Bu noktada birtakım alacaklara imtiyaz tanınmış olması, eşitlik kuralının kimi durumlarda yaratacağı adaletsizliklere engel olmak maksadıyla ortaya çıktığı için, adi alacaklar arasında gerek maddi hukuk gerekse takip hukuku menşei bir sıra düzeni tertip edilmek istenmiştir. Nitekim sıra cetvelinde açıkça gösterilen ve sırası belirlenen alacaklar da imtiyazlı ve imtiyazsız olmak üzere iki başlıkta incelemeyi uygun gördüğümüz adi alacaklardan oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

REHİNLİ ALACAKLARDAN ÖNCE ÖDENMESİ GEREKEN (RÜÇHANLI) ALACAKLAR

§ 1. GENEL OLARAK RÜÇHANLI ALACAKLAR

Kelime anlamı itibariyle “rüçhan”, bir üstünlüğü ve önceliği (önce gelme halini) ifade eder⁹². Bu bilgiden yola çıkarsak, kavramsal olarak “rüçhan”, bir sınıf alacaklının diğer bir sınıftan önce hakkını alması ve sonraki sınıfın ondan artanı alması demek olup, rüçhan, satılan mal üzerinde, özellikle sınırlı aynî hak sahibi olanlara verilmiş bir sıfattır⁹³. Türk Hukuk Lügati’ne göre ise rüçhan hakkı, özel hukuk ve kamu hukukuna ilişkin kanunlar ile İcra ve İflâs Kanunu’na göre, bir alacağın diğerlerinden önce yararlanma hakkıdır. Rüçhan ya kanuni imtiyazdan veya hapis hakkından yahut rehin akdinden veyahut rehin ya da hacze iştirak derecesinden, nihayet alacakların mahiyeti itibariyle kanunda belirlenmiş sırasından ileri gelir⁹⁴. Dolayısıyla özel hukukta veya kamu hukukunda, bir alacağın diğerlerine göre öncelikli olmasına, rüçhan hakkı denir⁹⁵. Diğer bir tanımda ise rüçhan, eşitler arasında üstün olmak anlamına gelir. Bu bağlamda rüçhan hakkı da, aynı nitelikteki haklar arasında üstün olmayı; bir başka anlatımla, bir hakkın aynı derece ve nitelikteki diğer haklara üstün tutulmasını ifade eder⁹⁶.

Rüçhan hakkı bir önceliği veya üstünlüğü ifade ettiğine göre, rüçhanlı alacakların sahip oldukları rüçhan hakkından anlaşılması gereken ise, Kanun koyucu tarafından, bazı alacaklara, diğerlerine nazaran ayrıcalık tanınmak suretiyle tahsil önceliği getirilmesi ve sonuç olarak bu rüçhanlı alacakların sahip oldukları “rüçhan”ın, diğerlerinden önce ödenmek suretiyle ortaya çıkmasıdır. Dolayısıyla rüçhanlı alacaklardan maksat, Kanun koyucu tarafından tespit edilen birtakım alacakların,

⁹² **Yılmaz**, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 8. Baskı, Ankara 2004, s.1046.

⁹³ **Arar** - İcra, s.314; **Karakaş** - Tez, s.22.

⁹⁴ **Gülseven**, Mustafa: *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun*, Ankara 1999, s.144.

⁹⁵ **Bayraklı**, Hasan Hüseyin: *Vergi İcra Hukuku*, Afyon 2001, s.64; **Gerçek**, Adnan: *Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku*, Bursa 2010, s.157.

⁹⁶ **Arslaner**, s.163; **Gerçek**, s.158.

diğerlerine nazaran üstün olduğu ve bu üstünlüğün, ödenme sırası bakımından önceliğe sahip olmak şeklinde tezahür ettiği alacak türleridir.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde öngörülen sıra düzeni incelendiğinde, alacağı rehinle temin edilmiş olan alacaklıların, diğer alacaklılara karşı bir rüçhan hakkı olduğu görülmektedir. Nitekim İcra ve İflâs Kanunu'nun 185 inci maddesindeki düzenlemeye göre de, rehinli alacaklıların rehinden doğan rüçhan hakları saklıdır. Çünkü üzerinde rehin hakkı bulunan müflise ait mallar da iflâs masasına dahil edilir ve rehinli malın, iflâs idaresi tarafından gerçekleştirilen satışından elde edilen para, öncelikle rehinli alacaklının alacağı için kullanılır. Böylelikle alacağı rehinle temin edilmiş alacaklıların sahip oldukları rüçhan hakkının öngördüğu üstünlük, onlara istedikleri menfaati sağlamış olur. Zira bu rüçhan hakkı, rehin alacaklısı ile adi alacaklıların veya derece itibariyle sonra gelen rehin alacaklılarının birlikte bulunması ve rehinin satış bedelinin bu alacakları karşılamaması halinde kendisi gösterir⁹⁷.

Ancak bazı hallerde, üzerinde rehin hakkı tesis edilen (merhun) mal, rehin hakkı sahibi alacaklıların alacaklarını karşılamaya tahsis edilmeden önce, rehinli malın satışından elde edilen satış bedelinin, Kanun koyucu tarafından belirlenen birtakım alacakların en önce ve tamamıyla ödenebilmesi için kullanılacağı hususu iflâs tasfiyesinin özelliğiyle paralel biçimde hüküm altına alınmıştır⁹⁸. Bir başka deyişle, İİK. md.206'daki sıra düzenine göre, rüçhan hakkına sahip olan rehinli alacaklıların alacakları ödenmeden evvel, söz konusu maldan alınması gereken ve rehinli alacaklardan da önce gelen birtakım alacakların ödenmesi gerekmektedir. Zira rehinli alacaklara göre rüçhanlı olan söz konusu alacaklar, rehinli alacaklara dahi takaddüm ettikleri için, rüçhanlı alacakların doğum tarihlerine bakılmaksızın rehinli alacaklardan önce ödenmesi gerektiği, İİK. md.206/T'e göre tartışmasızdır. Buna ek olarak da, rehinli alacaklara göre rüçhanlı olan ve rehinli malın satış bedelinden karşılanması gereken alacaklar arasında satış bedelinin paylaşılması bir mecburiyet halini aldığı için, bu

⁹⁷ Gürdoğan - Rehin, s.7.

⁹⁸ Deynekli - Bankacılar 2008, s.56;

alacaklara ilişkin (asıl sıra cetvelinden farklı) ayrı bir sıra cetveli düzenlenmesi ve bu sıra cetvelinin kesinleşmesinden sonra rehinli alacaklılara ödeme yapılması gerektiği doktrinde tavsiye edilmiştir⁹⁹.

Sözü edilen rüçhanlı alacakların başında malın aynından doğan vergi alacakları olarak kategorize edilen kamu alacakları gelmektedir. Bu bağlamda daha önce de üzerinde durulduğu üzere, borçlunun malı üzerinde doğan ve o maldan alınması gereken gümrük resmi, bina ve arazi (emlak) vergisi, veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi gibi kamu alacakları, malın satış bedelinden öncelikle (rehinli alacaklardan da önce) ödenir¹⁰⁰. Örneğin masada araç varsa motorlu taşıtlar vergisi borcu, taşınmaz varsa emlak vergisi borcu eşya ve taşınmazın aynından doğan borçlardandır¹⁰¹. Bundan başka, rehinli malın satış ve muhafaza giderleri ile, söz konusu mal bir gemi ise ve gemi üzerinde gemi alacaklısı varsa gemi alacaklısının hakları da rehinli alacaklardan da önce ödenmesi gereken alacaklar arasında yer alır¹⁰². Ayrıca Türk Medeni Kanunu'nun 865 inci ve 867 nci maddelerinde düzenlenen ve rehinli malın değerinin düşmesinin önlenmesi ya da değer kaybının giderilmesinden kaynaklanan masraflarla ilgili alacaklar da rehinli alacaklardan önce ödenmesi gereken rüçhanlı alacak kategorisine girecek olan alacak türleri arasında yer alır. Sözü edilen rüçhanlı alacakların kendi aralarında hangi sıraya göre ödeneceği hususu ise ayrıca değerlendirilmek gerekir.

§ 2. RÜÇHANLI ALACAKLARIN SIRASI

Rüçhanlı alacaklar arasındaki sıra ilişkisi, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde olduğu gibi bir sıralama yapılmak suretiyle gösterilmemiş ve fakat bu

⁹⁹ Postacıoğlu - İflâs, s.200.

¹⁰⁰ Kuru/Arslan/Yılmaz - Ders Kitabı, s.540; Kuru - El Kitabı, s.1071; Yargıtay'a göre, "Kanun koyucu tarafından ifade edildiği şekilde "gümrük resmi, bina ve arazi vergisi gibi eşya ve taşınmazın aynından doğan kamu alacakları" olarak nitelendirilen vergiler, tadadi olmayıp, benzer vergiler bakımından da uygulanabilir ölçütler ortaya koyduğu için "malın aynından doğan vergi" tabirini kanunda sayılanlardan ibaret saymak Kanun koyucunun iradesine uygun düşmez", bkz. 19. HD., 25.6.1994 T., 4582/6936 (Kazancı Bilişim).

¹⁰¹ Deynekli - Bankacılar 2008, s.56, dn.95.

¹⁰² Deynekli, Adnan: *İflâsın Vergi Alacağına Tahsil Etkisi*, Ankara 1998, s.112-113; Uyar, Talih: *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi*, C.10, İİK. 171-264, Sekiz Misli Genişletilmiş 2.Baskı, Ocak 2009, s.16123.

alacaklarla ilgili rüçhan haklarının birbirlerine karşı ne konumda oldukları çeşitli kanun hükümleriyle ele alınmıştır¹⁰³. Bu noktada Yargıtay, rüçhanlı alacakların tâbi olduğu sıraya ilişkin olarak “rüçhanlı sıra” ifadesini tercih etmiş ve bu başlık altında inceleyeceğimiz alacakların “rüçhanlı sıra” olarak tabir edilen sıraya konulması gerektiğini ileri sürerek daha sonra ele alacağımız imtiyazlı alacaklarla rüçhanlı alacakların sıra düzenindeki konumlarını bu şekilde ayırt etmiştir¹⁰⁴. İşte biz de, bu başlık altında birden fazla rüçhanlı alacaklarının aralarındaki sıra düzeninin ne şekilde ortaya çıktığını ele alacağız.

A. Malın Aynından Doğan (Aynî) Vergi Alacağı (6183 Sayılı AATUHK. md.21/2)

I. Genel Olarak

Rehin konusu eşyadan alınması gereken gümrük resmi, emlak vergisi, veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi gibi aynî vergilerden kaynaklanan kamu alacakları, müflisin genel vergi borçları kapsamında olmayıp, rehinli malın aynından (kendisinden) doğan mükellefiyetlerden olduğu için, aynî vergilerin konusu eşyanın kendisidir. Bir başka deyişle, aynî vergilerin borçlusu eşyanın bizatihi kendisi olduğu için¹⁰⁵, malın aynından doğan alacak tabiri, haciz konusu şeyden alınması gereken, yani o şey var olduğu için doğan ve o nedenle de o şeyden alınması gereken alacak olarak anlaşılmalıdır¹⁰⁶. Dolayısıyla eşyanın kendisinden kaynaklanan bir alacağın bütün alacaklardan önce ödenmesi de doğal karşılanmak gerekir.

¹⁰³ **Karakaş** - Tez, s.23.

¹⁰⁴ “...Gümrük vergisi malın aynından kaynaklanan vergilerden olup, iflâs sıra cetvelinde bütün sıraların üstünde “rüçhanlı sıra” tabir olunan sıraya yazılır ve sadece vergiye konu maldan öncelikle tahsil edilir. Malın masada bulunmaması halinde rüçhanlı sıraya yazılmasının bir anlamı yoktur...”, 19. HD., 21.04.2010 T., E.2010/2601, K.2010/4849 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.534-535).

¹⁰⁵ **Kuru** - Cilt III, s.3005; **Kuru** - İflâs, s.247.

¹⁰⁶ **Serim**, Nilgün: *6183 sayılı Kanunda Amme Alacaklarının Korunması*, İstanbul 2007, s.71; malın aynından doğan kamu alacaklarının bu niteliğinden dolayı, bu alacaklar bakımından hacze iştirak söz konusu olmayacağı gibi ayrıca bir haciz kararı alınmasına da gerek yoktur, bkz. **Akcan**, s.138.

Malın aynından doğan vergi alacaklarının durumu ile ilgili 6183 sayılı AATUHK.un 21 inci maddesinin 2 nci fıkrasında ve 2004 sayılı İİK.nun 206 ncı maddesinin ilk fıkrasında olmak üzere iki hüküm yürürlükte. 6183 sayılı Kanun'daki hükme göre, gümrük ve emlak vergisi gibi eşya ve taşınmazın aynından doğan (aynî) vergi alacakları, o eşya ve taşınmazın bedelinden tahsilinde rehinli alacaklardan önce gelir¹⁰⁷. Bir başka anlatımla, gümrük resmi, bina ve arazi vergisi gibi rehin konusu malın aynından doğan kamu alacakları, rehinli malın satış bedelinden öncelikle, yani birinci sıradaki alacaklardan ve hatta rehinli alacaklardan dahi önce tahsil olunur¹⁰⁸. Aynı yönde olmak üzere, İİK. md.206/I hükmüne göre de, gümrük resmi ve akar (emlak) vergisi gibi Devlet teklifleri arasında yer alan, eşya ve akardan (mülkten) alınması lazım gelen resim ve vergi, o akar (mülk) veya eşya bedelinden tahsil edildikten sonra rehinli alacakların, rehin konusu malın satış bedeli üzerindeki rüçhan hakları hüküm ve sonuç doğuracağı için, malın aynından doğan vergilerin, malın satışından elde edilen paradan tahsili sırasında rehinli alacaklar, bu vergilerden sonraki sırayı alacaklarıdır¹⁰⁹. Dolayısıyla birbirine paralel iki düzenlemede de, gümrük resmi, bina ve arazi vergisi gibi eşya ve taşınmazın aynından doğan mükellefiyetlerin birinci derecedeki rehinli alacaklardan da önce ödeneceği belirtilerek¹¹⁰, söz konusu kamu

¹⁰⁷ **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacaklarının Tahsiline Etkisi, s.114; **Mutluer**, Kamil: *Vergi Genel Hukuku*, 2.Baskı, İstanbul 2008, s.454; **Karakoç**, Yusuf: *Genel Vergi Hukuku*, 4.Bası, Ankara 2007, s.595; "... 6183 Sayılı Kanununun 21 inci maddesi gereği Hazine'ye rüçhanîyet tanınabilmesi için isteğin satışı yapılan şeyin aynı ile ilgili resim ve vergi veya akar olması Hazine alacağıın bundan doğması şart kılınmıştır...", 12. HD., 18.11.1985 T., E.13359, K.9697 (**Eriş**, s.603-604).

¹⁰⁸ Yatırımı teşvik belgesiyle ithal edilen mallara ilişkin gümrük vergi ve resim alacağıın durumu hakkında ayrıca bkz. "...Bedeli paylaşma konu mallar yatırımı teşvik belgesi kapsamında yurda gümrük vergi ve resimlerinden muaf olarak ithal edilen eşyalardan değilse, gümrük vergi ve resim alacağıın bir önceliği bulunmamakta olup, İİK.'nun 206. maddesinde öngörülen imtiyazsız sırada yer alacaktır.", 19. HD., 26.04.2001 T.,E.2001/1796, K.2001/3218 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4996); "Yatırımı teşvik nedeniyle alınmayan vergilerin mevzuata aykırı davranılması nedeniyle alınması gerekli hale gelirse, bu vergi alacağı rehinli alacaklardan önce ödenmelidir", Yargıtay 19. HD., 07.06.2001 T., 3045/4402 (YKD, 2003/7, s.1110-1111; **Uyar** - Şerh, s.16166-16167).

¹⁰⁹ **Deynekli/Kısa**, s.64; **Çelik**, Binnur: *Kamu Alacaklarının Tahsil ve Takip Hukuku*, İstanbul 2002, s.127.

¹¹⁰ **Postacioğlu** - İflâs, s.192; **Deren Yıldırım** - Tez, s.48; **Bayraklı**, s.67; "...haczin mesnedi olan alacağıın mahiyeti tahkik olunarak mezkûr haczin, gümrük resmi, bina ve arazi vergisi gibi eşya ve gayrimenkulün aynından doğan amme alacağına taallük ettiği tebeyyün ettiği surette 6183 sayılı kanununun 21 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmünce rehinli alacağına rüçhan hakkını haiz olacağı göz önünde

alacakları bakımından, ilgili eşya ve taşınmaz malın teminat olarak kabul edildiği ve adeta aynî bir mahiyet tanınan rüçhanın varlığına vurgu yapılmak istenmiştir¹¹¹. Bu noktada sözü edilen kamu alacakları için getirilen rüçhanın, özel hukuktaki aynî sorumluluk kuralının bir yansıması olarak düzenlendiğini belirtmek gerekir. Öyle ki, eşya ve taşınmazla ilgili ortaya çıkan aynî vergilerin tahsili için, yine aynı eşya ve taşınmazın hâlihazırdaki malikine karşı harekete geçileceğinden, bu eşya veya taşınmazın kime ait olduğunun, alacağın tahsili bakımından bir önemi de bulunmamaktadır¹¹². Dolayısıyla bu gibi kamu alacaklarının mahiyeti göz önüne alındığında, (masaya dahil) eşya ve taşınmazın aynından doğan vergi ve resimlerin bizzat iflâs idaresi tarafından araştırılması ve rüçhan hakkının gereklerine riayet edilmesi şarttır çünkü bu gibi resim ve vergilerin, sıra cetvelinin adeta ön şartını teşkil ettiği dahi söylenebilecektir¹¹³.

Bunlar dışındaki kamu alacakları ise, ancak rehinli alacakların ödenmesinden sonra, iflâsta düzenlenen sıra cetvelinin 3 üncü sırasında, özel kanunlarda imtiyazlı olduğu belirtilen diğer alacaklarla birlikte ödenirken, hacizde ise diğer alacaklılarla

tutularak karar verilmelidir.”, Yargıtay İİD., 26.11.1957 T., E.6620, K.6925, bkz. **Olgaç/Köymen**, s.1122’deki 2607 no.lu başlıkta yer alan karar; “6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 21/II ve İcra ve İflâs Kanunu’nun 206/I maddesi hükümlerine göre bir malın aynından kaynaklanan kamu alacakları, o malın bedelinden öncelikle ödenirler. Bu nitelikte olmayan vergi alacakları ise 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 21 nci maddesinin son fıkrası hükmüne göre sıralamaya tâbi tutulur...”, 19. HD., 18.10.2007 T., E.2007/4338, K.2007/8937, bkz. **Bilgen**, Mahmut: *İflâsın Erteleme, Konkordato, Sıra Cetveli, Satış ve Paraların Paylaştırılması*, Ankara 2008, s.575-576; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4978; **Uyar** - Şerh, s.16158.

¹¹¹ **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacaklarının Tahsiline Etkisi, s.114; **Arar** - İflâs, s.117.

¹¹² Bu noktada, aynî sorumluluğun söz konusu olması, malın aynından doğan vergi alacağı bakımından şahsî sorumluluğu ortadan kaldırmayacak ve vergi alacağının teminatını teşkil eden eşyanın satış bedeli, vergi alacağını karşılamaya yetmediği takdirde, karşılanamayan borç miktarı, borçlu mükellefin diğer mallarından tahsil edilebilecektir. Bu durumda ise, eşya ve taşınmazın satış bedelinden karşılanamayan vergi alacağı, imtiyazlı alacak olarak sıra cetvelinin üçüncü sırasında yer alacaktır; bkz. **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacaklarının Tahsiline Etkisi, s.115.

¹¹³ **Postacioğlu** - İflâs, s.75; ayrıca Yargıtay’a göre malın aynından doğan vergi alacaklarının sıra cetvelinde yer alabilmesi için, alacaklının ayrıca takip yapmasına ve haciz koydurmasına gerek bulunmadığı ileri sürülmüştür. Buna ilişkin kararda şöyle denilmektedir: “...motorlu taşıtlar vergisinin, satış (ve paylaşım) konu aracın aynından doğan bir vergi olduğunu, bu tür vergi alacaklarının sıra cetvelinde yer alabilmesi için, alacaklı vergi dairesinin ayrıca bir takip yapmasına ve haciz koymasına gerek bulunmadığını...”, 19. HD., 03.02.2000 T., E.1999/8339, K.2000/629; 19. HD., 13.09.1995 T., 7341/7301 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.731, dn.290).

birlikte ve aynı derecede hacze iştirak etmek suretiyle satış tutarını diğer alacaklılarla birlikte garameten paylaşırlar¹¹⁴. Dolayısıyla gelir vergisi veya kurumlar vergisi gibi yahut çevre temizlik vergisi, trafik cezaları vb. kamu alacakları¹¹⁵, malın aynından doğma niteliğini haiz olmayan; yani belirli bir mal ve hak üzerinde değil de, mükellefin kazancına ilişkin genel durumu itibariyle tarh edilen vergi alacakları rehinli alacaklardan da önce gelen bir rüçhanı haiz olmayıp, malın aynına ilişkin olmayan diğer vergilerin arasında yer alan kamu alacakları gibi sıraya konulacaktır¹¹⁶.

Şu durumda, rehinli malın satış bedelinden öncelikle rehin konusu malın aynından kaynaklanan kamu alacakları için pay ayrıldıktan sonra, rehinli malın satış ve muhafaza giderleri karşılanacak ve ardından geriye kalan para rehinli alacaklıya (satış tarihine kadar işlemiş faizi ile birlikte) ödenecektir. Rehinli malın bedelinden rehinli alacaklı tatmin edildikten sonra ise önce masa alacakları, daha sonra da masadaki diğer imtiyazlı (ve imtiyazsız) adi alacakların ödenmesine geçilecektir¹¹⁷. Aynı şekilde malın aynından doğan alacaklar başta olmak üzere rüçhanlı alacaklardan dolayı, rehinli malın üzerinde daha sonradan konulan hacze iştirak edilmesi durumunda da, bu alacaklar hacze iştirak tarihleri ne olursa olsun, hacizli malın satış bedelinden en önce karşılanmak zorundadır. Yani örneğin motorlu taşıtlar vergisi alacağı için, verginin konusunu oluşturan motorlu araç üzerindeki hacze iştirak edilmesi halinde, ilk haciz

¹¹⁴ **Akyazan**, s.78; “Amme alacağından dolayı haciz konulması halinde mezkûr hazine alacağı diğer haciz koyan alacaklılara karşı rüçhanı haizdir.”, İİD., 21.05.1954 T., E.1145, K.2469, bkz. **Olgaç/Köymen**, s.1122’deki 2609 no.lu başlıkta yer alan karar.

¹¹⁵ **Deyneklî/Kısa**, s.66; **Akcan**, s.138.

¹¹⁶ **Belgesay** - Şerh, s.392; **Kuru** - El Kitabı, s.1073; **N.S.**, s.5806-5807; “...İİK.nun 206 ncı maddesi ise, bir malın aynından doğan amme alacakları dışındaki bütün kamu alacaklarının sıra cetvelinin beşinci sırasına kaydedileceğini öngörmektedir...”, 11. HD., 24.04.1989 T., E.4957, K.2016 (**Eriş**, s.608); “...Rüçhanlı alacaklılara takaddüm etmesi gerekli emlak vergisinin satış bedelinden ödendiği ve hazinenin iddia ettiği vergi alacağının gelir vergisine taalluk ettiği bildirildiği cihetle şayet bu verginin niteliğinin gelir vergisi olduğu saptandığı takdirde, rüçhanıyet bahis konusu olamaz...”, 12. HD., 08.07.1975 T., E.1975/4285, K.1975/6707; “...vergi alacağı, 6183 sayılı amme alacaklılarının tahsili hakkındaki kanunun 21. maddesi gereğince gümrük resmi, bina ve arazi vergisi gibi eşya ve gayrimenkulün aynından doğan bir amme alacağı ise rüçhanlıdır. Vergi alacağının neye taalluk ettiği gereği gibi araştırılıp sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir.”, 12. HD., 04.03.1976 T., 11997/2202, bkz. **Olgaç**, Senai: *İcra – İflâs*, İkinci Cilt, Ankara 1978, s.1639-1640, 2536 ve 2537 no.lu kararlar.

¹¹⁷ **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.573.

sahibi alacaklıdan önce motorlu taşıtlar vergisi alacağı “tam” olarak ödenecek ve ardından sıra cetveli hacze iştirak eden başka alacaklılar olduğu takdirde sıra cetveli düzenlenerek paylaşırma yapılacaktır¹¹⁸.

Öte yandan, malın aynından doğan vergilere ilişkin fer’i alacakların, rehinli alacaklardan önce ödenmesi gereken rüçhanlı alacaklar kapsamında kabul edilip edilemeyeceği noktasındaki belirsizlik; yani malın aynından doğan vergi alacaklarının fer’ilerinden olan vergi cezası, gecikme zammı ve tecil faizi gibi alacakların malın aynından doğup doğmadığı hususunda açık bir düzenlemenin bulunmayışı, doktrinde bu konu üzerinde iki ayrı görüşün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bir görüşe göre¹¹⁹, aynı vergilerin fer’ileri olan (vergi cezası, gecikme zammı, gecikme faizi gibi) alacakların da malın aynından doğan kamu alacakları kategorisine girmesi ve rehinli alacaklardan da önce ödenmesi gereken rüçhanlı alacaklar arasında yer alması gerektiği savunulmuştur¹²⁰. Ancak bir diğer görüşe göre¹²¹ ise, 6183 sayılı Kanun’un 21 inci maddesinin öngördüğü hükmün özel nitelikli olması, hükümde malın aynından doğan vergilere ilişkin fer’i alacakların da rüçhanlı alacak olarak kabul edilmesi gerektiği hususunda bir açıklığın bulunmaması ve fer’i alacaklara ilişkin bu yönde bir irade söz konusu olsaydı bunun Kanun koyucu tarafından açıkça ortaya koyulması gerektiği varsayımı karşısında, malın aynından doğan vergilere bağlı zam ve cezaların rehinli alacaklardan önce ödenmesi gereken rüçhanlı alacaklardan olmadığı ileri sürülmüştür. Bu görüşün dayanağını teşkil eden ikinci argüman ise, KDV Kanunu’nun 55 inci

¹¹⁸ **Akcan**, s.170; ayrıca bkz. 19. HD., 28.06.1994 T., 4582/6936 (**Deynekli/Kısa**, s.345).

¹¹⁹ **Berkin** - İflâs, s.294 ve s.303; **Deynekli/Kısa**, s.652-653; **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.122; **Akcan**, s.137 ve s.141; **Karımış**, Enver: “İmtiyazlı İşçi Alacağı, Kamu Alacağı, Üçüncü Şahıstaki Alacak ve TMSF ile Kamu Bankalarının Amme Alacağı Takibinde Sıra Cetveli” (İstanbul Barosu Dergisi, C.79, S.2005/2, s.365-414), s.374.

¹²⁰ “*Davalı hazinenin vergi alacağı mahcuz malın aynından kaynaklanmakta olup 6183 sayılı yasanın 21/II maddesine göre rehinli alacaklardan önce tahsili gerekir. Vergi alacağı, gecikme zammı ve diğer fer’ilerini de kapsar. Bu durumda anılan yasa uygulamasında vergi alacağının aslı ile birlikte fer’i olan gecikme zammının da imtiyazdan yararlandığının kabulü zorunludur.*”, 19. HD., 12.04.1993 T., 1972/2747, (**Kazancı Bilişim**); Yargıtay’ın bu görüş doğrultusundaki kararları için ayrıca bkz. **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.122, dn.31.

¹²¹ **Arslaner**, s.128, dn.364 ile s.129, dn.366 civarı.

maddesindeki hükmün, Kanun koyucu tarafından açık bir biçimde düzenlenmiş olmasıdır. Daha sonra da değinileceği üzere, sözü edilen düzenlemede Kanun koyucu, öncelikle tahsil edilmesi amacını güttüğü katma değer vergisi ve fer'ileri hakkında açık hüküm koyarak böyle bir iradenin mevcut olduğunu açıkça belli etmiştir. Ayrıca malın aynından doğan vergilere bağlı zam ve cezalardan oluşan fer'i alacaklar, eşya ve taşınmazın sahibine bağlı kişisel nitelik taşımaları ve bu fer'i alacakların ödenmemesi durumunda alelade kamu alacakları gibi sıra cetvelinin üçüncü sırasında imtiyazlı alacak olarak sıraya girmeleri gerektiği de belirtilmiştir¹²². Dolayısıyla bizim de katıldığımız bu görüş paralelinde, malın aynından doğan vergiye bağlı fer'i alacaklarla ilgili bu şekilde açık bir hükme yer verilmemiş olması, Kanun koyucunun böyle bir amacının olmadığını göstergesi olarak kabul edilmelidir¹²³.

II. Gümrük Vergisi

Eşyanın aynından doğan (aynî) vergiler, emlak vergisi, veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi gibi servetten alınan vergiler kapsamında düzenlenmiştir. Bu kapsamda gümrük vergisi (resmi), gümrük vergisine tâbi eşyanın satışından elde edilen paradan (malın aynından doğan diğer vergilerle birlikte) diğer bütün alacaklardan önce ödenir¹²⁴. Ancak unutulmaması gerekir ki, gümrük vergisi alacağının rüçhanlı olarak ödenebilmesi için, gümrük vergisine tâbi eşyanın yahut bu eşya satılmış ise, satış

¹²² Bkz. **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.121, dn.29'daki yazar.

¹²³ **Arslaner**, s.129; ancak Yargıtay'ın vermiş olduğu aksi yöndeki bir kararda ise şöyle denilmiştir: “Söz konusu alacağın ... Motorlu Taşıtlar Vergileri ile bunların gecikme zamlarının toplamından oluştuğunun açıkça anlaşılması karşısında, anılan alacağın 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 21/2. maddesi anlamında araçların aynından kaynaklandığının kabulü gerekmesine ve sıra yönünden İcra ve İflâs Kanunu'nun 206. maddesi çerçevesinde değerlendirmenin de kabule uygun olmasında zorunluluk bulunmasına göre...”, HGK., 08.11.2006 T., E.2006/19-693, K.2006/688 (**Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.576-577).

¹²⁴ “...Gümrük vergi ve resimleri 6183 sayılı Kanun'un 21 ve İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 madde hükümleri uyarınca rüçhanlı olup, gümrük vergisine tâbi eşyanın satışından elde edilen paradan öncelikle ödenir...”, 19. HD., 24.11.2010 T., E.2010/9969, K.2010/13210 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.532-533).

bedelinin iflâs masasında bulunması şart olup, masaya dahil diğer malların bedelinden gümrük vergisinin rüçhanlı ödenmesi söz konusu değildir¹²⁵.

Bu arada hem 6183 sayılı Kanun'da hem de İcra ve İflâs Kanunu'nda "gümrük resmi" olarak anılan ve 1615 sayılı mülga Gümrük Kanunu'na göre de, eşyanın aynından doğan vergiler kapsamında nitelendirilen gümrük vergisi, 4458 sayılı (yeni) Gümrük Kanunu¹²⁶ yürürlüğe girdikten sonra, malın aynından doğan (aynî) verginin teminatı hükmündeki eşyanın, gümrük vergisi ve fer'ilerinin teminatı olma fonksiyonunu yitirmesi üzerine, artık yalnızca İİK. md.206 ve AATUHK. md.21/II hükümleri çerçevesinde rüçhanlı alacak olarak kabul edilecektir. Bir başka anlatımla, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 201 inci maddesine göre, İİK. md.206'da öngörülen sıra düzeni çerçevesinde rehinli alacaklardan da önce ödenmesi gereken rüçhanlı alacaklardan, süresi içinde ödenmeyen kesinleşmiş gümrük vergisi alacağı hakkında, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanacağı için, 1615 sayılı mülga Gümrük Kanunu'nun teminata ilişkin 72 nci maddesinin 1 inci fıkrasında yer alan hükmün¹²⁷, yeni düzenlemeyle ortadan kaldırıldığı söylenebilir. Dolayısıyla 1615 sayılı mülga Gümrük Kanunu'nda düzenlenen; gümrükte bulunan eşyanın, gümrük vergisi ve gümrüklerce alınan başka vergilerle para

¹²⁵ "...Gümrük vergi ve resimleri 6183 sayılı Kanun'un 21, II ve İcra ve İflâs Kanunu'nun 206, I hükümleri uyarınca rüçhanlı olup, gümrük vergisine tâbi eşyanın satışından elde edilen paradan öncelikle ödenir. Bu nedenle gümrük vergilerinden doğan alacağın rüçhanlı olabilmesi için, gümrüğe tâbi eşyanın veya bu eşya satılmışsa, satış bedelinden iflâs masasında olması şarttır. Diğer malların satış bedelinden gümrük vergilerinin ödenmesi mümkün değildir...", 19. HD., 15.02.2008 T., E.2007/9175, K.2008/1286 (Uyar - Şerh, s.16158); "...Gümrük vergi ve resimleri 6183 sayılı Kanun'un 21,II ve İcra ve İflâs Kanunu'nun 206, I hükümleri uyarınca rüçhanlı olup, gümrük vergisine tâbi eşyanın satışından elde edilen paradan öncelikle ödenir. 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 55 nci maddesinde de hangi hallerde katma değer vergisinin rehinli alacaklara göre öncelikli olduğu belirtilmiştir. Gümrük vergilerinden doğan alacağın rüçhanlı olabilmesi için, gümrüğe tâbi eşyanın veya bu eşya satılmışsa, satış bedelinin iflâs masasında olması şarttır. Diğer malların bedelinden gümrük vergilerinin ödenmesi mümkün değildir...", 19. HD., 02.11.2007 T., E.2007/6982, K.2007/9470; bu konuyla ilgili olarak ayrıca bkz. 19. HD., 19.02.2009 T., E.2009/85, K.2009/1297; 19. HD.,18.10.2007 T., E.2007/4338, K.2007/8937 (Bilgen - Sıra Cetveli, s.536-540); aynı yönde 19. HD., 24.11.2010 T., E.2010/9969, K.2010/13210 (Kazancı Bilişim).

¹²⁶ 04.11.1999 tarih ve 23866 sayılı RG.

¹²⁷ "Gümrüğün denetlemesi altındaki yerlerde bulunan eşya, birinci derecede bu eşyaya müteallik Gümrük Vergisi ve gümrüklerce alınan başka vergilerle para cezalarından dolayı, karşılık ve teminat hükmündedir."

cezalarının karşılığı ve teminatı hükmünde olduğunu öngören 72 nci maddedekine benzer bir teminat hükmü ve buna paralel olarak rüçhan hakkının varlığı, sonradan yürürlüğe giren 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda söz konusu değildir. Zira 1615 sayılı mülga Gümrük Kanunu'nun 72 nci maddesinin 1 inci fıkrasında, gümrük idarelerinin denetimi altındaki yerlerde bulunan eşyanın, birinci derecede bu eşyaya ilişkin gümrük vergisi ve gümrüklerce alınan başka vergilerle, para cezalarından dolayı, karşılık ve teminat hükmünde olduğu belirtilmiş idi. Anılan düzenleme nedeniyle, gümrük vergisi henüz ödenmeden, gümrükte bekleyen ve üzerinde rehin tesis edilmiş olan eşyanın sahibinin iflâs etmesi halinde, rehinli malın satış bedelinden öncelikle gümrük vergisi tahsil edilip daha sonra rehinli alacaklıların tatminine geçilmekteydi. Ancak 4458 sayılı merî Gümrük Kanunu'nda eşyanın, vadesinde ödenmeyen kesinleşmiş gümrük vergisi ve fer'ilerinin teminatı olma fonksiyonu öngörülmediği için, gümrük vergisine tâbi eşyanın sahibinin iflâsı söz konusu olduğunda, yalnızca İİK. md.296/I ve AATUHK. md.21/II hükümleri çerçevesinde, bu malın satış bedelinden öncelikle gümrük vergisi (ve malın aynından doğan diğer kamu alacakları) tahsil edilecek, bundan sonra rehinli alacaklara geçilecektir. Bu bağlamda örneğin, gümrükteki taşınır eşyayı temsil eden konşimento üzerinde rehinli alacaklının rehin hakkı bulursa dahi, konşimentoya bağlanmış eşyanın satış bedelinden öncelikle, gümrük vergisi ve gümrük ardiyesi gibi mükellefiyetlerin karşılanması gerekmektedir¹²⁸.

Öte yandan Yargıtay'a göre, Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yurda gümrük vergisinden muaf olarak ithal edilen eşyaların Gümrük Kanunu'nda öngörülen sürelerden önce devredilmesi ve satılması halinde bu eşyayı satanlar veya alanlar ile devredenler eşyaya isabet eden gümrük vergisi ve resimlerden sorumlu olup, söz

¹²⁸ **Postacıoğlu** - İflâs, s.192; buna karşılık gümrük muafiyeti getirilen eşyanın iflâs masasında bulunmaması durumunda, muaf tutulan gümrük vergisinin, İİK. md.206/I bağlamında rehinli alacaklardan de önce ödenmesini gerektiren bir rüçhan söz konusu olmadığı için iflâsta bu şekilde bir öncelikten bahsedilemez, muaf tutulan gümrük vergisi alacağı sıra cetvelinin üçüncü sırasında diğer kamu alacaklarıyla birlikte işlem görecektir, bkz. **Deyneli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.117, dn.19'da yer alan Yargıtay 19. HD.'nin 15.5.1997 tarih ve 2737/4979 sayılı kararı.

konusu gümrük vergisi ve resimleri 6183 sayılı AATUHK. md.21/2 ve İİK. md.206/1. uyarınca rüçhanlı olarak ödenmesi gerekir¹²⁹.

III. Emlak (Akar) Vergisi

Vergi sistemimizde yer alan önemli bir özel servet vergisi türü olarak emlak vergisi 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nda düzenlenmiş olup, emlak vergisinin konusunu ülke sınırları içerisinde bulunan binalar¹³⁰ ile arazi ve arsalar¹³¹ oluşturur. Taşınmaz malın mülkiyetine sahip olmak ve malın üzerinde malik gibi tasarrufta bulunabilme yetkisinin devam ediyor olması veya taşınmazın üzerinde intifa hakkı kurulması ve intifa hakkından doğan yararlanma yetkisinin devam ediyor olması ise emlak vergisinde vergiyi doğuran olayı meydana getirir¹³².

Emlak vergisinin içeriği incelendiğinde ise, bina vergisi ve arazi vergisi adı altında iki ayrı verginin emlak vergisi kapsamında yer aldığı görülür. Bina vergisinin konusunu belediye ve mücavir alan sınırları dahilindeki binalar oluştururken, arazi vergisinin konusu ise belediye ve mücavir alan sınırları dahilindeki araziler ile belediye ve mücavir alan sınırları dışındakiler de dahil olmak üzere bütün arsalardan müteşekkildir¹³³.

Bina ve arazi vergisi olarak iki şekilde oluşan emlak vergisi, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin 1 inci fıkrası ve Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 21 inci maddesinin 2 nci fıkrası hükümleri gereğince vergi konusu olan ve üzerinde rehin kurulmuş malın satışı halinde, satış bedelinden rehinli

¹²⁹ 19. HD., 22.02.2010 T., E.2010/60, K.2010/1733 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.535-536).

¹³⁰ Bina tabiri, yapıldığı madde ne olursa olsun, gerek karada gerek su üzerindeki sabit inşaatın hepsini kapsar, bkz. 1319 sayılı EVK. md.2.

¹³¹ Belediye sınırları içinde belediyece parsellenmiş arazi arsa sayılır, bkz. 1319 sayılı EVK. md.12/II.

¹³² **Öncel**, Mualla/ **Kumrulu**, Ahmet/ **Çağan**, Nami: *Vergi Hukuku*, 19. Bası, Ankara 2010, s.360-361.

¹³³ **Bilici**, Nurettin: *Vergi Hukuku Genel Hükümler Türk Vergi Sistemi*, 23. Baskı, Ankara 2010, s.280-281; **Öncel/Kumrulu/Çağan**, s.359-360; ayrıntılı bilgi için bkz. **Pehlivan**, Osman: *Vergi Hukuku Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi*, Trabzon 2009, s.283 vd.

alacaklardan da önce pay alırlar¹³⁴. Bu çerçevede Yargıtay, vermiş olduğu kararlarda da, emlak vergisinin satışa (ve paylaşımına) konu taşınmazın aynından doğan bir vergi olduğunu, bu vergi alacağına sıra cetvelinde rehinli alacaklardan da önce yer verilmesi gerekeceğini, bunun için alacaklı vergi dairesinin ayrıca takip yapmasına ve taşınmazın tapu kaydına haciz konulmasına gerek bulunmadığını belirtmiştir¹³⁵. Ayrıca iflâs masasına dahil bir taşınmaz maldan doğmuş emlak vergisi alacağına ilişkin rüçhan hakkı, iflâsın açılmasından önceki dönemle sınırlı olmayıp, iflâs açılıp tasfiye devam etmekteyken doğan emlak vergisi alacakları da aynı şekilde önceliklidir ve rehinli alacaklardan önce ödenirler¹³⁶. Ancak Yargıtay'a göre, her ne kadar emlak vergisi alacağı taşınmazın aynından doğan bir alacak olup öncelikle ödenmesi gerekiyorsa da, çevre temizlik vergisi bu kapsamda kabul edilemez¹³⁷.

IV. Veraset ve İntikal Vergisi

Emlak vergisi dışındaki aynî vergilerden birisi de 7338 sayılı Kanun ile düzenlenen veraset ve intikal vergisidir. Veraset intikal vergisinin aynî vergi (eşyanın aynından doğan vergi) olarak nitelendirilebilmesinin sebebi ise, tıpkı emlak vergisi gibi bu verginin de servet üzerinden alınan vergilerden olmasıdır. Servetin veya servet unsurlarının ivazsız el değiştirmesi neticesinde ortaya çıkan veraset ve intikal vergisinde vergiyi doğuran olay, mal ve haklardan oluşan ve maddî değeri olan her türlü malvarlığı unsuru üzerinde gerçekleşmiş her türlü ivazsız iktisap olarak açıklanabilir¹³⁸. Bir başka ifadeyle, maddî değeri haiz malvarlığı unsurlarının miras yoluyla veya her ne şekilde

¹³⁴ **Postacıoğlu** - İflâs, s.192; **Kuru** - C.III, s.3034; **Berkin** - İflâs, s.294; **Deynekli/Kısa**, s.65; **Akcan**, s.138-139; eğer vergi alacağının niteliği hakkında uyuşmazlık söz konusu olduğu takdirde, uyuşmazlığı çözmekle yetkili itiraz mercii, verginin, malın aynından doğan vergilerden olup olmadığını inceledikten sonra verilen karara göre vergi alacağının sırası tespit edilir, bkz. **Deynekli/Kısa**, s.653.

¹³⁵ 19. HD., 18.06.1998 T., 3208/4312; 19. HD., 03.07.1997 T., 4752/6971 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.732, dn.298; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.5005).

¹³⁶ **Yılmaz**, Ejder: *İflâs İdaresi*, Ankara 1976, s.98.

¹³⁷ 19. HD., 24.06.2009 T., E.2009/5068, K.2009/6185 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.546).

¹³⁸ **Bilici**, s.274-275; **Öncel/Kumrulu/Çağan**, s.371 vd.; ayrıntılı bilgi için bkz. **Pehlivan**, s.299 vd.

olursa olsun ivazsız olarak kişiler arasında el değiştirmesi, veraset ve intikal vergisine tutulmuřtur¹³⁹.

Bu arada, veraset ve intikal vergisinin, malın aynından doğan vergiler kapsamında olup olmadığı hususunda doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu bağlamda bir görüşe gre¹⁴⁰, veraset ve intikal vergisinin, malın aynından doğan vergilerden olmaması sebebiyle rşhanlı alacaklar arasında değerlendirilemeyeceği ve rehinli alacaklara karşı önceliğinin olmadığı belirtilmiştir. Bu konudaki diğer görüşe gre¹⁴¹ ise, veraset ve intikal vergisine konu rehinli malın satışı halinde, satış bedelinden öncelikle veraset ve intikal vergisi denmeli, daha sonra rehinli alacaklılar tatmin edilmelidir. nk veraset ve intikal vergisinde vergi borcunu doğuran olay, maddî değeri haiz malvarlığı unsurlarının ivazsız iktisap yoluyla el değiştirmesi olduğuna göre, üzerinde gerçekleştirilen ivazsız tasarrufun vergilendirildiği malın aynı (kendisi), verginin bizatihi varlık sebebini teşkil etmektedir. Dolayısıyla bizim de katıldığımız bu görüş çerçevesinde, Yargıtay da, her ne kadar önceki kararlarında¹⁴² veraset ve intikal vergisinden doğan kamu alacağının, rehinli alacaklara karşı önceliğinin olmadığını ve öncelikle rehinli alacakların ödenmesi gerektiğine karar vermiş olsa da, daha sonra bu görüşünü değiştirerek veraset ve intikal vergisinin, malın aynından doğan vergilerden olduğunu ve İİK. 206 ncı maddesinin ilk fıkrası kapsamında rşhanlı olarak ödenmesi gerektiğine hkmetmiřtir¹⁴³. Ancak burada göz

¹³⁹ **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacaklarının Tahsiline Etkisi, s.118-119.

¹⁴⁰ **Ansay**, s.256; **Deren Yıldırım** - Tez, s.49; örneğin mirasbırakan, taşınmaz üzerinde rehin tesis ettikten sonra ölmüş ve bundan sonra da mirasçısı, miras yoluyla intikal eden taşınmazın veraset ve intikal vergisini ödemeden iflâs etmişse, taşınmazın aynından doğan veraset ve intikal vergisinin, daha önce bu vergiden bağımsız olarak doğmuş rehin hakkına etki etmesi beklenemez nk rehin hakkından sonra doğmuş veraset ve intikal vergisi alacağına nceyi kapsayan bu Şekilde bir etki tanınması hukuk prensiplerine uygun düşmez, bkz. **Postacıoğlu** - İflâs, s.197-198.

¹⁴¹ **Kuru**- C.III, s.3004-3005; **Deynekli/Kısa**, s.65; **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.120; **Akcan**, s.139-140; **Karmış**, s.374.

¹⁴² Bkz. **Ansay**, s.256, dn.348.

¹⁴³ “...Veraset ve intikal vergisi alacağı rşhanlı olup, davacı idarenin diğer alacaklarının rşhanlı alacak olarak kabul edilmemesinde bir usulsüzlük yoktur...”; 19. HD., 16.05.2002 T., E.2001/9795, K.2002/3705 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.541; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4990); “...Merhun gayrimenkulün veraset ve intikal vergisi dolayısıyla hazinenin tahakkuk eden alacağı İİK.nun 206 ve

ardı edilmemesi gereken bir husus olarak, veraset ve intikal vergisinin rüçhanlı alacak sıfatıyla rehinli alacaklardan da önce ödenmesini sağlayan öncelik (rüçhan), verginin konusunu oluşturan malla sınırlı olup, verginin konusu olan malın satış bedelinden tahsil edilemeyen veraset ve intikal vergisi alacağı, alelade kamu alacakları gibi sıra cetvelinin 3 üncü sırasında ödenen imtiyazlı alacaklar arasına katılacak ve kamu alacaklarına uygulanan hükümlere tâbi olacaktır¹⁴⁴.

V. Motorlu Taşıtlar Vergisi

Servetten alınan vergilerin üçüncü örneğini ise 197 sayılı Kanun ile düzenlenen motorlu taşıtlar vergisi oluşturur. Motorlu taşıtlar vergisi, kaynak itibariyle servet vergisi kimliği ağır basan, motorlu kara ve hava araçlarını konu alan ve bu araçların sicile kayıt ve tescili ile doğan bir özel servet vergisidir. Nitekim 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 1 inci maddesinde yer alan ve taşıtların aynından doğan bir vergi olan MTV borcu ödenmeden aracın ihale alıcısı adına trafik sicilinde tescili dahi mümkün değildir¹⁴⁵.

Motorlu taşıtlar vergisi, konusu ve vergiyi doğuran olay itibariyle göz önüne alındığı takdirde, bu verginin, malın aynından doğan vergiler kapsamında kabul edilebileceği söylenebilir. Motorlu taşıtlar vergisinin, sicile kayıt edilen taşıtın aynından doğan bir vergi olması hasebiyle, Yargıtay'ın da kabul ettiği gibi¹⁴⁶, rehinli taşıtın satış bedelinden öncelikle bu vergiden doğan kamu alacağı tahsil edilecek ve ardından

6183 sayılı Kanununun 21 inci maddesi uyarınca rehinli alacaklardan evvel gelir...”, Yargıtay 12. HD., 12.5.1964 T., 206/5685 (**Kazancı Bilişim**); ayrıca bkz. HGK., 14.1.1970, 68-773/26; 19. HD., 25.6.1994, 4582/6936, kararlar için bkz. **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacaklarının Tahsiline Etkisi, s.119, dn.25.

¹⁴⁴ **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağı Tahsiline Etkisi, s.120.

¹⁴⁵ 19. HD., 26.01.2011 T., E.2010/14362, K.2011/685 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.546-547).

¹⁴⁶ “*Motorlu Taşıtlar Vergileri ile bunların gecikme zamlarının toplamından oluştuğunun açıkça anlaşılması karşısında, anılan alacağın 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'unun 21/2. maddesi anlamında araçların aynından kaynaklandığının kabulü gerekmesine ve Yerel Mahkemece sıra yönünden İcra ve İflas Kanunu'nun 206. maddesi çerçevesinde yapılacak değerlendirmenin de bu kabule uygun olmasında zorunluluk bulunmasına göre, Hukuk Genel Kurulu'nca da benimsenen Özel Daire Bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır.*”, HGK., 08.11.2006 T., E.2006/19-693, K.2006/688 (**Kazancı Bilişim**).

alacağı rehinle temin edilmiş alacaklıların tatminine geçilecektir¹⁴⁷. Bir başka ifadeyle, motorlu taşıtlar vergisi, taşıtın aynından doğan bir vergi olup, taşıtın rehinli olması durumunda satış bedelinden öncelikle motorlu taşıtlar vergisi alacağı ödenmelidir¹⁴⁸. Dolayısıyla motorlu taşıtlar vergisi, satış bedeli paylaşımına konu malın aynından doğan vergi olması nedeniyle 6183 sayılı Kanun'un 21 nci maddesinin 2 nci fıkrası uyarınca vergiye konu malın satış bedelinden, rehinli alacaklara göre öncelikle karşılanmak zorundadır¹⁴⁹. Ayrıca motorlu taşıtlar vergisinin bu özelliği sebebiyle haciz yoluyla takipler söz konusu olduğunda, motorlu taşıt vergisi alacağı için ayrıca haciz uygulamasına gerek olmaksızın öncelikle pay ayrılması gerekir¹⁵⁰. Ancak motorlu taşıta kesilen trafik cezası borcu, aracın aynından doğan bir alacak niteliğinde olmadığından dolayı, bu bağlamda bir önceliği ise söz konusu değildir¹⁵¹.

VI. Katma Değer Vergisi

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 55 inci maddesinde düzenlenen hükme göre¹⁵², katma değer vergisi mükelleflerinin ticari iş yerlerinde yahut depo veya fabrikalarında bulunan hammadde ile yarı işlenmiş ya da işlenmiş madde stokları,

¹⁴⁷ **Deynekli/Kısa**, s.66; **Deynekli - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi**, s.120, dn.27; “...*Motorlu taşıtlar vergisinin, satışa konu aracın aynından doğan bir vergi olduğunu ve bu nedenle rehinli alacaklardan da önce ödeneceğini...*”, 19. HD., 19.10.2000 T., 6149/6940; 19. HD., 21.09.1995 T., 6875/7292 (**Uyar - Sıra Cetveli**, s.731, dn.286).

¹⁴⁸ **Akcan**, s.140; **Karmış**, s.374.

¹⁴⁹ “... *İflâs sıra cetvelinde adi ve rehinli alacaklardan önce ödenecek alacaklar için rüçhanlı bir sıra oluşturulur. İflâs idaresince MTV alacağı isabetli biçimde bu sıraya yazılmıştır: bu sıra yasal bir gereklilik olduğu gibi davacı yanın da yararındadır. Eğer bir aracın satışından elde edilecek para, o aracın MTV borcunu karşılamıyorsa, MTV alacağının geri kalanı diğer alacaklar gibi 4. sırada karşılanacaktır. Zira eşyanın aynından doğan alacaklar, sadece o eşyanın bedelinden öncelikle ödenirler; bakiye borç, müflise ait başka malların satış bedelinden ve 4. sırada karşılanır...*”, 19. HD., 19.01.2006 T., E.2005/9266, K.2006/180 (**Bilgen - İflâsın Ertelenmesi**, s.579-580; **Uyar - Şerh**, s.16161).

¹⁵⁰ “...*Motorlu taşıt vergisi malın aynından kaynaklanan bir vergi olması nedeniyle bu alacak için ayrıca haciz uygulaması gerekmeksizin öncelikle pay ayrılmalıdır.*”, 19. HD., 15.03.2003 T., 619/1816 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan - C.4**, s.4996-4997).

¹⁵¹ 19. HD., 30.03.2006 T., 1939/3295 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan - C.4**, s.4980-4981; **Uyar - Şerh**, s.16159).

¹⁵² “*Mükelleflerin fabrika, imalathane, ticarethane, şube, satış mağazası ve depolarında mevcut ilk madde, yarı mamul ve mamul madde stokları, üçüncü şahıslara satılmış veya rehnedilmiş olsa dahi, Katma Değer Vergisi ile zam ve cezalarının teminatı hükmünde olup, bedellerinden ilk önce sözü edilen hazine alacağı tahsil olunur.*”

mükelleflerin katma değer vergisi borçlarının teminatı hükmünde kabul edildiği için, bu mallar üzerinde üçüncü kişiler tarafından rehin kurulmuş olsa dahi, rehinli malların tahsil dairesi¹⁵³ tarafından haczedilmesi durumunda, satış bedelinden öncelikle mükellefin (yani takip borçlusunun) katma değer vergisi borcu tamamen karşılanacak, ardından rehinli alacakların ödenmesine geçilecektir¹⁵⁴. Bir diğer anlatımla, Katma Değer Vergisi Kanunu'nun vergi teminatına ilişkin 55 inci maddesi uyarınca, mükelleflerin fabrika, imalathane, ticarethane, şube, satış mağazası ve depolarında mevcut ilk madde, yarı mamul ve mamul madde stokları, üçüncü kişilere satılmış veya rehnedilmiş olsalar dahi, katma değer vergisi borcu ile zam ve cezalarının teminatı hükmünde kabul edildikleri için söz konusu mallar rehinli olsalar da, bedellerinden ilk önce katma değer vergisi borcu ile zam ve cezalarının tahsil edilmesi gerekir¹⁵⁵. Ayrıca 3065 sayılı Kanun'daki bu özel hüküm karşısında, düzenlemede sözü edilen katma değer vergisi borcu ile zam ve cezalarının, borçlu mükellefin bu eşyalarının ayından doğması şartı da aranmayacaktır¹⁵⁶.

Sözü edilen hükümle birlikte, katma değer vergisi alacağı, her türlü alacak karşısında rüçhanlı hale getirilerek, ileri bir teminata bağlanmış bulunmaktadır. Nitekim KDV ve buna bağlı cezalardan oluşan kamu alacakları, hacizli eşya ya da taşınmazın ayından doğmasa bile, rehinli alacaktan önce gelecek ve bu sebeple rehinli alacaktan önce tahsil edilecektir¹⁵⁷. Ancak bu hükmün uygulanarak katma değer vergisi alacağının öncelikle tahsil edilebilmesi için, mükellefe ait bu malların, mükellefin kendi işyeri veya depolarında bulunması gerekmektedir¹⁵⁸. Ayrıca, sözü edilen hükümle getirilen

¹⁵³ Tahsil daireleri, Gelir İdaresi Başkanlığı bünyesi içindeki vergi dairesi müdürlüklerini, belediye tahsilât şubelerini veya hesap işleri birimlerini, malmüdürlüklerini, saymanlıkları, il özel idarelerindeki tahsilât şubelerini, il özel idaresi teşkilatı olmayan yerlerde il özel idaresi tahsildarlarını ifade etmektedir, bkz. **Serim**, s.9; **Çelik**, s.43; **Erol**, Ahmet: *6183 Sayılı AATUHK Kapsamında Taşınmaz Mal Haczi ve Satışı*, Ankara 2010, s.47; ayrıca bkz. **Deren Yıldırım** - Tez, s.46, dn.189.

¹⁵⁴ **Gülseven**, s.145; **Arslaner**, s.325; **Akcan**, s.142; **Karmış**, s.374.

¹⁵⁵ 19 HD., 08.04.2009 T., E.2009/2449, K.2009/2868 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.543-544).

¹⁵⁶ **Deren Yıldırım** - Tez, s.49; **Gerçek**, s.159.

¹⁵⁷ **Serim**, s.71; ayrıca bkz. 19. HD., 19.02.2009 T., E.2008/543, K.2009/1280; 19. HD., 25.09.2008 T., E.2008/6929, K.2008/8860 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.545-546).

¹⁵⁸ **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.124-125; **Akcan**, s.143.

rüçhan, yalnızca madde metninde sayılan eşyalarla sınırlı olduğu için, mükellefe ait başka mallar üzerinde de aynı şekilde bir teminattan ve mükellefin diğer mallarının satış bedeli üzerinde bir rüçhan hakkından söz edilemeyecektir¹⁵⁹. Örneğin KDV alacağı, vergi yükümlüsünün taşınmazının yahut madde metninde sayılanların dışındaki yerlerde bulunan taşınırlarının satış bedelinden öncelikle ödenmesi gerekmez. Bu sebepten dolayı, söz konusu eşyanın satışından elde edilen paranın, KDV alacağını tamamen karşılamaya yetmediği durumlarda ise geri kalan bakiye alacağın, sıra cetvelinin üçüncü sırasına alınmak suretiyle ödenmesi gerekir¹⁶⁰.

B. Rehinli Malın Muhafaza ve Satış Giderleri

İcra ve İflâs Kanunu'nun 248 inci maddesinin ikinci cümlesine göre rehinlerin bedelinden yalnız rehnin muhafaza ve paraya çevrilmesi masrafları çıkarılır. Bir başka ifadeyle, rehinli malın muhafaza ve satış giderleri, rehinli alacaktan önce karşılanıp ondan sonra rehinli alacağın ödenmesi geçilmesi gerekir. Dolayısıyla rehinli bir malın aynından doğan vergiler ödendikten sonra kalan satış bedelinden rehinli malın satış ve paylaşırma masrafları karşılanacaktır. Şu halde, rehin söz konusu olduğunda, düzenlenen sıra cetvelinde rehinli malın muhafaza ve satış masrafları, her sıra ve dereceden önce yer almak suretiyle satış bedelinden rüçhanlı olarak karşılanması gerekmektedir¹⁶¹. Yani İİK. md.248'in yorumundan yola çıkıldığında, her ne kadar iflâs masrafları ve masa alacakları imtiyazlı yahut imtiyazsız bütün iflâs alacaklarından önce

¹⁵⁹ **Akcan**, s.143; “Burada vergi alacağına tanınan öncelik, maddede sayılan eşyalarla sınırlı olup, bu malların, mükelleflerin maddede belirtilen işyeri veya depolarında bulunması gerekir.”, 19. HD., 30.09.1999, E.1999/4923, K.1999/5409 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.5001-5002); “...KDV alacağının önceliğinin, 3065 sayılı yasanın 55. maddesinde sayılan eşyalarla sınırlı olduğu ...”, 19. HD., 24.02.2000 T., 118/1347; 19. HD., 28.02.1995 T., 513/1726 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.731, dn.289).

¹⁶⁰ “...3065 sayılı Yasa'nın 55 nci maddesi uyarınca KDV alacaklarının iflâs sıra cetvelinde rüçhanlı sıraya alınması , satış bedelinin vergi ve fer'ilerini karşılamaması halinde üçüncü sırada ödenmesi gerekir...” , 19. HD., 02.04.2009 T., E.2009/1860, K.2009/2616 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.544-545).

¹⁶¹ **Postacıoğlu** - İflâs, s.200; “... Rehin veren borçlu iflâs ettiğinden İİK.nun 248. maddesine göre rehinli malın muhafazası ve paraya çevrilmesi için gerekli giderler ayrıldıktan sonra kalan payın rehinli alacaklıya ödenmesi gerekir...” , 19. HD., 15.05.2003 T., E.2002/9625, K.2003/5099 (**Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.581).

ödenecek ise de, söz konusu masrafların kural olarak rehinli malın satış bedelinden alınamayacağı hususu savunulabilir¹⁶².

Öte yandan İİK. md.248'in ikinci cümlesinde yer alan ifade, doktrinde tartışılmış olup; bir görüş¹⁶³ tarafından, bu hükmün emredici ve mutlak olduğundan bahisle farklı bir biçimde yorumlanmaya müsait olmadığı ve rehinli malın bedelinden yalnızca rehinli malın satış ve paylaşırma giderlerinin karşılanacağı ileri sürülmüş; bir başka görüş¹⁶⁴ tarafından ise, rehinli malın satışı sebebiyle iflâs tasfiyesinin uzaması durumunda, rehinli malın satış bedelinin iflâs masraflarının karşılanması için de kullanılabileceği, İİK. md.248'in buna engel olacak bir manayı içermediği savunulmuştur. Bu noktada farklı bir diğer görüşe göre¹⁶⁵ ise, iflâs masraflarının yalnızca iflâs alacaklılarının üzerinde bırakılması adalet ve hakkaniyete uygun düşmeyecek olsa da, buna ilişkin açık bir kanuni düzenlemeye yer verilmemiş olması karşısında, genel giderlerin bir kısmının rehinli maldan karşılanmasının kabulü yasanın lafzî yorumu karşısında zordur. Tüm bu görüşler çerçevesinde kanımızca, UMAR tarafından da belirtildiği üzere¹⁶⁶, rehinli malın satış bedeli rehinli alacağı tam olarak karşılansa da karşılansa da bu paradan alınıp ayrılacak olan ve İİK. md. 248'de sözü edilen "rehnin muhafaza ve paraya çevrilmesi masrafları" deyiminin kapsamı, sanıldığı kadar açık değildir. Zira iflâs masasına giren diğer rehinli yahut rehinsiz diğer malların muhafazası ve satışı için iflâs tasfiyesi bağlamındaki yapılması gereken genel giderler olmaksızın, söz konusu rehinli malın satışı ve satış parasının paylaşırılması için gereken prosedürün gerçekleştirilmesine de mümkün bulunmayacağından dolayı, tasfiyeye ilişkin genel giderlerin belli bir oranda o rehinli malın satışı için de yapıldığı hususu gözden kaçırılmamalıdır. O halde, rehinli alacaklının da, rehinli malın satışından elde edilen parayla alacağını tahsil etmesine imkân veren iflâs tasfiyesine ilişkin genel giderlere, aynı alacaktan ötürü

¹⁶² **Umar**, Bilge: "*İflâs tasfiyesinde, Rehlinli Malın Satış Bedelinden Alıkonacak Kısımın Kapsamı*" (Manisa Barosu Dergisi, Yıl 2, Sayı 5, s.10-14), s.10.

¹⁶³ **Postacıoğlu** - İflâs, s.201.

¹⁶⁴ **Kuru** - C.III, s.2868, dn.15.

¹⁶⁵ **Deynekli/Kısa**, s.653; **Karakaş** - Tez, s.28.

¹⁶⁶ **Umar** - Makale, s.11.

rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başvurmuş olsaydı ne kadar gidere katlanacak idiyse bunun hesaplanıp o miktar oranında katılması gerektiği sonucuna varılabilir¹⁶⁷.

Ayrıca bu görüşlerin yanı sıra BERKİN'e göre, rehinli malın muhafaza ve satış masraflarının, eşya ve taşınmazın aynından doğan vergi alacaklarından da önce ödenmesi gerekir¹⁶⁸. Buna karşın, bizim de katıldığımız diğer görüşe göre¹⁶⁹ ise, rehin bedelinden yalnız muhafaza ve satış masraflarının çıkarılacağına dair İİK. md.248 hükmü, her ne kadar ilk görüşü savunan yazarı haklı gösteriyor gibi görünse de, 6183 sayılı Kanun'un 21 inci maddesinin 2 nci fıkrasıyla İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin ilk fıkrası gereğince bu tür vergilerin rehinli alacaklardan önce ödeneceği hükme bağlandığından ve rehinli malın muhafaza ve satış masrafları yönünden bir istisna da öngörülmediğinden, eşya ve taşınmazın aynından doğan vergi alacakları, rehinli malın muhafaza ve satış masraflarından önce ödenmelidir. Şu durumda örneğin, masaya giren rehinli bir taşınmaz varsa, bu taşınmazın aynından doğan vergi alacaklarının en önce ödenmesi, ardından rehinli taşınmazın muhafaza ve satış masraflarının karşılanması, varsa taşınmazın korunması ve değer kaybının önlenmesi için yapılan masraflardan doğan TMK.. md.865 ve md.867'de düzenlenmiş alacakların ödenmesi, daha sonrasında ise alacağı rehinle temin edilmiş olan alacaklıların tatmin edilmesi gerekecektir¹⁷⁰. Yine üzerinde gemi alacaklısı hakkına sahip alacaklıların söz konusu olduğu bir gemiyle ilgili veraset ve intikal vergisi alacağı doğmuşsa, geminin aynından doğan vergi alacağı olarak veraset ve intikal vergisinin gemi alacaklısı hakkına sahip alacaklıların alacağından önce ödenmesi gerekecektir.

Bu arada, İİK.nun 151 inci maddesine göre, rehin bedelinden masrafların çıkarılmasında ve artanın alacaklılar arasında paylaşılmasında İİK. md.138 hükmüne göre hareket edileceği de gözden kaçırılmamalıdır. Yani rehinli malın idare ve

¹⁶⁷ **Umar** - Makale, s.13.

¹⁶⁸ **Berkin** - İflâs, s.294.

¹⁶⁹ **Kuru** - C.III, s.3305; **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.113, dn.10.

¹⁷⁰ **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.113.

işletilmesi yahut muhafazası için yapılan masrafların, rehnin satış bedelinden öncelikle tahsil edilmesi gerektiği hususu İİK. md.151/I hükmü vasıtasıyla ayrıca vurgulanmıştır. Ancak rehnin satış bedeli, bütün alacaklıları tatmin etmeye yetmezse, icra müdürünün İİK. md.206 gereğince ve medeni hukukta düzenlenen rehne ilişkin sıra ve derece kurallarını da göz ardı etmeksizin sıra ve dağıtım paylarını belirleyerek paylaşırma yapacağı da 151 inci maddenin 2 nci fıkrasında tekrar edilmiştir¹⁷¹.

C. Gemi Alacaklısı Hakkı

I. Genel Olarak

Gemi alacaklısı hakkı, alacaklının alacağını deniz servetinden öncelikle almasını sağlayan bir tür kanuni rehin hakkıdır¹⁷². Daha farklı bir anlatımla, gemi alacaklısı hakkı, kanunda sayılan ve geminin işletilmesinden doğan birtakım alacak türlerinden birinin doğması halinde, sahibine, alacağını deniz servetinin her zilyedine karşı ileri sürerek, diğer adi ve rehinli bütün alacaklardan önce tahsil etme imkanı veren kanuni bir rehin hakkıdır¹⁷³. Bu hak, gemi siciline tescil edilmeye gerek olmaksızın sırf gemi alacağının doğması ile ortaya çıkacağından dolayı, niteliği itibariyle doğrudan doğruya kanuni rehnin bir örneğini teşkil etmektedir¹⁷⁴. Nitekim Yargıtay da, gemi alacaklısı hakkının, alacaklının alacağını deniz servetinden öncelikle olmasını sağlayan bir tür

¹⁷¹ “Sıra cetveli düzenlenirken, ipotekli alacaklılar ile haciz uygulayan diğer alacaklıların İİK.nun 151 nci maddesi uyarınca sıra cetvelinde gösterilmesi gerekmektedir. Anılan maddede, rehin bedelinin alacaklılar arasında paylaşılmasında 138'nci madde hükmünün uygulanacağı, satış tutarının alacaklıların alacağını ödemeye yetmemesi halinde, icra müdürlüğünce aynı yasanın 206'ncı maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına göre sıra ve payların tayin olunacağı, 141, 142 ve 144'ncü maddelerin burada da uygulanacağı hükme bağlanmıştır.”, 19.HD., 28.05.2002 T., E.2002/152, K.2002/4094 (Kazancı Bilişim).

¹⁷² Deynekli/Kısa, s.654; Deynekli - Alacakların Sırası, s.193; Deynekli - Değişiklikler, s.505.

¹⁷³ Çağa, Tahir/ Kender, Rayegân: *Deniz Ticareti Hukuku III, Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları – Zaman aşımı – Deniz Hukukunda Cebri İcra*, 4. Baskı, İstanbul 2005, s.1; Atamer, Kerim: *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebri İcra*, İstanbul 2006, s.199-200; Barlas, Nuray: *Gemi Alacaklısı Hakkı Veren Alacaklar ve Gemi Alacaklısı Hakkının Hukuki Niteliği*, 1. Baskı, İstanbul 2000, s.6; Türkel, Doğuş Taylan: *Gemi Alacaklısı Hakkının Paraya Çevrilmesi*, İzmir 2008, s.4; Günay, M. Barış: *Türk ve Anglo-Amerikan Hukukunda Gemi Alacaklısı Hakkı*, Ankara 2009, s.23.

¹⁷⁴ Kalpsüz, Turgut: “Gemi Alacaklısı Hakkının Hukuki Mahiyeti” (Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65 inci Yaş Armağanı, Ankara 1988, s.301-317), s.303; Kalpsüz, Turgut: *Gemi Rehni*, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 2004, s.12-13.

kanuni rehin hakkı olduğunu ve bu hakkın kanundan doğup tescilsiz olarak kazanıldığını düşünmektedir¹⁷⁵.

Rehin alacaklısı, donatanın tüm malvarlığına değil, yalnızca gemi ve navlundan oluşan deniz servetine müracaat etme imkânına sahip olduğu için, gemi alacaklılarının kanuni rehin hakkına binaen rüçhanlı kabul edilmesinin temelinde, rehin alacaklısı olarak karşılarında sınırlı sorumlu olan donatanın yer almasından dolayı bozulan dengelerin yeniden sağlanması fikri yatmaktadır¹⁷⁶. İşte bu noktada, sınırlı aynî sorumluluk sisteminin uygulanmasından doğması muhtemel adaletsizliği bir nebze giderebilmek maksadıyla, alacakların deniz servetinden tahsil edilmesini ve gemi seferdeyken kredi teminini kolaylaştırmak gibi gerekçelerle gemi alacaklısı hakkı olarak ifade edilen kanunî rehin hakkı tesis edilmiştir¹⁷⁷.

Donatanın kara serveti üzerinden alacaklarını tahsil edebilme imkanına sahip olmayan gemi alacaklıları, gemi alacaklısı hakkının onlara sağladığı kanuni rehin hakkı sayesinde, diğer alacaklılara göre rüçhanlı olarak donatanın deniz servetinden tahsil edebilirler¹⁷⁸. Zira gemi alacaklılarına tanınan ve gemi alacaklısı hakkı denilen bu kanuni rehin, gemi üzerinde tescil edilmiş veya edilmemiş olan bütün diğer rehin haklarından ve aynî yükümlülüklerden (daha önce veya daha sonra doğmuş olması fark etmeksizin) önce gelecektir¹⁷⁹. Yani gemi alacaklılarının kanuni rehin hakkı, cebri icrada ihale bedeli paylaşılırken diğer bütün adi ve rehinli alacakların yanı sıra ihtiyati veya icrai hacizlerden ve hapis haklarından dahi, doğuş tarihine bakılmaksızın önce gelecektir¹⁸⁰.

¹⁷⁵ 19. HD., 03.02.2000 T., E.1999/8342, K.2000/625 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.555); 19. HD., 02.07.1996 T., 4837/6950 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.5008-5009).

¹⁷⁶ **Çağa/Kender** - C.III, s.1; **Çiftçi**, Pınar: *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Ankara 2010, s.210.

¹⁷⁷ **Kender**, Rayegân/ **Çetingil**, Ergon: *Deniz Ticareti Hukuku Temel Bilgiler*, Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, İstanbul 2010, s.211; **Doğrucu**, Muhittin: *Deniz Taşımacılığında Kanuni Rehin Hakkı*, İstanbul 1997, s.18; **Kalpsüz** - Makale, s.301-302; **Barlas**, s.7; **Türkel**, s.4 ve s.283; **Çiftçi**, s.210-211.

¹⁷⁸ **Can**, Mertol: *Deniz Ticareti Hukuku*, Cilt I, Giriş – Gemi – Deniz Hukuku Kişileri, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara 2003, s.197; **Kender/Çetingil**, s.213;

¹⁷⁹ **Atamer**, s.201; **Barlas**, s.9; **Türkel**, s.11; **Doğrucu**, s.18.

¹⁸⁰ **Çağa/Kender** - C.III, s.6.

II. 6762 sayılı (meri) Türk Ticaret Kanunu'ndaki Durum

1. Genel Olarak Gemi Alacaklısı Hakkının Kapsamı

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Kanunkoyucu tarafından, 6762 sayılı (meri) Türk Ticaret Kanunu'nun 1235 inci madde hükmünde sayılan alacakların sahiplerine, deniz serveti (alacağın doğmasına yol açan gemi, geminin işletilmesinden elde edilen navlun ve bu değerlerin yerine geçen ikâme değerler, yani sürrogatlar) üzerinde gemi alacaklısı hakkı denilen bir tür aynî hak bahşedilmiştir. Buradan yola çıkarak söyleyebiliriz ki, 6762 sayılı (meri) TTK.nun sistemine göre, gemi alacaklısı hakkının kapsamını, üzerinde yolculuk yapılan ve o yolculuktan doğan alacağın doğumuna sebep olan geminin kendisi oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra gemi alacaklısı hakkının neleri kapsadığı bağlamında gemiden başka, geminin eklentileri ve alacağın doğmasına sebep olan yolculuğun gayrisafi navlunu da kanuni rehin hakkının teminat kapsamına dahildir (TTK. md.1236-1237). Hatta gemi navlununun ortadan kalkması yahut geminin değerinde ya da navlun miktarında azalma olması halinde, sürrogat adı verilen hak ve alacaklar¹⁸¹ da gemi alacaklısı hakkının kapsamında kabul edilmiştir (TTK. md.1256).

2. Gemi Alacaklısı Hakkının Konusunu Teşkil Eden Alacaklar

Navlun sözleşmesinin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi hallerinde alacaklı lehine gemi ve navlun üzerinde kanuni rehin hakkı doğacağını öngören 6762 sayılı TTK. md.1235 hükmüne göre, sahibine gemi alacaklısı hakkı veren alacaklar 10 bent halinde sayılmış olup şu şekilde sıralanır¹⁸²:

¹⁸¹ Sürrogat kapsamında sayılan hak ve alacaklar şunlardır:

- i.* Geminin, Türkiye içinde cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi halinde ihale bedeli,
- ii.* Kaptanın, TTK. md.990 gereğince kati zaruret halinde gemiyi satmış olması halinde satış bedeli,
- iii.* Müşterek avarya hallerinde feda edilen veya hasara uğrayan şeyler için verilen tazminat bedeli,
- iv.* Geminin ziyayı veya hasarı halinde yahut malın ziyayı veya hasarı sebebiyle navlunun eksilmesi halinde, bu zarara yol açan hukuka aykırı hareketten dolayı donatana ödenen tazminat bedeli,
- v.* Geminin rızaen satılıp temlik halinde yeni malik TTK. md.1246 uyarınca mahkeme kararıyla gemi alacaklısı haklarını iptal ettirdiği takdirde gemi üzerindeki rehin hakları bu suretle sona eren alacaklılara karşı satış bedeli; bkz. **Çağa/Kender** - C.III, s.19-21; **Deynekli/Kısa**, s.654.

¹⁸² Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Barlas**, s.28 vd.

1. Gemi cebri icra yolu ile satıldığı takdirde, geminin son limana girmesinden itibaren yapılan ve cebri icra masraflarından sayılmayan gemi ile teferruatının bekçilik ve muhafaza masrafları¹⁸³;

2. Gemi seyrüsefer ve liman resimleri ve hususiyle şamandıra, fener, karantina ve liman paraları¹⁸⁴;

3. Gemi adamlarının hizmet ve iş mukavelelerinden doğan alacakları¹⁸⁵;

4. Kılavuz ücretleriyle kurtarma yardım, fidye ve itiraz ücret ve masrafları¹⁸⁶;

5. Geminin müşterek avaryaya garame borçları¹⁸⁷;

6. Deniz ödünçüne karşı kendilerine gemi rehnedilmiş olan deniz ödünçü alacaklılarının alacakları ve geminin tamamına veya bir kısmına sahip olsa bile kaptanın bu sıfatla ve gemi bağlama limanı dışında bulunduğu sırada zaruret hallerinde TTK.nun 988 ve 1001 inci madde hükümleri gereğince yaptığı diğer kredi muamelelerinden doğan alacaklar (Ayrıca bağlama limanı dışında bulunduğu sırada zaruret hallerinde ve

¹⁸³ İcra ve İflâs Kanunu'nun 138/II ve 151 inci madde hükümlerine göre rehinli malın muhafazası, satışı ve satış bedelinin paylaşılması için yapılan ve bütün alacaklıları ilgilendiren masraflar zaten bütün alacaklılardan – ve dolayısıyla bütün gemi alacaklılarından – önce ödenmek gerekeceği için, TTK. md.1235/I'de sayılan alacakların kapsamına, sadece hacizden yahut rehinli mala el konulmasından önce yapılan bekçilik ve muhafaza masrafları girecektir, bkz. **Çağa/Kender** - C.III, s.27-28; **Doğrucu**, s.20.

¹⁸⁴ Örneğin, boğazlardan transit geçen gemilerden alınan sıhhiye vergisi, limanlara giren ve çıkan gemilerden alınan gemi sağlık resmi, fener ve tahlisiye ücretleri, rıhtım ve şamadıralara bağlanan gemilerden alınan palamar ve moorinboat ücretleri vs., bkz. **Çağa/Kender** - C.III, s.29.

¹⁸⁵ Örneğin, gördüğü iş karşılığında işveren tarafından ödenecek olan ücret (DzİşK. md.29); hafta tatili, genel tatil ve fazla mesai ücret alacakları (DzİşK. md.42,43); iâşe bedeli ve gemi dışında ikamet masrafları (DzİşK. md.33,34); gemi adamının bağlama limanına iadesi için gerekli yol, iâşe vs.zorunlu masraflara ilişkin alacaklar (DzİşK. md.21-24) vs., bkz. **Çağa/Kender** - C.III, s.30; ayrıca bkz. "Gemi adamlarının hizmet sözleşmesinden doğan bütün alacakları, bu arada kıdem tazminatı (Deniz İş Kanunu md.20), ücret alacağı (Deniz İş Kanunu md.29) ve ikramiye alacağı gemi alacaklısı hakkı verdiğiinden, gemi satışının halinde alacakları hacizli ve rehinli alacaklardan da önce ödenir.", 19. HD., 06.04.2000 T., 1553/2543 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.5001; **Uyar** - Şerh, s.16178).

¹⁸⁶ İtiraz masraflarından maksat, resmî makamlarca alıkonulmuş veya zaptedilmiş gemiyi serbest bırakmak için kaptan tarafından yapılan hukuki girişimler bağlamında ortaya çıkan muhakeme, ikamet, yolculuk masraflarıyla avukata ödenen vekalet ücreti de itiraz masrafları kapsamına girer, bkz. **Çağa/Kender** - C.III, s.31.

¹⁸⁷ Müşterek avaryadan sayılan, gemi ve yük ile ilgili ortaya çıkan olağandışı zarar ve masrafların gemi, navlun ve yük arasında paylaşılması sonunda gemiye düşen katılma borçlarını ifade etmektedir, bkz. **Çağa/Kender** - C.III, s. 31.

ihitiyaçla mahdut olarak geminin bakımı veya yolculuğun başarılması için bir kredi açmaksızın, kaptana bu sıfatla verilmiş levazımdan veya yapılmış hizmetlerden doğan alacaklar da bu hükümdedir);

7. Taşıyan aynı zamanda donatan olmasa bile, yük ile TTK.nun 1128 inci maddesinin 2 nci fıkrasında yazılı bagajın teslim edilmemesinden veya hasara uğramasından doğan alacaklar¹⁸⁸ ile yolcu veya mal taşıma akitlerinin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemiş olmasından doğan peşin ödenmiş navlunun geri alınması dahil diğer bütün alacaklar¹⁸⁹;

8. Kaptanın hususi bir vekâletle değil, sırf kaptan sıfatıyla haiz bulunduğu kamuni salahiyetine (TTK. md.948,f.1,b.1) dayanarak yaptığı hukuki muamelelerden ve donatan tarafından akdedilmiş olup ifası kaptana düşen bir mukavelenin yerine getirilmemesinden yahut noksan veya fena ifasından doğan (TTK. md.948,f.1,b.1) ve yukarıda sayılanlardan birine girmeyen alacaklar;

9. Geminin tamamına veya bir kısmına sahip olsa bile gemi adamlarından birinin kusurundan doğan (TTK. md.947, 948, f.1, b.3) alacaklar¹⁹⁰;

10. Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (kanun metninde geçen eski adıyla İşçi Sigortaları Kurumu'nun) iş hayatına ait sigorta kanunları hükmünce donatanlardan isteyebileceği bütün alacaklar.

Mevcut düzenlemeyi dikkate aldığımızda, 6762 sayılı TTK.nun 1235 inci maddesinde sayılanların dışında kalan alacaklar, sahibine gemi alacaklısı hakkı

¹⁸⁸ Taşınmak üzere taşıyanın teslim aldığı yük veya yolcu tarafından gemiye getirilen ve kaptana (veya onun görevlendirdiği başka bir kimseye) teslim edilen bagajın, ziyayı sebebiyle hak sahibine teslim edilememesinden yahut hasara uğramasından doğan alacakları ifade etmektedir, bkz. **Çağa/Kender** - C. III, s.33-34.

¹⁸⁹ Yük veya yolcu taşıma sözleşmelerinin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemelerinden kaynaklanan ve yük veya bagajın ziyayı yahut hasarı dışında meydana gelen zararların tazminine ilişkin alacakları ifade etmektedir, bkz. **Çağa/Kender** - C.III, s.37-38.

¹⁹⁰ Bir gemi adamının veya onun yerine geçen başka bir kimsenin görevini yerine getirirken işlediği kusur neticesinde üçüncü kişilere verdiği zararlardan ileri gelen alacakları ifade etmektedir, bkz. **Çağa/Kender** - C.III, s.40.

vermedikleri için gemi alacaklısı hakkının bahşettiği rüçhandan da yararlanamazlar. Sonuç itibariyle Kanunda sınırlı sayma kuralına göre belirtilen bu alacakların sahibi olan gemi alacaklıları, gemi ve navlun üzerindeki bu alacaklarını İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre tahsil edeceklerdir (TTK. md.1242/I).

3. Gemi Alacaklısı Hakkının Önceliği

Halihazırda yürürlükte olan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1257 nci maddesine göre “*gemi alacaklarının rehin hakları, rehin ve ipotekle temin edilmiş veya edilmemiş olan diğer bütün alacaklara takaddüm eder.*” Yani gemi alacaklısı hakkı adı verilen kanuni rehin hakkının, akdî yahut kanuni diğer bütün rehin haklarına ve her türlü alacak hakkıyla birlikte hapis hakkına karşı önceliği (rüçhanıyeti) bulunur. O halde, haciz yoluyla takipte, üzerinde gemi alacaklısı hakkı bulunan hacizli deniz servetinin satış bedeli paylaşılırken, gemi alacaklısı hakkı, diğer bütün adi ve rehinli alacakların yanı sıra ihtiyati veya icrai (kesin) hacizle temin edilmiş alacaklarla hapis haklarından (doğum tarihleri ne olursa olsun) önce geleceği söylenebilir¹⁹¹. Kaldı ki, haciz tarihleri önce olanların sonra olanlara karşı bir önceliği bulunmadığı gibi, gemi alacaklısı hakkına ilişkin alacağın ilâma bağlanmasını da sıraya bir etkisi söz konusu değildir. Aynı şekilde iflâsta da, ipotekli gemi üzerinde gemi alacaklısı hakkı bulunan alacaklılar, alacağı gemi ipotegiyle temin edilmiş olan rehinli alacaklılardan önce tatmin edilmek gerekir¹⁹².

Dolayısıyla, gemi alacaklısı hakkını haiz olan alacaklıların, bu hak kapsamında bulunan gemi, eklenti, navlun ve sürrogatlar üzerine haciz koydurmalarının bir anlamı yoktur zira gemi alacaklısı hakkı kanundan doğduğundan ve tescilsiz iktisap edildiğinden dolayı, haciz tarihlerinin sıra cetveli üzerinde bir etkisi söz konusu

¹⁹¹ **Çağa/Kender** - C.III, s.43; **Barlas**, s.10; 19.HD., 02.07.1996 T., 4837/6950 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.5008-5009; **Uyar** - Şerh, s.16136).

¹⁹² **Deynekli/Kısa**, s.656; **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.193; **Deynekli** - Değişiklikler, s.505; ayrıca bkz. 12. HD., 09.07.2002 T., 15226/15016 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4989; **Uyar** - Şerh, s.16133).

değildir¹⁹³. Ancak gemi alacaklısı hakkı kapsamında kalan alacaklar bakımından ise, haciz tarihleri önemli olup sıra cetvelinde haciz tarihlerine göre sıraya gireceklerdir çünkü bu hak kapsamının dışında kalan alacaklar bakımından kanunen öngörülen bir rehin hakkı öngörülmemiştir. Keza iflâsta da, gemi alacaklısı hakkından yoksun olan alacaklar, sıra cetvelinin imtiyazsız alacaklar için düzenlenen dördüncü sırasında işlem görecektir olup, kanuni rehinin verdiği rüçhan hakkından yararlanamayacaklardır.

Şu durumda kanuni rehin hakları ile teminat altına alınmış olan gemi alacakları, doğum tarihleri ne olursa olsun, sıra itibarıyla ipotekli alacaklardan önce gelecektir. Zira biraz önce de işaret ettiğimiz üzere, gemi alacaklısı hakkı bulunan alacaklıların, gemi alacaklısı hakkının bahsettiği rüçhanın kapsamına giren bulunan gemi, gayrisafi navlun ve sürastarya üzerine haciz koydurmalarının bir anlamı ve gereği yoktur çünkü gemi alacaklısı hakkı kanunen doğduğundan ve tescilsiz kazanıldığından dolayı haciz tarihlerinin sıra cetveli üzerinde bir etkisi bulunmaz¹⁹⁴. Bunun sonucunda ise, deniz servetine giren malvarlığının satışından elde edilen gelir paylaşılırken, gemi alacaklısı hakkını haiz alacaklı, diğer bütün adi ve rehinli alacaklılarla ihtiyati ve icrai haciz sahibi alacaklılardan ve hapis haklarından –doğum tarihlerine bakılmaksızın– önce gelir ve bu sebeple, gemi alacaklısı hakkı olanlar, aynı gemi üzerinde ipotek hakkı bulunan ipotekli alacaklılara da takaddüm eder¹⁹⁵. Nitekim Yargıtay da, gemi alacaklısı hakkının bir tür rehin hakkı olduğunu, kendiliğinden ve tescilsiz doğduğunu, rehinle temin edilmiş alacaklar karşısında önceliğe sahip olduğunu ve bu alacağın ilâma bağlanmış olmasına da gerek bulunmadığını, vermiş olduğu kararlarda açıkça belirtmiştir¹⁹⁶.

Hemen belirtmek gerekir ki, gemi alacaklısı hakkına bahsedilen öncelik hakkının birtakım istisnaları söz konusudur. Bu bağlamda öncelikle, gemi alacaklısı

¹⁹³ **Deynekli/Kısa**, s.654 ve s.658.

¹⁹⁴ **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.193; **Deynekli** - Değişiklikler, s.505; bu bağlamda ayrıca bkz. 19. HD., 02.07.1996 T., 4837/6950 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.5008-5009).

¹⁹⁵ **Deynekli/Kısa**, s.656; **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.193; **Deynekli** - Değişiklikler, s.505.

¹⁹⁶ 19. HD., 15.06.2000 T., 3372/4689; 19. HD., 08.06.2000 T., 3166/4509; 19. HD., 20.04.2000 T., 1161/2990 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.720, dn.151); ayrıca bkz. 19. HD., 24.04.2000 T., 19341/3209; 03.02.2000 T., E. 1999/8342, K.2000/625 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.729, dn.261).

hakkının kapsamına giren ve aynı zamanda üzerinde gemi rehni bulunan deniz servetinin muhafaza ve satış masrafları gemi alacaklısı hakkından önce ödenmelidir. Zira rehinli malın muhafazası, paraya çevrilmesi ve satış bedelinin paylaşılması gibi bütün alacaklıları ilgilendiren masraflar rehinli (veya hacizli) malın tutarından öncelikle tahsil edilir. Bunun yanı sıra, gemi alacaklısı hakkının kapsamına giren deniz serveti üzerinde, daha önce incelediğimiz rüçhanlı alacaklardan herhangi birinin söz konusu olması halinde de, bu rüçhanlı alacaklar, gemi alacaklarından önce ödenmek gerekecektir.

Bu bağlamda örneğin üzerinde gemi rehni tesis edilen deniz serveti hakkında geminin aynından doğan kamu alacaklarından olmak üzere ortaya çıkan veraset ve intikal vergisi alacağı, kanuni rehin hakkı veren gemi alacaklarından dahi önce geldiği gibi, gemi rehninden doğan alacağın tahsili için rehinli mala ilişkin yapılan muhafaza ve paylaşım giderleri de gemi alacağından önce karşılanmak durumundadır¹⁹⁷.

Ayrıca 618 sayılı Limanlar Kanunu'nun 7 nci maddesine göre limanlar dahilinde seyrüsefer emniyetini tehlikeye düşürecek şekilde batan gemiler, liman idaresinin belirleyeceği süre zarfında ilgilileri tarafından çıkarılmazsa, liman idaresi tarafından çıkarılır ve alacağını gemiden tahsil edecek olan bütün alacaklıların yarar sağladığı bu enkaz kaldırma işleminden doğan masraflara ilişkin Hazine alacağı da, gemi alacaklarından önce gelmelidir¹⁹⁸. Bunun dışındaki alacaklar bakımından ise, gemi alacaklıları, kendilerine kanunen verilen rüçhan hakkından, diğer bütün (adi/rehinli) alacaklılardan önce gelmek suretiyle istifade edeceklerdir. Hatta özel kanunlarında kendilerine rüçhan hakkı tanınan birtakım alacaklara ilişkin olarak (örneğin AvK. md.166/II, KMK. md.22/III) bu alacakların, gemi alacakları ile çatışması ihtimali dahi söz konusu değildir zira Kanunkoyucu tarafından gemi alacaklılarına özgü getirilen önceliğin niteliği,

¹⁹⁷ Aksi yöndeki bir görüşe göre ise, geminin aynından doğan bir kamu alacağı mevzuatımızda halihazırda mevcut bulunmama ile birlikte, böyle bir kamu alacağı bulunsa bile bu alacağın, gemi alacaklarından sonra gelmesi gerekir, bu görüşün gerekçesi için bkz. **Çağa/Kender** - C.III, s.45.

¹⁹⁸ **Çağa/Kender** - C.III, s.44.

zaruretleri ve bu öncelikle varılmak istenen sonuçlar dikkate alındığında gemi alacaklılarının özel kanunlarda rüçhanlı olarak düzenlenen alacaklardan da önce geleceği sonucuna ulaşmak gerekir¹⁹⁹.

4. Gemi Alacaklısı Haklarının Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi

Gemi alacaklısı hakkı veren alacakların kendi aralarındaki sıra düzeni 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ayrıca düzenlenmiştir. Bu bağlamda gemi alacaklısı hakları arasında kanuni sıra mevcut olup, kural olarak farklı yolculuklardan doğan gemi alacaklarından, sonraki yolculuktan doğan alacaklar önceki yolculuklardan doğan alacaklardan önce gelir²⁰⁰. Bir başka ifadeyle, 6762 sayılı TTK.nun 1235 inci maddesinin 2 ila 9 uncu bentlerinde sayılan alacaklardan, son yolculuğa ait alacaklar, yolculuğun bitmesinden sonra doğan alacaklar da dahil olmak üzere daha önceki yolculuklara ait alacaklara karşı rüçhan hakkını haizdirler (TTK. md.1248/I). Ayrıca son yolculuktan önceki yolculuklardan doğan alacaklar arasında, sonraki yolculuğa ait olanlar önceki yolculuğa ait olanlardan önce gelirler; yani yeni yolculuktan doğmuş olanlar eskilerine tercih olunur (TTK. md.1248/II).

Böylece burada “kıdeme itibar” yahut “zamanda öncelik” esasının terk edildiği görülmektedir. Dolayısıyla farklı seferlerden doğan alacaklar arasında son seferdeki alacaklılar haklarını tamamen elde etmedikçe, önceki seferlerden alacaklı olanlar bir şey alamayacaklardır²⁰¹. Ancak kanunda benimsenin bu kuralın iki istisnası bulunmaktadır. Buna göre gemi adamlarının aynı iş sözleşmesinden doğan farklı yolculuklara ait alacakları, sonraki yolculuğa ait gemi alacaklısı haklarıyla aynı sırada işlem görürler²⁰². Bir başka ifadeyle, gemi adamlarının, aynı iş akdi çerçevesinde yapılan farklı yolculuklar sebebiyle doğmuş alacakları arasında, önceki yolculuklardan doğanlar ile sonraki yolculuklardan doğan aynı sırada kabul edilirler (TTK. md.1248/III). Bunun

¹⁹⁹ Çağa/Kender - C.III, s.46-47; Türkel, s.12, dn.24.

²⁰⁰ Buna ilişkin ilkeye “*tarihte sonuncu, sırada birinci ilkesi (last in time, first in line)*” adı verilmiştir, bkz. Atamer, s.401.

²⁰¹ Kender/Çetingil, s.214.

²⁰² Çağa/Kender - C.III, s.48; Kender/Çetingil, s.214; Barlas, s.18; Türkel, s.13; Doğrucu, s.45.

dışında ayrıca, birden çok yolculuğu ihtiva eden deniz ödücü sözleşmesinin olduğu hallerde, deniz ödücü alacağından doğan gemi alacaklısı hakkı bu yolculuklardan ilkinde ait olanlarla aynı sırada, sonraki yolculuklara ait olanlardan ise sonra gelirler²⁰³. Diğer bir anlatımla, deniz ödücüne sebep olan yolculuk TTK. md.1238 gereğince birden çok yolculuğu kapsıyorsa, deniz ödücü alacağı, bu yolculukların birincinden sonra yapılan yolculuklara ait alacaklardan sonra gelir (TTK. md.1248/IV).

Öte yandan 6762 sayılı TTK.' nun 1247 nci maddesine göre "*geminin son limana girmesinden itibaren yapılan bekçilik ve muhafaza masraflarının gemi bakımından gemi alacaklılarının diğer bütün alacaklarına karşı rüçhan hakkı vardır.*" Yani cebrî icra masraflarından sayılmayan gemi ile teferruatının bekçilik ve muhafaza masraflarından doğan gemi alacaklısı hakkı, doğduğu tarihe bakılmaksızın diğer bütün gemi alacaklısı haklarından önce gelir²⁰⁴. Bundan başka, TTK.nun 1235 inci maddenin 10 uncu bendinde düzenlenen Sosyal Güvenlik Kurumu'na ait alacaklar ise, doğdukları tarihlere bakılmaksızın diğer bütün gemi alacaklılarından sonra gelir (TTK. md.1250/son).

Bu sayılanların dışındaki gemi alacakları ile ilgili olarak, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1249 uncu maddesine göre ise, aynı yolculuktan kaynaklanan ve sahibine gemi alacaklısı hakkını veren alacaklar, geminin satış bedelinden şu sıra gözetilmek suretiyle ödenirler:

1. *Gemi, seyrüsefer ve liman resimleri*²⁰⁵ (md.1235, b.2);
2. *Gemi adamlarının hizmet ve iş mukavelelerinden doğan alacakları* (md.1235, b.3);
3. *Kılavuz ücretleriyle kurtarma, yardım, fidye ve itiraz ücret ve masrafları* (md.1235, b.4); *geminin müşterek avarya garamesine borçları* (md.1235, b.5); *zaruret hallerinde*

²⁰³ **Çağa/Kender** - C.III, s.48; **Kender/Çetingil**, s.214; **Barlas**, s.18; **Türkel**, s.13; **Doğrucu**, s.46.

²⁰⁴ **Deynekli/Kısa**, s.657; **Çağa/Kender** - C.III, s.47; **Barlas**, s.17; **Türkel**, s.12; **Doğrucu**, s.45.

²⁰⁵ Yargıtay'a göre fener ücreti alacağı, sahibine gemi alacaklısı hakkı verir, bkz. 19. HD., 31.05.2001 T., E.2001/ 2953, K.2001/4192 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.554-555; **Uyar** - Şerh, s.16145).

kaptanın giriştiği deniz ödüncü muamelesinden ve diğer kredi muamelelerinden doğan alacaklarla bu mahiyette sayılan alacaklar (md.1235, b.6);

4. Yük ve bagajın teslim edilmemesinden veya hasara uğramasından doğan alacaklar ile yolcu veya mal taşıma akitlerinin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemiş olmasından doğan peşin ödenmiş navlunun geri alınması dahil diğer bütün alacaklar (md.1235, b.7);

5. Kaptanın hususi bir vekâletle değil sırf kaptan sıfatıyla haiz bulunduğu kanuni salahiyetine (md.948, f.1, b.1) dayanarak yaptığı hukuki muamelelerden ve donatan tarafından akdedilmiş olup ifası kaptana düşen bir mukavelenin yerine getirilmemesinden yahut noksan veya fena ifasından doğan (md.948, f.1, b.2) ve yukarıda belirtilenlerin kapsamına girmeyen alacaklar (md.1235, b.8); geminin tamamına veya bir kısmına sahip olsa bile gemi adamlarından birinin kusurundan doğan (md.947, 948, f.1, b.3) alacaklar (md.1235, b.9).

Birinci, ikinci, dördüncü ve beşinci sıradaki gemi alacaklarından aynı bent kapsamında yer alanlar kendi aralarında aynı sırada kabul edilirler (TTK. md.1250/I). Yani aynı sırada zikredilen alacaklar, üçüncü sıradaki alacak grubu hariç, türü ve doğum zamanı ne olursa olsun, kendi aralarında aynı sıradadırlar²⁰⁶. Üçüncü sıradaki alacaklar arasındaki sıra ilişkisi ise, bu alacakların doğdukları tarihlere göre belirlenir. Bu bağlamda üçüncü sırada bulunan alacaklardan tarih itibariyle sonra doğanlar, önce doğanlardan önce gelecek olup, aynı tarihte doğanlar ise aynı sırada yer alacaklardır (TTK. md.1250/II). Yani üçüncü sırada sayılan gemi alacakları arasındaki sıralamada, tarih itibariyle sonra doğanlar önce doğanlardan önce gelirler ve aynı zamanda doğanlar ise aynı sıraya tâbi olurlar. Hatta kaptanın aynı zaruretin gereği olarak yaptığı birden çok işlemde doğan alacaklar da aynı zamanda doğmuş kabul edilip aynı sıraya tâbi olurlar (TTK. md.1250/III). Bu arada kaptanın, üçüncü sıraya giren eski borçları ödemek için yaptığı kredi işlemleri ile buna benzer eski borçlara ilişkin tanıma,

²⁰⁶ Çağa/Kender - C.III, s.49; Barlas, s.18; Türkel, s.14.

yenileme veya vadelerini uzatma amacıyla yaptığı işlemlerden doğan alacaklar, ancak eski alacağın öncelik hakkını haizdirler²⁰⁷ (TTK. md.1250/IV).

III. 6102 sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'ndaki Durum

1. Genel Olarak Gemi Alacaklısı Hakkının Kapsamı

6102 sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'nun 1321 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre, gemi alacaklısı hakkı, sahibine yalnızca gemi ve onun eklentisi üzerinde bir kanuni rehin hakkı vermektedir. Yani 6762 satılı TTK.ndan farklı olarak, 6102 sayılı TTK.na göre gemi alacaklısı hakkının konusu tüm deniz serveti değil, yalnızca gemi ve eklentisinden ibarettir²⁰⁸. Yine bu bağlamda gemi malikinin mülkiyetinde bulunmayan eklentiler rehnin kapsamına girmediği gibi, bir sigorta sözleşmesine göre donatana ödenecek sigorta tazminatı da rehnin kapsamında değildir (TTK. md.1321/II).

2. Gemi Alacaklısı Hakkının Konusunu Teşkil Eden Alacaklar (Gemi Alacakları²⁰⁹)

Gemi alacakları 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1320 nci maddesinin birinci fıkrasında altı bent halinde sınırlı sayıda öngörülmüş olup, hükmün ikinci fıkrasında ise iki tür gemi alacağı hakkında istisnalara yer verilmiştir. O halde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1320 nci maddesine göre, geminin malikine, kiracısına, yöneticisine veya işletenine karşı doğmuş olan ve sahibine gemi alacaklısı hakkı veren alacaklar (yani, gemi alacakları) şu şekilde sıralanabilir:

a) Ülkelerine getirilme giderleri ve onlar adına ödenmesi gereken sosyal sigorta katılma payları da içinde olmak üzere, gemi adamlarına, gemide çalıştırılmakta

²⁰⁷ Çağa/Kender - C.III, s.49; Barlas, s.18.

²⁰⁸ Türkel, s.9; hemen belirtmek gerekir ki, gemi alacaklısı hakkının kapsamına geminin ziyai veya hasara uğramasından dolayı donatanın üçüncü kişilere karşı sahip olduğu tazminat istemi de dahildir (TTK. md.1321/III).

²⁰⁹ 6102 sayılı (yeni) TTK.nda “gemi alacağı” ile “gemi alacaklısı hakkı” kavramları birbirinden ayrılmış ve “gemi alacağı” esas alınmış olup, bir gemi alacaklısı hakkı ile korunmuş olan alacaklar, “gemi alacağı” olarak tanımlanmıştır, bkz. Atamer, s.183.

olmaları dolayısıyla ödenecek ücretlere ve diğer tutarlara ilişkin istem hakları²¹⁰ (“gemi adamı alacakları”);

b) Geminin işletilmesi ile doğrudan doğruya ilgili olarak karada veya suda meydana gelen can kaybı veya diğer bedensel zararlardan doğan alacaklar (“kişi zararı”);

c) Kurtarma ücreti;

d) Liman, kanal, diğer su yolları, karantina ve kılavuzluk için ödenecek resimler (“seyrüsefer resimleri”);

e) Gemide taşınan eşya, konteynerler ve yolcuların eşyalarına gelecek olan ziya veya hasar dışında, geminin işletilmesinin sebep olduğu maddi ziya veya hasardan doğan ve haksız fiile dayanan alacaklar (“haksız fiile dayanan eşya zararı”)²¹¹;

f) Müşterek avarya garame payı alacakları.

Hemen belirtmek gerekir ki, TTK. md.1320/I hükmünün (b) ve (e) bentlerinde yer alan kişi zararına ve haksız fiile dayanan eşya zararına ilişkin alacaklar hakkında, aynı maddenin ikinci fıkrasında iki istisna öngörülmüştür. Buna göre TTK. md.1320/I hükmünde sayılan gemi alacaklarından (b) bendindeki kişi zararından doğan alacaklar ile (e) bendindeki haksız fiile dayanan eşya zararına ilişkin alacaklar “deniz yolu ile petrol veya diğer tehlikeli ya da zararlı maddelerin taşınması ile bağlantılı olarak ortaya çıkıp da milletlerarası sözleşmelere yahut millî mevzuata göre kusursuz sorumluluk ve zorunlu sigorta ile ya da diğer yollardan teminat altına alınması öngörülen zararların” veya “radyoaktif maddelerden veya radyoaktif maddelerin zehirli ya da patlayıcı maddeler veya nükleer yakıt yahut radyoaktif ürünler ya da

²¹⁰ Bu alacakların tamamı, gemi adamları ile işverenleri arasındaki sözleşmeye dayanmakta olup, üç gruba ayrılırlar (bkz. **Atamer**, s.185-187):

1. Gemi adamlarının, gemide çalıştırılmalarından dolayı ödenecek ücretlere ve diğer tutarlara ilişkin istem hakları,
2. Gemi adamlarının, ülkelerine getirilme masrafları,
3. Gemi adamlarının adına ödenmesi gereken sigorta primleri (SGK.nun prim alacakları)

²¹¹ Gemide taşınan eşyanın bulunduğu konteynerlere ve yolcuların eşyalarına gelecek olan zarar veya hasar dışında, geminin işletilmesinin sebep olduğu maddi zarar veya hasardan doğan ve haksız fiile dayanan alacaklar kastedilmektedir, bkz. **Atamer**, s.194-195.

atıklardan oluşan diğer tehlikeli maddeler ile bileşiminden kaynaklanan zararların” sonucunda oluştukları veya bu zararlardan doğdukları takdirde, sahiplerine gemi alacaklısı hakkı vermezler (6102 sayılı TTK. md.1320/II).

3. Gemi Alacaklarının Sırası

Gemi alacaklarının cebrî icra yoluyla tahsili yoluna gidilmesi durumunda, gemi alacaklısı hakkının konusunu oluşturan gemi ve eklentilerinin paraya çevrilmesi sonucunda elde edilen satış bedeli, aynı sıradaki rehinli alacakları tamamen karşılamaya yetmezse, satış bedelinin paylaşımı için alacakların sırasını belirleyen sıra cetveli düzenlenmek gerekir. Zira 6103 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 41 inci maddesinin 2 nci fıkrasının (j) bendine göre İcra ve İflâs Kanunu’nun, gemi alacaklılarına ilişkin 206 ncı maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan hüküm madde metninden çıkarılmış ve maddeye şu fıkra eklenmiştir: *“Gemilerin paraya çevrilmesi hâlinde yapılacak sıra cetveli, bayrağına ve sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemiler için Türk Ticaret Kanununun 1389 ilâ 1397 nci maddesi hükümlerine göre düzenlenir.”* Dolayısıyla 01.07.2012 tarihinden itibaren deniz hukukunda gemilerin cebrî icra yoluyla satılması halinde düzenlenecek olan sıra cetveli, 6102 sayılı (yeni) TTK.nda, 2004 sayılı İİK.ndan ayrı olarak düzenlenmiş olan özel hükümlere göre oluşturulacaktır. Nitekim TTK. md. 1389/I’de, Türk veya yabancı bayraklı bir geminin cebrî icra yoluyla satılması halinde, satış tutarı bütün alacaklıların alacağını ödemeye yetmezse, icra dairesinin, alacaklıların bir sıra cetvelini yapacağı ve alacakların bu sıra cetveline 1390 ilâ 1397 nci maddelerde belirtilen sıra ile kaydedileceği hüküm altına alınmıştır.

O halde öncelikle belirtmek gerekirse, 6102 sayılı TTK. md.1323/I hükmüne göre, aynı Kanun’un 1320 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) ilâ (e) bentlerinde yazılı gemi alacaklılarının sahip olduğu kanuni rehin hakkı, gemi üzerinde tescil edilmiş veya edilmemiş olan bütün kanuni ve akdî rehin haklarıyla aynî yükümlülüklerden önce gelir. Kaldı ki, gemi alacaklarına sağlanan bu öncelik, 6102 sayılı TTK. ile deniz hukukunda

cebrî icraya ilişkin olarak ilk defa getirilen sıra cetveline ilişkin düzenlemede de gözden kaçırılmamış ve bu doğrultuda gemi alacakları, cebrî icra masrafları ve kamusal enkaz kaldırma masraflarından sonra gelmek üzere, sıra cetvelinin üçüncü sırasına kaydedilmiştir²¹² (TTK. md.1392).

Öte yandan, karaya oturmuş veya batmış bir geminin, seyrüsefer güvenliği veya deniz çevresinin korunması amacıyla kamu kurumları tarafından kaldırılması hâlinde, bunun giderleri, bütün gemi alacaklarından önce ödenir (6102 sayılı TTK. md.1323/III). Bu doğrultuda olmak üzere, bütün gemi alacaklarından önce ödeneceği belirtilen bu alacaklar, cebrî icraya ilişkin masrafların ardından ödenmek üzere, deniz icra hukukundaki sıra cetvelinin ikinci sırasına kaydedilmiştir (TTK. md.1391).

Buna karşın aynı Kanun'un 1320 nci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde yazılı gemi alacaklarının (müşterek avarya gemi payı alacaklarının) haiz buldukları kanuni rehin hakkı ise, gemi üzerinde tescil edilmiş veya edilmemiş olan bütün kanuni ve akdî rehin haklarıyla aynî yükümlülüklerden sonra gelir²¹³ (6102 sayılı TTK. md. 1323/II). Bu sebeple, kanuni bir rehin hakkıyla teminat altına alınmış olmasına rağmen, TTK. md.1392'de yer alan gemi alacakları arasında düzenlenmemiş müşterek avarya gemi payı alacakları ile ilgili olarak Kanunda, sıra cetvelinin altıncı sırasına kaydedilecekleri hüküm altına alınmıştır(TTK. md.1395/I)

Şu durumda, 6102 sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'nun öngördüğü sistemde kural olarak gemi alacakları, gemilerin cebrî icra yoluyla satışını düzenleyen hükümler arasında yer alan sıra cetveline ilişkin md.1389 vd. hükümleri doğrultusunda sıra cetvelinin üçüncü sırasında yer almakta olup, bu noktada iki ayrı istisnaya yer verilmiştir. İlk olarak karaya oturmuş veya batmış bir geminin kamu kurumları tarafından yapılan enkaz kaldırma işlemine ilişkin masraflardan doğan alacaklar sıra cetvelinin ikinci sırasına kaydedilmiş; bunun dışında ise müşterek avaryanın cebrî satışa

²¹² **Atamer**, s.201-202; **Türkel**, s.272-273.

²¹³ **Günay**, s.168.

konu gemiye düşen payına ilişkin alacaklar, diğer gemi alacaklarının aksine, sıra cetvelinin üçüncü sırasında değil, altıncı sırasında işlem göreceklendir.

4. Gemi Alacaklarının Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi

Kural olarak sıra cetvelinin üçüncü sırasına kabul edilecek olan gemi alacaklarının kendi aralarındaki sıra ilişkisi, TTK. md.1392/II'nin atıf yaptığı 1324 üncü maddeye göre belirlenecektir. Bu bağlamda TTK. md.1324'e göre üçüncü sıraya giren gemi alacaklarının, bu sıra dahilinde kendi aralarında tâbi olacakları dereceler, 1320 nci maddede öngörülen sıraya göre şu şekilde oluşur²¹⁴:

1. *Gemi adamı alacakları* : Aynı derecede yer alan birden fazla gemi adamı alacağının kendi aralarında bir sıra ilişkisi öngörülmediğinden dolayı, gemi adamları kendi derecelerine düşen satış bedelinden garameten istifade edeceklerdir²¹⁵.

2. *Kişi zararı alacakları* : Geminin işletilmesinden kaynaklanan ve doğrudan karada veya suda meydana gelen cn kaybı yahut cismani zararlardan doğan bu alacaklar, kendi aralarında bir sıraya tâbi olmayıp, satış bedeli aralarında garameten paylaşılacaktır.

3. *Kurtarma ücreti* : Birden çok kurtarma ücreti alacağının kendi aralarındaki sıra ilişkisi bağlamında garamete ilkesi geçerli olmayıp, burada “tarihte sonuncu, sırada birinci” ilkesine göre hareket edilir. Yani kurtarma ücreti alacakları arasındaki sıranın tespitinde her bir alacağın hangi tarihte muaccel olduğuna bakılmak suretiyle sıralama yapılır²¹⁶. Ancak bu noktada hemen belirtmek gerekir ki, TTK. md.1324/II'de, üçüncü sıranın ikinci derecesine kaydedilecek olan bir kurtarma ücreti alacağı, kurtarma faaliyetinin tamamlanmasından önce doğmuş olan diğer bütün rehin haklarından önce geleceği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla kurtarma faaliyetinin bitmesinden önce

²¹⁴ Bkz. **Atamer**, s.401-404; **Günay**, s.167.

²¹⁵ **Atamer**, s.402.

²¹⁶ **Atamer**, s.403.

doğmuş olan gemi adamı alacakları ve kişi zararı alacakları, üçüncü dereceye giren kurtarma ücretinden sonra ödenecektir²¹⁷.

4. *Seyrüsefer resimleri* : Dördüncü derecede yer alan liman, kanal, diğer su yolları ve karantina için ödenecek resimlerle klavuzluk ücretine ilişkin alacaklar, kendi aralarında bir öncelik sonralık ilişkisine tâbi olmayıp, satış bedelinin bu dereceye düşen kısmından garameten yararlanacaklardır.

5. *Haksız file dayanan eşya zararı alacakları* : Sıra cetvelinin üçüncü sırasının beşinci derecesine kaydedilecek olan bu alacaklar arasında da bir öncelik – sonralık ilişkisi olmadığı için, satış bedeli garame ilkesine göre paylaşılacaktır.

D. Rehinli Taşınmazın Korunmasına ve İyileştirilmesine İlişkin Tedbirlerden Doğan Gider Alacağı (TMK. md.865, md.867, md.877)

Rehinli taşınmazların değerinin malik tarafından azaltılması halinde, rehinli alacaklıların kendi menfaatlerini korumak bağlamında, rehin konusu taşınmazın değerinin düşmemesi için mahkemeden gerekli önlemlerin alınmasını talep etme hakkı vardır. Çünkü alacağını taşınmaz rehniyle teminatlandıran alacaklının, bu teminattan beklediği yararı elde edebilmesi için, rehne konu taşınmazın satılarak paraya çevrilmesine kadar geçen zaman içinde değerini muhafaza etmesi gerekir. Bu bağlamda rehinli taşınmaz malikinin kusuru ile meydana gelen değer kayıplarının önüne geçilmesi amacıyla, Türk Medeni Kanunu'nun 865 inci maddesinin 3 üncü fıkrası ile 867 nci maddesinin 2 nci fıkrasının 2 nci cümlesine göre alacaklı, rehinli taşınmazın değerinin düşmesini önlemeye yönelik koruma tedbirleri dolayısıyla yapmış olduğu masrafları malikten talep edebilir ve yapılan bu masraflardan ötürü alacaklı, taşınmaz üzerinde, tescile gerek olmaksızın ve tescil edilmiş diğer yüklerden de önce gelen, doğrudan doğruya kanundan doğan bir ipotek hakkına sahip olur²¹⁸.

²¹⁷ **Atamer**, s.402-403; **Günay**, s.168.

²¹⁸ **Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay-Özdemir**, Saibe: *Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 12. Bası, İstanbul 2009, s.777.

Kanundan doğan ve tescile gerek olmayan bu ipotek hakkının doğumu için ne bir ipotek sözleşmesine ne de tapu kütüğüne yapılacak bir tescile ihtiyaç vardır. Burada kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi durumunda, tapu sicilinden ayrı olarak aynı sonuçlarıyla birlikte doğan kanuni bir ipotek hakkı söz konusu olduğu için, malikin, rehinli taşınmaz malın değerini düşüren davranışlarda bulunması üzerine, buna ilişkin gerekli önlemlerin alınması için sarf edilen masrafların yanı sıra (TMK. md.865/III), malikin kusuru olmadığı halde taşınmaz malda oluşan değer kaybını önlemeye yönelik rehinli alacaklı tarafından alınan önleyici tedbirlerden doğan masraflar (TMK. md.867/II) bakımından alacaklı, tescile gerek kalmaksızın tescil edilmiş diğer yüklerden önce gelen bir rehin hakkına sahip olur²¹⁹. Yani TMK. md.865/III ile md.867/II hükümlerinden doğan ve rehinli alacaklının, taşınmazın değerinin düşmesini önlemek amacıyla yaptığı masraflara karşı sahip olduğu kanuni ipotek hakkı rüçhanlı bir hak olup, alacaklıya alacağını sıra bakımından aynı taşınmaz üzerindeki bütün akdî ve kanuni ipoteklerle diğer sınırlı aynî haklardan önce tahsil etme üstünlüğü verir²²⁰. Örneğin tarım arazisi konumundaki rehinli taşınmazın, yabancı hayvanların ekinlere zarar vermesini önlemek maksadıyla zorunlu olarak çitlerle çevrilmesi halinde yapılan bu masraflar, rehinli alacaklıdan önce ödenmeyi gerektiren bir rüçhaniyete sahiptir. Bu bakımdan, rehinli malın aynından doğan vergiler ve rehinli malın muhafaza ve satış giderlerinden sonra, bu alacakların ödenmesi gerekmektedir.

Daha açıklayıcı bir örnek vermek gerekirse, malik (A), evi üzerinde 2008 yılında ikinci dereceden (C) lehine, 2009 yılında birinci dereceden (D) lehine ipotek kurmuş olsun. 2010 yılında ise (B) lehine sükna hakkı kurulan ipotekli taşınmazın temelinin hasar görme tehlikesi üzerine binanın iskeletinin istinat duvarıyla kuvvetlendirilmesi amacıyla (C) tarafından onarım masrafları yapılmıştır. İpotekli taşınmazın, daha sonraki dönemde (D) tarafından ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip neticesinde paraya çevrildiği bir durumda, (C) istinat duvarı inşaatı için yapmış olduğu masrafları ,

²¹⁹ **Nar**, Ahmet: “Sınırlı Aynî Haklarda ve Özellikle Yabancı Para İpoteğinde Sıra” (Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S.51-52, Kasım-Aralık 2008, s.42-80), s.71.

²²⁰ **Helvacı**, İlhan: “Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı, İstanbul 2008, s.375.

taşınmazın satış bedelinden en önce tahsil edecektir. (C)'ye ödendikten sonra arta kalan miktar, diğer sınırlı aynî hak sahipleri arasında sıralarına göre dağıtılacaktır.

Şu durumda, rehinli malın satış bedelinden, öncelikle taşınmazın aynından doğan vergiler ve tüm alacaklıları ilgilendiren masraflar (rehinli taşınmazın satış ve paylaşırma giderleri) ödendikten sonra, rehinli alacaklının, Türk Medeni Kanunu'nun 865 ve 867 nci maddeleri uyarınca yapmış oldukları masraflardan doğan alacaklara para ayrılmalıdır²²¹.

Öte yandan Türk Medeni Kanunu'nun 877 nci maddesinin ilk fıkrasına göre, *“bir kamu kurum veya kuruluşunun katkısıyla iyileştirilen arazinin değerinde bir artma meydana gelirse malik, iyileştirme giderlerinden payına düşeni karşılamak üzere kendisine ödünç veren alacaklı lehine tescil suretiyle rehin hakkı kurabilir. Kurulan rehin, taşınmaz üzerindeki diğer bütün yüklerden önce gelir.”* Sözü edilen bu hükümle birlikte, arazi ıslahını teşvik etmek amacıyla malikin kredi sağlaması kolaylaştırılmak istenmiş ve malike ıslah amacıyla kredi verenlere tescil edilmiş diğer hak ve mükellefiyetlerden önce gelmek üzere rehin tesisi imkânı tanınmıştır²²². Zira TMK. md.877 hükmüne göre arazi maliki, arazinin kamu kurum ve kuruluşlarının denetimi altında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarında payına düşen masrafları karşılaması için kendisine kredi veren alacaklıya, o taşınmaz üzerindeki diğer tüm yüklerden önce gelen bir kanuni ipotek hakkı kurabilecektir²²³. Böylelikle, tarıma elverişli toprakların ıslahını teşvik ederek cazip kılmak amacıyla getirilen bu kanuni ipotek hakkı sayesinde malikin arazi ıslahı için kredi temin etmesi kolaylaşmış olup, taşınmazın, ıslah ile artan değeri, kredi vereni teminat altına almak için kullanılacaktır²²⁴.

²²¹ **Deynekli/Kısa**, s.659; **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.584; **Karakaş** - Tez, s.36.

²²² **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.566; ancak TMK. md.877/I'den doğan ve taşınmaz üzerindeki diğer bütün yüklerden önce gelen kanuni ipotek hakkı, diğerlerinden farklı olarak, tescile tâbi tutulmuş olup, bu hususla ilgili daha ayrıntılı bilgiye, sabit dereceler sisteminin kanunda öngörülen istisnalarına ilişkin bölümde yer vereceğiz.

²²³ **Helvacı**, s.369-370.

²²⁴ **Seliçi**, s.432; **Kuntalp** - Derece, s.19-20; ancak böyle bir ipoteğin tapuya tescili ile sabit bir rehin derecesi oluşmuş olmaz, bkz. aynı yerde dn.9; zaten ipoteğin sona ermesiyle daha sonra gelen alacaklılar, bu ipoteğin tescilinden önceki sıralarına tekrar kavuşurlar, bkz. **Kuntalp** - Derece, s.20.

İKİNCİ BÖLÜM

REHİNLİ ALACAKLAR

§ 1. GENEL OLARAK

A. Teminat, Rehin ve Rehinli Alacak Kavramları

Teminat kavramı, alacaklının borçlu ile akdettiği teminat sözleşmesine dayanarak, borcun, borçlu tarafından sözleşmeye uygun bir biçimde ifa edilmemesi tehlikesi karşısında, alacağını başka bir suretle elde etmeye yönelik sahip olduğu imkânı ifade etmektedir²²⁵. Dolayısıyla teminat, alacağını elde etmek hususunda borçlunun şahsî sorumluluğuna nazaran daha güvenilir bir durum yaratmak isteyen alacaklının alacağının ödenmesini, yani borcun uygun ifasını sağlamaya yönelik başvurduğu bir garanti niteliğindedir²²⁶.

Kural olarak bir borç ilişkisinde borçlu, alacaklıya teminat göstermek zorunda değildir. Ancak alacaklının, teminat sağlama için borçluyu zorlaması durumunda borçlunun teminat sağlama borcu altına girmesiyle bir teminat yükümlülüğünden söz edilebilir²²⁷. Teminat sağlama borcunun yerine getirilmesi ise gösterilecek teminatın türüne göre farklılık arz edecektir. Buna göre teminatlar, teminat olarak ortaya konulan değere ve bu değer üzerinde alacaklıya tanınan hakkın niteliğine göre “aynî (nesnel) teminatlar²²⁸” ve “şahsî teminatlar” olarak iki ana grupta toplanırlar. Verilecek teminatın aynî nitelikte, yani türü itibarıyla aynî teminatlardan olması halinde, Türk

²²⁵ **Davran**, Bülent: *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul 1972, s.2.

²²⁶ **Kuntalp** - Teminat, s.266.

²²⁷ Bununla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuntalp** - Teminat, s.266 vd.

²²⁸ Aynî teminattan maksat, kendisinin ya da bir üçüncü kişinin borcunun, zamanında ve gereği gibi ifasını teminat altına almak üzere malikin, mülkiyeti kendisine ait taşınır veya taşınmaz bir mal yahut bir hak üzerinde rehin kurması ve böylece alacaklıya bir aynî hak kazandırmasıdır; bu bağlamda aynî teminatlar hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Barlas**, Nami: “*Yeni Medeni Kanunun Aynî Teminatlara İlişkin Düzenlemeleri*” (Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C.II, İstanbul 2003, s.569-588), s.570 vd; **Kuntalp** - Teminat, s.296 vd.

Medeni Kanunu'na göre teminat işlevi gören sınırlı aynî haklar bağlamında rehin ve taşınmaz yükü yer almaktadır²²⁹.

Türk Medeni Kanunu'nda açıkça tanımlanmış olmasa da, rehin hakkı, borçlunun borcunu gereği gibi ifa etmemesi halinde, alacaklıya, alacağını elde edebilmesi için borçlu ya da üçüncü bir kişiye ait belli bir malvarlıksal değeri paraya çevirme ve elde edilen paradan öncelikle tahsil etme yetkisi veren sınırlı bir aynî hak olarak tanımlanabilir²³⁰. Dolayısıyla alacaklının, alacağının ödenmemesi halinde takip hukukunda özel olarak düzenlenen paraya çevirme yoluyla en kısa ve garantili olarak alacağını öncelikle tahsil edebilmesi, rehin hakkı sayesinde mümkün olur²³¹.

Kanun koyucunun, alacakların rehinle teminini ihdas etmekteki maksadı, borç verilecek kişilerin, borçlarını vaktinde ödeyecekleri hususunda kendilerine duyulan güven ve itimada rağmen, gerek küresel ekonomik gelişmelerin ve konjonktürel değişikliklerin önceden öngörülemez yapısı, gerek borçlunun kişisel becerilerini, ticari kapasitesini ve basiretli iş çevirme yeteneğini takdir etmekteki hatalı tutumu gibi ihtimaller sebebiyle borcun ödenmemesi durumunda alacaklıların, borçlunun ya da üçüncü kişilerin taşınır ya da taşınmaz malları üzerinde rehin tesis etmek suretiyle borcun aynî teminat ile güvence altına alınmasını talep edebilmelerine fırsat yaratmaktadır²³².

O halde, rehinli alacaklar, mülkiyeti borçluya ait olan bir malın üzerinde rehin tesis edilmek suretiyle teminat altına alınmış ve rehlin kuruluş tarihi ve derecesine göre

²²⁹ **Kuntalp** - Teminat, s.280 vd.; ayrıca taşınmaz yükü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuntalp** - Teminat, s.281-282.

²³⁰ **Postacıoğlu** - İcra, s.549; **Köprülü**, Bülent/ **Kaneti**, Selim: *Sınırlı Aynî Haklar*, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul 1982-1983, s.251; **Gürsoy**, K.Tahir/ **Eren**, Fikret/ **Cansel**, Erol: *Türk Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 1984, s.949; **Akipek**, Jale/ **Akıntürk**, Turgut: *Eşya Hukuku*, 1. Basım, İstanbul 2009, s.732; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.715 vd.

²³¹ **Mustafoğlu**, Hüsrev: “*İcra – İflâs Hukukunda Rehlin Kavramı Üzerine Genel Bir Bakış*” (Legal Hukuk Dergisi, C.1, S.2003/1, s.1419-1426), s.1419; **Erdoğan**, Mehmet Şirin: “*Gayrimenkul Rehninde Dereceler ve Sıra*” (Ankara Barosu Dergisi, S.2000/3, s.71-144), s.72-73; **Aksoy**, Sanem: “*Türk Hukukunda Sabit Dereceler Sistemi ve İstisnaları*” (Prof. Dr. Ergun Özsunay’a Armağan, İstanbul 2004, s.599-623), s.599.

²³² **Postacıoğlu** - İflâs, s.189-190.

öncelik hakkını ihtiva eden alacaklardır²³³. Fakat İcra ve İflâs Kanunu bağlamında rehin daha geniş bir anlamda kullanılmakta olup, bu kapsamda İİK.nun 206 ncı maddesinde yer alan rehin kavramından ne anlaşılması gerektiği, aynı Kanun'un 23 üncü maddesinde belirtilmiştir. Buna göre sadece “rehin” kavramı, ipotek ve taşınır rehni tabirlerine giren bütün taşınır ve taşınmaz rehinlerini ihtiva ederken; “ipotek” tabiri TMK. anlamında ipotekleri, ipotekli borç senetlerini, irat senetlerini, gemi ipoteklerini, eski hukuk hükümlerine göre tesis edilmiş bulunan taşınmaz rehinlerini, taşınmaz mükellefiyetlerini, bazı taşınmazlar üzerindeki hususi imtiyazları ve taşınmaz eklentisi üzerine rehin muamelelerini; “taşınır rehni” tabiri ise, teslimine bağlı rehinleri, TMK.nun 940 ncı maddesinde öngörülen rehinleri, ticari işletme rehnini, hapis hakkını, alacak ve sair haklar üzerindeki rehinleri ifade eder.

B. Rehinli Alacakların Sırası

I. Genel Olarak

Her şeyden önce belirtilmelidir ki, Türk hukukunda iflâsın, genel ve özel rüçhan haklarına kural olarak etkisi olmayacağı kabul edilmiştir²³⁴. Bu rüçhanların, sözleşmeden yahut kanundan dolayı doğmuş bulunması da önem arz etmediği için, iflâs açıldığı anda hukuken geçerli biçimde kurulmuş durumda olan rehinlerin, iflâstan sonra dahi geçerliliğini koruması ve rehinle korunan hakların iflâs masasında saklı kalmaları, ahde vefa, sözleşmeyle bağlılık, hukuki işlem güvenliği veya aynî hakların aleniyet kuralına dayanması gibi gerekçelerle açıklanabilecektir²³⁵.

Ayrıca rehinli alacaklının, rehne konu mal üzerinde, rehin bedeli ile sınırlı olmak üzere aynî hak niteliğinde bir rüçhan hakkı bulunduğundan dolayı, taşınır ya da taşınmaz rehniyle teminat altına alınmış alacaklar, kural olarak iflâstan etkilenmezler ve alacak muaccel olduğu zaman, rehin konusu malın paraya çevrilmesi yoluyla rehinli alacaklının tatmin edilmesi imkân dahilindedir. Aynı şekilde hacizde de, rehinli bir

²³³ **Kuru** - C.III, s.3003; **Kuru** - El Kitabı, s.1070.

²³⁴ **Arar** - İflâs, s.52.

²³⁵ **Arar** - İflâs, s.52.

malın haczedilmesi durumunda, rehinli mala haciz koyduran alacaklının, rehin hakkının önüne geçerek alacağını tahsil etmesi söz konusu olmadığından dolayı, rehinli malın haczinden sonra paraya çevrilmesiyle, öncelikle (muaccel) rehinli alacağın tamamen ödenmesi, ardından bir şey kalırsa bunun haciz koyduran takip alacaklılarına dağıtılması esastır.

Bu açıklamalar ışığında rehinli alacakların, sıra düzeni içinde İİK. md.206/I'de sayılan rüçhanlı alacaklardan sonra ve fakat imtiyazlı alacaklardan önce geleceği söylenebilir²³⁶. Çünkü rehin hakkı, sahibine aynî bir teminat ve aynî bir hak sağlamasından dolayı, alacağı rehinle temin edilen alacaklı, malikin rıza ve yardımına ihtiyacı olmaksızın teminat teşkil eden eşyanın değerinden alacağını, borçlunun adi alacaklılarından önce tahsil etme hak ve yetkisine sahiptir²³⁷. Böylelikle sıra itibarıyla önde olan rehin hakkı sahibi alacaklı, ilk önce tatmin edileceği için, aynî hak sahibi rehinli alacaklının, adi alacaklılara ve kendisinden sonra gelen diğer rehinli alacaklılara karşı üstün bir konumda olduğu söylenebilir²³⁸.

Dolayısıyla rehinli alacaklar ile imtiyazlı alacaklar arasında, bu alacakların doğdukları tarihlere göre bir sıralama yaparak öncelik tayininde bulunmak mümkün değildir²³⁹. Yani akdî ve kanuni rehinler iflâs hukuku bağlamında teminatsız alacaklarla birlikte sıraya girmeyecekleri için rehinli maldan en önce rehinli alacaklılar tatmin edilir, ancak bundan sonra rehinli olmayan alacaklılar arasındaki sıra ilişkisi belirlenir²⁴⁰. Çünkü aynî alacaklar olarak da tanımlanabilmesi mümkün olan rehinli alacaklar, teminatını teşkil eden mal üzerinde aynî hakları da mündemiç oldukları için, ve bu alacakların sahipleri de, herkesten önce ayın üzerinden haklarını alacakları için,

²³⁶ “İpotekli alacaklar, sıra cetvelinin birinci sırasına kaydı gereken müflis şirketin işçi alacaklarından önce sıraya girer ve taşınmazın satışı sonucu yapılması gerekli giderler ve vergiden sonra ipotekli alacaklar ödenir. Satış bedelinden artan kısım iflâs masasına dahil olur ve ilk önce işçi alacaklarına ödenir.”, 11. HD., 15.10.1990 T., E.6010, K.6522 (Eriş, s.611).

²³⁷ Kuntalp - Teminat, s.296.

²³⁸ Köprülü/Kaneti - Kitap, s.252; Gürdoğan - Rehin, s.7; Kuntalp - Teminat, s.296.

²³⁹ Serim, s.71.

²⁴⁰ N.S., s.5807.

herhangi bir aynî teminata bağlanmamış imtiyazlı alacaklarla rehinli ve rüçhanlı alacakları ayırt etmek gerekir²⁴¹.

Öte yandan aynı mal üzerinde birden fazla alacak için rehin hakkı kurulmuş olması durumunda, alacakları aynı malın rehni suretiyle teminat altına alınmış olan rehinli alacaklıların kendi aralarındaki sıra ilişkisi ve alacaklarının ödenmesi hususunda tâbi oldukları sıra düzeni, medeni hukuka göre tayin edilir²⁴². Bir başka deyişle, taşınmazlardaki derece ve sıra bakımından rehinle temin edilen borcun, ne nispette taşınmaz rehminin kapsamına gireceği, yani taşınmaz rehminin sağladığı öncelikten (rüçhaniyetten) ne ölçüde faydalanacağı hususu TMK.nun ipoteğe ilişkin hükümlerine göre tayin olunur²⁴³. Bu hususa daha sonra kapsamlı olarak değineceğiz.

Aynı alacak için birden fazla taşınmaz mal üzerinde rehin tesis edilmiş olması (TMK. md.855) durumunda ise, rehinli mallardan yalnız birinin bedeli münhasıran rehinli alacağa karşılık tutulamaz²⁴⁴; bilakis rehinli malların her biri, satışından elde edilen parayla orantılı olarak alacağın ödenmesine tahsis edilir²⁴⁵ (İİK. md.206/II). Yani örneğin 1.500 TL'lik bir alacak için üç ayrı mal üzerinde rehin kurulmuşsa ve rehinlerden ilki 1.500 TL'ye, ikincisi 1.000 TL'ye, üçüncüsü ise 500 TL'ye satılmış olursa, alacaklı, her rehinli malın satış bedelinden oransal olarak yararlanmak suretiyle birinci malın satış bedelinden 750 TL, ikinci malın satış bedelinden 500 TL ve üçüncü malın satış bedelinden 250 TL alarak alacağını tamamlayacaktır. Aksi takdirde rehinli olan ilk maldan, alacağın tamamı (1.500 TL) alınsaydı, aynı rehinli mal üzerindeki ikinci derece alacaklı olan kişi hakkını hiç alamazdı²⁴⁶.

²⁴¹ **Arar** - İflâs, s.113.

²⁴² **Ansay**, s.259; **Gürdoğan** - İcra, s.118; **Kuru** - C.III, s.3005.

²⁴³ **Postacıoğlu** - İflâs, s.192.

²⁴⁴ Aynı alacak için rehnedilen birden fazla taşınmazın her birinin borcun tamamından sorumlu olmaları halinde toplu rehin söz konusu olur, bkz. **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.196.

²⁴⁵ **Ansay**, s.259; **Postacıoğlu** - İflâs, s.192; **Kuru** - İflâs, s.248; bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Gürsoy**, K. Tahir: *Birden Ziyade Gayrimenkulün Aynı Borç İçin İpotek Edilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1978, s.8 vd. ile s.19 vd.

²⁴⁶ **Belgesay** - İflâs, s.55; ancak birden çok rehinle temin edilen alacağın, rehinli malların her birinden elde edilen satış bedelinden oransal olarak ödenmesi kuralı, müflisin mallarından başka üçüncü kişilere

Demek oluyor ki, bir alacak muhtelif rehinlerle temin edildiği takdirde, bunlardan birinin satışından elde edilen meblağ ile bütün rehinli alacağın ödenmesi mümkün olmayıp, bilakis her rehinli malın satışından elde edilen meblağa belirli bir oran nispet dahilinde müracaat edilecektir²⁴⁷. Ancak eğer bir alacak için rehnedilen taşınmazlar, aynı malike ve müteselsil borçlu olan kişilere aitse, ipotek edilen her taşınmaz alacağın tamamı için teminat teşkil eder ve bu durumda alacak muaccel olduğu takdirde, alacaklı rehinli taşınmazların tamamının paraya çevrilmesini talep etmelidir²⁴⁸.

Hacizde ve iflâsta genel olarak alacakların sırasını incelerken, rehinli alacakların rüçhanlı olarak tabir edilen alacaklardan sonra gelmek üzere sıraya girdiklerini belirttikten sonra, rehin hakkının diğer sınırlı aynî haklara karşı hangi konumda bulunduğu ve aynı eşya üzerinde birden çok rehin hakkıyla diğer sınırlı aynî hakların birlikte yer aldığı varsayımında paylaşmanın nasıl yapılacağı gibi hususlara değinmek gerekmektedir. Öncelikle rehin hakkının diğer sınırlı aynî haklarla olan sıra ilişkisini inceleyip, ardından taşınır ve taşınmaz mallara ilişkin muhtelif rehinlerin birbirlerine karşı buldukları konumların değişik hükümlere göre tespit edilmesinden dolayı, taşınır ve taşınmaz rehinlerinin kendi aralarındaki sıra ilişkisini belirleyen bu kuralları ele alacağız.

II. Rehin Hakkı ile Diğer Sınırlı Aynî Hakları Arasındaki Sıra İlişkisi

1. Genel Olarak

Bir taşınmaz üzerinde sınırlı aynî hak sahibi olan kişilerin hem kendileri ile hem de ilgili taşınmazın maliki ile aralarındaki ilişkinin tespit edilmesi ve bu sınırlı aynî

ait malların da alacağın temini için rehnedilmesi halinde geçerli olmaz ve masaya giren (müflise ait) rehinli mal, alacağın tamamından sorumlu olur, bkz. **Ansay**, s.259.

²⁴⁷ **Üstündağ** - İflâs, s.125; Yargıtay ise bunun aksini düşünmektedir: “...Bir alacak için birden fazla taşınmaz üzerinde rehin kurulduğu durumlarda, alacaklının taşınmazlardan hangisi paraya çevrilirse, alacağının tamamını onun satış bedelinden alabilecektir...”, 19. HD., 24.03.1997 T., 458/2886 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.730, dn.274).

²⁴⁸ **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.196; **Deynekli** - Değişiklikler, s.508.

hakların birbirleriyle olan karşılıklı etki ve ilişkilerinin kapsamlarının belirlenmesi amacıyla bir sıra düzenine ihtiyaç vardır²⁴⁹. Bir başka deyişle, aynı taşınmaz üzerinde birden çok sınırlı aynî hakkın söz konusu olduğu durumlarda, bunlardan doğan hak ve yetkilerin birbiriyle çakışması halinde hangi hakkın öne geçerek önceliğe sahip olacağı sorununun çözümü için sırayı belirlemek gerekir²⁵⁰. Zira sıra, hukuki nitelikleri gereği eşya üzerinde sağladıkları yetkilerin çakışması ihtimali söz konusu olan sınırlı aynî haklar arasındaki ilişkiyi ihtiva eder²⁵¹. Kaldı ki, bir eşya üzerinde kurulan birden çok sınırlı aynî hakkın aynı anda kullanılması, birbirlerine zarar vermiyorsa, yani bu haklar birbiri ile çatışmadan kullanılabiliriyorsa, bunlar arasında sıra itibarıyla eşitlik söz konusudur²⁵².

Taşınmazlar bakımından sıra, geniş anlamda ve dar anlamda olmak üzere ikiye ayrılmakta olup; geniş anlamda sıra, bir taşınmaz üzerinde aynı anda mevcut sınırlı aynî hakların birbirleriyle olan ilişkilerini ve buna getirilen sınırları ifade ederken, dar anlamda sıra ise, TMK. md.870 çerçevesinde bir taşınmaz üzerinde aynı anda mevcut rehin haklarının birbirleriyle olan ilişkisini ortaya koyar²⁵³. Dolayısıyla her iki yönden anlamı olan sıra, sınırlı aynî hakların aralarındaki ilişkiyi belirlemesinin yanı sıra, bu hakların kullanılması noktasında hukuken getirilen kısıtlama ve düzenlemeleri de ihtiva ederek, hak sahiplerine tanınan yetkiler bakımından birbiriyle çatışma ihtimali olan haklar arasındaki bu çatışmanın önlenmesi amacıyla öngörülmüştür²⁵⁴.

Sıra düzeni ise, bir taşınmaz üzerinde aynı anda mevcut birden fazla sınırlı aynî hakkın birbirleriyle olan ilişkisini ve bu hakların, sahiplerine sağladıkları yetkilerin kapsam ve çerçevesini belirleyen, ayrıca bu yetkilerin kullanılmasına getirilen hukuki

²⁴⁹ **Erel**, Şafak: *Gayrimenkul Rehninde Sıra*, Ankara 1974, s.1; **Nar**, s.42; **Aksoy**, s.599.

²⁵⁰ **Akipek/Akıntürk**, s.629; **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.350.

²⁵¹ **Erel**, Şafak: *Eşyaya Bağlı Borç*, Ankara 1982, s79.

²⁵² **Ayan**, Mehmet: *Eşya Hukuku - C.III - Sınırlı Aynî Haklar*, 2. Bası, Konya 2001, s.11.

²⁵³ **Erel** - Sıra, s.1-2.

²⁵⁴ **Erel** - Sıra, s.2.

kısıtlamaları öngören kuralların bütününe ifade eder²⁵⁵. Bu bağlamda, sınırlı aynî alacakların sırasını düzenleyen kurallarla, bir taşınmazın üzerindeki birden çok sınırlı aynî hakkın hangisinin diğerlerine göre önce geleceği ve hangi sınırlı aynî hakkın sahibinin daha önce tatmin edileceği sorunu çözülmeye çalışılır²⁵⁶. Bu noktada bir sıra düzeninden bahsedilebilmesi için, ortada hukuk düzeni tarafından kendilerine bahşedilen yetkiler bakımından birbirleriyle çatışma olasılığı bulunan birden fazla sınırlı aynî hakkın söz konusu olması gerekir. Dolayısıyla bir taşınmaz üzerindeki birden fazla sınırlı aynî hak arasında muhtemel bir çatışmanın doğmasının engellenmesi bakımından sıra düzenine ihtiyaç vardır²⁵⁷.

Sıra düzeninin belirlenmesi bağlamında, kural olarak sınırlı aynî hakların sırası, bu hakların tescil (tescil isteminin yevmiye defterine işlendiği) tarihine göre belirlenir (TMK. md.1022/I). Yani, hangi sınırlı aynî hak önce kurulmuşsa, daha önce kurulan sınırlı aynî hak, kendisinden sonra kurulan sınırlı aynî haklara göre önce gelir²⁵⁸. Bu durumda ise, örneğin rehinli bir taşınmazın paraya çevrilmesi söz konusu olduğunda, rehinli alacaklı, söz konusu taşınmazı, üzerinde daha önceden tesis edilmiş olan sınırlı aynî hak (örn. irtifak hakkı) ile yüklü olarak sattırabilecektir. Yahut bir taşınmaz üzerinde ipotek tesis edildikten sonraki bir tarihte malik, aynı taşınmaz üzerinde bir başka sınırlı aynî hak kurmuşsa, bu durumda rehinli alacaklının izninin alınıp alınmamasına göre sıranın durumu değişir. Malik, ipotekli alacaklının iznini aldıktan sonra, taşınmaz üzerinde bir başkası lehine irtifak hakkı kurmuşsa, ipotekli alacaklının izni olduğu için, yeni tarihli irtifak hakkı sıra bakımından ipotekten önce gelecektir. Yani tarih bakımından eskilik esası bu noktada terk edilerek, sonraki tarihli irtifak hakkına, ipoteğe göre sırada öncelik verilmektedir. Bu durumda ise, ilgili taşınmaz, üzerinde yüklü bulunan irtifak hakkıyla birlikte paraya çevrilecektir. Ancak, ipotekten sonraki bir tarihte ipotekli alacaklının izni alınmaksızın malik tarafından, taşınmaz

²⁵⁵ Erel - Sıra, s.1; Erel - Borç, s.78.

²⁵⁶ Akipek/Akıntürk, s.24.

²⁵⁷ Erel - Sıra, s.2.

²⁵⁸ Akipek/Akıntürk, s.24; Aksoy, s.599; Nar, s.43.

üzerinde bir başkası lehine irtifak hakkı kurulması durumunda ise, taşınmazın paraya çevrilmesi aşamasında satış bedeli ipotekli alacaklının alacağını karşılamaya yetmediği takdirde, ipotekli alacaklı, yeni tarihli irtifak hakkının sicilden terkinini talep ederek, taşınmazın sonraki tarihli irtifak hakkından âri şekilde paraya çevrilmesini isteyebilir²⁵⁹ (TMK. md.869/II; İİK. md.132/I).

Öte yandan, akdî ipoteklerdeki ipotek hakkının diğer sınırlı aynî haklarla (örneğin irtifak hakları –TMK. md.779 vd–, intifa hakkı –TMK. md.794 vd.–, taşınmaz yükü –TMK. md.839 vd. –) aralarındaki sıra ilişkisi noktasında bir görüşe göre²⁶⁰, ipotek hakkının diğer sınırlı aynî haklar karşısındaki sırası ipoteğin bulunduğu derecenin sırasına göre değil, ipoteğin tescil tarihine göre tespit edilmeli ve kanuni sıra ilkesi mutlak şekilde uygulanarak derecenin tarihi ve sırasından ziyade o derecede bulunan ipoteğin tescil tarihi esas alınmalıdır²⁶¹. Aksi yöndeki görüşe göre²⁶² ise, ipoteğin diğer sınırlı aynî haklar karşısındaki sırası, rehinin tescil tarihine göre değil ve fakat ipoteğin işgal ettiği derecenin sırasına göre tespit olunmalı; yani burada kanuni sıra ilkesi uygulanırken o derecede tescil edilen her yeni rehin hakkının tescil tarihinden ziyade derecenin tesisine esas teşkil eden ilk rehin hakkının tescil tarihi, bir başka deyişle rehin derecesinin tesis tarihi esas alınmalıdır²⁶³. Örneğin birinci ve ikinci sıralarda rehnedilmiş bir taşınmaz, sonradan bir irtifak hakkıyla takyit edilmiş olsun. Burada sıra itibariyle rehin haklarının irtifak hakkından önce geldiği noktasında bir tereddüt bulunmamaktadır ve aynı şekilde birinci sıradaki rehinin terkin edilerek yerine başka bir rehin hakkı tesis edilmesi durumunda da bu rehin, ikinci sıradaki rehinden

²⁵⁹ Rehinli taşınmazın üzerinde, rehin hakkı sahibi alacaklının izni alınmaksızın sonradan kurulan irtifak hakkı ya da taşınmaz yükünün, taşınmazın paraya çevrilmesi aşamasında terkin edilip edilemeyeceği, ihalenin bu yüklerle birlikte yapılıp yapılamayacağı ve İİK. md.132 hükmünün bu noktada nasıl yorumlanması gerektiği gibi konular hakkında ayrıntılı açıklama ve tartışmalar için ayrıca bkz. **Nar**, s.46.

²⁶⁰ **Erel** - Sıra, s.81, dn.67'deki yazarlar.

²⁶¹ Bu görüş taraftarlarına göre, boşalmış derecede sonradan tescil edilen rehin hakkı evvelce tescil edilmiş rehin haklarından önce gelebileceği halde, diğer sınırlı aynî haklar karşısında sonraki sırada yer alacaktır, bkz. **Erel** - Sıra, s.81, dn.68.

²⁶² **Erel** - Sıra, s.81-82.

²⁶³ Bkz. **Erel** - Sıra, s.81, dn.70-71'deki yazarlar.

önce geldiği gibi, irtifak hakkından da önce gelmelidir çünkü boşalan birinci sıralı derecenin öngördüğü sıra, bu derece içinde sonradan tesis edilen rehin hakkı tarafından da aynen iktisap edilmiş olacaktır²⁶⁴.

Sonuç olarak, sınırlı aynî haklar arasında *tarih bakımından öncelik* kuralı gereği, hangi hak daha önceden tesis edilmişse, o hakkın diğerlerine göre önceliği söz konusu olacaktır. Dayanağını “kuruluş tarihi esası” oluşturan ve *kıdeme itibar ilkesi*²⁶⁵ de denilen bu kurala göre, zamanda önce olan sırada önde olur. Öte yandan, kanundan doğan tescilsiz sınırlı aynî haklar bakımından ise tescil tarihlerine göre değil, doğum tarihlerine göre değerlendirme yapmak gerekir. Buna göre, tescile gerek olmaksızın kanundan doğan sınırlı aynî hakların sıraları, kanunun öngördüğü doğum tarihlerine göre belirlenir²⁶⁶.

2. Rehın Haklarıyla İrtifak Hakları Arasındaki Sıra İlişkisi

Taşınır veya taşınmaz bir mal aynı anda hem rehin hakkının hem de irtifak hakkının konusunu oluşturabilir. Bir mal üzerinde aynı anda hem irtifak hakkının hem de rehin hakkının söz konusu olduğu bu gibi durumlarda rehin hakkı sahibi alacaklı, rehinli malın satılarak paraya çevrilmesini talep etmediği müddetçe iki farklı türden sınırlı aynî hak arasında bir muhteva çatışmasından söz edilemez ancak ne zaman rehinli alacaklının talebi ile rehinli malın paraya çevrilmesi gerekirse, o takdirde iki farklı sınırlı aynî hak arasında bir öncelik sorunundan bahsedilebilir²⁶⁷.

Bu durumda, üç farklı ihtimalden yola çıkılarak bir değerlendirme yapmak gerekecektir. Ancak bütün farklı ihtimallerde dahi, öncelik sorununu çözmek bağlamında “*zamanda önce olan hakta önce olur*” ilkesine göre hareket etmek gerekir²⁶⁸. Zira birinci ihtimale göre eşya üzerinde, önce irtifak hakkı, sonra da rehin

²⁶⁴ Erel - Sıra, s.82.

²⁶⁵ Nar, s.43; Aksoy, s.600.

²⁶⁶ Akipek/Akıntürk, s.629.

²⁶⁷ Erel - Sıra, s.80-81.

²⁶⁸ Gürsoy/Eren/Cansel, s.735; Ünal, Mehmet: “*Sınırlı Aynî Haklar Arasında Sıra Düzeni*” (Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan, Ankara 2009, s.735-753), s.743; Nar, s.44.

hakkı kurulmuş olsun. Bu ihtimalde, rehinli alacaklı tarafından önce irtifakla daha sonra rehinle yüklenmiş bir eşyanın paraya çevrilmesi istendiği takdirde, zaman itibariyle önce kurulmuş irtifak hakkı, sonra kurulmuş rehin hakkından sıra bağlamında önce geleceği için, sıra düzeninde sonra gelen rehin hakkı, önceliğe sahip irtifak hakkı karşısında aynî bir etkiyi haiz olmadığından, rehinli alacaklı, eşya üzerinde kendisinden daha önce kurulmuş irtifak hakkına katlanmakla yükümlüdür²⁶⁹. Dolayısıyla hem irtifak ile hem de rehin ile yüklenmiş eşyanın, üzerindeki irtifak hakkıyla birlikte satışa çıkarılması gerekir. Yapılan ihale neticesinde irtifakla yüklü mal²⁷⁰ üzerinde kalan yeni malik alıcı kişi dahi o mal üzerindeki irtifak hakkına katlanmak zorundadır zira ihaleye çıkarılan rehinli malın değerinde bu irtifak sebebiyle bir düşüş olmuş ve alıcı, o malı, üzerinde herhangi bir irtifak hakkı bulunmamış olması halinde ihale edilecek fiyattan daha düşük bir fiyata satın almıştır. Bu sebeple, ihale sonucu mal kendisinde kalan yeni malik, irtifak hakkına katlanmak zorundadır²⁷¹.

Bununla birlikte kanundan doğan ve tescile tâbi olmayan rehin hakları ile ilgili olarak ise, bu hakların tarih itibariyle sırada önceliğe sahip irtifak haklarından dahi önce geleceği TMK. md.865/III ve md.867/II’de “diğer bütün yüklerden önce geleceği” ifadesiyle hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla sınırlı aynî haklar arasındaki sıralamada esas alınan “zamanda öncelik” ilkesinin bir istisnası doğrudan doğruya kanundan doğan ve tescile tâbi olmayan rehin hakları bakımından kendisini göstermektedir.

İki farklı sınırlı aynî hak arasında bir öncelik sorununun çözümü bağlamında ortaya çıkan ikinci ihtimale göre ise, eşya üzerindeki rehin hakkı önce, irtifak hakkı ise sonra kurulmuş olsun. Bu ihtimalde, daha önce rehin hakkının kurulmuş olması, aynı eşya üzerinde daha sonra bir irtifak hakkının kurulmasına engel teşkil

²⁶⁹ Köprülü/Kaneti - Kitap, s.26; Nar, s.44.

²⁷⁰ İntifa hakkı hariç, irtifak hakları genellikle taşınmazlar bakımından söz konusu olduğu için, buradaki mal deyiminden taşınmaz malın anlaşılması daha isabetli olur, bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, s.867.

²⁷¹ Ünal, s.744; Köprülü/Kaneti - Kitap, s.26; Gürsoy/Eren/Cansel, s.782.

etmeyeceğinden²⁷², önce kurulmuş rehin hakkıyla sonra kurulmuş irtifak hakkı arasındaki sıra ilişkisinin belirlenmeye ihtiyacı olacaktır. Bu sorunun çözümü noktasında taşınmazlar ile ilgili olarak sevk edilen TMK. md.869 hükmüne göre, bir taşınmaz üzerinde rehin hakkı kurulduktan sonra malik, aynı taşınmaz üzerinde irtifak hakkı da kurabilir ve bunun için rehin hakkı sahibinin rızasını da almak zorunda değildir²⁷³. Bu durumda, sonraki irtifakın sırası “zamanda öncelik” ilkesi paralelinde kural olarak rehin hakkından sonra gelecektir. Hatta doktrindeki hâkim fikre göre, öncelikten yararlanacak olan rehin haklarının kapsamı, sadece irtifak hakkı kurulduğu sırada taşınmaz üzerinde kurulmuş ve doldurulmuş derecelerde mevcut bulunan rehinlerle sınırlı olmayıp, ayrıca boş bırakılıp da irtifak hakkından sonraki tarihte doldurulan derecelerdeki rehin hakları da söz konusu öncelikten yararlanacaktır²⁷⁴.

Bu durumda rehinli alacaklı, taşınmazın, üzerinde yüklü bulunan irtifak haklarından arındırılmış şekilde satışa çıkarılmasını isteyebilir. Bu noktada doktrindeki hakim görüşe göre, İİK. md.132 hükmünden yola çıkılarak, rehin hakkı sahibinin rızası alınmaksızın daha sonra irtifakla yüklenen taşınmazın paraya çevrilmesi aşamasının terditli olarak gerçekleştirilmesi gerektiği ve taşınmazın öncelikle irtifakla yüklü olarak artırmaya çıkarılacağı; şayet teklif edilen bedel rehinli alacağı karşılamaya yeterse, sonradan kurulan irtifakların taşınmaz üzerinde saklı kalacağı; fakat teklif edilen bedel rehinli alacağı karşılamaya yetmezse, taşınmazın sonradan kurulan irtifaklardan arındırılmış olarak satışa çıkarılacağı ileri sürülmüştür²⁷⁵.

²⁷² **Başpınar**, Veysel: “*Sınırlı Aynı Hakların Sırası*” (TNB Hukuk Dergisi, S.78, 15 Mayıs 1993, s.50-60), s.54.

²⁷³ **Ünal**, s.745; **Başpınar**, s.54.

²⁷⁴ **Erel** - Sıra, s.80; **Ünal**, s.747; öte yandan bu durumda bile, zamanda öncelik ilkesine aykırı bir işlem söz konusu değildir zira kurulmuş olup da irtifak hakkından sonra doldurulan boş dereceler aslında irtifak hakkından önce ihdas edilmiş ancak doldurulmaları sonradan gerçekleşmiş olduğundan dolayı, “zamanda öncelik” ilkesine gerçekte değil de görünürde aykırılık varmış gibi bir görüntü zuhur etmektedir, bkz. **Ünal**, s.747.

²⁷⁵ **Gürdoğan** - Rehın, s.73; **Ünal**, s.746; **Başpınar**, s.55; **Nar**, s.45-46; aksi yöndeki görüş için ayrıca bkz. **Helvacı**, s.391.

Ancak şayet rehin hakkı sahibi alacaklının, aynı taşınmaz üzerinde kendisinden sonra kurulacak olan irtifak hakkına izin vermesi halinde²⁷⁶, sahip olduğu öncelikten feragat etmiş sayılarak irtifak hakkının kendi rehin hakkının önüne geçmesine rıza gösterdiği anlamına gelir ki, artık rehinli alacaklının öncelik hakkından feragatini içeren izni sebebiyle “zamanda öncelik” ilkesinden vazgeçilmiş olunmaktadır²⁷⁷. Çünkü rehin haklarının sonradan kurulan irtifak haklarından önce gelmelerinin yegâne şartı, rehinli alacaklıların sonradan kurulması düşünülen bu irtifak haklarının tesciline izin vermemiş olmalarıdır²⁷⁸. Bu durumda rehin hakkı sahibi alacaklının izni ile, kendisinden sonra kurulan irtifak hakkı, sıra bakımından rehin hakkından önce geldiği için, rehinli taşınmaz sonradan kurulmuş irtifak haklarıyla yüklü olarak paraya çevrilir ve bundan dolayı da rehinli alacaklının, kendisinden sonra kurulmuş irtifak hakkının sicilden terkinini isteme yetkisi yoktur²⁷⁹.

Son olarak aynı taşınmaz üzerinde rehin hakkıyla irtifak hakkının aynı anda kurulmuş olması ihtimalinde ise, irtifak hakkı ile rehin hakkının aynı kişiye ait olması halinde iki sınırlı aynî hak arasında sıra sorunu ortaya çıkmaz. Ancak irtifak ve rehin hakkının farklı kişilere ait olması durumunda, rehin hakkı sahibi alacaklının rehinli malı paraya çevirme talebinde bulunmasıyla, bu iki sınırlı aynî hak arasındaki sıra ilişkisinin akıbetinin belirlenmesi ve öncelik sorunun çözülmesi gerekecektir. Böyle bir durumda, her iki sınırlı aynî hak aynı anda kurulmuş olduğu için, öncelik sırasında eşitlik söz konusu olur. Bu noktada bir görüşe göre²⁸⁰, taşınmaz, irtifakla yüklü olarak ihaleye çıkarıldığında teklif edilen bedel, rehinle temin edilen alacağı karşılamaya yetiyorsa, irtifak korunmalı ve taşınmaz irtifakla yüklü biçimde paraya çevrilmelidir. Fakat irtifakla yüklü taşınmaz için teklif edilen ihale bedeli, rehinli alacağı tam olarak

²⁷⁶ Bu muvafakatın eşyaya bağlı borç teşkil ettiği yönündeki görüş hakkında bkz. **Erel** - Borç, s.80-81; rehin hakkıyla irtifak hakkı arasındaki sıranın değişmesine yol açan böyle bir izin beyanının hukuki niteliği ve geçerlilik koşulları hakkında ayrıntılı bilgi için ise ayrıca bkz. **Ünal**, s.746; **Erel** - Sıra, s.83-84.

²⁷⁷ **Ünal**, s.745; **Başpınar**, s.54-55.

²⁷⁸ Bu sonuca TMK. md.869/II'nin karşıt kavramına dayanılarak yapılan yorumla ulaşılmaktadır, bkz. **Erel** - Sıra, s.83.

²⁷⁹ **Nar**, s.46.

²⁸⁰ **Ünal**, s.747-748.

karşılamaya yetmiyorsa, bu takdirde iki sınırlı aynî hak arasında muhteva çatışması söz konusu olacağından dolayı, yüklü taşınmazın irtifaktan arındırılarak ihaleye çıkarılması ve ihaleden elde edilen bedelin, irtifak ve rehin hakkı sahiplerine (haklarının değerleri oranında) garameten paylaşılması gerekir²⁸¹.

3. Rehin Haklarıyla Taşınmaz Yükleri Arasındaki Sıra İlişkisi

Taşınmaz yükü, bünyesinde iki farklı işlevi barındıran ve yalnızca taşınmazlar üzerinde kurulabilen bir sınırlı aynî haktır. Bu bağlamda taşınmaz yükü, bir yandan taşınmaz malikine olumlu bir edim yükümü yüklerken diğer yandan da, bu olumlu edim yükümünü güvence altına bir teminat vazifesi görür²⁸². Teminat işlevinden dolayı taşınmaz yükü ile güvence altına alınan edim yükümünün değeri belli bir miktar üzerinden tapuya tescil edilir ve bu miktar, güvence altına alınan alacağın üst sınırını gösterir. Ancak taşınmaz yükü bu yönüyle taşınmaz rehnine benzemekte ise de, taşınmaz yükünde dereceler sistemine benzer bir diziliş öngörülmediği için, taşınmaz yüklerinin sırası kuruluş tarihlerine göre tespit edilir²⁸³.

Öte yandan, aynı taşınmaz²⁸⁴ üzerinde aynı anda hem taşınmaz yükü hem de rehin hakkı kurulması mümkündür. Hatta bir taşınmaz üzerindeki mevcut rehin haklarıyla taşınmaz yükü arasında, hak sahiplerinden biri, yüklü taşınmazın paraya çevrilmesini talep etmediği sürece bir muhteva çatışması ya da öncelik sorunu ortaya çıkmaz. Ancak ne zaman ki hak sahiplerinden biri, yüklü taşınmazın paraya çevrilmesini talep eder, o zaman bu haklar arasında bir öncelik-sonralık ilişkisi doğar ve ortaya çıkan bu ilişki, genel kural olan “zamanda öncelik” ilkesine göre çözümlenir²⁸⁵. Dolayısıyla rehin haklarıyla taşınmaz yükünden hangisi tarih itibariyle önce

²⁸¹ Ünal, s.748.

²⁸² Gürsoy/Eren/Cansel, s.993 ve 1004; Köprülü/Kaneti - Kitap, s.238.

²⁸³ Ünal, s.750.

²⁸⁴ Taşınmaz yükü yalnızca taşınmazlar hakkında ortaya çıkan bir sınırlı aynî hak olduğu için, rehin hakkıyla taşınmaz yükü arasındaki sıra ilişkisi de yalnızca taşınmazların paraya çevrilmesi halinde ortaya çıkar.

²⁸⁵ Ünal, s.750.

kurulmuşsa, o önce gelecektir²⁸⁶. Buna göre aynı taşınmaz üzerinde önce rehin hakkı, sonra taşınmaz yükü kurulmuşsa sırada öncelik rehin hakkına; ancak önce taşınmaz yükü, sonra rehin hakkı kurulmuşsa bu takdirde ise, sırada öncelik taşınmaz yüküne ait olacaktır²⁸⁷. Bu noktada daha önce de ifade edildiği üzere, daha önce kurulan rehin hakkı birinci dereceden olmasa dahi, taşınmaz yükü kurulduktan sonra boş bırakılan rehin derecelerinin doldurulması halinde, öncelik hakkı, sonra doldurulan derecedeki rehin hakkına ait olacaktır. Çünkü burada önemli olan husus, derece itibarıyla sonraki sırada tescil edilmiş olsa dahi, rehin hakkının taşınmaz yükünden önce kurulmasıyla rehin derecelerinin de ortaya çıkması ve boş bırakılan ön sıradaki derecelerin, taşınmaz yükünden sonra doldurulması sebebiyle, önceki tarihte kurulan rehinin sağladığı öncelikten yararlanmaları gayesidir.

4. Rehın Haklarıyla Şerhedilmiş (Şahsî) Haklar Arasındaki Sıra İlişkisi

Kural olarak aynî haklar ile şahsî haklar arasında bir öncelik-sonralık sorunu ortaya çıkmaz çünkü aynî haklar, şahsî haklar gibi yalnızca borçluya karşı değil, herkese karşı ileri sürülebilir ve aynî hakların bu niteliğinin etkileri şahsî haklar üzerinde de doğmasından dolayı, aynî haklar şahsî hakları bertaraf eder. Ancak bazı şahsî haklar, tapuya şerh edilmekle birlikte, şerhedilmiş bu şahsî hakların, aynı taşınmaz üzerinde sonradan (aynî veya şahsî) hak kazanan üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesine engel teşkil edecek bir durum söz konusu olmaz (TMK. md.1009). Bir başka ifadeyle, birtakım şahsî haklar tapu siciline şerh edilmekle birlikte, hukuki nitelikleri değişmese bile, aynı taşınmaz üzerinde sonradan hak kazanan üçüncü kişilere karşı dermeyeran edilebilir bir mahiyet kazanır ve şerhten sonra edinilen sınırlı aynî hak sahipleri şerhedilmiş şahsî hak sahiplerinin hukuki konumundan doğan sonuçlara

²⁸⁶ Gürsoy/Eren/Cansel, s.782; Köprülü/Kaneti - Kitap, s.25.

²⁸⁷ Ünal, s.750-751.

katlanmak zorunda kalırlar²⁸⁸. Kaldı ki, bu andan itibaren de, sınırlı aynî haklar ile şerhedilmiş şahsî haklar arasında bir muhteva çatışması ortaya çıkar²⁸⁹.

Bu çatışmanın çözüme kavuşturulması noktasında Türk Medeni Kanunu'nda bir düzenleme öngörülmemiş olmakla birlikte, bu noktada benzer bazı hükümlerden (TMK. md.1009/II, 1010/II, 1011/II, 1022) hareketle doktrinde, söz konusu sorunun “zamanda öncelik” ilkesine göre çözülmesi gerektiği kabul edilmiş durumdadır²⁹⁰. Buna göre TMK. md.1022 hükmü burada da uygulanarak tescil gibi, şerh işlemi hakkında da tapu siciline işlendiği tarihten itibaren hüküm ve sonuçlar doğacağından hareketle, şerhedilmiş şahsî haklar, sicile işlendikleri tarihten itibaren kurulan sınırlı aynî haklara karşı sırada önceliğe sahip olurlar. Dolayısıyla, şerhedilmiş şahsî bir hakkın yerine getirilmesi istendiğinde, bu hakkın özüyle uyuşmayan sonraki tarihli sınırlı aynî hakkın sicilden terkinini istenebilir ve şerhedilmiş şahsî hakkın sahibi tarafından, hakkın önceliği ileri sürülerek tapu kütüğünün tashihi davası dahi açılabilir²⁹¹ çünkü terkin edilmedikleri sürece şerhedilmiş şahsî haktan sonra kurulan sınırlı aynî haklar tapuda şeklen varlığını koruyacak ve bu sınırlı aynî haklara hukuken tanınan imkanlardan yararlanma imkanı devam edecektir²⁹². Bunun önlenmesi bakımından şerhedilmiş şahsî hak sahibi, kendisinden sonra kurulan sınırlı aynî hakların terkinini istemek durumundadır. Örneğin tapuya şerh edilmiş bir ön alım hakkı sahibi, ön alım hakkını kullanıp taşınmaza malik olduktan sonra, kendi ön alım hakkının şerh edilmesinden

²⁸⁸ Bir görüşe göre, taşınmaz üzerinde sonradan tescil edilen sınırlı aynî hak sahipleri, tapu sicilinin aleniliği ilkesi gereğince şahsî hakka ilişkin şerh kaydından dolayı şerh edilmiş bu şahsî haktan doğan borç ilişkisini biliyor ve alacaklının talebi üzerine terkin için muvafakat vermeyi kabul ediyor sayılmak gerekir, bkz. **Erel** - Borç, s.82-83.

²⁸⁹ **Ünal**, s.752; bu noktada aksi yönde düşünen Erel'e göre ise, şerh edilen şahsî hakların, sonradan tescil edilen sınırlı aynî haklarla bir sıra ilişkisine girmesi kural olarak mümkün değildir çünkü şerh edilmiş şahsî haklar nisbi nitelikte bir borç ilişkisi doğururlar ve şerhin sağladığı güçlendirilmiş etki şahsî haklar aynı haklarla birlikte sıra ilişkisine tâbi olmalarını gerektirmez. Ancak bazı istisnai hallerde şerh edilmiş bir şahsî hakkın ifası, sonradan kurulan sınırlı aynî haklar yüzünden imkansızlaşabilir; işte bu gibi hallerde sonradan kurulan sınırlı aynî hak sahiplerinin, şahsî hakkın kullanılabilmesi amacıyla sınırlı aynî hakkın terkinine dair izin verdiği kabul edilmelidir, bkz. **Erel** - Borç, s.81-82, s.85.

²⁹⁰ **Ünal**, s.752.

²⁹¹ Ancak bunun için, şerh edilmiş şahsî hakkın sahibinin, sonradan tesis ve tescil edilen sınırlı aynî haklar sebebiyle zarar görmesi şartına bağlıdır, bkz. **Erel** - Borç, s.82-83.

²⁹² **Ünal**, s.752-753.

sonra kurulan sınırlı aynî haklara ilişkin tescilin sicilden terkinini isteyebilir ve hatta ön alım hakkıyla taşınmaza malik olan kişinin alacaklıları tarafından taşınmazın cebri icra kanalıyla paraya çevrilmesi dahi mümkün olabilir.

Buna karşılık, taşınmaz üzerinde sınırlı aynî hak kurulduktan sonra bir şahsî hakkın sicile şerh edilmesi halinde, önce kurulan sınırlı aynî haklar, şerhedilmiş şahsî haktan önce gelir. Bunun için, sonradan şerh edilen şahsî hakkın, önceki tarihli sınırlı aynî hak sahiplerinin muvafakati bulunmaksızın şerh edilmiş olması yeterli olup, şahsî hakkın, önce kurulan sınırlı aynî hak sahiplerinin muvafakatiyle sicile şerh edilmiş olması halinde ise, TMK. md.869/II'nin kıyasen uygulanmasıyla, sonradan şerh edilen şahsî hak, önceki tarihli sınırlı aynî hakkın önüne geçecektir²⁹³.

§ 2. TAŞINIR REHNİYLE TEMİNAT ALTINA ALINMIŞ ALACAKLAR

A. Taşınır Rehni Kavramı

Taşınır rehni, temin ettiği alacağın ödenmemesi halinde, alacaklıya rehinli malın satış bedelinden alacağını tahsil etme yetkisi veren ve başkasına (borçlu ya da üçüncü kişiye) ait taşınır bir mal ya da hak üzerinde tesis edilen sınırlı bir aynî haktır²⁹⁴. Bir başka ifadeyle taşınır rehni, bir alacağı temine yarayan, başkasına ait taşınır bir mal veya hak üzerinde tesis edilen sınırlı bir aynî hak olup, alacaklı alacağını tahsil edemediği takdirde ona, rehinli malı sattırıp satış bedelinden alacağını tahsil etme yetkisi verir²⁹⁵.

Taşınır rehni kural olarak teslim bağli biçimde, yani rehin konusu taşınır malın ya alacaklıya ya da tarafların üzerinde mutabık kaldıkları bir üçüncü kişiye teslimi ile kurulmakla birlikte, bazı hallerde bu anlamda bir teslim koşulu aranmaksızın sadece belli bir sicile yapılan tescille ve hatta böyle bir tescile dahi gerek olmaksızın

²⁹³ Ünal, s.753; Erel - Borç, s.86.

²⁹⁴ Deynekli - Alacakların Sırası, s.194.

²⁹⁵ Deynekli - Değişiklikler, s.506.

kurulabilmektedir²⁹⁶. Nitekim bir sicile tescili zorunlu olan taşınır lar üzerinde rehin, zilyetliğin devri yoluyla kurulabileceği gibi, kayıtlı bulunduğu sicile yapılacak teslimle de kurulabilir.

Toplumsal hayatın gelişmesi ve ekonomik ilişkilerin yeni boyutlar kazanması karşısında teslim şartlı rehinden başka taşınır rehninin çeşitli türleri ortaya çıkmış ve hukuk sistemine dahil olmuştur. Bu bağlamda TMK. md.940/II'ye göre kişilerin alacaklarının güvence altına alınması için, kanun gereğince bir sicile tescili zorunlu olan taşınır mallar²⁹⁷ üzerinde, zilyetlik devredilmeden de, taşınır malın kayıtlı bulunduğu sicile yazılmak suretiyle rehin tesis edilebilir²⁹⁸. Bunun sebebi ise, teslimle bağlı rehnin çare olmadığı ve birtakım sorunlara yol açtığı çeşitli borç ilişkilerinin, taşınır rehninin sicile bağlı olarak tesis edilmek suretiyle korunması ve sürdürülebilmesi amacıyla teslim şartı olmaksızın yapılabilmesine imkân sağlamaktır. Hayvan rehninde, ticari işletme rehninde ve motorlu taşıtların rehninde durum böyledir²⁹⁹. Sonuç olarak, bireyler arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerde teslim şartlı rehnin doğuracağı sakıncalar bertaraf edilebilerek sicile kayıt yoluyla taşınır rehni mümkün kılınmıştır³⁰⁰.

B. Taşınır Rehinlerinde Sıra Düzeni

I. Genel Olarak

Taşınır lar üzerinde birden çok rehin tesisi imkân dahilinde olduğundan, aynı taşınır mala ilişkin kurulan rehin hakları arasındaki sıra düzeni, genel kural olan “zamanda öncelik” ilkesi uyarınca belirlenir³⁰¹. Bir başka deyişle, aynı taşınır üzerinde

²⁹⁶ Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1158; Köprülü/Kaneti - Kitap, s.445 vd.

²⁹⁷ Bunlara örnek olarak ticari işletme rehni, gemi rehni, motorlu taşıt rehni, hava aracı rehni, maden rehni, hayvan rehni ve hapis hakkını sayabiliriz.

²⁹⁸ Buna ilişkin düzenlemenin anlamı ve kapsamı hakkında ayrıca bkz. Barlas, s.576.

²⁹⁹ Reisoğlu, Seza: *Menkul İpoteği, Teslimsiz Menkul Rehni*, Ankara 1965, s.22 vd.

³⁰⁰ Sicile kayıt yoluyla teslimsiz olarak kurulan taşınır rehni yerine, doktrinde taşınır (menkul) ipoteği kavramının kullanıldığı da görülmektedir, bkz. Reisoğlu - Menkul, s.6 vd.; teslimle bağlı taşınır rehninin motorlu taşıtların rehni bakımından yarattığı sorunlar için ayrıca bkz. Barlas, s.573.

³⁰¹ Ünal, s.740; Gürdoğan - Rehin, s.73; Nar, s.49.

birden çok rehin hakkı bulunduğu takdirde, rehinli alacaklılara yapılacak ödemenin sırası, rehinlerin kuruluş tarihlerine göre belirlenir (TMK. md.948/II).

Şu durumda, bir taşınır mal üzerinde önce kurulan rehin hakkı, sonra kurulandan, sıra itibariyle önce gelecektir. Bu bağlamda, zamanda öncelik ilkesi taşınırlarda istisnasız bir biçimde uygulanacağı için, rehinlerin kuruluş tarihi³⁰² sıranın belirlenmesi bakımından büyük önem taşır. Ayrıca aynı taşınır üzerinde kurulan rehinler arasındaki sıra düzeninde, taşınmaz rehninde mevcut olan dereceler sistemindekinden farklı olarak bir boşluk meydana gelmez çünkü aynı taşınır üzerinde bulunan ön sıralardaki rehinlerden birinin bağlı olduğu alacak herhangi bir sebeple sona erdiğinde, onun yerine akabindeki sırada yer alan alacak geçer; yani ön sıradaki alacağın sona ermesi sebebiyle bıraktığı boşluk, müteakip sıradaki alacak tarafından doldurulur³⁰³. Rehin haklarında ilerleme sistemi³⁰⁴ adı verilen bu sistemde, aynı taşınır üzerinde tarih itibariyle önce kurulan rehin hakkı sahibi alacaklı, alacağını, kendisinden sonra kurulan rehinli alacaklılardan önce alır³⁰⁵. Bir başka anlatımla, rehinli taşınır malın satış bedelinin bütün rehinli alacaklıları tatmin etmeye yetmediği durumlarda, rehin hakkı tarih itibariyle önce olan alacaklıdan itibaren daha sonraki tarihli rehin hakkına sahip alacaklılara doğru sıralama yapılır ve ilk olarak ön sıradaki alacaklıya ödeme yapıldıktan sonra geriye para kaldığı takdirde, müteakip sırada yer alan alacaklı tatmin edilir çünkü ön sırada alacaklı bulunurken sonraki sırada yer alan alacaklıya ödeme yapılmaz³⁰⁶.

Öte yandan taşınır malikinin, önceki rehinden sonra kurduğu diğer bir rehin hakkına ise *art rehin* hakkı denir. Aynı taşınır üzerinde malik tarafından kurulan birden

³⁰² Teslim şartlı taşınır rehninde taşınırın keza hamiline yazılı kıymetli evrakın zilyetliğinin karşı tarafa geçirildiği; alacak ve hak rehninde hakkın doğumu için gereken işlemlerin tamamlandığı; hapis hakkında şartların gerçekleştiği; hayvan rehninde ise tescilin sicile kaydının yapıldığı tarihtir, bkz. **Köprülü/Kaneti**, s.474.

³⁰³ **Ünal**, s.740-741; **Nar**, s.52.

³⁰⁴ **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.473.

³⁰⁵ **Ünal**, s.741.

³⁰⁶ **Ünal**, s.741.

çok rehin hakkı arasındaki sıra ilişkisi, daha önce de ifade edildiği üzere, kurulu tarihi esasına göre belirlenir. Ayrıca rehinli alacaklı tarafından, malikin rızası ile veya malikin rızası olmadan iyiniyetli alacaklı lehine yapılan hukuki işlemle kurulan rehin hakkına ise *alt rehin* hakkı denir. Alt rehin hakkının sıra bakımından arz ettiği özellik, alt rehin hakkı sahibi alacaklının sıra itibarıyla ilk rehin hakkı sahibi alacaklı ile aynı sırada bulunması, yani rehinli taşınırın paraya çevrilmesinden elde edilen paranın ilk rehinli alacaklı ile birlikte aralarında garameten paylaşılmasıdır³⁰⁷.

Son olarak bir hususa daha değinmek gerekir ki, TMK. md.939/II hükmüne göre, rehmeden kimsenin o taşınır üzerinde tasarruf yetkisi bulunmasa bile, rehin konusu taşınıra iyiniyetle zilyet olan üçüncü kişi, zilyetlik hükümlerine göre edinimi korunduğu ölçüde rehin hakkı kazanır. Dolayısıyla, taşınır bir eşya üzerinde rehin hakkı (veya bir başka sınırlı aynî hak) kurulmuş olduğundan habersiz olarak, emin sıfatıyla zilyetten iyiniyetle rehin hakkı kazanan kişi, tarih itibarıyla sonra kurulmuş olsa bile taşınır üzerindeki bütün yüklerden önce gelen bir rehin hakkına sahip olur³⁰⁸.

II. Ticari İşletme Rehni

1. Genel Olarak

Bir ticari işletmenin bünyesinde bulunan üretim araçlarının haczinin işletmeye engel olmadan, yani taşınır malın borçlu elinde bırakılmak suretiyle tamamlanabilmesi kolaylığı karşısında, taşınır rehminin kurulabilmesi için rehin veren malikin münhasır zilyet olmaktan çıkması zorunluluğu (teslim şartlı rehin) kuralı, üretim araçları üzerinde rehin kurulmasında büyük zorluğa sebep olmaktadır. Çünkü teslim şartlı rehin geçerli bir şekilde kurulduğunda rehne konu malın, malik tarafından işletme bünyesinde üretim faaliyetinde kullanılamaması ve üretim geri tutulması sonucu ortaya çıkmaktadır ki, bu durum rehin veren kişinin üretim yaparak para kazanıp borcunu ödeyebilmesinin

³⁰⁷ **Nar**, s.50.

³⁰⁸ **Nar**, s.51.

önündeki en büyük engeli teşkil etmektedir³⁰⁹. Bunun sonucunda ise, Kanun koyucu tarafından 21.07.1971 tarih ve 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu ile ticari işletme rehni adı verilen bir kurum ihdas edilmiştir ki, ticari işletmenin konu edildiği bu rehin türünde rehin hakkı, rehin veren veya alanın yazılı talebiyle işletmenin kayıtlı bulunduğu Ticaret veya Esnaf ve Sanatkar Siciline tescil ile doğmakta ve aynı işletmeye ait ticaret unvanı, işletme adı, marka, patent ve lisans hakkı ile makine, araç, alet ve motorlu nakil araçlarını da kapsamı içine almaktadır³¹⁰ (TİRK. md.3). Bu şekilde kurulan rehin hakkıyla, hacze rağmen hacizli malın işletilebilmesi noktasında var olan kolaylık ve imkânlar, artık ticari işletme rehni çerçevesinde işletme bünyesindeki taşınır malların rehni için de gerçekleşmiş olmaktadır³¹¹.

2. Aynı Ticari İşletme Üzerinde Birden Fazla Ticari İşletme Rehni Kurulması Durumundaki Sıra İlişkisi

TİRK. md.8'e göre aynı ticari işletme üzerinde birden fazla rehin tesis edilebilecek olup, bu durumda rehin hakkı sahibi alacaklılar, rehnin tescili sırasına göre sıraya girerler. Bir başka deyişle, aynı ticari işletme üzerinde kurulan birden fazla rehin hakkının aralarındaki sıra düzeninin tespiti bağlamında, teslim şartlı taşınır rehninde geçerli olan “zamanda önce olan hakta da önce olur” kuralına göre hareket edilecektir³¹². Bu çerçevede ticari işletme üzerindeki rehin hakkı tescil ile doğacağından dolayı, rehinli alacaklılar arasındaki sıra ilişkisi belirlenirken ticari işletme rehni sözleşmesinin yapıldığı tarih değil, sözleşmenin ticaret siciline tescil edildiği tarih esas alınacaktır³¹³.

Her ne kadar TİRK. md.20 ile ticari işletme rehni hakkında Ticari İşletme Rehni Kanunu'nda özel hüküm bulunmayan hallerde kural olarak taşınmaz rehnine ilişkin

³⁰⁹ Postacıoğlu - İcra, s.547, dn.1; Postacıoğlu/Altay, s.642, dn.2.

³¹⁰ Postacıoğlu - İcra, s.547, dn.1; Postacıoğlu/Altay, s.642, dn.2.

³¹¹ Ticari işletme rehninin ekonomik önemi ve faydaları hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Türker, Erhan: *Ticari İşletme Rehni*, Eskişehir 1981, s.10 vd.

³¹² Erten, Ali: *Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni*, Ankara 2001, s.44.

³¹³ Haznedar, İbrahim Murat: *Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi*, İstanbul 2008, s.89.

TMK.ndaki hükümlerin uygulanacağı öngörülmüşse de, ticari işletme rehninde de sabit dereceler esasının uygulanacağı söylenemez. Zira taşınmaz rehninde derece esasının geçerli iken, ticari işletme rehninde ise zamanda öncelik kuralına göre hareket edilir. Dolayısıyla TİRK. md.20 ile taşınmaz rehnine (ve bu kapsamda derece esasına) yapılan atfa rağmen aynı Kanun'un 8 inci maddesinde hüküm uyarınca geçerli olan “zamanda öncelik” kuralı gereği ticari işletme rehninde rehin hakkı sahibi alacaklılar, rehinin tescil edildiği tarihe göre sıraya gireceklerdir³¹⁴.

3. Ticari İşletme Rehni İle İpotek Arasındaki Sıra İlişkisi (Eklentiler Yönünden)

Ticari işletme sahibi olan bir kimse, aynı zamanda ticari işletmenin bulunduğu taşınmazın maliki olabilir. Bu durumda kredi temini amacıyla ticari işletmesini rehnedен taşınmaz malikinin, daha sonra eklentilerini de kapsayacak şekilde taşınmazı üzerinde ipotek kurması halinde, bu ipoteğin kapsamına giren eklentiler bakımından ticari işletme rehni ile ipotek arasında bir çakışma ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla taşınır bir malın hem ticari işletme rehnine hem de ipoteğe konu olması ihtimalinde bu iki rehin hakkı arasındaki öncelik sorununun çözülmesi gerekecektir.

Hemen belirtmek gerekir ki, TİRK. md.10/II hükmüne göre taşınmaz malikinin, önce ticari işletme rehnine konu ettiği ve aynı zamanda taşınmazın eklentisi niteliğinde olan işletme tesisatının, sonradan ipotek kurularak ipoteğin kapsamına sokulabilmesi için ticari işletme rehni hakkı sahibi alacaklının muvafakati gerekir³¹⁵. Kaldı ki, TİRK. md.7'ye göre ticari işletmenin üzerinde faaliyet gösterdiği taşınmaz aynı zamanda işletme sahibine ait ise, ticari işletme rehni taşınmazın tapu sicilindeki sayfasının beyanlar hanesine derhal kaydedilecektir. Dolayısıyla, ticari işletmesini rehnedен taşınmaz maliki ticari işletme rehnini taşınmazın tapu sicilindeki beyanlar hanesine kaydettireceği için, ipotekli alacaklı taşınmazın eklentisi üzerinde daha önceden bir

³¹⁴ Erten, s.44; Haznedar, s.90.

³¹⁵ Gülekli, Yeşim: *İpoteğin Taşınmaz ve Alacak Açısından Kapsamı*, İstanbul 1992, s.29; Helvacı, s.192.

ticari işletme rehni kurulduğunu öğrenmiş olacak ve bu sebeple taşınmazın ticari işletme rehnine konu eklentisi üzerinde, ticari işletme rehni alacaklısının rehin hakkından sonra gelen ikinci derecede bir rehin hakkı kazanacaktır³¹⁶.

Öte yandan malikin, ticari işletmesinin faaliyet gösterdiği taşınmazı üzerinde ipotek kurduktan ve taşınmazın eklentilerini de bu ipoteğin kapsamına dahil ettikten sonra, işletme tesisatını kapsayacak şekilde ticari işletme rehni kuracak olursa, bu durumda ticari işletme rehni alacaklısının, taşınmazın aynı zamanda eklentilerini oluşturan ticari işletme tesisatı üzerindeki rehin hakkı, ipotekli alacaklının rehin hakkından sonra gelecektir³¹⁷. Çünkü lehine ticari işletme rehni kurulan alacaklı, taşınmaz üzerinde, işletme tesisatına giren eklentileri de içine alacak şekilde daha önceden ipotek kurulduğu tapu sicilinin beyanlar hanesini incelemek suretiyle öğrenme imkanına sahiptir.

İpotekli taşınmazın maliki ile bu taşınmazın eklentilerini oluşturan taşınır malların (işletme tesisatının) farklı kişilere ait olması da mümkündür. Aslında bu durumda ipotekli alacaklı ile ticari işletme rehni alacaklısı arasında bir ihtilafın olmaması gerekir çünkü ipotekli alacaklı taşınmaz üzerinde, ticari işletme rehni alacaklısı ise işletme tesisatı üzerinde aynî hakka sahiptir. Ancak işletme tesisatı taşınmazın eklentisi niteliğinde ise, taşınmaza ilişki aynî haklar eklentilerine de şamil olacağından dolayı bu eklentiler üzerinde hakların çakışması söz konusu olabilir.

Eğer işletme sahibi ile ticari işletmenin bulunduğu taşınmazın maliki farklı kişiler ise, bu durumda ticari işletme sahibinin işletme üzerinde kuracağı rehin hakkı, taşınmazın beyanlar hanesine kaydedilemeyeceği için, ipotekli alacaklı taşınmazın eklentileri üzerinde ticari işletme rehni olup olmadığını tapu sicilini inceleyerek öğrenme imkanına sahip olamayacaktır. Bunun sonucunda ipotekli alacaklının iyiniyetli olduğu kabul edilirse, bu iyiniyetin korunup korunmayacağı sorunu ile karşılaşılır.

³¹⁶ **Reisoğlu**, Seza: *Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1977, s.20-21; **Helvacı**, s.193; **Gülekli**, s.29.

³¹⁷ **Helvacı**, s.193; **Gülekli**, s.31-32; **Haznedar**, s.100.

Bu bağlamda TMK. md.862/son hükmü uyarınca üçüncü kişilerin eklentiler üzerindeki hakları saklı kalacağından dolayı ve ayrıca taşınmaz malikinin, kendisine ait olmayan eklenti niteliğindeki ticari işletme tesisatı üzerinde tasarruf yetkisi bulunmadığı göz önüne alınır, taşınmazın eklentisini oluşturan işletme tesisatı ipoteğin kapsamına girmeyecektir³¹⁸. Diğer yandan malik, taşınmazı üzerinde ipotek kurduktan sonra, o taşınmazda faaliyet gösteren ticari işletmenin sahibi, işletmesini ticari işletme rehnine konu ederse, yine TMK. md.862/son gereğince üçüncü kişilerin taşınmazın eklentileri üzerindeki hakları saklı kalacağından dolayı, ipotekli alacaklının, eklenti niteliğindeki işletme tesisatının taşınmaz malikine ait olduğu yönündeki iyiniyeti korunmayıp sözü edilen ticari işletme tesisatı ipoteğin kapsamı dışında kalacaktır³¹⁹.

Ayrıca bu sonucu desteklemek bağlamında, TİRK. md.9/II hükmünde, ticari işletme rehninden haberdar olmaksızın ticari işletmenin sicil bölgesi dışında kalan unsurları üzerinde mülkiyet ya da sınırlı aynî hak iktisap eden iyiniyetli üçüncü kişilerin haklarının saklı kalacağı belirtilmiştir. Bunun karşıt kavramından yola çıkıldığında ise, işletme konusu taşınır malların ticari işletmenin sicil bölgesi içinde kalan münferit unsurları üzerinde aynî hak iktisap eden iyiniyetli üçüncü kişilerin iyiniyetinin korunmayacağı anlaşılmaktadır. Yani başka bir anlatımla, TMK. md.988’de düzenlenen iyiniyetli üçüncü kişinin emin sıfatıyla zilyetten iktisap edeceği hakların korunmasına yönelik kurala bir istisna getirilmiş olup, bu durumda örneğin ticari işletmenin sicil

³¹⁸ **Helvacı**, s.194-195; **Gülekli**, s.31; aksi yöndeki görüşe göre ise, ipotekli alacaklı, eklenti niteliğindeki işletme tesisatının üçüncü bir kişiye ait olduğunu ve bu işletme tesisatı üzerinde daha önce ticari işletme rehni kurulduğunu bilmiyor ve bilmesi de gerekmiyorsa, onun iyiniyeti korunmalı ve ipoteğin, taşınmazın eklentisi niteliğindeki işletme tesisatını da kapsamına aldığı kabul edilmelidir, bkz. **Reisoğlu** - Ticari İşletme Rehni, s.28.

³¹⁹ Aksi yöndeki görüşe göre ise bu ihtimalde, ticari işletme rehni alacaklısının iyiniyeti sorgulanmalı ve taşınmaz üzerinde, taşınmazın eklentisi niteliğindeki ticari işletme tesisatını da kapsayacak şekilde ipotek kurulduğundan haberdar olup olmadığı araştırılmalıdır. Eğer ticari işletme rehni sahibi alacaklının, taşınmazın eklentilerini de kapsayan bir ipoteğin varlığından haberdar olmadığı anlaşılırsa işletme tesisatı üzerinde birinci derecede rehin hakkı elde ettiği kabul görmelidir, bkz. **Reisoğlu** - Ticari İşletme Rehni, s.28.

bölgesi içindeki malları üzerinde ipotekli alacaklının, ancak ticari işletme rehninden sonra gelen bir rehin hakkına sahip olacağını söylemek de mümkündür³²⁰.

III. Gemi İpoteki

1. 6762 Sayılı (meri) Türk Ticaret Kanunu'ndaki Durum

a. Genel Olarak

i. Sicile Kayıtlı Olmayan Gemiler Hakkında

Halihazırda yürürlükte olan 6762 sayılı TTK.nun 867 nci maddesine göre, gemi siciline kayıtlı olmayan gemilere ilişkin sınırlı aynî haklarda, Türk Medeni Kanunu'nun taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanır. Buna göre, gemi siciline tescil edilmemiş gemiler TMK. bağlamında taşınır sayıldıkları için, bunlarla ilgili mülkiyet ve sair aynî haklarda taşınırlara ilişkin hükümlere göre hareket edilecektir. Bir başka anlatımla, gemi siciline kayıtlı olmayan gemiler üzerindeki gerek akdî gerekse kanuni rehin hakları, TMK.nun taşınırlara ilişkin hükümlerine göre belirlendiği için, akdî rehinlerde taşınır rehnine ilişkin TMK.nun 939 vd. maddelerine, kanuni rehinlerde ise hapis hakkına ilişkin 950 vd. maddelerine bakılır³²¹. Dolayısıyla, sicile kayıtlı olmayan gemiler üzerinde birden çok akdî rehin söz konusu olduğu hallerde, taşınır rehininin sırasına ilişkin kurallar geçerli olurken kanuni rehin haklarının sırası bağlamında, TMK. md.950 vd. hükümlerinde öngörülen hapis hakkının sırasına dair kurallar işlerlik kazanır³²².

³²⁰ **Erten**, s.51-52; nitekim Yargıtay da aynı şekilde düşünmektedir: "...Ticari İşletme Rehni Kanununun 9/2 ve 10/2 maddeleri iyiniyetli olarak mülkiyet veya diğer bir sınırlı aynî hakkın iktisabını düzenleyen MK.nun 901.(şimdiki 988.)maddesine bir istisna getirmektedir. Bu durumda ipotekli alacaklı ticari işletme rehnine konu mallar üzerinde ancak ticari işletme rehninden sonra gelen bir rehin hakkı iktisap edeceğinden...", bkz. 19. HD., 25.10.2001 T., 4132/6811 (**Oskay/Koçak/ Deynekli/Doğan** - C.4, s.4993-4994; **Bilgen** - Sıra Cetveli, s.479-480); bu konuda ayrıca bkz. **Haznedar**, s.101-102.

³²¹ **Kalpsüz** - Kitap, s.s.5.

³²² **Can**, s.145.

ii. Sicile Kayıtlı Gemiler Hakkında

Aslında gemi taşınır bir mal olduğuna göre, gemilerin rehni ile ilgili olarak özel hükümler sevk edilmediği sürece Türk Medeni Kanunu'nun taşınırlar için öngördüğü hükümlere göre hareket edilmesi gerektiği düşünülebilir. Bu durumda gemilerin, Türk Medeni Kanunu bağlamında taşınır olarak kabul edilmesi ve dolayısıyla taşınırların rehnine ilişkin hükümlere başvurularak rehn edilmesi gerekirdi. Ancak taşınır rehninin, gemi üzerinde kural olarak teslim suretiyle kurulduğu göz önünde tutulacak olursa, geminin fiziki yapısı ve karakteristik özellikleriyle kullanım amaçları çerçevesinde, borçlu ve alacaklı tarafların nezdinde birtakım sorunların doğma olasılığı ortaya çıkacaktır. Yani, teslim şartlı rehne ilişkin TMK.nda bulunan hükümlerin sicile kayıtlı gemiler hakkında da uygulanması halinde, gemi bir taşınır gibi rehin alacaklısına teslim edileceği için, geminin yapısal ve amaçsal özellikleri sebebiyle, pratikte, teslimden kaynaklanan birtakım sorunlarla karşılaşılması kuvvetle muhtemeldir. İşte bu hususta ortaya çıkması muhtemel sorun ve sakıncaları önlemek adına Kanunkoyucu, sicile kayıtlı gemilerin teslim mecburiyeti olmaksızın, sadece gemi siciline rehin kaydı düşülmek suretiyle rehn edilmesine cevaz vermektedir. İşte bu şekilde sicile kayıtlı gemiler üzerinde tesis edilen rehne gemi ipoteği adı verilmektedir³²³.

Şu durumda gemi ipoteği sicile kayıtlı bir gemi üzerinde, bir alacağı teminat altına almak maksadıyla kurulan ve alacaklıya gemiyi sattırıp bedelinden alacağını öncelikle tahsil etme yetkisi veren sınırlı bir aynî haktır (TTK. md.875). Gemi ipoteğinin kurulması için, geminin maliki ile alacaklının aralarında anlaşması, ipoteğin gemi siciline tescil edilmesi gerekir (TTK. md.876/I). Zira gemi siciline tescil, ipoteğin doğması için şart olup, kurucu niteliktedir³²⁴.

³²³ **Çağa**, Tahir/**Kender**, Rayegân: *Deniz Ticareti Hukuku I, Giriş, Gemi, Donatan ve Kaptan*, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, İstanbul 2010, s.114; **Akıncı**, Sami: *Türk Hukukunda Gemi İpoteği*, Ankara 1958, s.142-143, s.5; **Yaman**, Latife: *Türk Hukukunda Gemi İpoteği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986, s.2.

³²⁴ **Kender/Çetingil**, s.62-63; **Kalpsüz** - Kitap, s.69; **Akıncı**, s.58 ve s.63.

b. İpoteğin Konusu ve Kapsamı

Gemi ipoteğinin kapsamına nelerin girdiği hususu, esas itibarıyla 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 900 ila 908 inci maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre gemi ipoteğinin kapsamı hakkında Türk Medeni Kanunu'nun 862 nci (eski 777 nci) ve 863 üncü (eski 778 inci) madde hükümleri uygulanmak suretiyle, “gemi, gemi payı, geminin bütünleyici parça ve eklentileri, navlun ve kiralari, sigorta tazminatı ve TTK. md.990'a göre zorunluluk halinde geminin satılması sonucu elde edilen satış bedeli” ipoteğin kapsamına girmektedir³²⁵. Gemi ipoteğinin sağladığı teminattan yararlanacak olan alacak kalemleri ise anapara, akdî faiz, temerrüt faizi, cezai şart tazminatı, ihbar ve takip masrafları, sigorta primleri ve sigortacıya yapılan sair ödemeler (karş.TMK. md.876), alacaklı tarafından ipotekli geminin muhafazası için yapılan masraflarla diğer fer'i alacaklardan oluşmaktadır³²⁶.

c. Gemi İpoteğinde Sıra

Sicile kayıtlı bir gemi üzerinde birden fazla ipotek kurulmuş olabilir. İpotekli geminin cebri icra yoluyla satılması durumunda, satış bedeli ipotekli alacaklıların tamamını tatmin etmeye yetmezse, bu ipotekli alacakların hangi sıraya göre ödeneceği meselesiyle karşı karşıya kalınır. Bu meselenin çözümü hakkında ise 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, ipoteklerin sırasına ilişkin olarak Türk Medeni Kanunu'nun taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerine göre hareket edileceği öngörülmüştür. Zira TTK. md.894'te “*gemi üzerindeki ipoteklerin dereceleri Medeni Kanunun gayrimenkul rehini hakkındaki hükümlerine göre tayin olunur.*” denilmek suretiyle taşınmaz rehnine ilişkin TMK.nun 870 ila 872 nci madde hükümlerine açık atıf yapılmış durumdadır. Dolayısıyla sicile kayıtlı bir gemi üzerindeki birden fazla ipoteğin sırası bağlamında TMK.ndaki sabit dereceler sisteminin benimsendiği söylenebilecektir³²⁷. Bu itibarla

³²⁵ Çağa/Kender - C.I, s.117-120; Kender/Çetingil, s.63-64; Kalpsüz - Kitap, s.87 vd.

³²⁶ Kalpsüz - Kitap, s.125-130; Yaman, s.22 vd.; Can, s.162 vd.

³²⁷ Çağa/Kender - C.I, s.121; Akıncı, s.146.

TMK.da ipoteğin derecesi üzerinde kabul edilen esaslar gemi ipoteği bakımından da işlerlik kazanacaktır.

O halde sicile kayıtlı bir gemi üzerindeki birden fazla ipoteğin sırasının tespitinde, bu ipoteklerin dereceleri esas alınır. Bu bağlamda gemi üzerinde kurulan ipoteklerden her birinin bir derecesi olup, bu derece rehin konusu gemi üzerinde birden fazla ipoteğin varlığı halinde ipotekli alacaklıların, satış bedelinden hangi sırada ve ne ölçüde tatmin edileceklerini gösterir³²⁸. Bir başka deyişle, gemi ipotekleri arasındaki sıra ilişkisini, ipoteklerin kurulma tarihleri değil, hangi derecede kuruldukları belirler.

Türk hukukunda taşınmazların rehni bağlamında sabit dereceler sistemi benimsenmiştir. Bu sisteme göre ipotek dereceleri birbirlerinden bağımsız olup, ön sıradaki derecede tescil edilen bir ipotek, daha sonraki sıralarda bulunan bir derecedeki ipotekten sıra bakımından önce gelir. Bir başka ifadeyle, sonraki derecelerde kurulan ipotek hakları, kendilerinden önceki ipoteklerin sağladığı teminatı ihlal edemezler³²⁹. Ayrıca birinci derecedeki alacaklı alacağını tamamen almadan, ikinci derecedeki ipotekli alacaklıya ödeme yapılmaz. Keza önceki sırada yer alan derecedeki ipoteğin herhangi bir sebeple sicilden terkin edilmesi halinde, sonraki derecelerde bulunan ipotekli alacaklılar, boşalan dereceye ilerleyemezler ve derecelerini değiştiremezler³³⁰; aksine gemi maliki, boşalan ipotek derecesi üzerinde yeni bir ipotek kurma hakkına sahiptir. Bu bağlamda gemi maliki, aynı derece içinde birden fazla ipotek kurabileceği gibi aynı derecede yer alan ipotekler arasında bir sıra düzeni dahi tayin edebilir.

Sabit dereceler sisteminin bu gibi özellikleriyle hüküm ve sonuçları hakkındaki ayrıntılı bilgilere taşınmaz rehnine ilişkin bölümde yer verileceğinden dolayı, bu hususta ileride yapacağımız açıklamalara yollama yapmakla yetiniyoruz.

³²⁸ **Kalpsüz** - Kitap, s.132; **Yaman**, s.18-19.

³²⁹ **Akıncı**, s.147.

³³⁰ İpoteğin derecelerinin sonradan değiştirilebilmesi için dereceleri değişen ipotekli alacaklılar ile gemi maliki, imzaları noterce onaylanmış bir sözleşme yapmak ve durumu gemi siciline tescil ettirmek zorunda olup, ayrıca değişim sebebiyle derecesi düşen ipotek üzerinde hak sahibi kimseler varsa bunların da muvafakatinin alınması gerekir (TTK. md.895/I).

2. 6102 Sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'ndaki Durum

a. Genel Olarak

Gemi alacaklısı hakkına ilişkin önceki bölümde de değindiğimiz gibi, 6102 sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'nun deniz ticareti kitabında öngörülen yeni sisteme göre, üzerinde birden çok alacaklının hak iddia ettiği bir gemi cebrî icra yoluyla satıldığında ve satış bedeli bütün alacaklıların alacağını karşılamaya yetmediği takdirde, alacaklıların sırasını TTK.daki özel hükümler çerçevesinde tespit eden bir sıra cetveli düzenlenmek gerekecektir. Zira İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde değişiklik öngören ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6103 sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 42 nci maddesinin 2 nci fıkrasının (j) bendine göre, gemilerin paraya çevrilmesi halinde yapılacak olan sıra cetvelleri artık İİK.na göre değil, bayrağına ve sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemiler için 6102 sayılı TTK.nun 1389 ilâ 1397 nci madde hükümlerine göre düzenlenecektir³³¹.

Bu sebeple 01.07.2012 tarihinden sonra gemilerin cebrî icra yoluyla satışı sonrasında birden çok gemi ipoteğine sahip alacaklının olduğu hallerde düzenlenecek olan sıra cetvelinin içeriği, özel olarak düzenlenen TTK. md.1389-1397 hükümleri dairesinde belirlenecektir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, akdî ve kanuni gemi ipoteklerinin kendi aralarındaki sıra düzeninde bir değişiklik söz konusu olmayıp, bu hususta 6102 sayılı (yeni) TTK.nun 1017 nci maddesine göre gemi üzerindeki ipoteklerin dereceleri, önceden olduğu gibi 01.12.2012 tarihinden sonra dahi Türk Medeni Kanunu'nun taşınmaz rehni hakkındaki hükümlerine göre belirlenecektir. Dolayısıyla aynı gemi üzerinde kurulmuş bulunan birden çok akdî ve kanuni ipoteklerin kendi aralarındaki sıra ilişkisi bağlamında bir değişiklikten söz edilemeyip, sadece gemilerin cebrî icra yoluyla satışından elde edilen satış bedelinin, paraya çevrilen gemi üzerinde gemi alacağı, tersaneci alacağı, vergi alacağı vb. alacağı bulunan bütün

³³¹ **Atamer**, s.407-408.

alacaklılar arasında hangi sıra izlenmek suretiyle paylaşılacağı hususu özel olarak ayrıca hüküm altına alınmıştır.

b. İpoteğin Konusu ve Kapsamı

İpoteğin kapsamına nelerin girdiği hususu esas itibariyle, 6102 sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'nun 1020 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre gemi ipoteğinin kapsamı hakkında Türk Medeni Kanunu'nun 862 ve 863 üncü madde hükümleri uygulanmak suretiyle, “gemi, gemi payı, geminin bütünleyici parça³³² ve eklentileri³³³, kira bedelleri, sigorta tazminatı, kamulaştırma bedeli ve geminin ziyai veya hasarından dolayı gemi malikinin üçüncü kişilere karşı sahip olduğu tazminat istemleri” ipoteğin kapsamına dahildir.

Gemi ipoteğinin sağladığı teminattan yararlanacak olan alacak kalemleri ise anapara, akdî faiz, temerrüt faizi, cezai şart tazminatı, ihbar ve takip masrafları, sigorta primleri ve sigortacıya yapılan sair ödemeler (karş.TMK. md.876), alacaklı tarafından ipotekli geminin muhafazası için yapılan masraflarla diğer fer'i alacaklardan oluşmaktadır (TTK. md.1018 vd.).

c. İpotekli Alacakların Gemi Üzerindeki Diğer Alacaklarla Birlikte Tâbi Olduğu Sıra Düzeni

6102 sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu'nun 1380 ve 1381 inci maddelerine göre gemi alacaklılarıyla gemi üzerinde hapis hakkıyla temin edilmiş alacağı bulunan alacaklılar ve akdî veya kanuni gemi ipoteği alacaklıları, gemi hakkında rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapabilirler. Dolayısıyla bir gemi üzerinde birden çok alacaklının hak iddia ettiği hallerde, gemi bedeli bütün alacaklıları tatmin etmeye yetmediği takdirde, geminin cebri icra yoluyla paraya çevrilmesinden sonra

³³² Daha öncesinde gemiye alacaklı lehine el konulmamış olması durumunda, gemiden geçici bir amaç için olmamak şartıyla ayrılıp uzaklaştırılan bütünleyici parçalar, ipoteğin kapsamına dahil olmazlar (TTK. md.1020/ III).

³³³ Normal bir işletmenin gereği olarak çıkarılan veya alacaklı lehine el konulmadan önce devredilerek gemiden uzaklaştırılan eklentiler, ipoteğin kapsamına dahil olmazlar (TTK. md.1020/II).

düzenlenecek olan sıra cetveli kapsamında alacaklılar için sekiz sıra öngörülmüştür. Nitekim TTK. md.1389/I'e göre de, Türk veya yabancı bayraklı bir geminin cebrî icra yoluyla satılması durumunda, satış tutarı bütün alacaklıların alacağını ödemeye yetmezse, icra dairesi, alacaklıların bir sıra cetvelini yapar ve alacaklar bu cetvele TTK. md.1390-1397 hükümlerinde belirtilen sıra ile kaydedilir.

Deniz ticareti hukuku ve cebrî icra hukukunun özellikleri dikkate alınmak suretiyle öngörülen sıra cetvelindeki alacakların sıraları şu şekilde zuhur etmektedir:

Birinci Sıra : Geminin (ihtiyati veya icrai) haczinden itibaren paraların paylaştırıl-masına kadar geçen süre içinde doğan “cebrî icra giderleri” bağlamında, geminin hacizde geçirdiği süre boyunca doğan gemi adamı alacakları, geminin bakımı ve korunmasıyla gemi adamlarının geçimlerinden, geminin satışından ve satış bedelinin paylaştırılmasından doğan giderler ve bu kapsamda yapılan bilumum harcamalar, sıra cetvelinin birinci sırasında işlem görürler (TTK. md.1390).

İkinci Sıra : Cebrî icrada satılan gemi, daha önce karaya oturmuş veya batmış durumda iken, seyrüsefer emniyeti ya da deniz çevresinin korunması amacıyla kamu kurum-larınca kaldırılmışsa, bu kaldırmadan doğan “enkaz kaldırma masrafları”, sıra cetvelinin ikinci sırasında işlem görürler (TTK. md.1391).

Üçüncü Sıra : Gemi alacaklısı hakkı veren alacaklar³³⁴ (gemi alacakları) sıra cetveli-nin üçüncü sırasında işlem görürler (TTK. md.1392).

Dördüncü Sıra: Cebrî icra yoluyla satışı sırasında bir tersanenin zilyetliğinde bulunan gemi üzerinde, tersane sahibinin, TTK. md.1013 uyarınca kanuni ipotekle veya TMK. md.950 uyarınca hapis hakkıyla teminat altına alınmış olan tersaneci alacakları, sıra cetvelinin dördüncü sırasında işlem görürler (TTK. md.1393).

³³⁴ Az sonra da değineceğimiz üzere, gemi alacaklısı hakkı veren alacaklar arasında sayılan müşterek avarya gemi payı alacakları, sıra cetvelinin altıncı sırasına girerler.

Beşinci Sıra : Cebri icraya konu edilen gemiye ilişkin gümrük resmi, liman vergisi gibi gemiden alınacak olan kamu alacakları sıra cetvelinin beşinci sırasında işlem görürler³³⁵ (TTK. md.1394).

Altıncı Sıra : Gemi üzerinde akdi veya kanuni bir rehin hakkıyla teminat altına alınmış olup da, ilk beş sıradan birine girmeyen bütün rehinli alacaklar (müşterek avarya gemi payı alacakları dahil) sıra cetvelinin altıncı sırasında işlem görürler (TTK. md.1395).

Yedinci Sıra : Sıra cetvelinin ilk altı sırasından birine girmeyen ve TTK. md.1352’de öngörülen “deniz alacakları³³⁶”, sıra cetvelinin yedinci sırasında işlem görürler (TTK. md. 1396).

³³⁵ “Maddede, 2004 sayılı Kanununun 206’ncı maddesinin birinci fıkrasındaki ifadenin tekrar edildiği anlaşılabilir. Ancak, burada artık Tasarının 1389’uncu maddesindeki genel ilkeye uygun olarak somut bir gemi üzerindeki alacaklar için sıra cetveli hazırlandığından, yalnızca takip konusu gemiye ilişkin gemi resmi ve diğer vergi-lerin bu sıraya kabul edilmesi gerekmektedir. Hüküm bu amaca uygun olarak yeniden kaleme alınmıştır” (Adalet Komisyonu gerekçesinden).

³³⁶ “Deniz alacağı”; aşağıda sayılan hususların birinden veya birkaçından doğan istem anlamına gelir:

- a) Geminin işletilmesinin sebep olduğu ziya veya hasar.
- b) Geminin işletilmesi ile doğrudan doğruya ilgili olarak karada veya suda meydana gelen can kaybı veya diğer bedensel zararlar.
- c) Kurtarma faaliyeti veya her türlü kurtarma sözleşmesi, çevre zararı tehdidi oluşturan bir gemi veya gemideki eşya ile ilgili kurtarma faaliyeti için ödenecek özel tazminat.
- d) Çevreye, kıyı şeridine veya bunlara ilişkin menfaatlere gemi ile verilen zarar ya da zarar verme tehdidi; bu zararı önlemek, sınırlandırmak veya ortadan kaldırmak için alınan önlemler; bu zarar karşılığı ödenecek tazminat; çevrenin eski duruma getirilmesi için fiilen alınan veya alınacak olan makul önlemlerin giderleri; bu zarar ile bağlantılı olarak üçüncü kişilerin uğradığı veya uğrayabileceği kayıplar ve bu bentte belirtilenlere benzer nitelikteki zararlar, giderler veya kayıplar.
- e) Geminin içinde bulunan veya bulunmuş olan şeyler de dâhil olmak üzere, batmış, enkaz hâline gelmiş, karaya oturmuş veya terk edilmiş olan bir geminin yüzdürülmesi, kaldırılması, çıkartılması, yok edilmesi veya zararsız hâle getirilmesi için yapılan giderler ve harcamalar ile terk edilmiş bir geminin korunması ve gemi adamlarının işesi ile ilgili giderler ve harcamalar.
- f) Bir charter parti düzenlenmiş olup olmadığına bakılmaksızın, geminin kullanılması veya kiralanması amacıyla yapılmış her türlü sözleşme.
- g) Bir charter parti düzenlenmiş olup olmadığına bakılmaksızın, gemide eşya veya yolcu taşınması amacıyla yapılmış her türlü sözleşme.
- h) Gemide taşınan, bagaj dâhil, eşyaya gelen veya bu eşyaya ilişkin ziya veya hasar.
- i) Müşterek avarya.
- j) Römorkaj.
- k) Kılavuzluk.
- l) Geminin işletilmesi, yönetimi, korunması veya bakımı için sağlanan eşya, malzeme, kumanya, yakıt, konteynerler dâhil teçhizat ve bu amaçlarla verilen hizmetler.

Sekizinci Sıra : Gemi üzerinde doğan ve fakat sıra cetvelinin ilk yedi sırasına girmeyip İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenen diğer bütün alacaklar, geminin cebri satışından elde edilen bedelin paylaşılmasında göz önüne alınacak olan sıra cetvelinin sekizinci (ve son) sırasında işlem görürler (TTK. md.1397).

IV. Hak ve Alacakların Rehni

1. Genel Olarak

Alacak rehni, kural olarak bir kimsenin başka bir kimseden olan alacağını, kendisinin yahut üçüncü bir kişinin borcu için rehnetmesini ifade etmekte olup, TMK.nun 954 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu bağlamda TMK.nun 954 üncü maddesine göre başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir ve aksine bir hüküm bulunmadığı sürece, devri kabil alacakların ve diğer hakların rehni hakkında da teslim bağı rehni hükümleri uygulanır³³⁷. O halde, TMK. md.954/I hükmü, hakların rehnini üst kavram, alacakların rehnini ise alt kavram olarak

-
- m) Geminin yapımı, yeniden yapımı, onarımı, donatılması ya da geminin niteliğinde değişiklik yapılması.
n) Liman, kanal, dok, iskele ve rıhtım, diğer su yolları ile karantina için ödenecek resimlerle diğer paralar.
o) Ülkelerine getirilme giderlerini ve onlar adına ödenmesi gereken sosyal sigorta katılma paylarını da içerek, gemi adamlarına, gemide çalışmaları dolayısıyla ödenecek ücretlerle, onlara ödenmesi gereken diğer tutarlara ilişkin istemler.
p) Gemi için alınmış krediler dâhil olmak üzere, geminin veya malikinin adına yapılmış harcamalar.
r) Geminin maliki tarafından veya onun hesabına ödenecek, karşılıklı sigorta aidatları da dâhil sigorta primleri.
s) Geminin maliki tarafından veya onun hesabına gemiye ilişkin olarak ödenecek her türlü komisyon, brokaj veya acente ücretleri.
t) Geminin mülkiyeti veya zilyetliğine ilişkin her türlü uyumsuzluk.
u) Geminin ortak malikleri arasında çıkan, geminin işletilmesine ya da gemiden sağlanan hasılatla ilişkin her türlü uyumsuzluk.
v) Gemi rehni, gemi ipoteği veya gemi üzerinde aynı nitelikteki aynı bir yükümlülük.
y) Geminin satışına ilişkin bir sözleşmeden kaynaklanan her türlü uyumsuzluk
- ³³⁷ **Sirmen**, Lale: *Alacak Rehni*, Ankara 1990, s.3; **Çakırca**, Seda İrem: *Adi Alacakların Rehni*, İstanbul 2006, s.5; **Seçer**, Öz: “*Alacak Rehnine Hakim Olan İlkeler*” (Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S.73-74, Eylül-Ekim 2010, s.120-140), s.121.

düzenlemiş ve hakların rehnine ilişkin öngörülen düzenlemelerin birçoğunun konusu, alacak rehnini de kapsamına almıştır³³⁸.

TMK. md.954/II'ye göre, aksine bir hüküm bulunmadıkça, hak ve alacakların rehni hakkında teslimine bağlı rehin hükümleri (TMK. md.939-949) uygulanır. Alacak rehnine uygulanabilen teslimine bağlı taşınır rehnine ilişkin düzenlemeler arasında, rehni sırasını düzenleyen TMK. md.948 hükmüne de yer verilmesinden dolayı, hak ve alacaklar üzerindeki rehin haklarının sırasının belirlenmesinde teslimine bağlı taşınır rehni bağlamında öngörülen kurala göre hareket edilmesi gerektiği söylenebilir.

2. Hak ve Alacakların Rehninde Sıra

Öncelikle belirtmek gerekir ki, rehlinli bir hak ya da alacak üzerinde daha sonra bir rehni kurulabilmesi için, alacağı rehnedeki kişinin yahut sonra gelen rehni alacaklısının, önce gelen rehni alacaklısına bu husus hakkında yazılı olarak bilgi vermesi gerekmektedir (TMK. md. 958/I). Böylece bir hak ya da alacak üzerinde birden fazla rehni kurulmuş olur ki, bu durumda aynı hak üzerinde rehni alacaklısı konumunda olan kişiler arasında bir sıra ilişkisi ortaya çıkar.

O halde, aynı hak ya da alacak üzerinde birden fazla rehni kurulmuş olması durumunda, rehni konusu hak ya da alacağın paraya çevrilmesiyle elde edilen satış bedeli, rehni alacaklılarının hepsini tamamen tatmin etmeye yetmediği takdirde, “daha önce kurulan rehni hakkı daha sonra kurulanın önünde gelir” ilkesi gereğince (TMK. md.948/II), rehni hakkı sahipleri arasında rehni kuruluş tarihine göre yapılan sıralamaya göre paylaşılır³³⁹. Bir başka anlatımla, hak ve alacakların rehni bakımından teslimine bağlı taşınır rehnine ilişkin hükümlere yapılan atıf (TMK. md.954/II) doğrultusunda, TMK. md.948/II'ye göre öngörülen ve “zamanda öncelik” ilkesi olarak anılan bu kural gereğince aynı hak ya da alacak üzerinde kurulan rehni haklarının sırası da bunların kuruluş tarihlerine göre belirlenir. Bunun birlikte TMK.

³³⁸ Köprülü/Kaneti - Kitap, s.535; Sirmen, s.3.

³³⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.815; Deynekli/Kısa, s.691-692; Sirmen, s.25; Çakırca, s.58; Seçer, s.138.

md.948/II emredici bir hüküm olmadığı için, rehin alan ile rehin veren kimseler aralarında yapacakları rehin sözleşmesi ile başka bir sıra düzeni belirleyebilirler. Örneğin sıra itibariyle önde gelen rehin hakkı sahibi, rehin veren ile anlaşarak gerilemeyi ya da kendi önünde yer alacak yeni bir rehnin kurulmasını kabul edebilir³⁴⁰.

Bu arada aynı tarihte kurulan rehin hakları aynı sırayı işgal etmekle birlikte, ilerde doğacak yahut doğması muhtemel alacakların sırası alacağın doğduğu tarihe göre değil ve fakat rehin hakkının kurulduğu tarihe göre tespit edilir³⁴¹. Ancak taşınır rehninde tarihte öncelik esası geçerli olduğundan ve bir sıra boşaldığında sıralar arasında boşluk bulunması kabul edilmediğinden dolayı, ortaya çıkan boşluğa sonra gelen rehin hakkı sahipleri ilerleyecektir³⁴².

V. Hapis Hakkı

1. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu'nun 950 nci maddesine göre "*alacaklı, borçluya ait olup onun rızasıyla zilyedi bulunduğu taşınırı veya kıymetli evrakı, borcun muaccel olması ve niteliği itibarıyla bu eşyanın alacak ile bağlantısı bulunması halinde, borç ödeninceye kadar hapsedebilir.*" Dolayısıyla madde metninden yola çıkılarak hapis hakkı, kanuni şartların gerçekleşmesi halinde, alacaklıya zilyetliğinde bulunan ve geri verilmesi gerekli olan borçluya ait taşınır mallar veya kıymetli evrakı geri vermeyerek alacağının teminatı olarak alıkoyma ve paraya çevirme yetkisi veren bir aynî hak³⁴³. Ayrıca Yargıtay'a göre ise hapis hakkı, borçlunun taşınır mallarına ya da kıymetli

³⁴⁰ Sirmen, s.108.

³⁴¹ Sirmen, s.107-108; Çakırca, s.58.

³⁴² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.816; Köprülü/Kaneti - Kitap, s.474; Sirmen, s.108; Çakırca, s.58.

³⁴³ Akipek/Akıntürk, s.857; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.830; hapis hakkı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Cansel, Erol: *Türk Hususî Hukukunda Hapis Hakkı*, Ankara 1961, s.19 vd., s.37 vd.; Çetiner, Bilgehan: *Hapis Hakkı*, İstanbul 2010, s.26 vd.

evrakına rızasıyla zilyet bulunan ve ilke olarak geri vermekle yükümlü olan alacaklıya bunları geri vermekten kaçınma ve paraya çevirme yetkisi veren bir haktır³⁴⁴.

Hapis hakkının aynî niteliğinden yola çıkılırsa, alacaklı, üzerinde hapis hakkını kullandığı eşyanın İİK.md.145 vd. hükümlerine göre paraya çevrilmesini sağlayabilir ve bu şekilde alacağını tahsil edebilir. Yani hapis hakkının konusunu oluşturan taşınır mal ya da kıymetli evrak, taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla satılarak alacaklının alacağı karşılanabilir. Ancak hapis hakkının konusu olan mal üzerinde bir başka rehin hakkı yahut sınırlı aynî hak söz konusu ise, bu durumda karşı karşıya gelen aynî haklar arasında ne gibi bir sıralama yapılacağı hususu ortaya çıkar.

2. Hapis Hakkının Sırası

Öncelikle belirtmek gerekir ki, bir tür aynî hak olması nedeniyle hapis hakkı dahi, İİK. md.206/I hükmüne göre rehin haklarının sahip olduğu rüçhaniyetten yararlanacaktır. Yani tıpkı rehinli alacaklılar gibi hapis hakkını haiz alacaklılar da, hapis hakkına konu eşya üzerinde rüçhan hakkını haiz olup, onun satış bedelinden diğer adi alacaklılara göre öncelikle istifade edecektir. Bundan dolayı diğer adi alacaklılar, ancak hapis hakkı sahibinin alacağı ödendikten sonra alacaklarını tahsil edebilirler³⁴⁵.

Öte yandan hapis hakkıyla birlikte, hakkın konusunu oluşturan eşya ayrıca rehne konu edilmişse, bu durumda bunlar arasındaki sıra ilişkisinin tespitinde TMK. md.948 hükmüne göre hareket edilecektir. Dolayısıyla rehinlere karşı hapis hakkının sırasının tespitinde esas alınacak kriter, hapis hakkının doğduğu tarih olup, birden çok hapis hakkının kendi aralarındaki sıra ilişkisinin belirlenmesinde göz önünde tutulacak tarih ise hakkın doğduğu andır³⁴⁶. Yani örneğin hapis hakkına konu eşya üzerinde daha önceki tarihte kurulmuş bir taşınır rehni varsa, bu rehin hakkı hapis hakkından önce gelecektir.

³⁴⁴ 19. HD., 12.12.2002 T., E.2002/3915, K.2002/7770 (**Bilgen** - İflâsın Ertenmesi, s.545-546).

³⁴⁵ **Çetiner**, s.139, dn.364.

³⁴⁶ **Deynekli/Kısa**, s.672.

Ayrıca borçlunun iflâsı halinde hapis hakkı sahibi alacaklı ister rüçhan hakkı saklı kalmak kaydıyla hapsedilmiş olduğu eşyayı iflâs masasına bırakabilir isterse iflâstan sonra da masaya karşı rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibine devam edebilir ve hapis hakkına konu eşyanın satılarak paraya çevrilmesini ve alacağının ödenmesini sağlayabilir (İİK. md.185/I).

VI. Diğer Teslimsiz Taşınır Rehni Türleri

Motorlu taşıtlar, borç ilişkisinin tarafları arasında yapılan bir rehin sözleşmesiyle birlikte trafik siciline yapılacak tescil sonucunda kurulan taşınır rehni ile alacaklının alacağına güvence olarak rehne konu edilebilirler. Taşınır rehninin kurulması bağlamında motorlu taşıtların teslim şartından ayrık tutulmasının sebebi ise, trafik siciline kayıtlı motorlu araçların rehni nedeniyle ortaya çıkan sorunları bir ölçüde gidererek teslim şartına tâbi olmaksızın trafik siciline rehin şerhi düşülmek suretiyle de motorlu taşıtlar üzerinde rehin tesis edilebilmesinin yolunu açmaktır³⁴⁷.

Bir motorlu taşıt üzerinde birden fazla taşınır rehni kurulmuş olması halinde, rehin hakkına sahip alacaklıların sırası rehinlerin kuruluş tarihlerine göre belirlenir (TMK. md.948/2). Bu noktada birden fazla kurulan rehinden anlaşılması gereken, tarih sırasına göre önceden kurulan rehinlerle sonradan kurulan rehinlerden ibaret olup, rehinli alacaklılar arasındaki sıranın önemi de birden fazla alacaklının alacağının rehne konu motorlu taşıttan tamamen karşılanamaması halinde ortaya çıkar ve tarih sırasına göre rehinli alacaklıların sırası da bu şekilde tayin edilir³⁴⁸.

Öte yandan 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 39 uncu maddesine göre, madenlerden çıkarılan cevherler, arama ve işletme ruhsat sahibinin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne yazılı başvurusuyla bildirilmiş olan şahıslara teslim edilmeksizin, maden siciline tescil edilmek suretiyle rehnedilebilir. Bunun yanı sıra sözü edilen Kanun'un 40 ıncı maddesinin 2 nci fıkrasında, işletme

³⁴⁷ **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.194; **Deynekli** - Değişiklikler, s.506.

³⁴⁸ **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.195; **Deynekli** - Değişiklikler, s.506.

hakkı ile bir bütün teşkil eden ve madenin işletilmesinde gerekli olan kuyular, ocaklar, galeriler ile makineler, binalar, yer altında ve yer üstünde kullanılan her türlü tesis, vasıta, alet ve malzemenin tamamı veya çıkarılmış cevherlerle bu cevherlerin bakiyeleri üzerinde üçüncü kişilerin sahip olduğu rehin hakları saklı tutulmuştur. Dolayısıyla madenden çıkarılan cevherlerle birlikte maden işletmesi üzerinde de rehin hakkı kurulması mümkün olup, rehin hakkı sahibi alacaklıların, rehne konu mallar üzerindeki rüçhan hakları gereğince önceliği söz konusudur.

Ayrıca teslim şartı aranmaksızın kurulabilen taşınır rehni türü olarak hayvan rehninin düzenlendiği TMK. md.940/I hükmüne göre *“yetkili makamlar tarafından izin verilen kuruluşlar ile kooperatiflerin alacaklarının güvence altına alınması için, zilyetlik devredilmeden de, icra dairesinde tutulacak özel sicile yazılmak suretiyle hayvanlar üzerinde rehin kurulabilir.”* Keza teslimsiz hayvan üzerinde rehin tesisinin tâbi olduğu hükümlerin düzenlendiği Hayvan Rehni Tüzüğü³⁴⁹nün 9 uncu maddesine göre hayvan rehni, rehnedilen hayvanın mutad olarak bulunduğu yerdeki icra müdürlüğü tarafından tutulan sicile kaydedilmek suretiyle kurulur. Dolayısıyla hayvan üzerindeki rehin hakkı, icra dairelerinde tutulan ve aleni olan hayvan rehni siciline tescil ile doğar. Bu şekilde aleni sicile kaydedilerek kurulan rehin hakkı ise, sahibine o hayvan üzerinde diğer (adi) alacaklara karşı öncelik sağlar.

C. Taşınır Rehinlerinin Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi

Rehlinli alacakların kendi aralarındaki sıra ilişkisinin ne şekilde oluşacağı hususu maddî hukukta düzenlenen hükümlere göre tayin edilir³⁵⁰.

Maddi hukuktaki sıraya ilişkin hükümler esas itibariyle taşınmazlar ile ilgili olduğu için ve taşınır mallar üzerindeki rehin hakkı zilyetliğin nakli suretiyle (teslim şartlı) tesis edileceği için, bir taşınır mal üzerinde birden fazla rehin kurulması halinde, bu rehinlerin sırasının ne olacağı tarzında bir sorunla genellikle karşılaşılmaz. Çünkü

³⁴⁹ 16.9.1965 Tarih ve 12102 sayılı RG.

³⁵⁰ **Gürdoğan** - İflâs, s.135, dn.375.

taşınır rehninde önceliğin belirlenmesinde baz alınan kriter, rehnin kurulma tarihidir³⁵¹. Yani taşınır rehninde önceliği belirleyen husus, rehnin tesis tarihi olduğu için, örneğin borçlu (B), alacaklı (A) lehine, bir kuru yük gemisi üzerinde taşınmakta olan 10 ton demirin tevsik ve temsil edildiği konişmento üzerinde taşınır rehni kurduğu takdirde, aynı taşınır mal üzerinde daha sonraki bir tarihte alacaklı (C) lehine bir rehin kurması halinde, (A)'nın alacağı tamamen ödenmediği müddetçe (C)'nin alacağının ödenmesine geçilemeyecektir. Dolayısıyla sıraya ilişkin öngörülen kurallar (örneğin dereceler sistemi) taşınmazlar üzerindeki ipoteklerin kendi aralarında ne şekilde sıralanacakları hususunda geçerli olacaktır.

§ 3. TAŞINMAZ REHNİYLE TEMİNAT ALTINA ALINMIŞ ALACAKLAR

A. Genel Olarak Taşınmaz Rehinlerinde Sıra Düzeni

Birbirinden bağımsız ve farklı alacakların güvence altına alınması bağlamında, aynı taşınmaz üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulması mümkündür. Bu sebeple bir taşınmaz üzerinde birden fazla rehin hakkının (ipoteğin) bulunması halinde, aynı anda mevcut rehin haklarının birbirleri ile olan hukuki ilişki ve konumlarını belirleyen sıra düzenini açıklamamız gerekir. Ancak birden fazla rehin hakkının hangi sıra düzenine göre işlem göreceği hususunda Kanunkoyucu, sınırlı aynî hakların sırası bağlamında genel kural olarak daha önce sözü edilen “zamanda öncelik” ilkesinden ayrılmış olup, bunun yerine “sabit dereceler sistemi” denilen ve rehin hakkı sahibine, rehnin kuruluş tarihindeki öncelik sırasına göre değil, sicilde gösterilen rehin derecesine göre güvence sağlayan bir sistemi benimsemiştir³⁵². Bir başka ifadeyle, sınırlı aynî haklar için geçerli olan TMK. 1022/I hükmündeki gibi tarih bakımından öncelik (ya da tarihte eskilik) esası, aynı taşınmaz üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulması halinde uygulanmaz. Bu durumda rehin haklarının sırası tarafların anlaşmalarına göre (sabit dereceler sistemi

³⁵¹ Postacıoğlu - İflâs, s.190.

³⁵² Gürsoy/Eren/Cansel, s.734; Erel - Sıra, s.36; Ünal, s.741; Başpınar, s.52; Aksoy, s.600-603; Erdoğan, s.117; Nar, s.52.

çerçevesinde) belirlenir. Dolayısıyla aynı taşınmazın üzerindeki birden fazla rehlin kendi aralarındaki sıra ilişkisi bakımından önemli olan, rehlin kuruluş tarihi olmayıp, rehlin kurulduğu derecenin sırasındır. Bu yüzden, daha sonra ayrıntılı olarak da değinileceği üzere, taşınmaz rehlinde geçerli olan sabit dereceler sisteminde birinci derecedeki rehin hakkı, ikinci derecedeki rehin hakkından sonraki bir tarihte doldurulmuş olsa dahi, sırada önceliğe sahip olacak ve rehinli taşınmaz paraya çevrildiğinde ikinci derecedeki rehinli alacaklıdan önce birinci derecedeki rehinli alacaklı tatmin edilecektir³⁵³.

Öte yandan, taşınmazlar üzerindeki rehin hakkının yansıması olarak ipoteğin, sözleşme ile kurulduğu durumlar olduğu gibi, doğrudan doğruya kanundan doğan ve tescile tâbi olan ya da olmayan ipotek türleri de hukukumuzda öngörülmüştür. Bundan dolayı kanundan doğan ipoteklerden tescile tâbi olanlar ile sözleşme ile kurulan (akdî) ipoteklerin de genel çerçevede hangi sıra düzenine göre taşınmazın satış bedelinden karşılanacakları hususuna değinilmesi gerekir. Yani, aynı taşınmaz üzerinde mevcut bulunan çeşitli ipoteklerin neye göre sıralanacakları ve bu sıralamanın her bir ipotek türü bağlamında hangi kriterlere göre değışkenlik arz edecekleri konusunda kanuni ipotekler ile akdî ipotekler ile ilgili olarak ayrı ayrı incelenmesi gerektiği tartışmasıdır. O halde biz de, taşınmaz rehlindeki sıra düzeninin bütün yönleriyle ortaya konulabilmesi bakımından, öncelikle kanuni ipoteklerin durumunu, ardından akdî ipoteklerin özelliklerini ele alıp, daha sonrasında hukukumuzda geçerli olan sabit dereceler sisteminin öngördüğü kuralları inceleyeceğiz.

B. Kanuni İpoteklerin Sırası

I. Genel Olarak

Kanunkoyucu tarafından belli birtakım alacaklılara, alacaklarını tam olarak alabilmeleri için kanunla düzenlenmiş bir tür rehlin tescilini isteme hakkı tanımıştır. Kanuni rehin hakkı yalnızca ipotek türünde ortaya çıkmakta olup, alacaklının tescil

³⁵³ Gürsoy/Eren/Cansel, s.781.

isteminde bulunması üzerinde yapılan tescille doğar. Bu şekilde doğan ipoteğe kanundan (dolaylı) doğan tescile tâbi ipotek denir. İşte malikin kurmak zorunda olduğu bu kapsamdaki kanuni ipotek hakları, diğer sınırlı aynî haklar karşısında tescil tarihine göre sıra alacaktır. Şimdi bu bağlamda ele alınması gereken kanuni ipoteklerin neler olduğuna göz atalım.

II. Tescile Tâbi Kanuni İpoteklerin Türleri

1. Satıcının Semen Alacağıının Teminatı Olan İpotek

Türk Medeni Kanunu'nun 893 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının ilk bendine göre, bir taşınmaz satım sözleşmesinde satıcının, sattığı taşınmazın satış bedelini (semeni) güvence altına almak maksadıyla satıma konu taşınmaz üzerinde sahip olduğu kanuni ipotek hakkının tescilini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bunun için satıcının, kanundan doğan ve tescile tâbi olan bu ipotek hakkı, taşınmaz mülkiyetinin naklinden itibaren 3 ay içinde tescil edilmek gerekir. Kanunkoyucunun satıcıya bu yönde bir kanuni ipotek hakkı bahşetmesinin temelinde ise, taşınmazını peşin para karşılığında satmamış olan satıcının, satıştan doğan satış bedeli alacağını teminat altına alma düşüncesi yatmaktadır.

2. Elbirliği Mülkiyetinde Paydaşların Paylaşmadan Doğan Alacaklarının Teminatı Olan İpotek

Türk Medeni Kanunu'nun 893 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının 2 nci bendine göre elbirliği ortaklığına giren taşınmazlarda paylaşmadan doğan alacakları için birlikte mirasçı olanlar veya diğer elbirliği ortakları kanundan doğan ve tescile tâbi bir ipotek hakkına sahiptirler. Dolayısıyla mirasçılar, elbirliği mülkiyeti ile birlikte malik oldukları terekeye dahil taşınmazlar üzerinde, bu taşınmazların paylaşılmasından doğan alacaklarını teminat altına almak için kanuni rehin hakkı kurulmasını talep edebilirler. Bu imkan, elbirliği ortaklığına giren taşınmazlarda paylaşmadan doğan alacakları için elbirliği ortaklarına da tanınmıştır.

3. Ölüncüye Kadar Bakma Sözleşmesinde Bakım Alacağıın Teminatı Olan İpotek (BK. md.513)

Halihazırda yürürlükte olan 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 513 üncü maddesine göre ölüncüye kadar bakma sözleşmesinde bakım alacaklısı, yani ölene kadar kendisine bakılacak olan kimse, bakım alacağına karşılık devrettiği taşınmazı üzerinde, bakım alacağıın teminat altına almak amacıyla tıpkı bir satıcı gibi kanuni ipotek hakkına sahiptir. Nitekim yürürlüğe girmesi beklenen 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 613 üncü maddesi de *“Bakım borçlusuna bir taşınmazını devretmiş olan bakım alacaklısı, haklarını güvence altına almak üzere, bu taşınmaz üzerinde satıcı gibi yasal ipotek hakkına sahiptir”* demek suretiyle yürürlükteki düzenlemeye paralel bir hüküm öngörmüş durumdadır.

4. Üst Hakkı Sahibinin Bedel Alacağıın Teminatı Olan İpotek

Türk Medeni Kanunu'nun 829 uncu maddesinin 2 nci fıkrasına göre, arazi üzerinde yapılan inşaat için arazi malikinin üst hakkı sahibine bir bedel ödemesi kararlaştırılmış ve fakat söz konusu bedel arazi maliki tarafından ödenmemiş veya teminat altına alınmamışsa, bu takdirde üst hakkı sahibi, bedel alacağıın teminatını oluşturmak üzere, sicilden terkin edilen üst hakkının yerine, taşınmaz üzerinde aynı derece ve sırada tescile tâbi kanuni bir ipotek hakkına sahip olur³⁵⁴.

5. Üst Hakkında Arazi Malikinin İrat Alacağıın Teminatı Olan İpotek

Türk Medeni Kanunu'nun 834 üncü maddesine göre üst hakkı kurulurken, üst hakkının karşılığını oluşturmak üzere taşınmaz malikine bir ivaz ödenmesi kabul edilmişse malik, üst hakkı karşılığı olarak irat biçiminde üst hakkı sahibince borçlanılan edimleri güvence altına almak amacıyla, bu irat alacağıın en çok üç yıllık kesimi için tapu siciline taşınmaz olarak kaydedilmiş üst hakkı üzerinde kanuni ipotek kurulmasını

³⁵⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.779.

isteyebilir. Arazi malikinin sahip olduğu bu ipotek hakkı, üst hakkı üzerinde kurulan ve irat alacağıının teminatını oluşturan tescile tâbi kanuni bir ipotek hakkıdır³⁵⁵.

6. Kat Mülkiyetinde Ortak Giderlerin Teminatı Olan İpotek (KMK. md.22/II)

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 22 nci maddesinin 1 inci fıkrasının ilk cümlesine göre kat malikinin, ana taşınmazın genel giderlerine katılma yükümlülüğünden doğan ve kendi payına düşen ortak gider ve avans borcundan ve gecikme tazminatından, kat malikinden başka ayrıca bağımsız bölümlerin birinde kira akdine, oturma (sükna) hakkına vb. bir sebebe dayanarak devamlı bir şekilde faydalananlar da müştereken ve müteselsilen sorumludur³⁵⁶. Ancak kat malikinin, ana taşınmazın genel giderlerinden payına düşen ortak gider ve avans borcunun hiçbir şekilde tahsil edilemediği hallerde, aynı Kanun'un 22 nci maddesinin 2 nci fıkrasına göre mahkemece tesbit edilen borcunu ödemeyen kat malikinin bağımsız bölümü üzerine, varsa yöneticinin yoksa kat maliklerinden birinin yazılı istemiyle borç tutarı için, diğer kat malikleri lehine kanuni ipotek hakkı tescil edilebilir.

Böylece Kanunkoyucu, TMK. md.893'de düzenlenen ve bir rehin sözleşmesi yapılması gerekmeksizin belirli taşınmazlar üzerinde rehin hakkı kurulmasını mümkün kılan olgulara bir yenisi daha eklemiştir³⁵⁷. Nitekim KMK. md.22/II hükmünün amacı, kat mülkiyetine tâbi ana taşınmazın korunmasını ve kat mülkiyeti rejiminin amacına uygun olarak işletilmesini sağlamak için yapılan giderlerden doğan alacakları teminatlı kılmaktır³⁵⁸.

Ortak giderlerin teminatını oluşturan kanuni rehin hakkının kullanılabilmesi için, bu hakkın tapu siciline tescil edilmesi gerekir. Bu nedenle, diğer tescile tâbi kanuni

³⁵⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.779.

³⁵⁶ Reisoğlu, Safa: *Kat Mülkiyeti*, Ankara 1967, s.95-96.

³⁵⁷ Köprülü, Bülent/ Kaneti, Selim: "*Kat Mülkiyetinde Ortak Giderlerin Teminatı Olarak Kanuni Rehin Hakkı*" (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin 50. Yıl Armağanı, Cumhuriyet Döneminde Hukuk, İstanbul 1973, s.317-334), s.318 ve oradaki dn.1b; Reisoğlu - Kat Mülkiyeti, s.96.

³⁵⁸ Köprülü/Kaneti - Makale, s.326.

rehin haklarında olduğu gibi, ortak gider alacaklısı olan kişilerin kanuni rehin haklarının doğumu tescile tâbi tutulmuştur. Bunun dışında ortak giderlerin teminatını oluşturan kanuni ipoteğin sırası, genel kurala uygun olarak tescil tarihi baz alınarak tespit edilmesi gerekir. Dolayısıyla burada öngörülen kanuni ipoteğin doğumu ve sırası tescile göre değişiklik arz edeceği için, bu kanuni ipotek, daha önce tapuya tescil edilmiş olan diğer yükümlerin önüne geçmez ve bağımsız bölümün üzerindeki diğer bütün yüklerle karşı (tescile tâbi olmayan kanuni ipoteklerdeki gibi) bir önceliğe sahip olamaz³⁵⁹.

II. Kanuni İpoteklerin Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi

Kanundan doğan ve tescili gerekmeyen (doğrudan) ipoteklerle tescili gereken (dolaylı) ipotekler arasında derece açısından bir fark bulunmayıp, yalnızca bu rehin türlerinin sıralarında birtakım farklılıklar göze çarpar. Buna göre tescili gerekmeyen kanuni ipotek hakları, bunların sıraları Kanunkoyucu tarafından açıkça belirtildiği için, kendiliğinden en ön sıraya yerleşmelerine karşın, tescili gereken kanuni ipotek haklarının sırası, bu hakların kurulması tescile bağlı olduğundan dolayı, tapuya tescil tarihlerine göre tespit edilir ve bunların, kendilerinden önce tescil edilen rehinlerin önüne geçmeleri de mümkün değildir³⁶⁰.

Öte yandan yapı ipoteği dışında kalan tescile tâbi kanuni ipoteklerin kendi aralarındaki sırası ise, tescil (kurulma) tarihlerine göre belirlenir. Yani tescile tâbi kanuni ipotek hakları, kendi aralarında kanuni sıra prensibine göre sıraya girmekte olup, tescil tarihi bakımından geçici tescil yapılmışsa geçici tescilin, doğrudan tescil yapılmışsa, tescilin yevmiye defterine kayıt tarihi esas alınır³⁶¹ (TMK. md.1022/II). Ayrıca kanuni ipoteklerle diğer sınırlı aynî haklar arasındaki sıra ilişkisinin tespitinde de kuruluş tarihi esasına göre hareket edildiğinden dolayı, yeni tarihli irtifak hakkı (veya taşınmaz yükü), daha eski tarihli kanuni ipotek hakkından, sıra bakımından sonra gelir.

³⁵⁹ **Köprülü/Kaneti** - Makale, s.332.

³⁶⁰ **Kuntalp**, Erden: *İpotek Dereceleri – Boş Dereceden İstifade ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1979, s.26.

³⁶¹ **Helvacı**, s.379.

III. Yapı Alacaklısı (İnşaatçı) İpoteği

1. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu'nun 893 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının 3 üncü bendine göre, bir taşınmaz üzerinde yapılan yapı veya diğer işlerde malzeme vererek veya sırf emek sarf ettikleri için malzeme ve emek karşılığı olarak malik veya yükleniciden alacaklı olan alt yüklenici veya zanaatkârlar kanuni ipotek hakkına sahiptirler. Bu bağlamda Kanunkoyucu, yüklenici ve diğer çalışanları özellikle koruma gereği duymuş ve onlar lehine, alacaklarını teminat altına almaları için kanuni bir (yapı) ipotek hakkı tanımıştır³⁶². Zira yükleniciler ve zanaatkârlar yaptıkları işin gereği olarak, yerine getirdikleri hizmetin bütün karşılığını işin bitiminde aldıklarından dolayı, malzeme ve emek sağlayarak yapı sahibine adeta bir nev'i kredi vermiş gibi olurlar. İşte bu kredinin teminatı olarak öngörülen yapı alacaklısı (inşaatçı) ipoteği, taşınmazda meydana getirdikleri değer artışına rağmen, alacaklarını tahsil edememe tehlikesine karşı teminat olması amacıyla, inşaat yapılan taşınmazın üzerinde yüklenici ve diğer çalışanlar (zanaatkârlar) lehine kurulan kanuni bir ipotek türüdür³⁶³.

2. Yapı Alacaklısı İpoteğinin Sırası

a. Genel Kural

Yapı alacaklısı ipoteği sıra ve serbest dereceden yararlanma bakımından diğer kanuni ipotek hakkı sahipleri ile aynı hükümlere tâbidir. Bu cümleden olarak, yapı alacaklıları, diğer rehinli alacaklılara karşı sıra yönünden diğer akdî ya da kanuni ipoteklere göre bir önceliğe sahip değildir. Zira tescile tâbi kanuni ipoteklerden biri olan

³⁶² **Bıçakçı**, Levent: “*Yapı Alacaklısı İpoteği*” (İÜHFİM, Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan, C.XLV – XLVII, S.1-4, İstanbul 1982, s.537-568), s.537; **Sümer**, Binnur: “*Müteahhit ve Diğer Çalışanların Kanuni İpotek Hakkı*” (Prof. Dr. Halil Cin’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya 1995, s.601-615), s.602; **Baysal**, Başak: “*Yapı Alacaklısı İpoteğine İlişkin Başlıca Hukuksal Sorunlar*” (Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s.149-178), s.149-150.

³⁶³ **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.308-309; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.1050-1051.

yapı alacaklısı ipoteği de, tescil tarihine göre derece alır ve sıraya girer³⁶⁴. Bir başka anlatımla, yapı alacaklısı ipoteği ile diğer sınırlı aynî haklar arasındaki sıra ilişkisi “kanuni sıra”, yani “zamanda öncelik” ilkesine göre belirlenir³⁶⁵. Bu bağlamda, yapı alacaklılarının kanuni ipotek hakkı, daha önce tescil edilmiş olan ipoteklerden ve kendilerinden önceki (ön) sırada boşalan derecede sonraki tarihte kurulan ipoteklerden (TMK. md.897 saklı kalmak kaydıyla) sonra gelir.

b. Değer Fazlası Üzerinde Öncelik Hakkı Veren İmtiyaz

Genel kural yukarıda izah edildiği gibi olmakla birlikte, inşaat dolayısıyla taşınmazın değerinde meydana gelen değer artışı, inşaat katkısı veren işçilerle müteahhidin ortak çalışması sonucu ortaya çıktığından dolayı, bu kişileri, taşınmazın değerinde artışa sebep oldukları gerekçesiyle ayrıcalıklı bir konumda tutmak gerektiği ileri sürülmüştür³⁶⁶. Bir başka anlatımla, bir inşaat emek vermek ya da hem emek hem de malzeme vermek suretiyle katkı sağlayan kişilerin faaliyetlerinin karşılığını ancak inşaat işi bittikten sonra alabilecekleri için, taşınmazda yarattıkları değer artışına rağmen alacaklarını alamama tehlikesiyle karşı karşıya buldukları gerekçesiyle kendilerine, bir taraftan yapı alacaklarını teminat altına almak amacıyla taşınmaz üzerinde bir ipotek kurdurma imkanı sağlanmış, diğer taraftan ise, tescil edilen ipotek, inşaat sebebiyle taşınmazda meydana gelen değer fazlası üzerinde ve bunun sınırlı kalmak kaydıyla –daha önce kurulmuş sınırlı aynî haklar karşısında– sıra itibariyle bir ayrıcalığa sahip kılınmıştır³⁶⁷.

Bu çerçevede TMK. md.897/I'e göre taşınmazın satış bedeli zanaatkarlar ve yüklenicilerin alacaklarının tamamını karşılamadığı takdirde, bu alacakların karşılanamayan (kalan) kısmı, ipotek hakkı elde eden önceki sıradaki rehinli

³⁶⁴ **Reisoğlu**, Safa: *Türk ve İsviçre Hukukunda Müteahhit ve İşçilerin Kanuni İpotek Hakkı*, Ankara 1961, s.142; **Akın**, Levent: “*İnşaatçı İpotegi*” (Ankara Barosu Dergisi, Kasım 1991, Yıl 48, s.751-769), s.760; **Erel** - Sıra, s.72; **Ayan**, s.191; **Davran**, s.64; **Baysal**, s.173.

³⁶⁵ **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.321; **Akipek/Akıntürk**, s.801.

³⁶⁶ **Reisoğlu** - Kanuni İpotek Hakkı, s.148 vd.; **Bıçakçı**, s.562; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.1059.

³⁶⁷ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.783; **Akipek/Akıntürk**, s.795-796; **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.322; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.1060-1061.

alacaklıların payına düşen satış bedelinden arsanın (yapısız olarak) değeri çıkarıldıktan sonra elde edilen farktan karşılanır. Bir başka deyişle, kanuni ipotek hakkı sahibi yapı alacaklıları, ön sıradaki rehinli alacaklıların paraya çevirme sonunda elde ettikleri satış bedeli üzerinde, bu bedel taşınmazın arsa değerini aştığı ölçüde, yani inşaattan dolayı taşınmazın değerinde oluşan artış ölçüsünde (oluşan değer fazlası üzerinde) pay talep etme hakkına sahip kılınmışlardır³⁶⁸.

Örneğin arsanın yapısız (çıplak haldeki) değerinin 40.000 TL olduğunu ve üzerinde yapı yapıldıktan sonraki haliyle 100.000 TL satış bedelini bulduğunu varsayarsak, taşınmazdaki 60.000 TL'lik değer artışı üzerinde yapı alacaklısı kişilerin öncelik hakkı olduğu için, 60.000 TL'lik bu meblağ öncelikle yapı alacaklılarına tahsis edilecektir.

c. Yapı Alacaklılarının Diğer Rehinli Alacaklılar Karşısındaki Durumu

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, aynı taşınmaz üzerinde kurulan akdî bir ipotekle yapı alacaklısı ipoteği arasındaki sıra ilişkisi, akdî ipoteğin derecesinin kurulduğu tarihle yapı alacaklısı ipoteğinin tapu siciline tescil edildiği tarih göz önünde tutularak belirlenir. Bir başka deyişle, yapı alacaklılarının, diğer rehinli alacaklılara karşı sıra yönünden bir önceliği söz konusu olmayıp, daha önce tescil edilen ipotekler varsa, yapı ipoteği sıra itibarıyla bunlardan sonra gelir³⁶⁹.

Gerçekten, yapı alacaklılarına tanınan kanuni ipotek hakkının, taşınmaz üzerinde kendisinden önce tescil edilmiş akdî ipoteklere karşı bir önceliği olmadığı gibi, genellikle yapı alacaklılarının ipotekleri, akdî ipoteklerden de sonra gelebilmektedir. Çünkü arazi malikleri, inşaatın finansmanı için kaynak ararken kredi sözleşmeleri yaptıkları ve bu kredileri de inşaatın yapılacağı arazi üzerinde ipotek kurarak teminat altına aldıklarından dolayı, ayrıca yapı ipoteğinin tescilinin istenebilmesi için inşaatın fiilen bitirilmiş olması da şart olduğu için, akdî ipoteklerin daha önce kurulmuş olmaları

³⁶⁸ Davran, s.65; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.789; Baysal, s.175; Nar, s.76.

³⁶⁹ Bıçakçı, s.561; Sümer, s.611; Nar, s.75.

daha yüksek ihtimaldir³⁷⁰. Kaldı ki, TMK. md.897 hükmünün, bu hususu göz ardı etmediği de ortadadır. Zira bu düzenlemede, yapı alacaklısı ipoteğinin, akdî ipoteklere karşı sıra itibariyle bir üstünlüğü olduğuna ilişkin bir ibareye yer verilmemiştir.

Ancak her ne kadar yapı ipoteği, diğer tescile tâbi kanuni ipotekler gibi tarih esasına göre sıraya giriyor olsa da, taşınmaz üzerinde emek ve malzeme vererek katkı sağlayan kimselerin, bu katkıdan dolayı taşınmazın değerinde yaşanan artıştan istifade edememeleri olgusu kabul edilememiş ve Kanunkoyucu tarafından, biri objektif diğeri subjektif iki kriter ortaya konularak taşınmazdaki değer artışından sonraki sıralarda yer alan yapı alacaklılarının da yararlanmaları istenmiştir³⁷¹. Çünkü yapı alacaklılarına tanınan kanuni ipotek hakkının, uygulamada çoğu kez müteahhit ve zanaatkârları yeterli ölçüde korumadığı ve onların zarara uğramasını önlemeye yetmediği görülmüştür³⁷².

Bu bağlamda objektif şart olarak, taşınmazın satılarak paraya çevrilmesinden elde edilen satış bedeli, ön sıralardaki rehinli alacaklılar yüzünden, taşınmazda yaşanan değer artışına rağmen yapı alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmemesi gerekir. Yani taşınmazda değer artışı yaşanmış ve fakat yapı ipoteğinden daha ön sırada bulunan diğer yüksek meblağlı ipoteklerden dolayı yapı alacaklıları hiç tatmin edilemiyor olmalıdır³⁷³. Subjektif şart ise, ön sıradaki rehinli alacaklının, kendi lehine kurulan ipoteğin yapı alacaklılarına zarar vereceğini biliyor yahut bilmesi gerekiyor durumda olmasıdır. Burada yapı alacaklısının zarara uğrayacağını bilip kötüniyetli olmaktan kasıt, rehin hakkı kurulurken taşınmazda yaşanacak değer fazlasının, kendileri ön sırada buldukları için tamamen veya kısmen kendilerine tahsis edileceğini düşünmeleri; yani ön sıradaki rehinli alacaklının, o taşınmazda inşaat yapılacağını tahmin ederek çıkar sağlama güdüsüdür³⁷⁴.

³⁷⁰ **Reisoğlu** - Kanuni İpotek Hakkı, s.5-6; **Helvacı**, s.383; **Akipek/Akıntürk**, s.801.

³⁷¹ **Baysal**, s.175-176; **Helvacı**, s.383-384; **Sümer**, s.611-612; **Bıçakçı**, s.563-564.

³⁷² **Reisoğlu** - Kanuni İpotek Hakkı, s.6-7.

³⁷³ **Reisoğlu** - Kanuni İpotek Hakkı, s.178 vd.; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.1060; **Akın**, s.763-764; **Bıçakçı**, s.563.

³⁷⁴ **Bıçakçı**, s.564.

İşte bu iki şartın birlikte gerçekleşmesi halinde, yapı alacaklıları, TMK. md.893'e göre, taşınmazda yarattıkları değer artışından kendilerinin de yararlandırılmalarını talep edebileceklerdir³⁷⁵. Bir başka ifadeyle, ön sıradaki derecelerde yer alan rehinli alacaklıların yüklü ipotekleri sebebiyle alacaklarını kısmen veya tamamen alamayarak zarara uğrayan yapı alacaklıları, sözü edilen şartların varlığı halinde, alacaklarının tahsil edemedikleri kısmını ön sıralı rehinli alacaklılardan pay talep etmek suretiyle karşılamaları mümkündür³⁷⁶.

Örneğin malik (M), henüz inşaat yapılmadan önce çektiği kredi sebebiyle arsası üzerinde (B) Bankası lehine birinci dereceden 50.000 TL'lik akdî ipotek; daha sonra ise, inşaat dolaylı doğan alacakları için yüklenici (Y) lehine 30.000 TL'lik yapı alacaklısı ipoteği kurmuş olsun. İnşaat bittikten sonra taşınmazın paraya çevrilmesi sonucunda elde edilen satış bedelinin 60.000 TL olduğunu ve arsanın inşaat öncesi değerinin de 40.000 TL olarak tespit edildiğini kabul ettiğimiz takdirde, yapı alacaklısı (Y)'nin TMK. md.897'den doğan öncelik hakkının şartlarının da tamam olduğunu düşünürsek paylaşırma şu şekilde gerçekleşecektir:

Birinci derecedeki (B) Bankası alacağının tamamı olan 50.000 TL'nin yalnızca 40.000 TL'lik kısmını tahsil edecek, satış bedelinden geriye kalan 20.000 TL'lik miktar ise yapı alacaklısı (Y)'ye aktarılacaktır çünkü arsa değeri ile inşaat değeri arasındaki 20.000 TL'lik fazlalık üzerinde (Y)'nin öncelik hakkı söz konusudur. Halbuki TMK. md.897 olmasaydı, (B) Bankası 50.000 TL'lik alacağının tamamını tahsil eder ve geriye kalan 10.000 TL yapı alacaklısı (B) üzerinde kalırdı. Böylelikle yapı alacaklısı (Y), TMK. md.897 sayesinde satış bedelinden 10.000 TL fazla alarak avantaj sağlamıştır³⁷⁷.

³⁷⁵ **Helvacı**, s.384; **Bıçakçı**, s.564; **Akın**, s.763; yapı alacaklısı ipoteğinin şartları hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Reisoğlu** - Kanuni İpotek Hakkı, s. 177-197; **Akipek/Akıntürk**, s.803 vd.

³⁷⁶ **Akipek/Akıntürk**, s.802; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.788-789; **Sümer**, s.611.

³⁷⁷ Örnekler için ayrıca bkz. **Akipek/Akıntürk**, s.805; **Nar**, s.76-77.

d. Yapı Alacaklılarının Kendi Aralarındaki Sıra İlişkisi

Türk Medeni Kanunu'nun 896 ncı maddesine göre *“hakları değişik tarihlerde tescil edilmiş olsa bile zanaatkârlar ve yükleniciler, kanunî ipotekten yararlanma bakımından kendi aralarında aynı sırada sayılırlar.”* Yani yapı alacaklılarının ipotek hakları ayrı ayrı ve farklı tarihlerde tescil edilmiş olsalar dahi, bunlar tescil tarihlerine bakılmaksızın aynı sırada yer alacaklardır³⁷⁸.

Sözü edilen bu düzenlemeyle birlikte, taşınmaz üzerinden birden çok yapı alacaklısı ipoteğinin olduğu hallerde, yapı alacaklılarının kendi aralarında bir öncelik – sonralık ilişkisinin bulunmadığı, aksine bütün bu ipoteklerin aynı sırada yer aldıkları kabul edildiği için, inşaat üzerindeki çalışmalarını işlerinin niteliği gereği önce bitiren yapı alacaklıları ile daha sonra bitiren yapı alacaklıları arasında sıra bakımından bir farklılık yaratılmak istenmemiştir³⁷⁹. Dolayısıyla ipotekli taşınmazın paraya çevrilmesi sonucu elde edilen bedelin paylaşılması aşamasında yapı alacaklıları kendi aralarında eşit muamele görecekları kabul edilmiştir. Bunun sonucu olarak ise, üzerinde birden çok yapı ipoteği kurulmuş olan taşınmazın satılarak paraya çevrilmesiyle elde edilen satış bedelinin yapı alacaklılarına ayrılan kısmı, yapı alacaklılarının tamamen tatmin edilmesine yetmediği takdirde, bu bedel, eşit işleme tâbi tutulan bütün yapı alacaklıları arasında garameten paylaşılacaktır³⁸⁰. Böylece yapı alacaklılarının kanuni ipotek hakları farklı tarihlerde tescil ettirilmiş olsa da, ipotekten yararlanma yönünden aralarında bir fark kalmamaktadır³⁸¹.

Bu noktada, sınırlı aynî hakların sırası bakımından benimsenen “zamanda öncelik” ilkesinin bir istisnası söz konusu olup, Kanunkoyucu TMK. md.896 hükmüyle, aynı inşaat işinde örneğin binanın temelini taze hazır beton sağlayan zanaatkâr ile

³⁷⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.788; Akipek/Akıntürk, s.802; Helvacı, s.381; Deynekli/Kısa, s.683; Gürsoy/Eren/Cansel, s.1059; Köprülü/Kaneti - Kitap, s.321.

³⁷⁹ Helvacı, s.381-382; Ayan, s.191; Bıçakçı, s.561; Baysal, s.173-174.

³⁸⁰ Helvacı, s.382; Davran, s.64; Sümer, s.611; Akın, s.761.

³⁸¹ Ayan, s.191; Bıçakçı, s.561; Baysal, s.174.

inşaatın çatısını kuran çatı ustası arasında bir eşitsizlik meydana gelmemesine yönelik iradesini ortaya koymuştur³⁸².

Örneğin, birinci derecede yüklenici (A1) lehine 20.000 TL'lik yapı alacaklısı ipoteği; ikinci derecede (A2) lehine 40.000 TL'lik akdî ipotek; üçüncü derecede ise duvarcı (A3) lehine 5.000 TL'lik yapı alacaklısı ipoteği kurulmuş ve taşınmazın paraya çevrilmesinden elde edilen satış bedeli de 60.000 TL olsun. Bu durumda TMK. md.896 gereğince, (A1) ve (A3) yapı alacaklılarını elde etme bağlamında aralarında eşit işlem görecekları için, paylaşırma şu şekilde yapılacaktır³⁸³:

1. derecede yapı alacaklısı yüklenici (A1) = 16.000 TL
2. derecede akdî ipotek hakkı sahibi alacaklı (A2) = 40.000 TL
3. derecede yapı alacaklısı duvarcı (A3) = 4.000 TL

C. Akdî İpoteklerin Kapsamı

I. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu'nun 881 inci maddesine göre, halihazırda mevcut olan ya da henüz doğmamış olmakla beraber doğması kesin veya olası bulunan herhangi bir alacak, ipotekle güvence altına alınabilir. Bu noktada teminat altına alınan borç, belirli bir para borcu olabileceği gibi³⁸⁴, para borcu dışında kalan diğer verme, yapma veya yapmama borçları da olabilir. Ancak ipotekle temin edilen alacağın türü ne olursa olsun,

³⁸² **Kaşak**, Fahri Erdem: *İnşaatçı İpoteği (MK m.895-897)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s.176; **Erel** - Sıra, s.73.

³⁸³ **Nar**, s.75; benzer örnekler için ayrıca bkz. **Reisoğlu** - Kanuni İpotek Hakkı, s.168; **Bıçakçı**, s.561-562; **Başpınar**, s.58-59; **Gürsoy/Eren/ Cansel**, s.1050; **Kaşak**, s.177-178; *Steinauer*'in verdiği örnek için ise bkz. **Baysal**, s.174.

³⁸⁴ Burada alacağın belirli olmasından kasıt, taşınmaz üzerindeki ipotek hakkının ne miktara kadar teminat teşkil edeceğidir, bkz. **Deynekli/Kısa**, s.679; alacağın belirli olabilmesi ise ancak doğduğu veya doğacağı hukuki ilişkinin, yani hukuki sebebinin gösterilmesiyle mümkündür, bkz. **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.1023.

ipoteke tapu siciline tescil edilirken, teminat altına alınan alacağa ilişkin belli bir tutarın kural olarak Türk Lirası üzerinden gösterilmesi gerekir³⁸⁵.

O halde, ipotekle temin edilen ve tutarı sicilde gösterilmek durumunda olan bir alacağın kapsamına hangi alacak kalemlerinin gireceği; yani tesis edilen akdî ipoteğin teminat altına aldığı alacağın kapsamının, ipoteğin türüne göre ne gibi farklılıklar göstereceği hususunun irdelenmesi gerekir. Çünkü çalışmamızın temelini oluşturan alacakların sırası bağlamında, sonraki rehin hakkı sahibi alacaklılar, rehne konu taşınmazın satış bedelinin paylaşılması aşamasında, kendilerinden önceki rehinli alacaklıların ipoteklerinin anapara yahut üst sınır olmasına göre farklı meblağlarla karşı karşıya kalabileceklerinden dolayı, ipotek hakkının kurulması esnasında sıra itibarıyla kendilerinden önce gelen ipotekli alacaklıların sahip oldukları ipotek hakkının türünü bilmek isteyeceklerdir³⁸⁶. Kaldı ki, sonraki sırada yer alan rehinli alacaklıların, rehinin satış bedelinden tatmin edilebilmesi, bir yandan taşınmazın değerine, diğer yandan da kendisinden önce gelen rehin hakkı sahiplerinin rehin kapsamına giren alacak miktarlarına bağlıdır³⁸⁷. Bununla birlikte ayrıca, alacaklıya sağlamış olduğu teminatın değerinin belirlenebilmesi bağlamında, ipoteğin hangi malvarlığı unsurlarını kapsamına aldığına da değerlendirilmesi gerektiği için, bu başlık altında ipoteğin hem alacak yönünden hem de taşınmaz yönünden olmak üzere iki ayrı yansıma biçimini inceleyeceğiz.

³⁸⁵ Bunun amacı, rehinle yüklenen taşınmazın ne miktar için alacağı teminat altına aldığına tapu sicilinden anlaşılabilmesi ve bu taşınmaz üzerinde hak iktisap etmek isteyen üçüncü kişilerin buna göre hareket etmelerinin sağlanmasıdır, bkz. **Günel**, Mustafa Cahit: “*Taşınmaz Rehininin Alacak Bakımından Kapsamı*” (Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s.247-266), s.249; **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.283; **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.962.

³⁸⁶ **Kuntalp**, Erden: *Ana Para ve Üst Sınır (Maksimal) İpotek Ayrımı*, Ankara 1989, s.22.

³⁸⁷ **Kuntalp** - Anapara, s.43.

II. Akdî İpoteğin Alacak Yönünden Kapsamı

1. Anapara İpoteği – Üst Sınır İpoteği Ayrımı

İpotek kurulurken temin edilen alacağın belirli olup olmamasına göre hukukumuzda “anapara” ve “üst sınır (maksimal)” olmak üzere iki farklı ipotek türü öngörülmüş olup, bunlardan her birine, ipoteğin alacak yönünden kapsamına ilişkin farklı hüküm ve sonuçlar bağlanmıştır³⁸⁸. Bu bağlamda TMK. md.851 hükmünün, anapara – üst sınır ipotek şeklindeki ikili ayrımı, alacağın miktarının belli olması olgusuna (belirlilik ilkesine) dayandırdığı görülmektedir³⁸⁹. Buna göre, rehinle temin edilmek istenen alacağın miktarı belirli ise, taraflar ipoteğin ne kadarlık bir alacak tutarını temin edeceği hususunda aralarında anlaşabilirler. Dolayısıyla miktarı belirli (veya belirlenebilir) olan bir alacağın ipotekle temin edilmek istendiği bir durum ortaya çıkar, ki bu durumda anapara ipoteğinin varlığı söz konusu olur. Yani miktarı belli olan bir alacağı temin etmek amacıyla kurulan ipoteğe anapara ipoteği denir³⁹⁰.

Anapara ipoteği, ipoteğin kurulması esnasında (asıl) alacağın miktarı belirli olduğu için, anaparadan başka ayrıca alacağın fer’ileri de teminattan yararlanacaktır. Yani anapara ipoteğinde tapu siciline tescil edilen anapara tutarı, alacaklının teminat altına alınan anapara alacağı için bir üst sınır teşkil edecek ve fakat alacağın fer’ileri bakımından bir üst sınır meydana getirmeyecektir³⁹¹. Dolayısıyla anapara ipoteğinde temin edilen alacağın miktarı kadar ipotek tesisi yeterli olup tapuya tescil edilen tutar yalnızca anaparanın miktarını göstereceği için, ipotekle temin edilmek istenen alacağın

³⁸⁸ **Kuntalp** - Anapara, s.1.

³⁸⁹ **Gülekli**, s.63 vd.; nitekim doktrinde, anapara-üst sınır ipoteği ayrımının, alacak miktarının belirliliği olgusuna bağlı olarak geliştirildiği de görülmektedir, bkz. **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.283-284; **Davran**, s.22; **Kuntalp** - Anapara, s.16-17.

³⁹⁰ **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.284; **Kuntalp** - Anapara, s.22; anapara ipoteği yerine “sabit meblağ ipoteği” veya “kesin borç ipoteği” gibi kavramlar da kullanılabilir, bkz. **Altıp**, Atilla: “4489 Sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Çerçevesinde İpoteğin Alacak Bakımından Kapsamı ve Anapara İpoteği – Limit (Üst Sınır) İpoteği Ayrımının Uygulamaya Yansıyan Sonuçları” (Prof. Dr. Aysel Çelikel’e Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletler arası Özel Hukuk Bülteni, Yıl 19-20, S.1-2, 1999-2000, s.11-41), s.13.

³⁹¹ **Reisoğlu**, Seza: *İpoteğin Kapsamı – Hükümleri ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1979, s.11; **Helvacı**, s.141-142.

belirli olduğu durumlarda, alacaklının anapara ipoteğini tercih etmesi daha yüksek bir olasılığa sahiptir zira bu şekilde anapara alacağının yanı sıra üst sınır olmaksızın anaparaya bağlı fer'i alacaklar da ipoteğin teminatı kapsamına dahil olacaktır.

Öte yandan rehinle temin edilmek istenen alacağın belli olmaması, ileride doğacak veya doğması muhtemel bir alacak özelliğini taşıması ihtimalinde ise, mevcut olmayan bir alacak için dahi rehin tesis edilmesi mümkündür. Bu bağlamda, TMK.nun 851 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre “*Alacağın miktarının belli olmaması halinde, alacaklının bütün istemlerini karşılayacak şekilde taşınmazın güvence altına alacağı üst sınır taraflarca belirlenir.*” Dolayısıyla rehnin kurulduğu anda henüz doğmamış olan veya ileride doğduğu takdirde, alacak tutarının ne olacağı önceden bilinemeyen alacaklar, üst sınır ipoteği adı verilen taşınmaz rehni sayesinde azami bir miktar öngörülme suretiyle teminat altına alınabilirler. İşte bu gibi durumlarda kurulan üst sınır ipoteği, özellikle kredi kuruluşlarından kredi temin etmek isteyen tacirlerin, bankalarla yaptıkları cari hesap sözleşmeleri kapsamında periyodik zaman dilimleri içerisinde kredi ihtiyacının karşılanması maksadıyla öngörülmüş ve önemli bir iktisadî ihtiyacı karşılayan ipotek türüdür³⁹². Bu şekilde oluşturulan ipoteklerde teminat altındaki alacağın kesin tutarının, yani fiilî borç miktarının ipotek akit tablosundan anlaşılması mümkün olmadığı için, alacağın zaman içerisinde faizlerle artmasının söz konusu olduğu durumlarda, üst sınır ipoteğinin ne gibi bir fonksiyonu yerine getirdiği de ortaya çıkmaktadır.

Bu yönüyle üst sınır ipoteği, mevcut ve miktarı belli olan bir alacağa dayanmayıp, maddî bünyeden yoksun, biçimsel bir ipotek niteliğini taşıdığından dolayı, anapara ipoteğinden farklı olarak, alacak ile rehin arasındaki fer'ilik bağı bu ipotek türünde bir hayli zayıflar³⁹³. Ayrıca üst sınır ipoteğinin alaktan soyutlanmış bir ipotek

³⁹² **Altay**, Sümer: *Modern İflâs Hukuku Açısından Konkordato ve Yeniden Yapılandırma*, İstanbul 2005, s.119; **Reisoğlu** - İpoteğin Kapsamı, s.12; **Altop**, s.38 vd.; ayrıca üst sınır ipoteği yerine “maksimal ipotek”, “limit ipoteği” veya “azami meblağ ipoteği” gibi kavramlar da kullanılabilir, bkz. **Altop**, s.24.

³⁹³ **Postacioğlu/Altay**, s.704; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.767; **Günel**, s.250, dn.13.

türü olduğu göz önüne alındığında, alacağın hem belirli hem de belirsiz olduğu durumlarda üst sınır ipoteğine başvurunun mümkün olduğu fark edilecektir³⁹⁴. Zira tarafların, halihazırda mevcut bir alacak bakımından dahi üst sınır ipoteği kurmalarına engel bir kural söz konusu olmadığından dolayı, taraflarca mevcut alacak için sınırlı ipoteği kurulmak istenmesine rağmen, teminatlandırılacak olan alacağın sınırlı belirli olduğu gerekçesiyle, ipoteğin anapara ipoteği olduğunu söylemek isabetli değildir³⁹⁵. Sonuç olarak, üst sınır ipoteği her türlü alacak için söz konusu olabilecek genel bir ipotek türü iken, ana para ipoteği yalnızca alacak miktarının belirli olduğu hallerde uygulanan bir tip olarak ortaya çıkar³⁹⁶.

Şu durumda, hacizde ve iflâsta düzenlenecek olan sıra cetvellerinde, alacağı üst sınır ipoteğiyle temin edilen rehinli alacaklılar, ipotek limitini gösteren meblağ kadar rüçhanlı alacaklı sıfatıyla en önce tatmin edilecekler; limiti aşan (limit fazlası) alacaklı bakımından ise adi alacaklı sıfatıyla sıra cetvelinin dördüncü sırasında kendilerine yer edineceklerdir³⁹⁷. Ayrıca bir üst sınır ipoteğinin terkin edilmesiyle boşalan dereceye kural olarak yine bir üst sınır ipoteği tesis edilmek gerekirken, bir anapara ipoteğinden boşalan dereceye, tekrar aynı miktarda bir anapara ipoteği yahut derecenin tescil edildiği meblağa, takip giderleri ve faiz gibi yan alacakların da katılmasıyla hesaplanacak yeni tutar kadar bir üst sınır ipoteği kurulması da mümkündür³⁹⁸.

³⁹⁴ **Altop**, s.36; bir görüşe göre, belli bir alacağı ve doğmuş veya doğacak olan diğer alacakları kapsayacak biçimde üst sınır ipoteği kurulması da mümkündür. Bu takdirde belli alacağın sona ermesi halinde ipotek, bu üst sınır kapsamında doğmuş ve doğacak diğer alacakları garanti etmeyi sürdürdüğü için, belli alacağın ödenmiş olması, üst sınırın o miktar için indirilmesi (yani derecenin o miktar kadar boşalması) sonucunu doğurmaz, bkz. **Reisoğlu**, Safa: “Yeni Medeni Kanun Hükümlerine Göre Yabancı Para İpoteği” (Bankacılar Dergisi, S.45, Haziran 2003, s.66-80), s.68.

³⁹⁵ **Keskin**, Suzan: “İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yolu İle İlamsız Takip” (İzmir Barosu Dergisi, S.2, Yıl 65, Nisan 2000, s.39-64), s.41.

³⁹⁶ **Kuntalp** - Anapara, s.22.

³⁹⁷ **Deynekli/Kısa**, s.682.

³⁹⁸ **Kuntalp** - Anapara, s.44; **Altop**, s.33-34; bu hususun önemi, taşınmazın üzerinde birden çok rehin hakkının bulun-duğu hallerde, boş dereceye ilerleme hakkı tanınan rehinli alacaklıların boş dereceye ilerlemesiyle ortaya çıkacak yeni sıra düzeninin, hangi şartlarda uygulanacağı noktasında kendisini gösterecektir, bkz. **Kuntalp** - Anapara, s.43-44.

2. Anapara İpoteğinin Kapsamı

Anapara ipoteğinde, bütün yan (fer'i) alacaklar –tapu sicilinde belirtilmiş faiz oranları çerçevesinde oluşan akdî faizler ile temerrüt faizleri de dahil olmak üzere– herhangi bir limitle sınırlı olmaksızın alacağın asıl kısmı (anaparası) ile birlikte ipoteğin kapsamına girmektedir. Nitekim anapara ipoteğinde teminatın kapsamı TMK. md.875 ile düzenlenmiş olup, buna göre anapara ipoteği ile teminat altına alınan alacak kalemleri şunlardır:

1- Anapara,

2- Takip giderleri ve gecikme (temerrüt) faizi³⁹⁹

3- İflâsın açıldığı veya rehnin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faiz⁴⁰⁰.

Bu bağlamda Yargıtay da, anapara ipoteğinde, ipoteğin, “anapara” dışında “takip giderleri” ve “gecikme faizi” gibi eklentileri (fer'ileri) de kapsadığını, yani bunları da teminat altına aldığını ifade etmektedir⁴⁰¹. Yargıtay'a göre, rehinli alacağın faizi de, rehinle temin edilen asıl alacağın aynı teminatını teşkil eden maldan rüçhanlı olarak karşılanmalıdır⁴⁰².

³⁹⁹ İpoteğin kapsamına giren faiz tutarı, kanunda öngörölmüş gecikme faizi oranı olup, tarafların kendi aralarında kararlaştırmış oldukları faiz oranı değildir, bkz. **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.284; ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Altop**, s.16-18; **Gülekli**, s.82-83.

⁴⁰⁰ Akdî faizlerin hangi şartlar altında teminat kapsamına girdiği hususundaki ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. **Kuntalp** - Anapara, s.27 vd.; **Altop**, s.19 vd.

⁴⁰¹ 19. HD., 15.06.2006 T., E.2006/3819, K.2006/6550 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.488); 19. HD., 28.05.1998 T., E.1998/2958, K.1998/3761 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.729, dn.267).

⁴⁰² “İİK.nun 185 inci maddesinde açıklandığı gibi rehinli mal rehin sahibi alacaklının rüçhan hakkı mahfuz kalmak üzere masaya girer. İİK.nun 196 ncı maddesine göre de, rehinli alacaklının faizi işlemeye devam eder. İİK.nun 185 inci maddesinde ‘paraya çevrilme sonunda elde edilen paranın muhafaza ve satış masrafları çıkarıldıktan sonra alacaklıya hakkı verilir’ denmekte olup, iflâs tarihinden sonra satış tarihine kadar işleyecek faizlerin ödenmesinin ayrı tutulacağına dair bir hüküm bulunmadığı gibi, adi ve rehinli alacakların sırasını düzenleyen 206 ncı maddede keza iflâs tarihinden satış tarihine kadar işleyen faizin rüçhanlı olmadığına dair bir hüküm mevcut değildir. Medeni Kanununun 875 inci (eski 790 inci) maddesi gayrimenkul rehninin faizleri de kapsadığı hükmü yukarıda anılan maddelerle birlikte mütalaa edildiğinde iflâs tarihinden satış tarihine kadar olan faizin de satış bedelinden 185 ve 206 ncı maddede

Öte yandan takip giderleri hakkında ayrıyeten İİK. md.138 ve md.151 hükümlerinde iki paralel düzenleme bulunmaktadır. Bu bağlamda İİK. md.138/II'ye göre, satış tutarından ilk önce paraya çevrime ve paylaşırma gibi bütün alacaklıları ilgilendiren masraflar ödendikten sonra geri kalan meblağ, takip giderleri ve işlemiş faizlerle birlikte alacaklılara dağıtılacağı için, TMK. md.875/I'in 2 nci bendinde sözü edilen takip giderleri tabirinden kastedilen, yalnızca bir alacaklıyı (yani takibi yapan alacaklıyı) ilgilendiren takip giderleridir⁴⁰³. Yani tüm alacaklıları ilgilendiren takip masrafları zaten paylaştırmadan önce karşılanacağından dolayı (İİK. md.138/II), anapara ipoteğinin kapsamına giren takip giderlerinden anlaşılması gereken, tüm alacaklıları değil, yalnızca takip yapan alacaklıyı ilgilendiren takip masraflarıdır⁴⁰⁴.

Anapara ipoteğinin kapsamına giren alacaklarla ilgili olarak ayrıca değinilmesi gereken bir husus daha vardır. Bu bağlamda Türk Medeni Kanunu'nun 876 ncı maddesine göre, rehinli hakkı sahibi alacaklı tarafından, rehinle yüklü taşınmazın korunması maksadıyla ve özellikle malik ödemediği için onun hesabına sigortacıya ödenen sigorta primleri bedeli bakımından, rehinli alacağın aslı ile aynı sırada ve tescile tâbi olmayan bir ipotek hakkı söz konusudur⁴⁰⁵. Yani TMK. md.876 ile, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel değer azaltıcı davranışlardan veya doğa olaylarından kaynaklanacak olan muhtemel zararların önlenmesi için yapılan zorunlu masrafların teminat altına alınarak anapara ipoteğinin kapsamına girmesi amaçlanmaktadır⁴⁰⁶. Ancak burada zorunlu masrafları yapan rehinli alacaklıya ait teminat, diğer ipotekli alacaklar karşısında ayrı bir önceliğe sahip olmayıp, yalnızca rehinli alacaklının asıl alacağının tescil edildiği derecede kurulur ve önceliği de asıl alacağın bağlı bulunduğu dereceye göre belirlenir. Kaldı ki, burada sözü edilen masraflar, taşınmazın değerini

yazılı kesintiler çıkarıldıktan sonra rehin alacaklısına rüçhanlı olarak ödenmesi gerekir.", 12. HD., 27.11.1984 T., E.12704, K.12312 (Eriş, s.603).

⁴⁰³ **Kuntalp** - Anapara, s.25; **Altop**, s.15-16.

⁴⁰⁴ **Altop**, s.16; bir alacaklıyı ilgilendiren takip giderleri içine posta masrafları, bilirkişi ücreti, harçlar ve özellikle avukatlık ücreti gibi kalemler girmektedir, bkz. **Kuntalp** - Anapara, s.26; **Helvacı**, s.148-149.

⁴⁰⁵ **Güleklı**, s.93; **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.343.

⁴⁰⁶ **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.343; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.759; **Altop**, s.23; **Helvacı**, s.146.

kaybetme tehlikesini doğrudan önlemeye yönelik olmadığı için, TMK. md.865 ve 867 uyarınca kanundan doğrudan doğruya doğan ve tescilsiz kazanılan kanuni ipoteklerden tamamen ayrıdır⁴⁰⁷. Zira alacaklı, bu masrafları taşınmazdaki değer kaybını önlemek yahut sona erdirmek için değil, ortaya çıkan zararların sigorta kanalıyla karşılanması amacıyla yapmaktadır⁴⁰⁸. Dolayısıyla TMK. md.876’da düzenlenen ve tescile tâbi olmayan ipotek hakkı, alacaklıya, alacağının bağlı bulunduğu ipotekle aynı sırada öncelik vermekte olup, rehinli alacaklının asıl alacağı hangi sıra ve derecede bulunuyorsa TMK. md.876’dan doğan alacağın önceliği de bağlı bulunduğu ipoteğin kaderine ve kapsamına tâbi tutulmuştur.

Bütün bunların dışında, TMK. md.875 ve 876 ile düzenlenen alacak kalemleri örnekleme şeklinde değil, sınırlı sayma ilkesine göre öngörüldüğü için, bunlar dışında kalan, örneğin cezai şart alacağı, faize ödenen gider vergisi vb. yan alacakların teminat kapsamında sayılabilmesi için bu konuya ilişkin rehin sözleşmesinin resmî şekilde yapılması ve sicile tescil edilmesi gerekecektir⁴⁰⁹.

3. Üst Sınır (Limit) İpoteğinin Kapsamı

Üst sınır ipoteğinde, anapara ipoteğinden farklı olarak, alacaklının bütün alacak kalemleri (anapara, akdî faiz, temerrüt faizi, takip giderleri), sicile tescil edilirken öngörülen üst sınırı aşmayacak şekilde teminat altına alınmış olunur (TMK. md.851/I). Bir başka ifadeyle, üst sınır ipoteğinde tapuda gösterilen alacak tutarının ana alacak ve yan alacaklar (takip giderleri, akdî faiz, temerrüt faizi vb.) dahil olmak üzere bütün taleplerin üst sınırını oluşturacağı söylenebilir⁴¹⁰. Nitekim Yargıtay’a göre de, limit ipoteğinde alacaklı, temel ilişki nedeniyle alacağı hangi miktara ulaşırsa ulaşsın,

⁴⁰⁷ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.1028, dn.26; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.759; **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.343; **Kuntalp** - Anapara, s.33; burada sözü edilen zorunlu masrafları yapan rehinli alacaklı, vekâletsiz iş gören kimse gibi alacak hakkı kazanır, bkz. **Gülekli**, s.93.

⁴⁰⁸ **Gülekli**, s.92; **Helvacı**, s.156.

⁴⁰⁹ **Kuntalp** - Anapara, s.33-34.

⁴¹⁰ **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.287; **Davran**, s.23; **Altop**, s.28.

taşınmazın bedelinden en çok ipotek üst sınırı kadar faydalanabilecektir⁴¹¹. Dolayısıyla rehinle temin edilen alacak miktarı ipotek limitinde belirtilen meblağ ile sınırlı olduğu için, lehine üst sınır ipoteği kurulan alacaklının alacağıın ipotek limitini aşması durumunda, üst sınıra kadar olan alacak kesimi rehin hakkının verdiği rüçhandan faydalanarak öncelikle karşılanır ve limit fazlasını oluşturan alacak kesimi ise rehinle bir bağı kalmadığı için adi alacak olarak dördüncü sırada işlem görür⁴¹².

Yine bu bağlamda Yargıtay, vermiş olduğu bir kararda, üst sınır ipoteği ile temin edilmiş bir alacağın, ipotek akit tablosunda öngörülen (limiti aşmayan) miktarının rüçhanlı alacak olarak sıra cetvelinde yer alacağını, ipotek limitini aşan kısım için ayrı bir takip yapıp haciz konulmadığı sürece⁴¹³, limit fazlası alacak kesimi için pay ayırlamayacağını ve sıra cetvelinin dördüncü sırasına konulacağını belirtmiştir⁴¹⁴. Ancak şu nokta gözden kaçırılmamak gerekir ki, rehinli malın satış ve paylaşırma giderleri, bütün alacaklıları ilgilendiren masraflardan olması hasebiyle, bunların ipotek limiti kapsamında bulunmadığı ve İİK. md.248 uyarınca ipotek bedelinden öncelikle karşılandıktan sonra artan paranın, sıra cetveli düzenlenmek suretiyle alacaklılar arasında paylaşırılacağı hususu aşıkardır⁴¹⁵.

Öte yandan aynı taşınmaz üzerinde üst sınır ipoteğini takip eden hacizler veya başka muaccel ipotekler bulunduğu takdirde, rehinli malın satış bedeli ne olursa olsun, rehinli alacaklı ancak ipotek sözleşmesinde öngörülen üst sınır tutarında bir ödeme ile

⁴¹¹ 19. HD., 23.12.2004 T., E.2004/12369, K.2004/12988 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.493-494); ayrıca bkz. “...ipoteğin üst sınır ipoteği olarak kabul edilmiş bulunmasına ve üst sınır ipoteğinin alacaklının bütün istemlerinin ancak belirlenen limit tutarında teminat altına alınması imkanını sağlamasına göre (MK. m.881 ve 851/I) göre...”, 19. HD., 04.05.2006 T., E.2006/2681, K.2006/4934 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.491).

⁴¹² **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.195; **Deynekli** - Değişiklikler, s.505 ve s.507.

⁴¹³ İpotekli alacaklının, üst sınırı aşan alacağı için haciz yoluyla takip yapması gerekecektir ki; bunun için geçici rehin açığı belgesinin dahi beklenmesi gerekmez zira ipotek üst sınırını aşan alacak hukuki bakımdan “rehinli alacak” niteliğinde değildir, bkz. **Budak**, Ali Cem: *İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip*, 3. Baskı (Tıpkı Basım), İstanbul 2010, s.93.

⁴¹⁴ 19. HD., 18.03.1999 T., 1220/1269; 19. HD., 18.01.1999 T., E.1998/7088, K.1999/218; 19. HD., 18.12.1997 T., 8196/10823 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.729, dn.264); 11. HD., 01.06.1990 T., 3707/4395; 11. HD., 26.06.1989 T., 3858/3891 (**Uyar** - Şerh, s.16142-16143); ayrıca bkz. **Altop**, s.30.

⁴¹⁵ 19. HD., 07.05.1996 T., 2850/4354 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.730, dn.277).

tatmin edilmek durumundadır⁴¹⁶ (TMK. md.851/I). Ancak ipotek limitinin üst sınırını teşkil eden miktarın kapsamına giren alacak kalemlerinin nelerden ibaret olduğu bağlamında, eski Medeni Kanun'un 790 ıncı (yeni TMK. md.875) maddesinde yer alan hükmün yorumu doktrinde tartışmalı idi⁴¹⁷. 2002 tarihli ve 4721 sayılı (yeni) TMK. ile getirilen açık hüküm sayesinde bu tartışmaların bir önemi kalmamıştır. Zira TMK. md.851/I hükmünün ikinci cümlesindeki “*Alacağın miktarının belli olmaması hâlinde, alacaklının bütün istemlerini karşılayacak şekilde taşınmazın güvence altına alacağı üst sınır taraflarca belirtilir.*” ifadesinden açıkça anlaşılıyor ki, Kanunkoyucunun iradesi, üst sınır ipoteğinde öngörülen limitin, alacaklının ileri sürdüğü bütün alacak kalemleri bakımından bir üst sınır oluşturacağı, yani TMK. md.875'te sayılan bütün alacakların, üst sınır ipoteğinde, ancak ipotek limitine kadar teminattan yararlanacağı, limiti aşan alacakların ise teminat kapsamı dışında kalacağı yönünde zuhur etmiştir⁴¹⁸. Dolayısıyla artık ipoteğin limiti, henüz miktarı belli olmayan alacağın anaparasının üst sınırını ifade etmeyecek ve üst sınır ipoteğine TMK. md.875 hükmü aynen uygulanmayacaktır.

Bu noktada, aynı yorumun, TMK. md.876 uyarınca yapılan masraflardan doğan alacaklar hakkında da geçerli olup olmadığı hususu tartışmalı olmakla birlikte; kanımızca TMK. md.876'de sözü edilen ipotekli alacaklının, ipotek konusu taşınmazın değerinde oluşması muhtemel kayıpların önlenmesi amacıyla malik hesabına ödediği sigorta primlerinden doğan alacaklarının da, ipotek limiti içerisinde kaldığı sürece teminattan yararlanacağı; teminatı aşan kısımların ise adi bir alacak gibi işleme tâbi tutulacağı hususu yeni düzenlemeden sonra açıklık kazanmıştır⁴¹⁹.

⁴¹⁶ Budak, s.93.

⁴¹⁷ Tartışmalar için bkz. Pekcanitez, Hakan: “İpoteğin Paraya Çevrilmesiyle İlgili Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar” (Bankacılar Dergisi, S.33, Haziran 2000, s.40-58), s.43; Kuntalp - Anapara, s.34 vd.; Reisoğlu - İpoteğin Kapsamı, s.14 vd.; Altop, s.24 vd.

⁴¹⁸ Köprülü/Kaneti - Kitap, s.288; Gürsoy/Eren/Cansel, s.968; Gülekli, s.96; Günel, s.264; ayrıca bkz. 14.11.2003 T., E.2003/7603, K.2003/11509 (Kazancı Bilişim).

⁴¹⁹ Aksi yöndeki görüşe göre ise, TMK. md.876 hükmü istisnai bir hükümdür ve burada sözü edilen masraflar üst sınırı aşsa dahi teminatın kapsamına girecektir, bkz. Altop, s.27; Gülekli, s.99-100; Günel, s.266.

III. Akdî İpoteğin Taşınmaz Yönünden Kapsamı

1. Genel Olarak

Bir taşınmaz üzerinde kurulan ipoteğin, o taşınmazda bulunan hangi değerleri kapsadığı hususu, aynı taşınmaz üzerinde birden çok rehin hakkı bulunduğu takdirde, bu birden çok rehinli alacaklının aralarındaki sıra ilişkisi ve satış bedelinin paylaşılması noktasında önem arz edeceğinden ötürü, ipoteğin, taşınmaz üzerindeki hangi malvarlıksal unsurları teminat kapsamına aldığına da değinmek gerekir.

Türk Medeni Kanunu'nun 862 nci maddesinin 1 inci fıkrasına göre ipotek, taşınmazın bütünleyici parçaları (md.684), eklentileri (md.686) ve doğal ürünleri (md.685) ile birlikte taşınmazın aslı üzerinde hüküm ifade eder. Bunların yanı sıra, ayrıca taşınmazın kira bedelleri (md.863), sigorta tazminatı (md.879) ve kamulaştırma bedeli de ipoteğin hüküm ve sonuç doğurduğu malvarlıksal değerlerin kapsamına girmektedir. Hatta paraya çevrilecek olan taşınmazın lehine kurulmuş çeşitli irtifak hakları söz konusu ise, ipotek konusu taşınmazın değerini artıran irtifak haklarının da alacaklıların tatminine hizmet edeceğinden şüphe duyulmaması gerekir⁴²⁰.

Öncelikle değinmek gerekir ki, taşınmazın bütünleyici parçalarından ne anlaşılması gerektiği hakkında TMK. md.718'de yer alan düzenlemeye göre, taşınmaz mülkiyetinin kapsamına, yasal sınırlamalar saklı kalmak üzere yapılar, bitkiler ve kaynaklar da girer. Dolayısıyla ipotek konusu taşınmazda bulunan yapılar, bitkiler ve kaynaklar da ipoteğin kapsamına girecek ve taşınmazın aslı ile birlikte paraya çevrilecektir. Ayrıca TMK. md.683/III hükmüne göre "*doğal ürünler asıl şeyden ayrılıncaya kadar onun bütünleyici parçasıdır.*" Yani bir taşınmazın doğal ürünleri⁴²¹ de, taşınmazın aslından ayrılmadığı sürece onun bütünleyici parçası olarak kabul edilip ipoteğin kapsamına dahil olacaktır⁴²². Bu noktada sıra cetveli yönünden özelliği olan bir

⁴²⁰ Helvacı, s.170.

⁴²¹ Örneğin meyveler, tahıllar, ağaçlar, küçük hayvanlar, çakıl taşı, ince kum, memba suyu, kaya tuzu vb. doğal ürünler ilgili oldukları taşınmazın bütünleyici parçası olarak kabul edilecektir.

⁴²² Helvacı, s.173.

hususla değinmek gerekir. Henüz taşınmazın aslından ayrılmamış doğal ürünler üzerine bir başka alacaklı tarafından haciz konulduğu durumda, ipotekli alacaklı, haczedilen doğal ürünlerin taşınmazın aslından ayrılmasından önce takibe geçmiş ve fakat daha sonra bu doğal ürünler taşınmazdan ayrılmış ise, ipoteğin kapsamında kabul edilecek; eğer ipotekli alacaklının takibinden önce asıl taşınmazdan ayrılmışsa, bu doğal ürünler ipoteğin kapsamına girmeyecektir⁴²³.

Öte yandan TMK. md.863/I'e göre "*Kiraya verilmiş taşınmaz üzerindeki rehnin kapsamına, borçluya karşı rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başlanmasından veya borçlunun iflâsının ilânından başlayarak rehnin paraya çevrilmesi anına kadar işleyen kira bedelleri*"⁴²⁴ de girer." Buna ilişkin olarak ipotekli alacaklıya, ipotek konusu taşınmazın kiraya verildiği hallerde malikin kira alacakları üzerinde, ipoteğe bağlı olarak bir çeşit alacak rehnine benzer kanundan doğan bir rehin hakkı tanındığı da söylenebilir⁴²⁵. Hatta aynı yorumdan yola çıkmak suretiyle, ipotekli taşınmazın lehine kurulmuş üst hakkından doğan bedel alacaklarının da TMK. 863 bağlamında ipotek kapsamına dahil edilmesi gerektiği savunulabilir⁴²⁶.

Ayrıca ipotekli taşınmazın sigortalandığı durumlarda, riskin gerçekleşmesi üzerine kazanılan sigorta tazminatı alacağı ile taşınmazın kamulaştırılması halinde ortaya çıkan kamulaştırma bedeli alacağı da ipoteğin kapsamına girecek ve ipotekli alacaklının tatminine hizmet edecektir(TMK. md.879). Bu bağlamda sigortalı taşınmaza ilişkin sigorta sözleşmesinde öngörülen risk gerçekleştiğinde, alacağı muaccel olan ipotekli alacaklının, sigorta tazminatı üzerinde rüçhan hakkı olacaktır⁴²⁷. Keza kamulaştırma bedelinin ipotek kapsamına girip giremeyeceği hususunda açık bir yasal düzenleme bulunmamasına karşın doktrinde, ipotekli taşınmazın kamulaştırılmasıyla

⁴²³ Deyneklî/Kısa, s.677.

⁴²⁴ Kira bedeli, bütünüleyici parça ya da eklenti niteliğinde olmayıp, taşınmazın konu edildiği kira ilişkisi dolayısıyla elde edilen bir çeşit hukuki üründür, bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.751.

⁴²⁵ Helvacı, s.196; Güleklî, s.34-35.

⁴²⁶ Köprülü/Kaneti - Kitap, s.270; Güleklî, s.49-50.

⁴²⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.753; Deyneklî/Kısa, s.678-679; Helvacı, s.204-205.

malikin hak ettiği kamulaştırma bedelinin ipotek kapsamında sayılması gerektiği ve dolayısıyla bu bedel üzerinde ipotekli alacaklının rüçhan hakkı olduğu ileri sürülmektedir⁴²⁸.

2. Eklentilere İlişkin Özel Durumlar

Bir taşınmaz üzerinde kurulan ipotek, aksi taraflarca kararlaştırılmış olmadıkça o taşınmazın eklentilerini de kapsamına alır (TMK. 686/I). Dolayısıyla gerek ipoteğin kurulmasından önce gerekse ipotek kurulduktan sonra taşınmaza getirilen eklentiler⁴²⁹, kendiliğinden ipoteğin kapsamına dahil olacaktırlar⁴³⁰.

Taşınmaz malikinin, taşınmaza ilişkin eklentiler üzerinde üçüncü kişiler lehine tasarruf işlemlerinde bulunması mümkündür. Bu bağlamda malik, ipotek kurulurken taşınmazda mevcut olan eklentileri daha sonra taşınmazdan ayırmak ve üçüncü bir kişiye devretmek istediği takdirde, eklentilerin akıbeti hakkında üçüncü kişinin iyiniyetli olup olmamasına göre değişen sonuçlar ortaya çıkacaktır. Buna göre üçüncü kişi eklenti üzerinde ipotekli alacaklının rehin hakkı olduğunu biliyor ya da bilmesi gerekiyorsa iyiniyet iddiasında bulunamayacak olup, ipotekli alacaklının eklenti üzerindeki rehin hakkı varlığını sürdürecektir⁴³¹. Eğer üçüncü kişi, eklenti üzerinde ipotek olduğunu bilmiyor ve bilmesi de gerekmiyorsa, onun iyiniyetli olduğu kabul edilip eklenti ipotekten kurtulmuş ve dolayısıyla ipoteğin kapsamından çıkmış olacaktır (TMK. md.988).

Öte yandan eğer malik, ipoteğin konusu olan taşınmazdaki eklenti üzerinde, üçüncü bir kişi lehine rehin hakkı kurmak isterse, bu durumda yine üçüncü kişinin

⁴²⁸ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.1014; **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.275; **Helvacı**, s.208-209; **Gülekli**, s.62.

⁴²⁹ Eklenti, asıl şey malikinin anlaşılabilen arzusuna veya yerel âdetlere göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için asıl şeye sürekli olarak özgülünen ve kullanılmasında birleştirme, takma veya başka bir biçimde asıl şeye bağlı kılınan taşınır maldır (TMK. md.686/II). Asıl şeye zilyet olan kimsenin sadece geçici olarak kullanması veya tüketmesi için özgülünen ya da asıl şeyin özel niteliği ile herhangi bir ilişkisi bulunmadan sadece korunmak, satılmak veya kiraya verilmek üzere onunla birleştirilen şeyler eklenti sayılmaz (TMK. md.687).

⁴³⁰ **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.264; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.749.

⁴³¹ **Helvacı**, s.186; **Gülekli**, s.27.

iyiniyetli olup olmamasına göre, üçüncü kişinin ipotekli alacaklı karşısındaki durumu değişecektir. Buna göre üçüncü kişi eklenti üzerinde ipotekli alacaklının rehin hakkı olduğunu bilmiyor ve bilmesi de gerekmiyorsa, o takdirde iyiniyetli kabul edilecek ve eklenti üzerindeki rehin hakkı, ipotekli alacaklının rehin hakkında önce gelecektir (TMK. md.939/II). Şayet üçüncü kişi eklenti üzerinde ipotek olduğunu biliyor ya da bilmesi gerekiyorsa iyiniyet iddiasında bulunamayacak ve eklenti üzerinde sahip olduğu rehin hakkı TMK. md.939/II'ye kıyasen ipotekli alacaklının rehin hakkından sonra gelecektir⁴³².

D. İpotekli Alacakların Sırası

I. Genel Olarak Sıra ve Derece Kavramları

Cermen hukukunun geliştirdiği sabit dereceler sisteminin esasında, taşınmazın değerinin farazi parçalara bölünmesiyle ortaya çıkan her bir parçanın belirli bir alacak için güvence teşkil etmesi düşünülmüştür. Bu durumda taşınmazın değerinin bölündüğü her bir farazi parçaya derece adı verilmek suretiyle dereceler sisteminin temeli oluşturulmuş olmaktadır⁴³³. Dolayısıyla maddi anlamda rehin derecesi, aynı taşınmaz üzerinde kurulan rehin haklarından her birine taşınmazın değerinin ideal olarak tahsis edilen belirli bir bölümü olup, bu bölüm kendisine tahsis edilen rehinli alacaklıya, rehin konusu taşınmazın ne miktarla teminat oluşturduğunu gösterirken⁴³⁴, şekli anlamda ise tapu sicili tekniğine göre ayrılarak sınırlandırılmış ve tescil edilmiş değer payını ifade eder⁴³⁵.

Sıra ise, rehinli taşınmazın satışından elde edilen paradan, derecelerin ve dereceler içindeki alacaklıların öncelikle yararlanma düzenini, yani dereceler arasındaki ilişkiyi ortaya koyar⁴³⁶. Dolayısıyla maddi anlamda sıra, bir rehin hakkının, taşınmazın

⁴³² **Gülekli**, s.27; **Helvacı**, s.187-188; bununla ilgili olarak ayrıca bkz. **Davran**, Bülent: “Gayrimenkul Rehininin Teferruata Şümülü” (Muammer Reşit Seviğ’e Armağan, İstanbul 1956, s.563-579), s.577.

⁴³³ **Kuntalp** - Derece, s.8; **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.352; **Ayan**, s.143; **Helvacı**, s.350.

⁴³⁴ **Akipek/Akıntürk**, s.770; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.736; **Davran**, s.34.

⁴³⁵ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.994; **Erel** - Sıra, s.30-31; **Aksoy**, s.605; **Erdoğan**, s.101, s.107; **Nar**, s.53.

⁴³⁶ **Akipek/Akıntürk**, s.771; **Kuntalp** - Derece, s.16; **Davran**, s.34.

üzerindeki diğer rehin hakları yahut sınırlı aynî haklar karşısındaki hukuki durumu ortaya koyarken, şekli anlamda sıra ise, rehin hakkının tapu kütüğünde işgal ettiği şekli derecenin sıralamadaki konumunu ifade eder⁴³⁷. Sıra meselesi, taşınmaz üzerinde birden çok rehin hakkının bulunması halinde söz konusu olur. O halde, taşınmaz rehin hukukunda sıra, aynı taşınmaz üzerinde mevcut birden çok rehin hakkı sahibi arasındaki ilişkilerin ne olacağını ve özellikle paraya çevirme sonucunda elde edilen meblağlardan öncelikle kimin yararlanacağını belirlerken; derece ise taşınmaz değerinin ne miktarda alacağı güvence oluşturacağı sorununa çözüm arar⁴³⁸.

II. Sabit Dereceler Sistemi

1. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu sabit dereceler sistemini benimsemiştir. Sabit dereceler sistemine göre, bir önceki derecede yer alan alacaklı tam olarak tatmin edilmeden sonraki derecelerde yer alan alacaklılara ödeme yapılmaz. Yani taşınmaz rehninde rehin haklarının sırası, bu rehinlerin tescil edildikleri tarihe göre değil, rehin derecesine göre öncelik sırasına sahip olur. Birinci derecedeki rehinli alacaklı, rehne konu taşınmazın satış bedelinden, o dereceye tescil edilmiş teminat miktarı ölçüsünde alacağını tahsil eder ve satış bedelinden geriye bir şey kalırsa, o para da ikinci derecede kurulmuş teminat miktarıyla sınırlı olarak ikinci derecedeki rehinli alacaklıya kalır⁴³⁹.

Dolayısıyla sabit dereceler sisteminde, taşınmazın üzerinde bulunan rehin haklarının sırası belirlenirken, rehinin hangi dereceden kurulduğuna bakıldığı için daha ziyade tarafların iradeleri ön plana çıkar. Bu noktada rehin hakkı tapuda tescil edilirken öncelikle rehinin, kaçınıcı dereceden ve hangi meblağa karşılık olarak kurulduğuna bakılır. Bu sebeple, taşınmaz üzerindeki rehin haklarının derecelerinin tespiti ve her bir derecenin tutarının belirlenmesi her şeyden önce taşınmaz maliki ile rehin alacaklısının

⁴³⁷ Erel - Sıra, s.31-33; Kuntalp - Derece, s.13; Erdoğan, s.103; Aksoy, s.606.

⁴³⁸ Kuntalp - Derece, s.7; Gürsoy/Eren/Cansel, s.1058; bunun içindir ki, akdî rehinlerde her bir rehin derecesinin taraflarca kararlaştırılan ayrı bir sırası da vardır, bkz. Akipek/Akıntürk, s.771.

⁴³⁹ Gürsoy/Eren/Cansel, s.992; Akipek/Akıntürk, s.772; Kuntalp - Derece, s.9; Aksoy, s.605.

iradelerine bağı tutulmuştur⁴⁴⁰. Bu bağlamda malik tarafından taşınmazın üzerinde tesis edilecek ilk ipoteğin birinci ya da ikinci dereceden kurulması şart olmadığı gibi malikin, birinci ve ikinci dereceleri boş bırakıp üçüncü ve dördüncü dereceleri doldurup taşınmazı rehnemesi dahi mümkündür çünkü derece sistemine göre ipotek, kurulduktan sonra sabitleşir ve sonraki derecelerde bulunanların rızası alınmadan o derecedeki ipoteğin miktarı arttırılmaz⁴⁴¹.

Ayrıca sabit dereceler sistemi sayesinde, sınırlı aynî hakların sırasına ilişkin genel kural olan “zamanda öncelik” ilkesinin aksine, tarih itibariyle önce kurulmuş bir rehin hakkı karşısında, daha sonraki tarihte kurulmuş bir rehin hakkına öncelik kazandırılarak taraf iradeleri çerçevesinde zamanda öncelik ilkesinin bertaraf edilmesi mümkün kılınmıştır. Ancak sonraki tarihli rehin hakkının önceki dereceye kaydedilmek suretiyle sırada öncelikten yararlanabilmesi için, o derecenin, aynı taşınmaz üzerinde daha önce tesis edilen rehnin kuruluş tarihinde belirlenmesi ve boş bırakılması gerekir⁴⁴². Örneğin malik (M), taşınmazı üzerinde 30.09.2011 tarihinde (A) lehine ikinci dereceden 10.000 TL’lik ipotek hakkı kurmuş, birinci dereceyi ise 50.000 TL değerle boş bırakmış olsun. Eğer malik (M), 20.11.2011 tarihinde, boş bıraktığı birinci derecede (C) lehine ipotek hakkı kuracak olursa, (C) lehine daha sonra kurulan bu ipotek, (A) lehine kurulan ipotekten daha sonra olmasına rağmen ön derecede yer aldığından dolayı sıra itibariyle (A)’nın ipotek hakkından önce gelecektir. Bu örnekte de görüldüğü gibi, sabit dereceler sistemi için, zamanda öncelik ilkesine tam anlamıyla bir istisna oluşturduğunu söylemek zordur çünkü daha önce kurulan ve boş bırakılan bir rehin derecesi olmaksızın, sonradan kurulan rehne öncelik verecek yeni bir derecenin ihdas edilmesi, mevcut rehin hakkı sahiplerinin rızası bulunmadığı takdirde söz konusu

⁴⁴⁰ **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.564; **Kuntalp** - Derece, s.18; **Nar**, s.52.

⁴⁴¹ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.737; **Kuntalp** - Derece, s.18; **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.564-565.

⁴⁴² **Ünal**, s.742.

olamayacağı için, sabit dereceler sistemine zamanda öncelik ilkesinin özel bir uygulama biçimi şeklinde bakmak gerekmektedir⁴⁴³.

Hukukumuzda benimsenen sabit dereceler sistemine göre, taşınmaz üzerinde kurulan rehin hakkı, belirli bir yer işgal ederek sabit bir derece alır ve bu derece, kendisine göre önde olan rehin haklarında değişiklik meydana gelse bile, değişmez⁴⁴⁴. Bir başka deyişle, dereceler birbirinden bağımsız olduğu için öndeki dereceyle ilgili değişiklikler, sonra gelen rehinli alacaklıları ilgilendirmeyeceği için, bir derecedeki rehin, herhangi bir sebeple sona erdiğinde sonra gelen rehin hakkı, onun yerine ilerlemez ve boşalan derecede silinen teminat miktarına göre malik, serbestçe tasarrufta bulunabilecektir⁴⁴⁵. Zira öndeki derecede yer alan rehin hakkı sona erdiğinde bir boşluk ortaya çıkar ve o boş derece kendiliğinden doldurulamayacağı için, sonraki derecede varlığını sürdüren rehin hakkı, bu boş dereceye ilerlemeyip, tescil edildiğinde bildirilen derecesine bağlı kalır. Bu sebeple sabit dereceler sistemi, sonraki derecelerde bulunan rehin hakkı sahiplerinin, hak etmedikleri menfaatleri elde etmelerine engel olarak taşınmaz malikini de ağır şartlara razı olmak mecburiyetinden alıkoyar⁴⁴⁶.

Bunun yanı sıra sabit dereceler sisteminde, aynı taşınmaz üzerinde birden fazla derece oluşturmak suretiyle çok sayıda rehin hakkı kurmak mümkün olduğu gibi, bir rehin derecesinde birden fazla rehne yer vermek de imkan dahilindedir, ki aynı derece içinde, o derecenin farazi değerini aşmayacak şekilde kurulan rehin derecelerine alt (yan) derece denir⁴⁴⁷. Alt derece, saklı tutulmuş veya bir rehin hakkının terkinin sonucunda boşalmış şekli bir rehin derecesinin bölünmesiyle meydana gelir ve aynı zamanda bir rehin borcunun kısmen ödenmesi sonucu kısmen terkin edilen rehin

⁴⁴³ Ünal, s.742.

⁴⁴⁴ Kuntalp - Derece, s.17-18; Davran, s.35; Ayan, s.144; Helvacı, s.358; Nar, s.54.

⁴⁴⁵ Selici, Özer: “Gayrimenkul Rehninde Boş Dereceye İlerleme Hakkı” (İÜHFİM, C.XL, S.1-4, İstanbul 1974, s.427-458), s.430; Franko, Nisim: “Gayrimenkul Rehninde Serbest Dereceden İstifade Şartı” (Ankara Barosu Dergisi, S.1977/6, s.1006-1015), s.1009; Kuntalp - Derece, s.17-18; Helvacı, s.358-359.

⁴⁴⁶ Davran, s.36; Türk hukukunda sabit dereceler sisteminin tercih edilmiş olmasının sebepleri ve eleştirilen yönleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Köprülü/Kaneti - Kitap, s.353 vd.; Kuntalp - Derece, s.9-13; Oğuzman/Selici/Oktay-Özdemir, s.735-736; Aksoy, s.603-604.

⁴⁴⁷ Kuntalp - Derece, s.17; Köprülü/Kaneti - Kitap, s.355; Ayan, s.145; Nar, s.55; Helvacı, s.352.

hakkının aynı derece bünyesinde boşalttığı meblağ oranında yeni bir başka rehin hakkı kurulmasıyla da oluşabilir⁴⁴⁸. Bu durumda, bir rehin derecesi içindeki alt derecelerde kurulan rehin hakları arasındaki sıra ilişkisi, malik ile alacaklı arasındaki anlaşmayla belirlenebileceği gibi⁴⁴⁹, taraflar arasında bir anlaşma yapılmamışsa, o rehin derecesi içine düşen satış bedeli, o derecedeki rehinli alacaklılar arasında eşit olarak (garameten) pay edilir⁴⁵⁰ (TMK. md.874/II). Ancak bir derecedeki rehin kısmen terkin edildiğinde boşalan meblağ oranında daha sonra yeniden kurulacak rehin, sıra itibariyle eski rehinden sonra gelecektir⁴⁵¹. Ayrıca bir derece içinde yer alan alt dereceler arasındaki öncelik sırası taraf iradeleriyle belirlenebilirken, bu alt derecelerle diğer rehin dereceleri arasındaki sıra ilişkisi ise sabit dereceler sistemine göre tespit edilir⁴⁵².

Diğer yandan ise, ön sıradaki dereceyi boş bırakmak suretiyle, kurulacak rehne daha sonraki sırayı veren malik, ön sıradaki dereceyi ileride kuracağı başka rehinler için saklı tutabilir, ki bu şekilde malikin rızasıyla boş bırakılan dereceye saklı derece denir⁴⁵³ (TMK. md.870/II). İşte bu şekilde, bir derecenin saklı tutulabilmesi için, saklı tutulan derecenin hangisi olduğu ve bu derecenin ne kadarlık miktara karşı saklı tutulduğu tapu sicilinde açık bir şekilde belirtilmek zorundadır. Nitekim Yargıtay'a göre, sonraki derecelerde ipotek kurulurken, malikin "önceki dereceleri hangi miktar için saklı tuttuğunu" belirtmemiş olması halinde, sonraki derecede yer alan ipotekli alacaklının onayı olmaksızın önceki derecede kurulan ipoteğin, sonraki dereceye karşı bir önceliği bulunmaz⁴⁵⁴. Örneğin malik, üzerinde henüz bir ipotek kurulmamış olan taşınmazı

⁴⁴⁸ Erel - Sıra, s.32; Aksoy, s.607.

⁴⁴⁹ Örneğin malik ile iki farklı alacaklı (A1) ve (A2) arasında yapılan ipotek sözleşmelerinde, her iki alacaklının da birinci derecede ve fakat (A1)'in, birinci derecenin birinci sırasında; (A2)'nin ise birinci derecenin ikinci sırasında kurulacağı öngörülmüş ve tapu siciline de bu şekilde tescil edilmişse, "derece içi derecelendirme" yahut "derece içinde alt derecelendirme" söz konusu olur, bkz. Reisoğlu - Yabancı Para İpoteği, s.71.

⁴⁵⁰ Gürsoy/Eren/Cansel, s.586; Ayan, s.145; Erel - Sıra, s.32; Helvacı, s.353; Aksoy, s.607; Nar, s.56.

⁴⁵¹ Erel - Sıra, s.32; Erdoğan, s.63.

⁴⁵² Erel - Sıra, s.33; Gürsoy/Eren/Cansel, s.995; Aksoy, s.608-609; Nar, s.56

⁴⁵³ Helvacı, s.356; saklı derece kurulmasının şartlarıyla hüküm ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Erel - Sıra, s.45 vd.

⁴⁵⁴ 19. HD., 08.04.1999 T., E.1999/2007, K.1999/2264 (Uyar - Sıra Cetveli, s.729, dn.263).

üzerinde, alacaklısı lehine ikinci dereceden ipotek kurmak istiyorsa, öncelikle birinci dereceyi saklı tutması ve taşınmazın birinci derecesi için farazi bir değer tapu siciline tescilini talep etmesi gerekir. Hatta malikin saklı tuttuğu bu (birinci) derece içinde, derecenin tescil edildiği miktar ile sınırlı olmak kaydıyla çeşitli alt (yan) dereceler oluşturması ve bu alt derecelerde, kendi aralarında bir sıra ilişkisi olan birden çok ipotek kurması dahi mümkün olabilecektir⁴⁵⁵.

2. Sabit Dereceler Sisteminin Öngördüğü Sıra Düzeni

Taşınmazların rehninde derece sistemiyle sıra sistemi genellikle birbirine karıştırıldığı için, bir taşınmazın birden çok alacaklıya ait birbirinden bağımsız alacaklardan ötürü ipotek edildiği durumlarda, ipotekli alacaklıların tatmin sırasının tespitinde de birtakım tereddütler ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda derece sisteminde taşınmaz malikinin iradesi öne çıkarken, sıra sisteminde rehnin tesis tarihi önem arz eder⁴⁵⁶. Bir başka deyişle, derece sisteminde rehinli bir alacaklının önceliğini, taşınmaz malikinin, o alacaklı için taşınmazını hangi dereceden ipotek ettiği ve bu derecenin kaçınıcı dereceyi teşkil ettiği gibi hususlar belirlerken, sıra sisteminde ise aynı derece içinde yer alan birden çok alacaklının tatmin sırası için taşınmazın hangi tarihlerde ipotek edildiğine, yani her bir alacak için tesis edilen ipoteklerin tarihlerinin ne olduğuna dikkat edilir. Örneğin borçlunun bir taşınmazı üzerinde alacaklı (A) lehine Mart 2010 tarihinde ikinci dereceden 100.000 TL'lik, alacaklı (C) lehine ise Nisan 2011 tarihinde birinci dereceden 50.000 TL'lik ipotek kurulmuş olsun. Şu durumda alacaklı (C)'nin alacağı için kurulan ipotegin tarihi daha sonra olmasına rağmen, taşınmazın 75.000 TL bedelle cebren satılması halinde, (C) birinci derecede yer aldığı için (A)'nın ipoteginin önüne geçerek alacağını öncelikle ve tamamıyla (50.000 TL + faiz + takip masrafları) tahsil edecek, alacaklı (A)'nın ipotegi daha önce tarihli olmasına rağmen (A), geriye kalan (20.000 – faiz – takip masrafları) meblağ ile yetinmek durumunda kalacaktır.

⁴⁵⁵ **Helvacı**, s.357 ve oradaki dn.18'de belirtilen yazarlar.

⁴⁵⁶ **Postacioğlu** - İflâs, s.191.

Hukukumuzda geçerli olan sabit dereceler sisteminin öngördüğü sıra düzenine göre, rehin dereceleri birbirlerinden bağımsız olarak birinci, ikinci, üçüncü diye sıralanmak suretiyle derece bazında bir sıralama tayin eder ve öndeki derecede kurulan rehin hakkı, daha sonra gelen derecelerdeki rehin haklarına göre sıra bakımından önceliğe sahiptir. Örneğin birinci derecede yer alan alacakların ödenmesi üzerine birinci derecenin boşalması, boşalan dereceden istifade hakkı sonraki derecede bulunan alacaklıya ipotek resmî senediyle tanınmış olmadıkça, ikinci derecede yer alan alacağın boşalan dereceye kendiliğinden geçmesini gerektirmez⁴⁵⁷ (TMK. md.871/I). Bir başka ifadeyle, taşınmaz üzerinde farklı sıralarda bulunan rehin haklarından birinin terkin edilmesi, sonraki sırada yer alan rehinli alacaklıya boşalan dereceye geçme hakkı vermez, meğer ki sonraki derecede yer alan alacaklıya, ipotek resmî senedi üzerinde, boşalan dereceden istifade hakkı tanınmış olsun⁴⁵⁸. Dolayısıyla malik, boşalan derecenin değerini de dikkate almak kaydıyla, boşalan derece üzerinde serbestçe tasarruf edebilir ve boşalan derece içinde boş alt dereceler oluşturmak suretiyle boşalan derecenin yalnızca bir kısmında rehin kurabilir⁴⁵⁹. Bir başka deyişle malik, boşalan derece üzerinde daha sonra serbestçe tasarrufta bulunabilir, bu dereceyi alt derecelere bölerek boş derecenin yalnızca bir kısmında (alt) rehin kurabilir ve bu şekilde hangi rehne öncelik vereceğini de zaman içerisinde her biri için ayrı ayrı belirleme imkanına sahip olabilir.

Buna karşın, aynı derecede birbirini takip eden sıralarda bulunan (alt derecelerdeki) rehinli alacaklardan birinin ödenmesi, ondan sonra gelen sıradaki (Alt derecedeki) rehinli alacağın otomatikman öne geçmesine yol açar⁴⁶⁰. Yani, bir derecenin bir kısmı, herhangi bir nedenle boşaldığı takdirde, malik boşalan bu kısma alt dereceli rehin kurabilir ve fakat sonradan kurulan alt dereceli rehin, kuruluş tarihi itibarıyla o

⁴⁵⁷ **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.358; **Ayan**, s.144; **Helvacı**, s.358.

⁴⁵⁸ **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.565.

⁴⁵⁹ **Gürsoy/Eren/Cansel**, s.997; **Erel** - Sıra, s.48; dolayısıyla sabit dereceler sisteminin, borcunu ödeyen malikin lehine sonuçlar doğurduğu açıktır, bkz. **Helvacı**, s.360.

⁴⁶⁰ **Postacıoğlu** - İflâs, s.191.

derecedeki asıl rehinden sonra olduğu için sıra itibariyle de eski rehinden sonra gelecektir⁴⁶¹. Bu noktada katılmadığımız farklı bir görüşe göre⁴⁶² ise, eğer birden fazla rehin hakkı aynı dereceyi işgal ediyorsa, o takdirde aralarında, “derece içi eşit sıra” olduğu gerekçesiyle, o dereceye düşen meblağdan, her bir alacaklı rehinle temin edilen alacakları oranında yararlanır. Örneğin bir taşınmaza ait belli bir derecede birden fazla rehin kurulmuşsa ve o dereceye isabet eden para bu derecede yer alan alacakların tamamını karşılamaya yetmiyorsa, her bir rehinli alacaklı, alacağı oranında söz konusu tutardan payını alacaktır. Ancak bu görüşün kullandığı tabirle “derece içi eşit sıra”, ancak alacaklı ile malik arasında bir anlaşma bulunmaması halinde söz konusu olacağı için, burada alt rehin hakkına ilişkin daha önce söylenenlere atıf yapmakla yetiniyoruz.

3. Sabit Dereceler Sisteminin İstisnaları

Sabit dereceler sistemine göre, aynı taşınmaz üzerinde farklı sıralarda kurulmuş bulunan rehin haklarından birinin terkin edilmiş olması, kural olarak sonraki sırada yer alan rehinli alacaklıya boşalan dereceye geçme hakkı vermez. Kural bu şekilde düzenlenmiş olmakla birlikte Kanunkoyucu, sabit dereceler sisteminin uygulanmasına birtakım istisnalar getirmiştir. Bu istisnai hallerde, ön derecede yer alan rehinlerde herhangi bir sebeple boşalma meydana geldiği takdirde, sonraki derecede bulunan rehin hakkı, boşalan dereceye ilerleyebilecektir ve bu ilerleme ya bir kanun hükmü icabı ya da tarafların aralarında yapacakları bir anlaşma ile mümkün olacaktır⁴⁶³.

a. Kanundan Doğan İstisnalar

Taşınmazın satış bedelinin, boş dereceler hesaba katılmaksızın sonraki derecelere dağıtılmasını düzenleyen Türk Medeni Kanunu'nun 872 nci madde hükmüne

⁴⁶¹ **Kuntalp** - Derece, s.17.

⁴⁶² **Ünal**, s.743.

⁴⁶³ **Köprülü/Kaneti** - Kitap, s.358; **Helvacı**, s.360; **Seliçi**, s.431; serbest dereceden yararlanma hakkını içeren anlaşmanın hukuki niteliği, mahiyeti, şekil şartları ile hüküm ve sonuçlarına ilişkin bilgi için bkz. **Kuntalp** - Derece, s.22-24; **Seliçi**, s.437 vd.; **Franko**, s.1010 vd.; boş dereceye ilerleme hakkının hukuki niteliği ve kuruluşu için ise ayrıca bkz. **Seliçi**, s.433 vd.; **Kuntalp** - Derece, s.20-24; **Aksoy**, s.618; **Erdoğan**, s.125-126.

göre “sonraki sıralarda kurulmuş bir rehin hakkından önce gelen bir rehin mevcut değilse veya borçlu önceki bir rehin senedi üzerinde tasarruf etmemişse ya da önceki sırada bulunan rehinli alacak, o derece için tescilde belirtilen miktardan az ise; taşınmazın paraya çevrilmesinde satış bedeli, boş derece hesaba katılmaksızın sonraki alacaklılara sıralarına göre dağıtılır.” Hükümün düzenlemesine göre, rehinin paraya çevrilmesi aşamasında rehinli alacaklar ödenirken kullanılmamış –boş veya saklı tutulmuş– derecelerin tamamı; kullanılmış olanların ise kullanılmamış kısımları dikkate alınmayarak rehinli alacaklıların sırası bu dereceler yokmuş gibi belirlenir⁴⁶⁴. Bu nedenle, taşınmazın satış bedelinin paylaşılması bakımından saklı tutulan ve boşalan dereceler hesaba katılmamak suretiyle ilerleme sistemi uygulanacak ve satış bedeli sonraki derecede yer alan rehin hakkı sahiplerine, her birinin (yeni) sırasına göre dağıtılacaktır⁴⁶⁵.

Bu bağlamda rehinli malın satışında ortaya çıkan istisna hükmüne göre, örneğin taşınmazın birinci derecesi 300.000 TL bedelli ve fakat boş olup herhangi bir rehin kurulmamış olsun. Taşınmazın ikinci derecesi ise 150.000 TL bedelli ve fakat bunun 100.00 TL’lik kısmı rehnedilmiş, yani 50.000 TL’lik kısım boş bırakılmış, ayrıca 100.000 TL bedelli üçüncü derecede ise 100.000 TL’lik malik rehni bulunduğu bir durumda son olarak dördüncü derecede de 50.000 TL’lik rehin kurulmuş ise, taşınmaz 500.000 TL’ye satıldığı takdirde, sabit dereceler sistemindeki istisnalar gözetilmek suretiyle paylaşırma şu şekilde yapılacaktır:

Birinci sıradaki rehin hakkı boş olduğundan dolayı dikkate alınmayacak ve ilk önce ikinci sıradaki alacaklının 150.000 TL’lik alacak ödenecektir (50.000 TL’lik kısım boş olduğu için hesaba katılmayacaktır). Ardından üçüncü sıradaki malik rehni de

⁴⁶⁴ **Helvacı**, s.368; bu istisna hükmünün amacı, taşınmaz rehminin teminat fonksiyonunu öne çıkararak, rehinin paraya çevrilmesi aşamasında kısmen veya tamamen boşalmış derecelere düşen payın, malikin malvarlığına geçmesini engellemek suretiyle rehinli alacaklıların menfaatini üstün tutmaktır, bkz. **Erel - Sıra**, s.53-54.

⁴⁶⁵ **Erel - Sıra**, s.53; **Seliçi**, s.431; **Helvacı**, s.368; **Aksoy**, s.617; **Nar**, s.63.

görmezden gelinmek suretiyle atlanılacak ve dolayısıyla dördüncü sıradaki alacaklının 50.000 TL'lik alacağı ödenmek durumunda kalacaktır⁴⁶⁶.

Sabit dereceler sisteminin kanundan doğan bir diğer istisnası ise, daha önce incelemiş olduğumuz ve rehinli alacaklardan da önce ödenmesi gereken, TMK. md.865/III, 867/II ve 877/I hükümlerinde düzenlenen masrafların yapılmasından dolayı ortaya çıkan alacaklara ilişkin kanuni ipotek hakkıdır⁴⁶⁷. Alacaklı, bu harcamalar için tescile tâbi olmayan ve daha önce tescil edilmiş rehinlerden önce gelen bir rehin hakkına sahip olduğu için, burada sabit dereceler sistemine göre tescil edilen ipoteklerin hepsinden önce gelen bir rüçhan hakkı söz konusu olacaktır⁴⁶⁸.

b. Sözleşmeden Doğan İstisnalar

Daha önce bahsedildiği üzere, aynı taşınmaz üzerinde farklı sıralarda kurulmuş bulunan rehin haklarından birinin terkin edilmiş olması, sonraki sırada yer alan rehinli alacaklıya boşalan dereceye geçme hakkı vermez. Fakat rehin hakkı derece itibariyle önceliğe sahip olan alacaklı, daha sonra yaptığı anlaşma ile rehin hakkının –derecesinden değil– yalnızca sırasından feragat edebilir. Ayrıca taşınmaz maliki, alt derecedeki ipotekli alacaklı ile yapacağı boş (serbest) dereceye ilerleme sözleşmesiyle, alt derecedeki ipotekli alacaklının, üst derece boşalacak olursa, boşalan dereceye ilerlemesini taahhüt edebilir, yani sonraki derecede yer alan rehinli alacaklılara serbest dereceden yararlanma hakkı tanıyabilir ve bu şekilde sabit dereceler sisteminin yumuşatılmasını sağlayabilir⁴⁶⁹. Hatta bir görüşe göre⁴⁷⁰, taraflar arasındaki sözleşmede ayrıca belirtilmediği sürece, alt derecedeki ipotekli alacaklıya tanınan ilerleme hakkının sınırsız olduğu; yani boşalan tüm derecelerden sürekli olarak yararlanma hakkının –aksi kararlaştırılmadıkça– tanınmış olduğu kabul edilmelidir.

⁴⁶⁶ **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.566; bir başka örnek için ise ayrıca bkz. **Helvacı**, s.368-369.

⁴⁶⁷ **Ünal**, s.742.

⁴⁶⁸ **Nar**, s.64; bu hususa rüçhanlı alacaklara ilişkin bölümde daha önce değinmiştik.

⁴⁶⁹ **Helvacı**, s.362; **Ünal**, s.742.

⁴⁷⁰ **Helvacı**, s.363.

İşte bu şekilde, bir rehin hakkının üst derecede boşalan diğer bir rehin hakkının yerine geçmesine ve böyle sıra olarak ilerlemesine “boş dereceye ilerleme” denir ve bu çerçevede boş dereceye ilerleme hakkının kullanılabilmesi için üst derecenin veya alt derecelerden birinin –herhangi bir sebeple– boşalması, yani o rehin hakkının terkinin gerekir. Zira üst derecedeki rehin hakkı tapu sicilinden terkin edilmediği sürece, alt derecedeki rehin hakkının boş dereceden yararlanması ve üst dereceye tescili mümkün olamaz⁴⁷¹.

Nitekim Türk Medeni Kanunu’nun 871 nci maddesinin 3 üncü fıkrasına göre “sonraki sırada yer alan rehinli alacaklılara boşalan dereceye geçme hakkı veren sözleşmelerin geçerliliği, resmî şekilde yapılmasına; aynı etki sağlamaları, tapu kütüğüne şerh verilmelerine bağlıdır.” Dolayısıyla birinci dereceden sonraki sıralarda yer alan alacaklıların boşalan dereceye ilerleme hakkı verilebilmesi için, buna ilişkin sözleşmenin resmî şekilde yapılması ve bu sözleşmenin tapu siciline şerh edilmesi gerekmektedir. Yani sayılan şartların yerine getirilmesi halinde, kural olarak yasaklanan boşalan dereceye ilerleme hakkı⁴⁷² ipotekli alacaklılar için caiz kılınmıştır. Bu noktada ise, serbest dereceden istifade hakkının düzenlendiği sözleşmelerde bu hakkın kapsamının ne olduğu açıkça belirtilmiş olmalıdır. Çünkü serbest dereceden istifade hakkı, sahibine yalnızca belli bir dereceye geçme hakkı tanıyabileceği gibi, boşalan bütün derecelere geçme hakkı da tanıyabilir. Ancak buna rağmen sonraki derecedeki alacaklının kendisinden üstteki dereceye ilerleme hakkı yalnızca ilerlediği derecenin boşalan miktarı ile sınırlıdır. Örneğin boşalan derece 10.000 TL’lik meblağ için kurulmuş ve serbest dereceden yararlanma hakkı olan alacaklının ipoteği ise 20.000 TL’lik alacağı temin ediyorsa, bu alacaklının boşalan dereceye ilerleme hakkı 20.000 TL’lik alacağın yalnızca 10.000 TL’lik kısmı için mümkün olabilecektir⁴⁷³.

⁴⁷¹ **Seliçi**, s.449; **Kuntalp** - Derece, s.24-25; **Aksoy**, s.621-622; **Nar**, s.67.

⁴⁷² Serbest dereceden istifade hakkının uygulamadaki görünüşleri, temel özellikleri ve icrası ve sonuçları hakkında ayrıca bkz. **Kuntalp** - Derece, s.21 vd.; **Seliçi**, s.449 vd.; **Erdoğan**, s.125 vd.

⁴⁷³ **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.568.

Boşalan dereceye ilerleme kaydıyla kurulan ipotekler ile sabit dereceli ipotekler arasındaki ilişkinin izahı bakımından dört derece üzerinden rehin kurulduğunu ve bunlara I, II, III ve IV şeklinde numaralandırma yapıldığını kabul ettiğimiz şöyle bir örneğe yer verelim⁴⁷⁴:

- I. Derece: A'ya ait 50.000 TL'lik (sabit dereceli) ipotek
- II. Derece: B'ye ait 70.000 TL'lik (boş dereceye ilerleme kayıtlı) ipotek
- III. Derece: C'ye ait 20.000 TL'lik (sabit dereceli) ipotek
- IV. Derece: D'ye ait 80.000 TL'lik (boş dereceye ilerleme kayıtlı) ipotek

Verilen örnekte, A'ya ait I. derecedeki ipotek sona erip bu derece boşalınca, II. derecedeki ipotekli alacaklı B, 50.000 TL lik alacağı için I. dereceye ilerler ancak geri kalan 20.000 TL'lik alacağı II. derecede kalmaya devam eder. Bu durumda II. derecede boşalan 50.000 TL'lik kısım ise, IV. derecedeki boş dereceye ilerleme kaydıyla kurulan 80.000 TL'lik ipotekli alacaklı D'nin, III. dereceyi atlamak suretiyle ilerleme hakkını kullanmasıyla doldurulur ve D'ye ait IV. derecedeki 80.000 TL'lik ipoteğin 50.000 TL'lik kısmı II. dereceye yerleşir, geri kalan 30.000 TL'lik kısmı ise IV. derecede kalmaya devam eder. Bu durumda I. derecenin boşalmasından sonraki derecelerin durumu şu şekilde zühur eder:

- I. Derece: B'ye ait 50.000 TL'lik ipotek
- II. Derece: B'ye ait 20.000 TL'lik (boş dereceye ilerleme kayıtlı) ipotek
+ D'ye ait 50.000 TL'lik (boş dereceye ilerleme kayıtlı) ipotek
- III. Derece: C'ye ait 20.000 TL'lik (sabit dereceli) ipotek
- IV. Derece: D'ye ait 30.000 TL'lik (boş dereceye ilerleme kayıtlı) ipotek

⁴⁷⁴ Farklı örnekler için ayrıca bkz. **Helvacı**, s.362-363.

III. Akdî İpoteklerin Kanuni İpoteklerle Sırası İlişkisi

Yapı ipotegi dışında kalan tescile tâbi kanuni ipoteklerin, akdî ipotekler karşısındaki sırası sabit dereceler sistemindeki derece esasına göre tespit edilir⁴⁷⁵. Ancak bu noktada dikkate alınması gereken farklı bir durum söz konusudur. Buna göre akdî ipoteklerin sırası, ipotegin tescil edildiği sicildeki şeklî derecesine göre tespit edilirken, kanuni ipoteklerin tescil edildikleri derecenin sırası ise, ipotegin tescil tarihine göre belirlenir. Yani, akdî ipoteklerde ipotegin değil, derecenin tescil tarihi ve sırası önemli iken, kanuni ipoteklerde ise bizzat ipotegin tescil edildiği tarih önem kazanır⁴⁷⁶. Dolayısıyla kanuni ipoteklerin akdî ipoteklere karşı sırasının tespitinde doğrudan ipotegin tescil tarihini göz önüne almak gerekir.

Örneğin kat mülkiyetine konu bir taşınmaza bağlı olan bağımsız bölümün üzerinde 2007 yılında üçüncü dereceden (A) lehine tescil edilmiş bir akdî ipotek; 2008 yılında birinci dereceden (B) lehine tescil edilmiş bir akdî ipotek; ortak gider borcunu ödemeyen kat malikinin ortak gider borcunun teminatı olarak diğer kat malikleri lehine 2009 yılında tescil edilen kanuni ipotek; 2010 yılında taşınmazın değer kaybının önlenmesi amacıyla (C)'nin çatı tamiri ve restorasyonu için yapmış olduğu zorunlu masraflardan doğan alacağına ilişkin doğrudan doğruya kanuni ipotek ve son olarak da 2011 yılında ikinci dereceden (C) lehine tescil edilmiş akdî ipotek söz konusu olduğunda, akdî ve kanuni ipotekler arasındaki öncelik sıralaması şu şekilde olacaktır:

1. (C)'nin çatı tamiri ve restorasyonu için yapmış olduğu masraflardan doğan alacağına ilişkin tescile tâbi olmayan doğrudan doğruya kanuni ipotegi
2. (B)'nin 2008 yılında birinci dereceden tescil edilmiş akdî ipotegi
3. (C)'nin 2011 yılında ikinci dereceden tescil edilmiş akdî ipotegi
4. (A)'nin 2007 yılında üçüncü dereceden tescil edilmiş akdî ipotegi

⁴⁷⁵ Gürsoy/Eren/Cansel, s.1050; Erel - Sıra, s.68; Helvacı, s.379-380.

⁴⁷⁶ Erel - Sıra, s.67 vd.; Helvacı, s.379.

5. Ortak gider alacağının teminatı olarak diğer kat malikleri lehine 2009 yılında tescil edilmiş kanuni ipotek

Kanuni ipoteklerle akdî ipoteklerin birbirlerine karşı tâbi oldukları sıra ilişkisinin tespitinde esas alınan sabit dereceler sistemine ilişkin bir başka örnek vermek gerekirse; (X), bir taşınmazı üzerinde birinci dereceden (A1) lehine, daha sonra ise ikinci dereceden (A2) lehine akdî ipotek tesis etmiş ve ardından da taşınmazını (Ü)'ye satıp devretmiştir. Bu arada taşınmazını devreden (X), (Ü)'den olan satış bedeli alacağını teminat altına almak maksadıyla TMK. md.893/I, f.1 hükmüne göre kanuni ipotek hakkının tescilini (Ü)'den talep etmiş ve tescil gerçekleşikten bir süre sonra birinci derecedeki (A1)'ye ait akdî ipotek sicilen terkin edilince (Ü), boşalan birinci derecenin yerine (A3) lehine ve üçüncü dereceden (A4) lehine yeni iki akdî ipotek tesis etmiştir. Bu örnekte ipotekli alacaklılar arasındaki sıra ilişkisi şu şekilde ortaya çıkacaktır:

1. Birinci dereceden akdî ipotek hakkı sahibi alacaklı (A3),
2. İkinci dereceden dereceden akdî ipotek hakkı sahibi alacaklı (A2),
3. Satış bedeli alacağının temini için kanuni ipotek hakkı sahibi olan (B),
4. Üçüncü dereceden akdî ipotek hakkı sahibi alacaklı (A4).

Örnekte de görüldüğü gibi, sabit dereceler sistemi tescile tâbi kanuni ipotekler bakımından da geçerli olup, kanuni ipoteklerin akdî ipoteklerle karşılaşması durumunda ise sıralama yaparken kanuni ipoteğin, tescil edildiği dereceye hangi tarihte tescil edildiğine; akdî ipoteğin ise, tescil edildiği şekli rehin derecesinin hangisi olduğuna dikkat edilir.

Ancak tescile tâbi kanuni ipoteklerin tescil tarihlerine göre sıraya girmelerine ilişkin kuralın bir istisnası vardır. Bu bağlamda TMK. md.829/II hükmüne göre üst hakkı sahibine tanınan ve kanundan doğan tescile tâbi ipotek hakkı, derecesini, sona eren üst hakkının sırasına göre kazanacak olup, bu kanuni ipotekle diğer akdî ipotekler arasındaki sıra ilişkisinin belirlenmesinde, sona eren üst hakkının kurulduğu tarih ile

akdî ipoteklerin derecelerinin kuruldukları tarihin dikkate alınması gerekir⁴⁷⁷. Üst hakkı sahibi gibi, aynı şekilde üst hakkı üzerinde lehine rehin kurulan ve üst hakkının sona ermesiyle ipotegin tescilini talep etme yetkisi kazanan bir üçüncü kişinin kanuni ipotek hakkı da, üst hakkının kurulduğu tarihe göre sıraya girecektir⁴⁷⁸.

IV. İpoteklerin Hacizlere Karşı Konumu

Daha önce bahsedildiği üzere, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesiyle öngörülen sıra düzenine göre rehinli alacaklar rüçhanlı olarak, yani rehinle temin edilmemiş olan bütün (adi) alacakların önünde gelerek öncelikle ödenir. Ancak 206 ncı maddenin öngördüğü bu düzen, iflâs halinde şablon olarak kullanılabilen bir sıralama tablosu olup, haciz yoluyla takibin kendine özgü özellikleri ve hacze iştirak hükümleri dairesinde oluşturulan sıra cetvelinin hüküm ve sonuçları sebebiyle, 206 ncı maddedeki şablonun basamaklarını aynen iflâstaki gibi düşünmek, haczin hukuki niteliğiyle örtüşmeyen sonuçlara yol açabilir. Örneğin bir taşınmaz üzerinde rehin tesis edilmeden önce konulan haciz, alacağın niteliği göz önüne alınmaksızın rehinli alacaktan önce sıraya girer⁴⁷⁹. Bunun yanı sıra rehinli alacağın ilk hacze iştirak etmesi diye bir olgudan da söz edilemez. Dolayısıyla haciz yoluyla takip prosedürü içinde, borçlunun haczedilen malı üzerindeki tasarruf yetkisi sınırlandığı için, o mal üzerinde sonradan hak iktisap eden kişilere karşı takip alacaklısının koydurduğu haciz geçerli kalmaya devam edecek ve hacizden sonra hacizli mala ilişkin iktisap edilen haklar haciz koyduran takip alacaklısına karşı ileri sürülemeyecektir. Ancak rehin tesisinden sonra konulan haczin sahibi alacaklıya ise, rehinli alacağın ödenmesinden sonra bakiye kalırsa ödeme yapılacaktır⁴⁸⁰. Hâlbuki iflâs kararının kesinleşmesiyle bütün takipler ve dolayısıyla da

⁴⁷⁷ Helvacı, s.380.

⁴⁷⁸ Helvacı, s.380-381.

⁴⁷⁹ Deynekli, Adnan: "İİK.'nın 268. Maddesinde 4949 Sayılı Kanun'la Değişiklik Yapıldıktan Sonra Alınan İhtiyati Hacizlerde Hacze İştirak Derecesi" (TBBD, S.57, Mart-Nisan 2005, s.162-180), s.174; Akcan, s.103 ve s.157-158.

⁴⁸⁰ Deynekli/Kısa, s.71-72; bu noktada eşya ve taşınmazın aynından doğan vergi alacakları bakımından bir istisna söz konusu olup, 6183 sayılı Kanun md.21'in rehinli alacaklara bir etkisi olmaz. Yani malın

bütün hacizler düşeceğiinden dolayı taşınmaz üzerindeki rehnin kurulmasından önce uygulanan haczin tarihinin bir önemi kalmayacak ve bütün iflâs alacakları ile aynı hukuki statüye tâbi tutulacaktır. Böylelikle iflâstaki rehinli alacakların sırasıyla hacizdeki rehinli alacakların sırası arasında daima bire bir örtüşen bir ilişkinin varlığını kabul etmek imkânsızdır.

İhtiyati haciz konusunda ise, ihtiyaten haczedilen malların, ihtiyati haczin kesin hacze dönüşmesinden evvel rehnedilmesi durumunda satış bedelinin nasıl paylaştırılması gerektiği ile ilgili olarak Yargıtay'ın birbirine zıt kararlar verdiği görülmekle birlikte⁴⁸¹, DEYNEKLİ'ye göre ihtiyati haciz kesin hacze dönüşmeden evvel taşınmaza ipotek konulması durumunda, İİK. md.268 hükmünün kıyasen uygulanarak, ihtiyati haciz sahibi alacaklı ile ipotekli alacaklının garameye girmesi, madde metninde açıkça hacizden söz edilmesi karşısında mümkün değildir çünkü İİK. md.268'de yalnızca ihtiyati hacizden sonra konulan kesin (icrai) haczin akıbeti tayin edilmiş ve fakat rehinle ilgili bir öngöründe bulunulmamıştır⁴⁸².

Bu noktada haczin, borçlunun hacizli mala ilişkin tasarruf yetkisi üzerindeki kısıtlayıcı etkisinin, sonradan hak iktisap eden kişilere karşı hüküm doğuracağı göz önünde tutularak bir değerlendirme yapıldığında, ihtiyati haciz ile kesin haczin yerine getirdiği işlevin aynı olduğu; yani ihtiyati haczin de kesin haciz gibi, borçlunun malvarlığının belli bir alacağı karşılamaya yetecek kadarlık kısmına hukuken el konulmasından başka bir şey olmadığı görülecektir. Dolayısıyla ihtiyati haczin kesin hacizden tek farkı olan geçicilik niteliğinin, ihtiyati haciz kesin hacze dönüştüğünde ortadan kalkacak olması nedeniyle, ihtiyaten haczedilen mal üzerinde, ihtiyati haciz kesinleşmeden önce konulacak olan ipotek, ihtiyati haczin önüne geçmemeli ve onu

aynından doğan vergi alacağı, haczin rehinden önce ya da sonra olduğuna bakılmaksızın rehinli alaktan önce ödenecektir, **Akcan**, s.157; nitekim Yargıtay da bu görüştedir, bkz. aynı yerde dn.784 ve dn.785.

⁴⁸¹ 12. HD., 14.09.1988 T., 13849/9573; 19. HD., 04.03.1993 T., 195/1626; 19. HD., 24.09.1993 T., 5959/5859 (**Kazancı Bilişim**).

⁴⁸² **Deyneklî**, Adnan: “Banka Alacaklarının Tahsilinde İhtiyati Hacizle İlgili Sorunlar” (Bankacılar Dergisi, S.76, Mart 2011, s.69-88), s.81; **Deyneklî** - Hacze İştirak Derecesi, s.173.

bertaraf etmemelidir. Aksi takdirde ipotekten daha güçlü bir tasarruf şekli olan mülkiyetin nakli halinde ihtiyati haczin hiçbir öneminin kalmayacağını söyleyebiliriz ki, bu durum Kanunkoyucunun ihtiyati haciz kurumundan beklediği faydaların görmezden gelinmesi sonucuna yol açacaktır⁴⁸³.

Öte yandan hacze iştirakle ilgili söylenenleri rehne uyarlamak ve rehni de bu kapsamda düşünmek, haczin rehne yahut rehnin hacze iştiraki gibi anlamsız ve mesnetsiz birtakım kavramları ortaya çıkarır ki, bunun hukuk düzeninde yeri olmadığı tartışmasızdır. O halde, rehinli alacaklılar ile haciz sahibi alacaklıların kendi aralarında ayrı ayrı sıraya tâbi tutulduğu ve birbirlerine iştirakine dair düzenleme bulunmadığı göz önüne alındığında, ihtiyati hacizle ipoteğin garameye girmesi, adalet hissin zorlamasından başka hiçbir tutarlı gerekçeyle izah edilemez⁴⁸⁴.

Sonuç olarak, ihtiyaten haczedilen bir mal üzerinde borçlu tarafından üçüncü kişi lehine ipotek tesis edildiğinde, ipotek edilen taşınmazın ipotekli alacaklı bakımından ifade ettiği iktisadi değer, taşınmazın bedelinden ihtiyati haciz sahibi alacaklının alacağına mahsup edilmesinden sonra geriye kalan meblağ olacağından dolayı, ipotekli alacaklının bu hususu bilerek yaptığı işlemin sonuçlarına katlanması icap eder ve bu nedenle de ihtiyati haciz sahibi alacaklıya ipotekli alacaklının karşısında öncelik verilmesi gerekir⁴⁸⁵.

⁴⁸³ **Deynekli** - Banka Alacakları, s.82; **Deynekli** - Hacze İştirak Derecesi, s.174-175.

⁴⁸⁴ **Deynekli** - Banka Alacakları, s.82; **Deynekli** - Hacze İştirak Derecesi, s.173-174.

⁴⁸⁵ **Deynekli** - Banka Alacakları, s.82; **Deynekli** - Hacze İştirak Derecesi, s.175.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADİ ALACAKLARDAN ÖNCE ÖDENMESİ GEREKEN ALACAKLAR

§ 1. MASA ALACAKLARI ve İFLÂS MASRAFLARI

A. Genel Olarak Masa Alacağı ve İflâs Masrafı Kavramı

Masa alacağı kavramından maksat, iflâsın açılmasından sonra ve iflâs tasfiyesinin devam ettiği sırada iflâs masası adına iflâs idaresi tarafından yükümlenilen ve onun tarafından ödenmesi gereken alacaklardır. Bir başka deyişle, iflâs idaresinin masa adına üstlendiği borçlarla genel olarak tasfiyenin sağlıklı yürütülebilmesi ve tarafların tasfiyeden beklentilerinin en üst düzeyde karşılanabilmesi açısından yapılması gereken bilimum harcamaya masa borçları (alacakları) adı verilir⁴⁸⁶. Bu bağlamda, üçüncü kişilerin alacakları, iflâsın açılmasından önce borçlu müflise karşı değil de, iflâsın açılmasından sonra masaya karşı doğmuş olduğu için ve üçüncü kişinin masadan olan bu alacağı, masa açısından bir borç teşkil ettiği için buna masa borcu (alacağı) adı verilir⁴⁸⁷.

İflâs masrafı kavramı ise iki aşamalı olarak ortaya çıkan masraflardan ibaret olup, sırf iflâsın açılması sebebiyle doğan ve iflâs kararının tebliği ve ilânı (İİK. md.166), masa mallarının defterinin tutulması (İİK. md.161 vd.; İİK. md.208), muhafaza tedbirlerinin alınması (İİK. md.159, 210, 212, 213) için yapılan masrafların yanı sıra iflâs açıldıktan ve tasfiye aşamasına geçildikten sonra doğan ve masanın tasfiyesi, paraya çevrilmesi ve paraların paylaşılması için yapılan tasfiye harç ve masrafları da iflâs masrafı kapsamında ele alınabilir⁴⁸⁸.

Bu noktada her ne kadar İİK. md.248 hükmünün başlığı “İflâs masrafları ve masanın borçları” şeklinde yazılmış olduğu için doktrinde birtakım yazarlar tarafından masa borcu (alacağı) ile iflâs masrafı kavramları bir tutularak aynı anlamda telakki

⁴⁸⁶ **Berkin** - İflâs, s.294 ve s.380; **Öztek**, s.12 vd.

⁴⁸⁷ **Muşul** - İcra, s.1142; **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.591.

⁴⁸⁸ **Berkin** - İflâs, s.380; **Kuru** - İflâs, s.18; **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.196; **Altay** - Makale, s.918.

edilse de⁴⁸⁹, bu ikisi arasındaki nüansa yukarıda işaret edildiği üzere, masa adına iflâs idaresi tarafından yapılan her iki harcama türüne ilişkin fonksiyonel, amaçsal ve bunun yanı sıra sebebe ilişkin farklılıklar bulunması karşısında bunları ayrı ayrı tanımlamak ve unsurlarını ortaya koymak gerektiği ortadadır⁴⁹⁰. Bu yöndeki saptamayı güçlendirecek bir diğer olgu olarak belirtmek gerekir ki, masa borçları (alacakları) hakkında çıkacak ihtilafların çözümü, alacaklısı tarafından masaya karşı açılacak davaya bakmakla görevli mahkemeye ait iken, iflâs (masa) masrafları esas itibariyle, iflâs idaresi tarafından ve icabında şikâyet üzerine icra mahkemesi tarafından tespit edilir⁴⁹¹. Buradan yola çıkılacak olursa, masa borçları (alacakları) hakkında iflâs idaresine karşı dava açılabilir⁴⁹². Buna karşın, iflâs masrafları kapsamındaki harcamaların genellikle peşin olarak yapılması, bunlardan dolayı temerrüde düşülmesinin söz konusu olmaması ve bu harcamalar yapılmadığı sürece işlemin yerine getirilmemesi gibi argümanlar karşısında, sözü edilen her iki kavramın eş anlamlı olarak kabul edilmemesi gerektiği söylenebilecektir.

B. Masa Alacağı – İflâs Alacağı Ayrımı

Çalışmamızın konusu itibariyle alacakların sıra düzenindeki konumu incelenirken hangi alacakların kastedildiği noktasında belirtmek gerekir ki, sıraya konulan alacaklar daima iflâs alacakları olup, alacakların sıraya konulmasından maksat (iflâsta) iflâs alacaklarının sırasının tespit edilmesi işlemidir. Bir başka deyişle, İİK. md.184/I hükmündeki “*iflâs açıldığı zamanda müflisin haczi kabil bütün malları ... bir*

⁴⁸⁹ Bu yöndeki görüşe göre, masa borçlarından kasıt, iflâs kararının verilmesiyle iflâsın açıldığı andan iflâs masasının tasfiyesi işlemlerinin tamamlanıp, ticaret mahkemesince iflâsın kapatılması kararı verilinceye kadar (kapatma kararının ilân masrafı da dahil olmak üzere) iflâs dairesi ve iflâs idaresi tarafından masa adına yapılan işlemlerin gerektirdiği bütün masraflar (İİK. md.248) masa borçları kavramına dahildir, bkz. **Muşul** - İcra, s.1142; **Berkin** - İflâs, 381.

⁴⁹⁰ Nitekim bu ayrıma Alman hukukunda da değinilmiş ve masa alacaklılarının haklarının, masa adına doğrudan doğruya yapılmış olan masa masrafları ile masa borçlarından ibaret olduğu belirtilmiştir, bkz. **Berkin** - Alman, s.213.

⁴⁹¹ **Berkin** - İflâs, s.380.

⁴⁹² Ancak iflâs masasına karşı iflâs yoluyla takip yapmak mümkün değildir.

masa teşkil eder ve alacakların ödenmesine tahsis olunur” ifadesinde yer alan “alacaklar” deyiminden anlaşılması gereken yalnız iflâs alacakları olduğu için ve bu sebeple iflâsta sıra cetveli, iflâs alacaklarının sırasını tayin ettiği için, iflâs alacaklarıyla masa alacakları arasındaki ayrıma dikkat etmek gerekir.

Masa alacakları iflâs alacaklarından tamamen farklı olup, masa alacaklılarının ne borçlu müflis ile ne de tasfiyeden elde edilecek olan hâsılatın paylaşılması ile ilgisi bulunur. Masa alacaklarının sahibi olan masa alacaklıları, doğrudan –masanın kanuni mümessili olan– iflâs idaresiyle hukuki işlemlere girip muhatap olan ve masaya karşı haklarının tamamen bu ilişkiden ileri geldiği alacaklılardan oluşur⁴⁹³. Bir başka anlatımla, masa alacaklıları, iflâs açıldıktan ve iflâs masası usulüne uygun biçimde oluşturulduktan sonra tasfiye işlemleri sona erinceye kadar tasfiyenin temini ve masanın meşru menfaatlerinin korunması için yapılan masraflar sebebiyle masadan alacaklı olan kimselerdir⁴⁹⁴. Dolayısıyla masa alacaklılarının masaya karşı ileri sürdükleri alacak hakları, iflâs alacaklıları arasında masa adına yürütülen paylaşırma sisteminin kapsamına dahil edilmeyerek (garameye tâbi tutulmayarak) doğrudan doğruya masanın malvarlığındaki aktiflerden karşılanmakta ve müflisin alacaklılarının alacak haklarına takaddüm etmektedir⁴⁹⁵.

Alacaklının iflâs açılmadan önce borçlu müflisle girdiği borç ilişkisi neticesinde doğan ve fakat iflâsın açıldığı ana dek bu alacağını kısmen ya da tamamen tahsil edememesi sebebiyle iflâstan sonra masaya karşı elde ettiği alacak hakkına ise iflâs alacağı denir⁴⁹⁶. Daha açık bir ifadeyle, iflâsın açılması anında müflise karşı, cebrî icra takibine elverişli ve onun malvarlığından tatmini gereken şahsî bir alacağa sahip olan ve

⁴⁹³ **Arar** - İflâs, s.113; **Kuru** - El Kitabı, s.1016.

⁴⁹⁴ **Berkin** - Alman, s.213; **Umar** - Makale, s.10, dn.1.

⁴⁹⁵ **Berkin** - Alman, s.213; **Postacıoğlu** - İflâs, s.83, s.193; **Öztek**, s.14.

⁴⁹⁶ 1999 yılında yeni Acz Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle mülga olan (eski) Alman İflâs Kanunu'na göre ise iflâs alacaklısı denildiğinde, iflâs idaresine alacaklı olduğunu bildiren ve iflâsın garamesine fiilen sokulan kişi değil, garameye katılmaya kanunen yetkili olan kişi anlaşılır. Bu esasa göre de, iflâs alacaklısı kavramına müflisin şahsî alacaklılarının yanı sıra müflisten aynı hak iddia eden alacaklılarla, ileri sürdüğü bir hakkı yetkili merciler karşısında talep ve dava edebilen bütün hak sahipleri girmektedir, bkz. **Berkin** - Alman, s.34.

kanunun özel bir hükmü gereğince bu alacağı iflâs prosedürü içinde tahsil etmek imkânından yoksun kılınmış bulunmayan alacaklılar iflâs alacaklılarıdır⁴⁹⁷. Yani iflâs alacaklıları, iflâs açıldığı anda müflis borçluya karşı hukuken mevcut ve iflâsın kaldırılmasında nazara alınabilecek olan alacaklılardır⁴⁹⁸. Ancak alacağı, borçlunun malvarlığı üzerinden iflâs prosedürü içinde tatmin edilebilecek alacaklılar iflâs alacaklısı olarak adlandırılrsa dahi, müflisten alacağı bulunan herkese iflâs alacaklısı demek de doğru değildir⁴⁹⁹. Çünkü alacağını yalnızca iflâs prosedürü sayesinde tasfiye kanalıyla tahsil etmek üzere ileri sürebilecek kişiler iflâs alacaklısı olabilirler. Dolayısıyla hukukumuzda kamu tüzel kişileri, kamu hukukundan doğan alacaklıları için bile “iflâs alacaklısı” sıfatını taşımaya müsaittir⁵⁰⁰.

Şu durumda sıraya dizilecek olan alacaklar, iflâs alacaklıları olduğundan ve masa alacaklıları, bütün iflâs alacaklılarına takaddüm ettiği için öncelikle ödeneceğinden dolayı⁵⁰¹, masa alacaklılarının sıra cetveline alınarak sıraya dizilmesine gerek yoktur⁵⁰². Hatta masa alacaklılarının, iflâs alacaklılarının garemelerinden önce ödenmesi gerektiği için masa alacaklıları ödenmeden iflâs alacaklılarının her birine düşen garame paylarının tespiti de caiz değildir çünkü iflâs alacaklılarının her birine düşen garame payının hesabı yapılırken masa alacaklıları bu paylaştırmaya dahil edilemez⁵⁰³. İşte masa alacaklıları ile iflâs alacaklıları arasında yapılan ayırımın önemi de bu noktada ortaya

⁴⁹⁷ **Umar** - Teori, s.19, dn.48.

⁴⁹⁸ **Bilgen**, Mahmut: *İflâs Davaları*, Ankara 2008, s.440; **Muşul** - İcra, s.1142; ayrıca iflâs alacağı kavramına, müflisin yalnız muaccel borçları değil, aynı zamanda müflisin müeccel (vadesi gelmemiş) borçları, talikî şarta veya belirsiz vadeye bağlanmış borçları ile konusu paradan başka şey olan borçları da dahildir, bkz. **Kuru** - El Kitabı, s.1016; “...İflâs alacaklıları iflâs tarihi itibarıyla doğmuş olan alacaklılardır. Munzam zarar alacağı iflâstan sonra oluştuğundan iflâs masasına kaydı istenemez...”; 19.HD., 15.10.1998 T., E.1998/5189, K.1998/6117 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.564).

⁴⁹⁹ **Umar** - Teori, s.19, dn.48.

⁵⁰⁰ **Umar** - Teori, s.19, dn.48.

⁵⁰¹ Masanın malvarlığını tasfiye etmek için masa adına bazı masrafların yapılmasında ve bazı borçların ihdasında zaruret bulunması sebebiyle, bu gibi masraflardan doğan borçlardan dolayı masadan alacaklı olan kimselerin hakları müflisten alacaklı olan kimselerin haklarına takaddüm ettirilmek gerekir, bkz. **Berkin** - Alman, s.215.

⁵⁰² **Postacıoğlu** - İflâs, s.83; **Üstündağ** - İflâs, s.124; **Gürdoğan** - İflâs, s.135; **Muşul** - İcra, s.1142; **Bilgen** - İflâs, s.441; masa borçları sıra cetveline geçirilmezlerse de, pay cetveli ve son hesapta gösterilirler, bkz. **Öztek**, s.38.

⁵⁰³ **Berkin** - Alman, s.215; **Postacıoğlu** - İflâs, s.83.

çıkılmaktadır. Çünkü masa alacakları, iflâs alacakları ile garameye girmeksizin iflâs masasından tam olarak ödenirken, iflâs alacaklarının tam olarak ödenmesi pratikte genellikle mümkün olamamaktadır⁵⁰⁴. Ayrıca masa alacaklısı olup da alacağını tam olarak alamayan kişilere açıkta kalan miktar için borç ödemededen aciz belgesi de verilmez çünkü masa borçlarından müflisin şahsî sorumluluğu yoktur⁵⁰⁵. Bu sebeple de, bir alacağın masa alacağı mı yoksa iflâs alacağı mı olduğu noktasında iflâs idaresi tarafından yapılacak belirlemenin büyük önemi bulunur⁵⁰⁶.

Öte yandan, her ne kadar masa alacakları öncelikle ödenmesi gereken alacaklardan olsa da, iflâs masasında rehinli bir mal bulunuyorsa, o malın satış bedelinden, rehinli alacaklardan önce ödenmesi gereken rüçhanlı alacaklar ve ardından rehinli alacaklar ödendikten sonra ve fakat imtiyazlı alacakların ödenmesine geçmeden önce masa alacakları ve diğer iflâs masrafları ödenecektir⁵⁰⁷. Bir başka ifadeyle, masadaki rehinli malların bedeli, masanın genel masrafları ve borçlarıyla iflâsın açılmasından doğan diğer masraflarına katılmayıp öncelikle rehinli malın satış ve muhafaza masraflarının ödenmesi için kullanılır ve daha sonra rehinli alacaklının alacağına tahsis edilir⁵⁰⁸. Nitekim İİK. md.248 hükmünün son cümlesine göre de, rehinlerin bedelinden yalnız rehnin muhafazası ve paraya çevrilmesi için yapılan masraflar çıkarılır⁵⁰⁹. Çünkü rehnedilmiş malların bedeli genel iflâs masraflarına tahsis edilemez ve ellerindeki rehinleri masaya tevdi eden rehinli alacaklıların rüçhan hakları saklı kaldığı için rehin bedelinden yalnızca rehnin muhafaza ve satış masrafları çıkarılır⁵¹⁰. Nitekim rehin, aynı bir hak olduğuna ve fakat iflâs idaresi tarafından paraya

⁵⁰⁴ **Kuru** - El Kitabı, s.1016.

⁵⁰⁵ **Ansay**, s.299.

⁵⁰⁶ İleri sürülen bir alacağın, masa alacağı mı yoksa iflâs alacağı mı olduğu hususunda iflâs idaresi ile alacaklı arasında bir uyuşmazlık çıktığı takdirde, alacaklı, iflâs idaresi tarafından masaya karşı dava açmaya davet edilerek kendisine mühlet verilir; bu mühlete riayet edilmediği takdirde ise, niteliği üzerinde çekişme bulunan alacak dikkate alınmaksızın paylaştırmaya başlanır, bkz. **Berkin** - İflâs, s.381; **Postacıoğlu** - İflâs, s.193.

⁵⁰⁷ **Deynekli/Kısa**, s.653; **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.113.

⁵⁰⁸ **Belgesay** - İflâs, s.54; **Ansay**, s.298; **Postacıoğlu** - İflâs, s.201.

⁵⁰⁹ Bu hususa rüçhanlı alacaklar bahsinde ayrıntılı olarak değinilmiştir.

⁵¹⁰ **Ansay**, s.298; **Berkin** - İflâs, s.382; **Üstündağ** - İflâs, s.204.

çevrilmesi, rehinli alacaklıların tatmininden sonra adi alacaklılara tahsis edilecek bir bakiye bırakması ihtimaline dayanılarak kabul edilmiş bulunduğu göre rehinli alacaklılara düşecek hisseden iflâs masrafları ve masa borçları bağlamında bir indirim (mahsup) yapılmamalıdır⁵¹¹. Bunun yanı sıra İİK. md.185 hükmü bu hususu vurgulamak suretiyle, üzerinde rehin bulunan malların, rehinli alacaklının rüçhan hakkı saklı kalmak suretiyle masaya gireceğini ve iflâs idaresi tarafından paraya çevrildikten sonra rehnin muhafaza ve satış giderlerinin çıkarılmasının ardından rehinli alacaklının derhal tatmin edileceğini açıkça düzenlemiştir. Dolayısıyla İİK. md.206/I hükmü ve İİK. md.248 hükmünün son cümlesi ile İİK. md.185 birlikte değerlendirildiğinde, rehinli malın bedelinden 206 ncı maddeye göre ilk önce malın aynından doğan kamu alacakları ödenecek, ardından rehinli malın satış ve muhafaza masrafları düşüldükten sonra hemen rehinli alacakların ödenmesine geçilecektir. Ancak aksi yöndeki görüşe göre⁵¹², masa alacakları hem rehinli alacakların hem de adi alacakların hepsinden önce ödenmek gerekir⁵¹³. Bir başka ifadeyle, bu görüşü savunan yazarlara göre iflâs yolu için iflâs idaresi tarafından yapılan masrafları içeren masa alacaklarının, rehinli alacaklardan da önce ödenmesi gerekir⁵¹⁴.

C. Masa Alacakları ile İflâs Masraflarının Kapsamı ve Sırası

Öncelikle masa borçları (alacakları), ortaya çıkma sebeplerine göre üç başlık altında sınıflandırılabilir:

1) İflâs idaresi üyelerinin işlemlerinden ve yaptırdığı işlerden doğan borçlar⁵¹⁵,

⁵¹¹ **Postacıoğlu** - İflâs, s.201.

⁵¹² **Berkin** - İflâs, s.293; **Eriş**, s.601; bu bağlamda bir görüşe göre, masadaki rehinli malların (özellikle taşınmazların) satışı çok uzun sürmüş ve sırf bu sebeple iflâs tasfiyesi uzamış ise, masaya ait genel tasfiye masraflarının bir kısmının (örneğin iflâs idaresi üyelerine ait ücretlerin) rehin bedelinden ödenmesi uygun olur, bkz. **Postacıoğlu** - İflâs, s.200-201.

⁵¹³ Hatta gümrük vergisi ve emlak vergisi gibi malın aynından doğan kamu alacaklarının dahi masa borç ve masraflarından sonra ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir, bkz. **Berkin** - İflâs, s.294.

⁵¹⁴ **Arslaner**, s.128.

⁵¹⁵ İflâs idaresi üyesinin tayin ettiği vekilin, işçinin ve işletmecinin, yani masa adına belirli bir işin icrası kendisine tevdi edilmiş olan yardımcı kişinin ücretleri de bu kapsamda kabul edilebilir, bkz. **Berkin** - Alman, s.227.

- 2) İflâs masasının iki taraflı sözleşme ilişkilerine girmesinden doğan borçlar,
- 3) İflâs masasının haksız mal edinmesinden (sebepsiz zenginleşmesinden) doğan borçlar⁵¹⁶.

Bu kapsamda iflâs idaresi, tasfiyenin en iyi şekilde sürdürülerek hem borçlu müflisin hem de alacaklıların iflâstan umdukları menfaatlerin en üst düzeyde gerçekleşebilmesi için tasfiye sürecinde üçüncü kişilerle birtakım sözleşme ilişkilerine girebilir. Örneğin iflâs idaresi, masanın taraf olduğu ve devam etmekte olan davaların takibi için avukat tutabilir veya masada bulunan ve değeri düşme tehlikesi bulunan malların tasfiye süreci boyunca korunabilmesi maksadıyla depo kiralayabilir ve bununla ilgili üçüncü kişilerle kira sözleşmesi yapılmasına karar verebilir ya da masa mallarına ilişkin çeşitli hukuki işlemlerin yerine getirilebilmesi için notere başvurabilir. Ayrıca müflise ait sanatsal faaliyetin devamına yönelik olarak iflâs idaresince üstlenilen borçlarla iflâs idaresinin haksız iktisap veya haksız fiilden doğan borçları da olabilir⁵¹⁷. İşte bütün bu gibi durumlarda iflâs idaresinin girdiği borç ilişkilerinden doğan ve üçüncü kişilerce iflâs idaresine (ve dolayısıyla masaya) karşı ileri sürülebilen alacakların hepsi masa alacağı kapsamında kabul edilebilir⁵¹⁸.

Bunların yanı sıra, iflâsın açılması anında henüz müflise ulaşmamış, bedeli ödenmemiş ve fakat üçüncü kişiye satılmış eşyanın bedeli ve iflâs idaresi tarafından müflisin bir taahhüdünün aynen ifasının üstlenilmesi halinde gösterilecek teminat dahi masa borcu (alacağı) kapsamında kabul edilebilir⁵¹⁹. Hatta, iflâs idaresinin işlemlerinden doğan vergilerde de, vergi yükümlüsü iflâs masasının kendisi olduğu için, bu işlemlerden doğan vergiler sıraya alınmazlar çünkü bunlar, iflâs alacağı değil, masa

⁵¹⁶ **Berkin** - Alman, s.227.

⁵¹⁷ **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.196; **Deynekli** - Değişiklikler, s.508-509.

⁵¹⁸ **Postacıoğlu** - İflâs, s.74, s.140, dn.1; **Üstündağ** - İflâs, s.203; Kuru - El Kitabı, s.1072; **Öztek**, s.17-18; **Deynekli/Kısa**, s.693; “...İflâstan sonra müflise ait işyerinde iflâs idaresinin kararıyla çalışan işçilerin sigorta prim borcu niteliği itibarıyla masa borcu olup, iflâs alacaklarından önce ‘ödenmesi’ gerekir (İİK. md.248).”; 19. HD., 27.02.1996 T., E.1996/202, K.1996/1568 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.565).

⁵¹⁹ **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.108-109.

alacağı olup iflâs alacaklarından önce ödenirler⁵²⁰. Bir başka ifadeyle, masa borcu olan vergiler iflâs idaresinin işlemleri nedeniyle doğdukları için ve bundan dolayı verginin mükellefi iflâs masası olduğu için, bu vergilerin iflâs alacaklarıyla birlikte sıra cetveline alınması doğru olmayıp, bilakis bu vergilerin bütün iflâs alacaklarından önce (masa alacağı kapsamında) ödenmesi gerekmektedir⁵²¹. Bu bağlamda örneğin müflise ait bir fabrikanın iflâs idaresi tarafından işletilmesinden doğan vergi alacağı masa alacağı olarak iflâs alacaklarından önce ödenmelidir⁵²². Aynı şekilde masaya giren araçların iflâstan sonraki dönemle ilgili motorlu taşıt vergisi borcu, masa borcu olarak kabul edilebilir⁵²³. Sonuç olarak masa alacaklarına verilen örnekler bakımından yapılan bu sayma tahdidi olmayıp, masa alacaklarının kapsamı, somut olayda niteliği itibarıyla uygun düştüğü müddetçe geniş yorumlanabilecektir.

İflâs (masa) masraflarından maksat ise, yukarıda da izah edildiği üzere, iflâsın açılmasından doğan masraflar ile masa mallarının idaresi, paraya çevirme ve paraların paylaşılmasına ilişkin tasfiye masrafları da denilen masraflardır⁵²⁴. İflâs (masa) masrafları bağlamında, re'sen tahsil edilen harçlarla konkordato teklifinin gerektirdiği masraflar⁵²⁵, sigortalı malların yenilenen sözleşmeleri dolayısıyla ödenen primler, iflâs masası adına iflâs idaresi tarafından yürütülen davaların yasal masraflarıyla diğer

⁵²⁰ **Yılmaz** - İflâs İdaresi, s.100; Alman hukukuna göre masa alacaklılarının alacaklarını tahsil edebilmeleri için garamelerinin tespitinden veya alacakların masaya kaydı için öngörülen müddetin sona ermesinden yahut masa alacaklıları arasına yeni katılımların kabulü için tayin edilen müddetin dolmasından önce talepte bulunmuş olmaları gerekir, bkz. **Berkin** - Alman, s.214.

⁵²¹ Hâlbuki müflisin masaya giren mallarına ilişkin vergiler iflâs idaresinin işlemlerinden tümüyle bağımsız olarak, iflâs tasfiyesi sırasında kanun icabı doğduğu için ve sorumlusu da iflâs idaresi olduğundan dolayı masa borcu olarak kabul edilemez ve sıra cetveline alınarak tasfiye sonunda diğer iflâs alacaklarıyla birlikte ödenir, bkz. **Deyneki** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.109; "...*Müflisin iflâs masasından istenebilecek alacaklar iflâs alacakları ile masa borçlarıdır. Bu alacaklardan kural olarak iflâs alacakları sıra cetveline geçirilir. Bir alacağın iflâs alacağı olarak kabul edilebilmesi için iflâsın açılmasından önce doğmuş olması gerekir. İflâs alacağı olarak masadan istenebilecek vergi alacakları ise iflâstan önce tahakkuk etmiş ve kesinleşmiş vergi alacakları ile vergiyi doğuran olayın iflâstan önce meydana gelmiş olması şartıyla tasfiye tamamlanmadan tahakkuku ve kesinleşmesi sağlanmış vergi alacaklarıdır...*", 19. HD., 19.02.1998 T., 1998/30-1120 (**Bilgen** - İflâs, s.440-441).

⁵²² **Öztek**, s.26; **Yılmaz** - İflâs İdaresi, s.100.

⁵²³ 19. HD., 01.10.1998 T., E.1998/5058, K.1998/5677 (**Uyar** - Şerh, s.16169).

⁵²⁴ Bir başka ifadeyle 'tasfiye emrine masraf' adıyla anılan alacaklardır, bkz. **Arar** - İflâs, s.113-114.

⁵²⁵ **Berkin** - Alman, s.226.

alelade masrafları ve gerektirdiği durumlarda müflise yapılan nakdî yardımlar dahi söz konusu olabilir⁵²⁶. Diğer iflâs masraflarına örnek olarak ise, iflâsın açılmasından doğan, iflâs kararının ilânına ve gereken yerlere bildirilmesine ilişkin masrafları; defter tutma, malların muhafazası ve satışı için yapılan giderleriyle paraların paylaşılmasına ilişkin diğer harç ve masrafları sayabiliriz⁵²⁷. Buna ilaveten, iflâs idaresi üyelerine verilecek ücretin de masa masrafı olarak kabul edilmesi ve bu nedenle iflâs alacaklarından önce ve tamamen ödenmesi gerektiği söylenebilir⁵²⁸.

Ayrıca masaya intikal eden takip masraflarından da bahsetmek gerekir ki, bu masraflar sadece takip için zorunlu olanlarla kanunen kabul edilen masraflardan ibaret olup iflâs yoluyla takipte bulunan alacaklının, iflâs kararı verilinceye kadar yapmakla mükellef olduğu takip ve davaya ilişkin masrafların yanı sıra iflâs yoluyla takipten önce veya bu takipten sonra almak zorunda kaldığı ihtiyati tedbir veya ihtiyati hacizlerin ve gerekli muhafaza tedbirlerinin gerektirdiği masraflardan da masa sorumlu olduğu için ve bu masrafların yapılmasıyla yürütülen işlemlerden bütün alacaklılar istifade ettiğinden dolayı, bu masrafların dahi masa tarafından iflâs alacaklılarının alacaklarına tercihen ödenmesi kabul edilebilecektir⁵²⁹. Nitekim Alman hukukunda da, iflâs yoluyla takip talebinde bulunan alacaklı tarafından iflâs kararı verilmesine kadarki zaman diliminde avans edilen iflâs masraflarından dahi, iflâs açıldıktan sonra artık masanın

⁵²⁶ **Berkin** - İflâs, s.380; Alman hukukunda iflâsın açılmasından tasfiyenin bitimine kadar yapılan iflâs masraflarının tümüne muhakeme masraflarından tamamen ayrı olarak adliyeye ilişkin masraflar adı verilmiş olup bu masraflardan maksat, masanın idaresi, masa mevcudunun taksimi ve paraya çevrilmesi için yapılan işlemlerin gerektiği bütün resmî harç ve giderlerdir, bkz. **Berkin** - Alman, s.226.

⁵²⁷ **Berkin** - İflâs, s.380; **Üstündağ** - İflâs, s.203; **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağına Tahsiline Etkisi, s.108, dn.141; **Bulur**, s.55; ayrıca bkz. Yargıtay İİD., 24.04.1970 T., 4571/4471 (**Deynekli** - Bankacılar 2008, s.57, dn.97); öte yandan mülga Alman İflâs Kanunu'nda ise iflâs masasının kanuni masrafları üç grup halinde ortaya koyulmuştur:

- a) İflâs masasının tasfiyesi için yapılması gereken bilumum adlî muamelenin müşterek masrafı,
- b) İflâs masasının idaresine, masa mevcudunun taksimine ve paraya çevrilmesine ilişkin mevzuatta dağınık halde yer alan bilumum masraflar,
- c) Müflisin ve ailesinin geçimine tahsis edilen masraflar, bkz. **Berkin** - Alman, s.225-226.

⁵²⁸ **Yılmaz** - İflâs İdaresi, s.95; **Berkin** - Alman, s.220.

⁵²⁹ **Kuru** - İflâs, s.337, dn.5.

sorumlu olduğu kabul edilmiştir⁵³⁰. Ancak aksi yöndeki görüşe göre⁵³¹, iflâs takibini yapan ve iflâs davasını açan alacaklının gerek iflâs takibi gerekse iflâs davası için yaptığı masraflar, iflâs masrafı sayılamaz ve iflâs takibini yürüten ve iflâs davasını açan alacaklının alacağına ait anaparaya eklenerek iflâs alacağı sıfatıyla masaya kaydettirilmek gerekir.

Masa alacakları ve iflâs masraflarının kapsamı ile ilgili olarak yapılan bu değerlendirmelerden sonra tekrar belirtmek gerekir ki, masa alacaklarının sıra cetveline alınmasına gerek olmayıp, bu alacaklar masa mallarının bedelinden iflâs alacaklarının tamamından önce gelmek üzere ödenmek zorundadır. Yani masa alacakları, bütün iflâs alacaklarına göre öncelikli olup, bunlar sıra cetvelinde değil, yalnızca pay cetvelinde gösterilirler⁵³². Her ne kadar İİK.nun 248 inci maddesinde iflâs masraflarının iflâs alacaklarından önce ödeneceği açıkça öngörülmüş olup, masa borçlarının durumundan bahsedilmemiş olsa da, doktrin ve uygulamada masa borçlarının da iflâs alacaklarından önce ödeneceği tartışmasız şekilde kabul edilmiştir⁵³³.

D. Masa Alacakları ile İflâs Masrafları Arasındaki Sıra İlişkisi

İcra ve İflâs Kanunu'nda açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, masa alacakları için masaya karşı takip yapılabileceği ve iflâs masraflarının toplamda hangi meblağa baliğ olacağı ancak tasfiye sonuçlanınca tespit edilebileceği için masa borçlarının iflâs masraflarından evvel ödenmesi gerektiği düşünülebilir⁵³⁴. Nitekim Alman hukukunda her türlü uyuşmazlığın önüne geçmek amacıyla masa alacaklıları arasında bir tercih sırası tespit edilmiş ve masa mevcudunun bütün masa alacaklılarını tatmin etmeye yetmeyeceğinin anlaşılması halinde, masa alacaklılarının belli bir sıraya tâbi tutulması

⁵³⁰ **Berkin** - Alman, s.216.

⁵³¹ **Öztek**, s.16; **Üstündağ** - İflâs, s.202-203.

⁵³² **Kuru** - İflâs, s.338; **Öztek**, s.38; **Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.592; “...İflâstan sonra iflâs idaresinin işyerinin faaliyetini devam ettirmesi halinde işyerinde çalışan işçilerin alacağı masa alacağı niteliğini alır. Masa borçları sıra cetvelinde gösterilmezse de bunlara pay cetvelinde yer verilmelidir...”, 19. HD., 09.10.2003 T., E. 2003/5176, K.2003/9511 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.562).

⁵³³ **Öztek**, s.14; **Postacıoğlu** - İflâs, s.205; **Deynekli/Kısa**, s.693.

⁵³⁴ **Berkin** - İflâs, s.381.

ve masa mevcudundan ilk önce masa alacaklarının, artan bakiye üzerinden de iflâs masraflarının ödeneceği; ondan da artan meblağ kalırsa bunun, müflis ve ailesinin asgari geçinme koşullarındaki masraflarının karşılanması için ayrılacağı düzenlenmiş idi⁵³⁵. Bununla birlikte, Alman Yüksek Mahkemesi, vermiş olduğu bir kararda, Alman mevzuatında masa borçlarının iflâs masraflarından önce ödeneceğine ilişkin hükmün varlığına rağmen, masa borçlarının esas itibariyle tasfiye masrafları kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinden yola çıkılarak, bunlardan birine diğerine göre rüçhan hakkı tanınmayacağını ve bu suretle masanın borçlarıyla masraflarının aynı sırada mütalaa edilmesi gerektiğini kabul edilmiştir⁵³⁶. Bunun yanı sıra masa mevcudunun yalnızca masa alacaklarını dahi tam olarak karşılayamaması durumunda nasıl bir yol izleneceği hususunda Yüksek Mahkeme, iflâs sebebiyle tahakkuk eden ve masa mevcudu ile karşılanamayan masa borçlarından müflisin şahsî sorumluluğuna gidilebileceğini kabul etmek suretiyle masa alacaklılarının, tasfiye sona erip iflâsın kapanmasından sonra müflisi takip edebileceğini savunmuştur. Çünkü yine Yüksek Mahkeme'ye göre müflis, iflâs masasıyla birlikte masanın borçlarının edasını üstlenmiş durumda olup müflisin bu husustaki sorumluluğu müteselsil sorumluluktur⁵³⁷. Ancak Almanya'daki eski düzenleme doğrultusunda yapılan değerlendirmelere rağmen, her halükarda masa borçlarıyla tasfiye masrafları tamamen iflâs alacaklılarının sırtına yüklenemeyeceği için ve müflisin de bu masraflardan şahsen sorumluluğunun bulunduğu kabul edilemeyeceğinden dolayı, iflâs masraflarının da, aynı masa borçları

⁵³⁵ **Berkin** - Alman, s.228-229; **Üstündağ** - İflâs, s.204; bu çerçevede, Alman hukukunda öncelikle masa borçlarının ödenmesi, artanın ise iflâs masraflarına tahsis edilmesi gerektiği görüşü ileri sürülerek tasfiyeyi geciktiren birtakım uyuşmazlıkların önüne geçilmek istenmiştir, bkz. **Berkin** - İflâs, s.381, dn.11; öte yandan yeni Alman Acz Kanunu'na göre de, masa alacaklıları öncelikli tatmin hakkına sahip kılınmış ve masa alacakları esas olarak acz prosedürü giderleri ve acz işleri memurunun hukuki eylem ve işlerinden doğan masa yükümlülükleri ve yine memur tarafından aynen ifası seçilen karşılıklı sözleşmelerden doğan talepler olarak sınıflandırılmıştır, bkz. **Stallman**, s.425.

⁵³⁶ Yüksek Mahkemeye göre, masa borçlarıyla iflâs masrafları arasında aynı sırada kabul edilmesi gereken eşitlik esası, garame miktarı bakımından herhangi bir ihtilafın çıkmasına engel olarak tasfiyenin nihai amacına daha çok yaklaşılmasına hizmet eder, bkz. **Berkin** - Alman, s.230.

⁵³⁷ **Berkin** - Alman, s.229.

gibi, ya masanın malvarlığından ya da kusurları varsa iflâs idaresi üyelerinden tahsil edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Sıraya ilişkin olarak Alman hukukundaki eski düzenlemeye rağmen⁵³⁸, kanımızca, kendi hukukumuz bağlamında iflâs alacağının ödenmesine geçilmeden önce, iflâsın açılmasıyla iflâs masasının teşkilinden ve idaresinden, masa mallarının satışı ve paylaştırılmasından doğan masraflar, iflâs (masa) masrafları olarak öncelikle ödenmek gerekir⁵³⁹ (İİK. md.248). Daha sonrasında ise, yine iflâs alacaklarının ödenmesine geçilmeden önce, masa masraflarından sayılmayan ve masa borçları olarak adlandırılan, üçüncü kişilere karşı müflisin sorumlu olduğu borçlar değil, iflâs masası için iflâs idaresinin borçlandığı yükümlülüklerden oluşan borçlar⁵⁴⁰ ödenir. Çünkü iflâs masraflarının tasfiye bakımından masa borçlarına nazaran daha elzem harcamalar olması, tasfiye için gereken zaruri harcamalar olmadan tasfiyenin hiçbir koşulda devam ettirilememesi ve masa borçları için masa alacaklısı olan üçüncü kişilerin masaya karşı haciz yoluyla takip yapma hak ve yetkisinin bulunması karşısında iflâs masraflarına öncelik verilmesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca iflâs masraflarının daha ziyade iflâs organları ile bağlantılı olması ve iflâs organlarının kamusal yönü de göz önüne alındığında kamusal nitelikli mercilerce yapılan giderlerin karşılanması, üçüncü kişi

⁵³⁸ 1999 yılında yürürlüğe giren yeni (Alman) Acz Kanunu'ndaki sıraya ilişkin § 209'da yer alan hüküm için bkz. <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/inso/gesamt.pdf>, s.48-49.

⁵³⁹ **Ansay**, s.256; öte yandan bir görüşe göre, masa borçları ve iflâs masrafları iflâs alacaklarından önce ödendiği halde, masaya giren mallar üzerindeki istihkak iddiaları masanın borçları ve masraflarına takaddüm eder ve ayrıca üzerinde istihkak iddia edilen malın iflâs idaresince satılmış olması sebebiyle masada aynen bulunmaması durumunda, o malın bedeli üzerindeki iddia, istihkak iddiasının yerine geçer ve bundan dolayı bu bedele karşılık gelen iddia bütün masa alacaklarından önce dikkate alınmak durumundadır, bkz. **Berkin** - İflâs, s.381; öte yandan Alman hukukuna göre, üzerinde istihkak iddia edilen mallar masa mevcuduna dahil olmadığından, istihkak iddia edilen malların idaresine, bakımına ve muhafazasına ilişkin masraflar masanın sorumluluğu dışında tutulmuş ve bu masraflara, istihkak iddia eden kişilerin katlanması gerektiği savunulmuştur, bkz. **Berkin** - Alman, s.226.

⁵⁴⁰ Örneğin, borçluya satılıp gönderildiği halde, müflisin, iflâsına hükmedilmeden önce eline geçmeyen mallara ilişkin semeni, iflâs masası adına ödemeyi üstlenen iflâs idaresinin bu (semen) borcu masa borcudur. Bunun dışında, başkasına ait malı satan müflisin tahsil ettiği semenin masaya girmesi veya semenin iflâs idaresi tarafından tahsil edilmesi durumunda, bu semenden doğan borç da masa borcudur ve iflâs alacaklarından önce gelmek durumundadır. Ayrıca iflâs masasının tasfiye işlerinin gereği olarak bir yer kiralanmasından veya masa adına iflâs idaresinin takip ettiği davalarda mahkeme masrafları ve vekâlet ücretine mahkum edilmekten doğan tazminat borçları da masa borçları kapsamına girer, bkz. **Ansay**, s.256; **Berkin** - İflâs, 294.

masa alacaklılarının tatmininden daha önemli addedilebilir. Buna ilaveten iflâs masrafları yapılmadığı takdirde tasfiye işlemlerinin sekteye uğraması muhakkak olduğu halde, masa borçlarının ödenememesinin daha tali etkiler doğuracağı da savunulabilir.

§ 2. TAKİP HARÇ ve MASRAFLARI

Takip hukukunda harçlar, devletin icra ve iflâs işlemlerini yerine getirebilmek için gördüğü özel hizmet dolayısıyla ilgililerden aldığı para olup bunların başlıcaları maktu başvurma harcı, peşin harç, cezaevi harcı ve tahsil harcıdır⁵⁴¹. Takip masrafları ise, icra takibinin başarılı bir şekilde sonuçlanması amacıyla para ile yapılması gereken masraflar olup icra takibi vesilesiyle ortaya çıkmış olsa bile tarafların yaptıkları ve taraf masrafları adı verilmekle birlikte resmen harç ve masraf sayılmayan masraflar gerçek anlamda takip masrafı sayılamazlar⁵⁴². Dolayısıyla icra organlarının icra takibini tam ve doğru olarak yürütebilmeleri için yaptıkları takip işlemlerinin gerektirdiği masraflar olarak ödeme emrinin tebliği, haciz, paraya çevirme, paraların paylaşılması, paranın alacaklıya ödenmesi, icra dairesi tarafından yapılan tebliğler, ilânlar, haczedilen taşınmazın idare ve işletilmesi, haczedilen malların muhafazası gibi işlemlerden doğan masrafların tamamı takip masrafı kavramı kapsamındadır⁵⁴³. Ayrıca avukat marifetiyle yapılan takiplerde vekâlet ücreti dahi takip masrafları kapsamına dahildir⁵⁴⁴.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 138 inci maddesinin 2 nci fıkrasına göre haciz, paraya çevirme ve paylaşırma gibi işlemlerden kaynaklanan ve bütün alacaklıları ilgilendiren masraflar⁵⁴⁵, hacizli malın satış bedelinden öncelikle tahsil edilir ve artan para, takip masrafları ve işlemiş faizlerle birlikte alacaklılarıyla orantılı biçimde takip alacaklılarına paylaşılır. Bir başka ifadeyle, takip alacaklıları, takibin başında peşin olarak avans

⁵⁴¹ **Berkin**, Necmettin: “İflâs Hukuku Bakımından Harç ve Masraflar” (Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan, Ankara 1964, s.325-335), s.325.

⁵⁴² **Üstündağ** - İcra, s.55; **Kuru/Arslan/Yılmaz** - Ders Kitabı, s.75 vd.; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.124.

⁵⁴³ **Üstündağ** - İcra, s.57; **Berkin** - Masraflar, s.330.

⁵⁴⁴ **Berkin** - Masraflar, s.330-331.

⁵⁴⁵ İİK.nun 59 uncu maddesi uyarınca alacaklı tarafından önceden avans edilmiş bulunan masraflar ima edilmektedir, bkz. **Üstündağ** - İcra, s.295.

ettikleri takip harç ve masraflarını haczedilen malın satışından elde edilen paradan öncelikle tahsil edecektir; yani asıl alacak için herhangi bir ödeme yapılmadan önce takip masraflarının ödenmesi gerekecektir⁵⁴⁶ (İİK. md.59/II, 138/II; karşı. İİK. md.151, 248).

Gerçekten, borçluya ait bir malın paraya çevrilmesi, ancak paraya çevirmeye ilişkin masrafların yapılmasıyla mümkün olacağından, satış işlemlerinin gerektirdiği giderlerin hacizli malın satışından elde edilen tutardan öncelikle ödenmesi mantığa da uygun düşmektedir⁵⁴⁷. Dolayısıyla haciz yoluyla takip kapsamında haczedilen mallar için sarf edilen haciz masraflarıyla, bu malların satılarak paraya çevrilmesi için yapılacak olan masrafların satış bedelinden öncelikle ödenmesinden sonra kalan miktar, takip alacaklıları arasında alacağın anaparası, takip giderleri ve alacağa işlemiş faizleriyle orantılı biçimde paylaşılacaktır. Örneğin hacizli mal 60.000 TL'ye satılıp mala ilişkin rüçhanlı alacaklar tamamen ödendikten sonra haciz ve paraya çevirme masrafları da düşüldüğünde geri 45.000 TL'nin kaldığını düşünelim. Alacakları 15.000 TL, 30.000 TL ve 45.000 TL olan üç alacaklı arasında 45.000 TL'lik bakiye miktar şu şekilde paylaşılır:

- 15.000 TL alacaklıya $15.000/90.000 = 1/6$ oranında;
- 30.000 TL alacaklıya $30.000/90.000 = 1/3$ oranında;
- 45.000 TL alacaklıya $45.000/90.000 = 1/2$ oranında pay verileceğine göre;

şu durumda 15.000 TL alacaklı olana $45.000/6 = 7.500$ TL; 30.000 TL alacaklı olana $45.000/3 = 15.000$ TL; 45.000 TL alacaklı olana ise $45.000/2 = 22.500$ TL para ödenmesi gerekecektir.

Öte yandan her ne kadar ihtiyati haciz, alacaklıya, ihtiyaten haczedilen mallar üzerinde herhangi bir rüçhan hakkı kazandırmasa da, alacaklının ihtiyati haciz

⁵⁴⁶ Üstündağ - İcra, s.58; Karmış, s.391-392; Karakaş - Tez, s.148-149.

⁵⁴⁷ Postacıoğlu - İcra, s.532; Postacıoğlu/Altay, s.626.

masrafları için ihtiyaten haczedilen malın satış bedelinde rüçhan hakkı olduğu düzenlenmiştir. Buna göre İİK. md.138/II ile paralel olarak İİK. md.268/II hükmüne göre, ihtiyati haciz sahibi alacaklı, ihtiyati hacze konu malların satılması durumunda ihtiyati haciz için yaptığı masrafları satış tutarından öncelikle alır⁵⁴⁸. Bu noktada ihtiyati haciz alacaklısının rüçhan hakkı, haczedilen malın paraya çevirme ve paylaşırma masraflarının düşülmesinden sonra söz konusu olur. Bu masraflar, ihtiyati haciz kararı aldırılmak için yapılan giderlerden oluşmakla birlikte ayrıca ihtiyati haczin icrası için yapılan masraflar ve ihtiyati hacze itirazdan kaynaklanan masraflar da bu kapsamda değerlendirilmelidir⁵⁴⁹. Ayrıca ihtiyati haciz sahibi alacaklının, ihtiyati hacizden doğan masraflarla ilgili rüçhan hakkı, borçlunun iflâsı halinde dahi geçerli olup, iflâsın açılmasından ve tasfiyesinden doğan masraflar hesap edilip öncelikle karşılandıktan sonra ihtiyati haciz sahibi alacaklının yaptığı giderler İİK. md.268/II gereği iflâs alacaklarının hepsinden önce ödenmek gerekir⁵⁵⁰. Ancak aksi yöndeki bir görüşe göre⁵⁵¹ ise, ihtiyati haciz alacaklısının masraflarını satış tutarından öncelikle alması hali, yalnızca icrai hacizlere münhasır olup iflâsta ihtiyaten haczedilen mallar üzerinde hiçbir imtiyaz talebinde bulunulamaz çünkü hacizden sonra iflâs açıldığı takdirde ihtiyaten haczedilen mallar da müflisin diğer mallarıyla birlikte iflâs masasına girerek haczin hükmü ortadan kalkar.

⁵⁴⁸ **Berkin**, Necmettin: *İhtiyati Haciz*, İstanbul 1962, s.39; **Akcan**, s.101; **Deren Yıldırım** - Tez, s.39; bu hükmün esprisi, ihtiyati haciz sahibi alacaklının, korunmaya değer bulunması esasına dayanır, bkz. **Üstündağ** - İcra, s.231.

⁵⁴⁹ **Özekes**, Muhammet: *İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyati Haciz*, Ankara 1999, s.297; ancak ihtiyati haczi tamamlamak için yapılan masraflar buraya dahil edilmemelidir çünkü bunlar alacaklının alacağına kavuşmak için zaten yapması gereken işlemlerden kaynaklanmaktadır, bkz. **Özekes** - İhtiyati Haciz, s.298.

⁵⁵⁰ **Akcan**, s.101; ancak bu durum, ihtiyati haciz kararı aldran alacaklının bu karara dayanarak ihtiyati haczi uygulatmış olması şartıyla söz konusu olur, bkz. **Özekes** - İhtiyati Haciz, s.298.

⁵⁵¹ **Berkin** - İhtiyati Haciz, s.39-40; **Deren Yıldırım** - Tez, s.39.

§ 3. ÖZEL KANUNLARDA RÜÇHAN HAKKI TANINAN ALACAKLAR

A. Genel Olarak

İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde öngörülen sıra cetvelindeki alacakların sırasına ilişkin düzenlemede belirtilmeyen ve fakat birtakım özel kanun hükümleriyle kendilerine rüçhan hakkı verilen alacak türlerinin varlığı söz konusudur. Bu bağlamda, İİK. md.206'da öngörülmemekle birlikte bazı kanunlarda kimi alacaklar hakkında, alacağın doğduğu hukuki ilişkinin konusunu (yahut teminatını) teşkil eden malvarlığı unsurları üzerinde rüçhan hakkı bahşedilmiştir ki, bu şekilde öngörülmuş rüçhan hakkını haiz alacakların, sıra cetveline alınmaksızın, sıra cetvelinde sıraya konulan diğer (imtiyazlı/imtiyazsız) adi alacaklardan önce ödenmesi gerektiğini kabul etmek lazımdır. Bir başka ifadeyle, Kanun koyucu tarafından bazı (adi) alacaklara, teminat olarak gösterilmiş belirli bir mal ya da para üzerinde rüçhan hakkı tanınması sebebiyle, sözü edilen alacaklar bakımından adeta rehinli alacaklara benzeyen bir durum ortaya çıkmış olur ki, bu durumda belirli bir mal ya da para üzerindeki rüçhan hakkını, rehinli alacaklarda olduğu gibi, diğer bütün imtiyazlı (adi) alacaklardan önce gelen bir imtiyaz olarak kabul etmek uygun olur⁵⁵². Çünkü burada bahsedilen rüçhanlı alacaklar, daha sonra inceleyecek olduğumuz ve sıra cetvelindeki sıralardan birisine geçirilmesi gereken imtiyazlı alacaklardan bir yönüyle farklıdır. Şöyle ki; burada kastedilen rüçhanlı alacakların durumu rehin alacaklarındaki duruma benzemekte olup, bu alacakların sahip oldukları rüçhan hakkı, alacağın kaynağını teşkil eden hukuki ilişkiye konu edilmiş (teminat niteliğindeki) bir mal veya para üzerinde söz konusu olduğu için yalnızca bu mal veya para ile sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla, söz konusu mal (veya para) üzerinde rüçhanlı olduğu belirtilen alacak, o malın satış bedelinden tamamen

⁵⁵² **Kuru** - El Kitabı, s.1073; **Altay** - Makale, s.916; **Karakaş** - Tez, s.54.

karşılanmadıkça, aynı malın başka bir (adi) alacağın ödenmesinde kullanılamayacağı sonucuna varılır⁵⁵³.

Bu kapsamdaki rüçhanlı alacaklarla rehinli alacaklar arasındaki öncelik hakkını ise, rüçhan ve rehin haklarının doğdukları tarihlere göre belirlemek gerekir⁵⁵⁴. Bir başka ifadeyle, belli birtakım mallar üzerinde özel kanun hükümlerince öngörülen rüçhan hakları, aynı mala ilişkin rehin hakkıyla karşılaştığı takdirde, tarih bakımından önceliğin esas alınması suretiyle, eğer rüçhan hakkı, rehin hakkından önce doğmuşsa önceliğin rüçhanlı alacaklıya verilmesi icap eder. Örneğin bir sigorta şirketine ait taşınmaz, önce sigortalı müşterilerine olan taahhütlerine karşılık olarak teminat gösterilir, daha sonra ise ipotek edilirse, ipotekli alacaklının sahip olduğu rehin hakkı, sigortalıların o taşınmaz üzerindeki rüçhan haklarından sonra gelmelidir. Fakat bu noktadaki öncelik hakkı, İİK. md.206/I'de düzenlenen ve her halükarda rehinli alacaklardan önce ödenecek olan rüçhanlı alacaklara etki etmeyecektir. Yani, özel kanunlarda düzenlenen rüçhan hakkını haiz alacaklar, doğum tarihleri ne olursa olsun, malın aynına ilişkin vergi alacaklarından yahut rehinli malın satış ve paylaşırma giderlerinden sonra gelmek durumundadır.

Ayrıca sözü edilen alacaklara ilişkin rüçhan hakkının düzenlendiği kanun hükümlerinde de, az sonra inceleneceği üzere, bu hususa açıkça vurgu yapılmasından dolayı, alacağın teminatı olarak verilen maldan alacaklının rüçhanlı olarak yararlanacağı sonucuna varılabilir⁵⁵⁵. Nitekim Yargıtay tarafından da isabetli olarak belirtildiği üzere

⁵⁵³ Nitekim Alman hukukunda iflâs masasına giren bazı malların masadan çıkarılarak paraya çevrilmek suretiyle bazı alacakların rüçhanlı olarak tahsiline imkân verilmektedir. Bu bağlamda rüçhan hakkını haiz olan alacaklıların, kendilerine (adeta!) rehnedilen malların masadan ayrılarak sırf kendi alacaklarının ödenmesi için satışını talep hakkı söz konusu olabilir, bkz. **Berkin** - Alman, s.37.

⁵⁵⁴ **Kuru** - El Kitabı, s.1073; **Kuru** - C.III, s.3010.

⁵⁵⁵ Bu arada unutulmamalıdır ki, malın aynından doğan vergi alacağı gibi İİK. md.206/I'de belirtilen rüçhanlı alacaklar, bütün alacaklardan önce geldiği için, özel kanunlarda düzenlenen alacaklara ilişkin rüçhan hakkı, İİK. md.206/I'deki rüçhanlı alacaklardan sonra gelmek üzere hüküm ve sonuç doğuracaktır, bkz. **Eriş**, s.601-602.

özel yasalarda “imtiyazlı” olduğu belirtilen alacaklar, rüçhanlı alacak olmadıkları için sıra cetvelinin üçüncü sırasına yazılmaları gerekir⁵⁵⁶.

Ancak doktrinde bu konu kapsamında kaleme alınan yazıların genelinde, özel kanunlar tarafından belli bir mal ya da para üzerinde rüçhan hakkını haiz alacaklıların da, özel kanun hükümlerinden öngörülmüş diğer imtiyazlı alacaklılar gibi sıra cetvelinin üçüncü sırasında yer alması gerektiği kabul edildiği için, burada bahsedilen türden rüçhan hakkının, üçüncü sıradaki diğer imtiyazlı alacaklarla aynı şekilde ve aynı başlık altında değerlendirildiği görülmektedir⁵⁵⁷. Halbuki burada sözü edilen rüçhanlı alacakların Kanun koyucu tarafından öngörülmesindeki amaç, alacağın doğduğu hukuki ilişkinin⁵⁵⁸ teminatını teşkil eden mal ya da paradan, rüçhanlı alacaklının öncelikle tatmin edilmesi olduğuna göre, burada ele alınan rüçhanlı alacakları, sıra cetvelinin üçüncü sırasındaki diğer imtiyazlı alacaklarla garameye tâbi tutmak, kanımızca Kanun koyucunun iradesini görmezden gelmek şeklinde değerlendirilebilecektir. Bu noktada özellikle değinmek gerekir ki, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Anayasa Mahkemesince iptal edilen 1297 nci maddesinin 2 nci fıkrası hükmünün herhangi bir değişikliğe uğramadan önceki haline göre⁵⁵⁹, sigorta sözleşmesi kapsamında ödenmesi gerekip de ödenmeyen sigorta primlerinin iki yıllık tutarının sigortalı maldan imtiyazlı olarak tahsil edileceği ve bu prim alacağının diğer rüçhanlı alacakların hepsinden önce geleceği düzenlenmiş idi. Bu hüküm karşısında yapılan değerlendirmeye göre⁵⁶⁰ ise, sigorta edilen malın iki yıllık priminin, bu mal rehinele temin edilmiş olsa bile, satış bedelinden öncelikle ödeneceği tespitinde bulunulmuştur⁵⁶¹. Dolayısıyla Kanun koyucu

⁵⁵⁶ 19. HD., 21.04.2010 T., E.2010/2601, K.2010/4849 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.535).

⁵⁵⁷ **Deynekli/Kısa**, s.698 vd.; **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.199 vd.; **Uyar** - Şerh, s.16126-16127; **Bulur**, s.63-64 vd.

⁵⁵⁸ Örneğin avukatlık hizmetine ilişkin vekâlet sözleşmesi veya ilâmlı icra takibinin Yargıtay tarafından ertelenmesine karar verilmesi için gösterilen teminat ile ilâma dayanan alacak arasındaki ilişki gibi.

⁵⁵⁹ “Ödenmeyen sigorta primlerinin iki yıllık tutarı sigortalı maldan mümtazen tahsil olunur. Bu alacak diğer rüçhanlı alacakların hepsine takaddüm eder.” (09.07.1956 tarih ve 9353 sayılı RG.)

⁵⁶⁰ **Berkin** - İflâs, s. 294.

⁵⁶¹ “Fakat bu primlere tanınan imtiyaz sadece rehinli alacaklıların rüçhan haklarına takaddüm eder, yoksa İİK. md.206/I’de ve AATUHK. md.21/II’de yer alan gümrük resmi, bina vergisi gibi eşya ve taşınmazın ayınından doğan kamu alacaklarına ait imtiyazı ortadan kaldırmaz” denilmek suretiyle, Kanun koyucunun

tarafından bilhassa düzenlenen bu gibi rüçhanlı alacakların, diğer (imtiyazlı/imtiyazsız) adi alacaklardan önce ödenmesi yönünde ortaya konulan iradeyi görmezden gelmemek gerektiği ortadadır⁵⁶².

O halde, sıra cetveli düzenlenirken özel kanunlarda rüçhanlı olduğu belirtilen alacaklarla ilgili icra müdürünün ayrıca inceleme yapması ve bu alacakları sıra cetveline geçirmeden, hacizli malın satış bedelinden öncelikle ödemesi, geri kalan meblağın dağıtımını için ise sıra cetveli düzenlemesi icap eder⁵⁶³. Zira bu alacakların sıra cetveline alınması, rüçhanlı oldukları malın satış bedeli için diğer alacaklarla birlikte garameye tâbi tutulması anlamına gelecektir ki, bu durum daha önce anlatılan gerekçelerde kanun koyucunun iradesine aykırı düşecektir.

Kanun koyucunun özel hükümler sevk etmek suretiyle birtakım alacaklara rüçhan hakkı tanıdığı hallerde, rüçhanlı alacak hangi mal veya para üzerinde rüçhan hakkını haiz ise, o mal veya paradan öncelikle ödenecek, ardından diğer (imtiyazlı ya da imtiyazsız) adi alacakların ödenmesine geçilecektir⁵⁶⁴. Ancak konuyla ilgili gözden kaçırılmaması gereken bir nokta vardır. Şöyle ki; özel kanunlarla kendilerine rüçhan hakkı tanınan alacakların, İİK. md.206/I'de öngörülen rüçhanlı alacaklara takaddüm etmeyeceği, yani örneğin rehinli alacaklara İİK. md.206/I hükmü ile tanınan rüçhan hakkının, özel kanunlarda düzenlenen diğer bütün rüçhan haklarına üstün olduğu

“diğer rüçhanlı alacakların hepsine takaddüm edeceği” şeklindeki ifadesiyle çelişen bir çekinceye yer verildiği de görülmektedir, bkz. **Berkin** - İflâs, s.294.

⁵⁶² Bu bağlamda ayrıca 09.06.1936 tarih ve 3325 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2999 sayılı mülga Bankalar Kanunu’nun 29 uncu maddesinin 2 nci fıkrası ile 02.07.1958 tarih ve 9944 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7129 sayılı mülga Bankalar Kanunu’nun 27 nci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan hükümlerde “İflâs vukuunda tasarruf mevduatının imtiyazlı kısmı tasfiye neticesi beklenmeksizin sahiplerine tediye olunur.” denilmek suretiyle imtiyazlı alacaklar arasında bir kısım rüçhan hakkını haiz alacaklardan bahsedilmiş olmakla, Kanun koyucunun imtiyazlı alacaklar arasında da bir öncelik – sonralık ilişkisine vurgu yapmak istediği görülmektedir, bkz. **Berkin** - İflâs, s.295, dn.4.

⁵⁶³ **Akcan**, s.171.

⁵⁶⁴ Hatta bir görüşe göre, özel kanunlarca kendilerine rüçhan hakkı tanınan alacakların, rehinli alacaklardan dahi önce ödenmesi gerektiği, bu alacaklara ilişkin özel kanunlarda sıraya ilişkin hüküm gösterilmemiş olması durumunda, bu sıranın esas alınması lazım geldiği, şayet sıra gösterilmeksizin yalnızca imtiyaz tanınmış olması durumunda ise, bunların İİK. md.206’da öngörülen imtiyazlı alacaklardan önce geleceği ileri sürülmüştür, bkz. **Eriş**, s.602.

tartışılmazdır. Ayrıca malın aynından doğan vergi alacağının ya da gemi alacaklısı hakkının sahip olduğu rüçhan da aynı şekilde özel kanunlarda öngörülen rüçhanlı alacaklara üstünlük kurar⁵⁶⁵. Çünkü İİK. md.206 hükmüyle şekillenen sıra düzeni, hacizde ve iflâsta alacakların sırasına ilişkin olarak Kanun koyucunun genel tercihini ortaya koymuş olup, bu düzenin özel kanunlar ile revize edilmesi uygun görülmemelidir. Nitekim hukukumuzda alacakların sırasına ilişkin en temel norm olarak İİK. md.206 hükmünden daha kapsayıcı ve genel bir üst düzenlemeye rastlamak da mümkün değildir. Öte yandan yine alacaklara ilişkin rüçhanla bağlantılı olarak rehin hakkı, sahibine, aynî hak temelli bir rüçhan hakkı tanır ki, buna benzer aynî nitelikteki diğer haklar ise yalnızca Türk Medeni Kanunu'nun eşya hukuk kitabında düzenlenmiştir. Dolayısıyla, özel kanunlar tarafından kendilerine rüçhan hakkı bahşedilen alacakların, ilk bölümdeki rüçhanlı alacaklar başlığı altında değil de bu başlık altında incelenmesinin gerekçesi de bu şekilde izah edilebilecektir. Şimdi bu kapsamda incelenecek olan rüçhan hakkını haiz alacakları inceleyelim.

B. Avukatlık Kanunu md.166/2, 166/4 (Vekâlet Ücreti Alacağı)

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 166 ncı maddesinin 2 nci fıkrasının ilk cümlesine göre *“Avukat, sözleşme ile kararlaştırılan ve hâkim tarafından takdir olunan ücretinden dolayı, kendi çalışması sonucunda müvekkilin muhafaza ettiği veya kazandığı mallar ve davadaki diğer taraftan ilam gereğince tahsil edilecek para yahut alınacak mallar üzerinde diğer alacaklılara nazaran rüçhan hakkını haizdir.”* Sözü edilen bu düzenleme karşısında, avukatın müvekkiliyle yaptığı sözleşmeye göre kararlaştırılan ve hâkim tarafından takdir olunan vekâlet ücreti alacağı, müvekkilin elde ettiği menfaat üzerinde rüçhan hakkını haiz olup, bu menfaatin bir başka sebepten ötürü haciz (ya da iflâs) sonucunda paraya çevrilmesi durumunda avukat, vekâlet ücreti alacağını diğer bütün adi alacaklılardan önce tahsil edebilecektir. Nitekim Yargıtay'a

⁵⁶⁵ **Kuru** - El Kitabı, s.1073.

göre⁵⁶⁶, avukatlık ücretinin rüçhanlı olması için, ücret alacağının o işten kaynaklanması, yani ücret alacağının doğduğu iş ilişkisine bağlı olan menfaat (örneğin avukatın kendi çalışması sonucunda müvekkilinin muhafaza ettiği veya kazandığı mallar ve davanın karşı tarafından ilâm gereğince tahsil edilecek para yahut kabzedilecek mallar) üzerinde söz konusu olması gerekir⁵⁶⁷. Bir başka ifadeyle, avukatlık ücretinin tayin edildiği ilâmın infazı sırasında elde edilecek meblağ üzerinde avukatın ücreti dolayısıyla rüçhan hakkının bulunduğu kabulü yasa hükmü gereğidir⁵⁶⁸. Dolayısıyla avukatın vekâlet ücreti alacağının rüçhan hakkı olduğundan söz edilebilmesi için, satışa konu mal ile avukatlık görevinin ifası arasında doğrudan bir ilgi bulunması gerekeceğinden, söz konusu mallar dışında kalan masa malları yahut hacizli mallar üzerinde vekâlet ücretine ilişkin bir rüçhanıyetten söz edilemez.

⁵⁶⁶ “Avukatlık Kanunu'nun 166/II nci maddesine göre, sözleşme ile kararlaştırılan ve hâkim tarafından takdir olunan ücretinden dolayı, kendi çalışması sonucunda müvekkilinin muhafaza ettiği veya kazandığı mallar ve davadaki diğer taraftan ilam gereğince tahsil edilecek para yahut alınacak mallar üzerinde diğer alacaklılara nazaran rüçhan hakkını haizdir. Maddenin metninden de açıkça anlaşılacağı gibi, rüçhan hakkı ancak müvekkile kazandırılan şeyler üzerinde ve müvekkilin diğer alacaklılarına karşı ileri sürülebilecek nitelikte bir haktır.”, 19.HD., 18.02.2005 T., E.2004/6607, K.2005/1520; “...Öte yandan Avukatlık Kanunu'nun 166. maddesinde vekâlet ücreti alacağına rüçhan hakkı tanıyan düzenleme, avukatın müvekkilinin diğer alacaklıları karşısında ve dava veya takip nedeniyle kazandırdığı ve elinde bulundurduğu para ve mallar için uygulanabileceğinden...”, 19.HD., 24.11.2005 T., E.2005/6306, K.2005/11550; “Avukatlık Kanununun 166/2. maddesine göre avukat, sözleşme ile kararlaştırılan ve hâkim tarafından takdir olunan ücretinden dolayı, kendi çalışması sonucunda müvekkilinin muhafaza ettiği veya kazandığı mallar ve davadaki diğer taraftan ilam gereğince tahsil edilecek para yahut alınacak mallar üzerinde diğer alacaklılara nazaran rüçhan hakkına haizdir. Rüçhan hakkı, vekâletnamenin düzenleme tarihine, vekâletname umumi ise iş sahibi adına ücret konusu işten dolayı ilk yapılan resmi başvurma tarihine göre sıra alır. Paylaşımına konu para avukatlık görevinin ifasıyla ilgili olduğundan ve iş sahibi (borçlu) adına ücret konusu işten dolayı ilk yapılan resmi başvuru tarihi davacının haczinden önce olduğundan davalı alacaklıya birinci sırada yer verilmesinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır.”, 19. HD., 01.11.2001 T., E.2001/4729, K.2001/6960 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4992-4993); bu konuda ayrıca bkz. 19. HD., 24.11.2005 T., E.2005/6306, K.2005/11550 (**Kazancı Bilişim**); 19. HD., 23.01.2003 T., 6434/511; 26.09.2002 T., 1821/6101 (**Uyar** - Adi İştirak, dn.95).

⁵⁶⁷ **Karakaş** - Tez, s.27; “... Somut olayda davacı, müvekkiline ait olmayan bir malvarlığı bütününden, diğer bir anlatımla davalının iflâs masasından olan alacağına rüçhan hakkı tanınmasını istemektedir. Davacı avukatın davalı iflâs masasına anılan yasa hükmü gereğince kazandırdığı bir mal ya da para bulunmamaktadır. Bu durumda alacağının da rüçhanlı kabul edilmesi mümkün olmayıp, yazılı gerekçeyle davanın kabulünde isabet görülmemiştir.”, 19. HD., 18.02.2005 T., E.2004/6607, K.2005/1520 (**Kazancı Bilişim**).

⁵⁶⁸ 12. HD., 10.04.1986 T., E.10543, K.4223 (**Eriş**, s.604); 12. HD., 20.09.1976 T., E.1976/6910, K.1976/9177, bkz. **Olgaç**, s.1641, 2541 no.lu karar.

Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir nokta var ki, avukatın, müvekkiline kazandırdığı mal veya hak üzerindeki rüçhan hakkı müvekkilden alacaklı olan diğer kişilere karşı geçerlidir. Yani avukatın rüçhan hakkı, müvekkilin aynı borçluya karşı diğer alacaklılarla karşı karşıya geldiği bir durumda söz konusu olamaz⁵⁶⁹. Dolayısıyla, birden çok alacaklısı ile karşı karşıya kalan müvekkilin vekâlet ücreti borcu bakımından bir diğer alacaklısı da avukat olduğu için, avukatın rüçhan hakkı müvekkilden alacaklı olan üçüncü kişilere karşı işlerlik kazanır⁵⁷⁰. Bu nüansı bir örnekle açıklamak gerekirse; avukat Ahmet, müvekkili Mehmet'in 10.000 TL alacağı için borçlu üçüncü kişi Bülent'in malına haciz koydurduğu olsa, bu hacze borçlu Bülent'in diğer alacaklıları Selçuk ve Mustafa İİK. md.100'e göre usulüne uygun olarak iştirak ederse, şu durumda hacedilen mal üzerinde avukat Ahmet'in rüçhan hakkı olduğunu söyleyemeyiz çünkü burada borçlu durumda olan kişi Mehmet değil üçüncü kişi Bülent'tir⁵⁷¹. Hâlbuki avukatın rüçhan hakkı müvekkilin diğer alacaklıları karşısında ve müvekkilinden olan alacağı hakkında geçerlidir. Dolayısıyla örneğimize dönecek olursak, eğer müvekkil Mehmet'in diğer iki alacaklısı Sabri ve Ümit, avukat Ahmet'in kendi çalışması sonucunda elde ettiği ve müvekkil Mehmet'e kazandırdığı mal ya da para üzerinde haciz koydurdukları takdirde, avukat Ahmet bu hacze Avukatlık Kanunu md.166/II çerçevesinde iştirak ederek rüçhan hakkını Sabri ve Ümit'e karşı usulüne uygun biçimde ileri sürebilecektir⁵⁷².

Şu hususu hemen belirtmeliyiz ki, Avukatlık Kanunu'nun 166/II hükmü çerçevesinde düzenlenmiş olan rüçhan hakkının, avukat tarafından borçlu-müvekkil hakkında icra takibi yapılmadan, doğrudan doğruya icra dairesine başvurarak ileri sürülmesi mümkün değildir. Yani sözü edilen rüçhan hakkının avukat tarafından ileri sürülebilmesi için; avukatın müvekkili-borçlu hakkında icra takibi yapmış ve avukata

⁵⁶⁹ Postacioğlu - İcra, s.437; Postacioğlu/Altay, s.519.

⁵⁷⁰ Postacioğlu/Altay, s.519; Karakaş - Tez, s.27.

⁵⁷¹ Nitekim Bülent'in hacedilen malı, avukat Ahmet'in avukatlık faaliyeti sebebiyle müvekkil Mehmet'e kazandırdığı bir mal ya da para mahiyetini de haiz değildir.

⁵⁷² Postacioğlu - İcra, s.437; Postacioğlu/Altay, s.519.

bu takibin kesinleşmesi sonucu haciz isteme yetkisinin gelmiş olmasının yanı sıra avukatın alacağına, ilk haczi koymuş olan diğer alacaklıdan önce doğmuş olması ve bu durumun avukat tarafından İİK. mad. 100’de öngörüldüğü şekilde kanıtlanması gerekir⁵⁷³.

Öte yandan her ne kadar doktrinde avukatın vekâlet ücreti alacağına imtiyazlı alacak olarak sıra cetvelinin üçüncü sırasında yer alacağı şeklinde görüşler⁵⁷⁴ ileri sürülmüş olsa da, kanımızca Avukatlık Kanunu’nun 166 ncı maddesinin 2 nci fıkrası hükmü incelendiğinde, avukatın sahip olduğu rüçhan hakkı ancak müvekkile kazandırılan şeyler üzerinde ve müvekkilin diğer alacaklılarına karşı ileri sürülebilecek nitelikte bir hak olduğu için, sözü edilen malların paraya çevrilmesinden elde edilen paranın, İİK. md.206/I hükmü saklı kalmak kaydıyla bütün alacaklardan önce avukatın vekâlet ücreti alacağına ödenmesine ayrılması gerekir⁵⁷⁵. Eğer Kanun koyucu burada düzenlenen vekâlet ücreti alacağına, sıra cetveline alınmak suretiyle tatmin edilmesini isteseydi, madde metninde “...diğer alacaklılara nazaran rüçhan hakkını haizdir” ifadesini kullanmayıp, onun yerine sadece imtiyazlı alacak olduğuna değinmek suretiyle sıra cetvelinin imtiyazlı alacaklar hakkındaki hükümlerine gitmemizi sağlayabilirdi. Yargıtay tarafından da isabetli olarak, “...vekâlet ücreti alacağına Avukatlık Kanunu’nun 166/2. maddesi uyarınca önceliği bulunduğu, bu nedenle alacaklıya birinci sırada yer verilmesinde bir isabetsizlik bulunmadığına...” karar verilmiştir⁵⁷⁶. Bunun yanı sıra 1136 sayılı Avukatlık Kanunu md.166/II hükmüne 02.05.2001 tarihli ve 4667 sayılı Kanun’un 79 uncu maddesiyle ilave edilen ek cümle uyarınca, iş sahibinin iflâsı halinde avukatın vekâlet ücreti alacağına İİK. md.206/I hükmü saklı kalmak kaydıyla rüçhanlı olduğuna ilişkin düzenleme de göz önüne alındığında, avukatın vekâlet ücreti

⁵⁷³ Uyar, Talih: “Hacze Adi (Takipli) Katılma” (<http://www.talihuyar.com/index/redirect.asp?id=58&type=dw>), erişim tarihi 10.10.2011, s.12.

⁵⁷⁴ Deynekli/Kısa, s.700; Deynekli - Alacakların Sırası, s.201-202; Deynekli - Değişiklikler, s.514-515; Bilgen - İflâsın Ertelenmesi, s.605; Bulur, s.65.

⁵⁷⁵ Kuru - El Kitabı, s.1073.

⁵⁷⁶ 19. HD., 01.11.2001 T., 2001/4729, K.2001/6960; konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. 19. HD., 22.06.2006 T., E.2006/3912, K.2006/6798; 19. HD., 18.02.2005 T., E.2004/ 6607, K.2005/1520 (Bilgen - İflâsın Ertelenmesi, s.606-609).

alacağının sıra cetvelinin üçüncü sırasında değil, sıra cetveline alınan imtiyazlı alacaklardan da önce (müvekkile kazandırılan mal ya da para üzerinden) rüçhanlı olarak karşılanması gerektiği söylenebilecektir. Zira vekâlet ücretinin rüçhanlı olduğunu vurgulamak bakımından getirilen ek cümlede İİK. md.206/I'de öngörülen rüçhanlı alacakların açık bir biçimde saklı tutulmuş olması da Kanun koyucunun amacının bu yönde olduğuna işaret etmektedir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, Avukatlık Kanunu md.166/son hükmüne göre *“avukatın ölümü halinde, mirasçılara intikal eden avukatlık ücreti alacakları da, avukat alacakları gibi rüçhanlıdır”*. Yani avukatın vekâlet ücreti alacağına ilişkin yukarıda anlatılan hususlar, avukatın mirasçıları hakkında da geçerli olup avukat öldüğünde tahsil edilmemiş vekâlet ücreti alacağı, müvekkile kazandırılan menfaat üzerinden avukatın mirasçıları tarafından diğer alacaklılara nazaran öncelikli olarak tahsil edilmek gerekecektir.

C. İcra ve İflâs Kanunu md.36/6 (Tehir-i İcra Teminatı)

İcra ve İflâs Kanunu'nun 36 ncı maddesinin son fıkrasına göre ilâmlı icranın kanun yolu incelemesi sonuçlanıncaya kadar ertelenmesine ilişkin borçlu tarafından gösterilen teminatlar üzerinde ilâm alacaklısının rüçhan hakkı vardır. Yani, yapılan yargılama sonucunda hüküm aleyhine olan tarafın, kanun yoluna başvurması üzerine ilâmlı icrayı erteleyebilmek için göstereceği teminattan öncelikle ilâm lehine olan alacaklı yararlanır⁵⁷⁷. Dolayısıyla davayı kaybeden tarafın temyiz etmesi üzerine Yargıtay tarafından onanan ilâmın alacaklısı, teminata konu şey üzerinde rüçhan hakkını haiz olup talep üzerine başkaca hiçbir işleme gerek olmaksızın bu para ilâm alacaklısına ödenmek durumundadır⁵⁷⁸. Yargıtay tarafından da bu doğrultuda verilen

⁵⁷⁷ Bu teminat, borç miktarı kadar paranın resmî bir mercie tevdi edilmesi şeklinde gösterilebileceği gibi, taşınır rehni, hisse senedi, tahvil, taşınmaz rehni yahut muteber bir banka teminat mektubu olarak da verilebilir, bkz. **Kuru** - C.II, s.2193.

⁵⁷⁸ **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.200-201; **Deynekli** - Değişiklikler, s.513.

kararlarda, teminat olarak gösterilen şeyin, önce ilâm alacaklısının tatmininde kullanılacağı hükme bağlanmıştır⁵⁷⁹.

D. 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu md.17/6

Sigorta şirketleri sigorta sözleşmelerinden doğan taahhütlerine karşılık olmak üzere, sigorta primleriyle orantılı olarak teminat göstermek zorundadırlar. Bu bağlamda 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 17 nci maddesinin son fıkrasına göre, sigorta şirketlerinin yurt içinde akdetmiş oldukları sigorta sözleşmelerinden doğan taahhütlerine karşılık olarak ayırdıkları bu teminatlar, sigortalıların tüm alacakları ödenmeden iflâs veya tasfiye masasına dâhil edilemez, haczolunamaz, üzerlerine ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz konulamaz. Bir başka deyişle, sigorta şirketlerinin göstermiş oldukları teminatlar üzerinde, sigorta şirketlerinin müşterileri olan sigortalı kişiler rüçhan hakkına sahip olup, bu mallar (haciz veya iflâs sebebiyle) paraya çevrildiğinde bu kişilerin alacakları ödenmeden diğer alacaklıların alacaklarına geçilemeyecektir.

Bu noktada ihdas edilen rüçhan hakkının niteliği gereği, adi alacaklıların hepsinden önce gelen sigortalı alacaklıların sigorta sözleşmesinden doğan ve sigorta şirketlerinin gösterdikleri teminatlar ile garanti altına alınan bu alacakları, imtiyazlı yahut imtiyazsız olması fark etmeksizin bütün adi alacaklar önce ödenmek durumundadır. Çünkü bununla ilgili düzenlemenin lafzından açıkça anlaşılıyor ki, Kanunkoyucu, sigorta şirketlerinin gösterdikleri teminatlar üzerinde sigortalıların alacakları bakımından diğer bütün (adi) alacaklara nazaran bir öncelik bahşetmek istemektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, burada sözü edilen rüçhan hakkı, yalnızca teminat gösterilen malların satış bedeli üzerinde söz konusu olduğu için, şayet gösterilen teminatların bedeli, sigortalı alacaklıları tamamen tatmin etmeye yetmezse, kalan bakiye için diğer adi alacaklılar gibi sigortalı alacaklıların da sıraya girmesi

⁵⁷⁹ "...İİK.nun 36. maddesine göre ilâmi temyiz eden borçludan alınan teminata konu para Yargıtay'ca ilâmın onanması halinde alacaklıya ödenir. İlâm alacaklısının bu teminat üzerinde rüçhan hakkı vardır. Teminat olarak gösterilen para veya paraya çevrilecek teminattan önce ilâm alacaklısı faydalanır...", 19. HD., 14.02.2002 T., E.2001/7921, K.2002/1138 (**Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.604; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4991-4992).

gerekecektir. Bu bağlamda 5684 sayılı Kanun'un 10 uncu maddesinin 4 üncü fıkrasına göre “sigorta şirketinin iflâsı halinde sigortalılar, iflâs masasına üçüncü sırada iştirak eder”. Dolayısıyla sigortalıların, teminat ile karşılanamayan alacakları bakımından sıra cetvelinin üçüncü sırasında imtiyazlı olduğu söylenebilecektir. Çünkü bahsi geçen alacakların da, İİK. md.206'nın üçüncü sırasında yer alan ve özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

E. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun md.12

6183 sayılı AATUHK.un 12 nci maddesine göre “Bar, otel, han, pansiyon, çalgılı yerler, sinemalar, oyun ve dans yerleri, birahane, meyhane, genel evler içerisinde bulunan eşya ve malzeme 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 270, 271 inci maddeleri hükümleri mahfuz kalmak şartıyla bu müesseselerin işletilmesinden doğan amme borçlarına karşı teminat hükmündedir”. Bu bağlamda bar, otel, pansiyon, sinema, meyhane vb. işletmelerin işletilmesinden doğan kamu alacakları⁵⁸⁰ bakımından, sözü edilen mekanların içerisinde bulunan eşya malzemeler (İİK.nun 270 ve 271 inci maddelerinde düzenlenen kiralayanın hapis hakkına ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla) teminat niteliğinde olup bu eşya ve malzemelerin satışında elde edilen gelir öncelikle bahse konu kamu alacaklarının ödenmesi için kullanılacaktır⁵⁸¹. Ancak bu eşya ve malzemeler sadece sözü edilen yerlerin işletilmesinden doğan vergi alacaklarına karşı teminat hükmünde kabul edilmiş olup, ilgili yerlere ait gelir vergisi, kurumlar vergisi yahut bunlara bağlı fer'i alacaklara karşı teminat hükmünde olan eşya, bu yerlerin işletilmesinden doğmuş olmayan emlak vergisi yönünden teminat niteliğinde kabul edilemez⁵⁸². Dolayısıyla, bu başlık altında incelenen ve 6183 sayılı Kanun'un 12 nci maddesinde sözü edilen kamu alacaklarının, malın aynından doğan kamu alacaklarıyla aynı başlık altında işlenmesi ve diğer bütün alacaklara karşı rüçhan hakkına sahip olduğu varsayımının kabul edilmesi uygun değildir. Yani 6183 sayılı

⁵⁸⁰ Bu kapsamdaki kamu alacakları, madde hükmünde sayılan yerlerin işletilmesinden doğan gelir vergisi, kurumlar vergisi, damga vergisi, çevre temizlik (çöp) vergisi gibi vergilerle bunlara bağlı olarak kesilen vergi cezalarıdır, bkz. **Deynekli/Kısa**, s.672.

⁵⁸¹ **Deynekli/Saldırım**, s.207.

⁵⁸² **Deynekli** - İflâs Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.123-124.

AATUHK.un 12 nci maddesindeki kamu alacakları, malın aynından doğan kamu alacaklarıyla aynı rüçhaniyete sahip olmadığı için, bu bölümde ele alınıp irdelenmek gerekmiştir.

Öte yandan yukarıda anılan madde hükmünde, kiralayanın, geçmiş bir yıllık ve işlemekte olan altı aylık kira bedeli alacağı için kiralanan taşınmazda bulunan taşınır eşya üzerindeki hapis hakkı saklı tutulduğu için, kiralayanın bu hapis hakkının vergi alacağına karşı önceliği söz konusu olup, bahsi geçen yerlerdeki eşyanın satılması durumunda satış bedelinden öncelikle kiralayanın kira alacağı ödenecek, daha sonra ilgili yerlerin işletilmesinden doğan vergi alacaklarına geçilecektir⁵⁸³.

F. 4857 Sayılı İş Kanunu md.36/3

4857 sayılı İş Kanunu'nun 36 ncı maddesinin 1 inci fıkrasında sayılan işverenlerce müteahhitlere verilen her türlü yapım ve onarım işlerinde çalışan işçilerin ücretlerini temin etmek maksadıyla, müteahhitlerin işverenler nezdindeki her türlü teminat ve hak edişleri üzerinde işçi ücretleri bakımından rüçhan hakkı öngörülmüştür. Bu bağlamda İş Kanunu md.36/3'e göre müteahhitlerin, anılan işverenlerdeki her çeşit teminat ve hakedişleri üzerinde yapılacak her türlü devir ve el değiştirme işlemleri veya haciz ve icra takibi, bu işte çalışan işçilerin ücret alacaklarını karşılayacak kısım ayrıldıktan sonra, kalan kısım üzerinde hüküm ifade eder. Örneğin müteahhidin, işverendeki hak ediş alacağına üçüncü kişiler tarafından haciz konulduğu takdirde, müteahhidin işçilerinin ödenmemiş ücretleri bulunuyorsa, üçüncü kişilerce konulan hacizler, işçilerin ödenmemiş ücret alacaklarını (süreyle sınırlı olmaksızın) aştığı ölçüde hüküm ve sonuç doğuracaktır⁵⁸⁴. Şu durumda işçi alacakları ile ilgili olarak, müteahhide ait teminat ve hak ediş üzerindeki her türlü devir, temlik, haciz işleminin geçersiz sayılmasıyla gerçek anlamda bir koruma temin eden, adeta rehin hakkı gibi bir önceliği haiz rüçhan hakkının öngörüldüğünü söylememiz mümkündür⁵⁸⁵.

⁵⁸³ **Deynekli/Kısa**, s.672; **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.124.

⁵⁸⁴ **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.40; **Sümer**, N. Binnur: "İşçi Ücretinin Bu Ücrete Yönelik Haciz ve İşverenin İflâsı İle İşverene Yönelik Haciz Halinde Korunması" (Prof. Dr. M.Şakir Berki'ye Armağan, SÜHFD, C.5, S.1-2, Konya 1996, s.225-235), s.234.

⁵⁸⁵ **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.41.

Ayrıca İş Kanunu md.36/4 hükmü uyarınca “bir işverenin üçüncü kişiye karşı olan borçlarından dolayı işyerinde bulunan tesisat, malzeme, ham, yarı işlenmiş ve tam işlenmiş mallar ve başka kıymetler üzerinde yapılacak haciz ve icra takibi, bu işyerinde çalışan işçilerin, icra kararının alındığı tarihten önceki üç aylık dönem içindeki ücret alacaklarını karşılayacak kısım ayrıldıktan sonra, kalan kısım üzerinde hüküm ifade eder.” Hükmün uygulanması için burada sayılan mallardan biri üzerinde haciz konulması gerekmekte olup, işçi alacakları bakımından getirilen korumanın haciz kararından geriye doğru üç aylık ücret ile sınırlandırıldığı belirtilmelidir. Ayrıca işverenin işyerinde bulunmayan bir eşyası üzerinde üçüncü kişilerce haciz konulmuş olması durumunda, anılan düzenlemeyle getirilen rüçhan hakkının söz konusu olmayacağı da ortadadır. Sonuç olarak işverenin işyerindeki anılan mallar üzerinde işçiler, üç aylık ücret alacakları bağlamında rüçhan hakkına sahip olup, üçüncü kişilerin hacizleri, bu üç aylık ücret alacaklarının dışında kalan kısım bakımından hüküm ve sonuç doğuracaktır.

G. 6762 Sayılı (meri) Türk Ticaret Kanunu md.757 (6102 Sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu md. 845)

Hazirahazırda yürürlükte olan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 757 nci maddesine göre “gümrük resmi ve sair resim, harç ve vergilerle tevdi olunan eşya için umumi mağaza tarafından yapılan masraflar ve mağazanın ücreti satış bedelinden mümtazen ödenir.” Yani gümrük resmi ve diğer resim, harç ve vergilerle tevdi olunan mallar için umumi mağaza⁵⁸⁶ tarafından yapılan giderler ve mağazanın ücreti satış bedelinden, öncelikle ödenir (6102 sayılı TTK. md.845). Dolayısıyla umumi mağaza sahiplerinin, gümrük resmi vb. resim, harç ve vergilerin yanı sıra mağazaya tevdi edilen mallara ilişkin yapmış oldukları bilimum masraflarla mağazacının ücret alacağı, mağazaya tevdi olunan malların satış bedelinden öncelikle (rüçhanlı olarak) karşılanacaktır.

⁵⁸⁶ Makbuz senedi ve varant verme karşılığında serbest veya gümrüklenmemiş mal ve hububatı, saklama sözleşmesi uyarınca kabul etmek ve tevdi edenlere de bu senetlerle tevdi olunan mal ve hububatı satabilmek veya rehnedebilmek imkânı vermek amacıyla kurulan mağazalara “umumi mağaza” denir (6102 sayılı TTK. md.832/I).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

REHİNLİ OLMAYAN (ADİ) ALACAKLAR

§ 1. GENEL OLARAK ADİ ALACAK KAVRAMI ve ADİ ALACAKLARIN SIRASI

Rehinli alacak kavramından ne anlaşılması gerektiği İcra ve İflâs Kanunu'nun 23 üncü maddesiyle açık bir biçimde hüküm altına alınmış olmasına rağmen adi alacak kavramı ile neyin ifade edilmek istendiği hususunda yasal bir düzenlemenin varlığından söz edilemediği için, adi alacak kavramı hakkında çeşitli tanımlamalar yapıldığı görülmüştür⁵⁸⁷. Buna göre, müflisin mallarının rehni ile temin edilmemiş olan (aynî teminattan yoksun) alacaklara, adi alacaklar denir. Dolayısıyla adi alacak kavramı, rehinli alacak kavramının karşıtı olarak kullanılmakta olup hem özel hukuktan doğan alacakları hem de kamu alacaklarını kapsadığı için, adi alacakları, İİK. md.206'de dört sıra halinde yer alan alacaklar ve İİK. md.206'da yer almayan özel kanunlardan doğan alacaklar olmak üzere ikili bir ayrıma tâbi tutabiliriz⁵⁸⁸.

İsviçre'de rehinle temin edilmemiş (adi) alacaklar üç sırada toplanmaktayken, Türk hukukunda ise bu alacaklar, 4949 sayılı Kanun'un öngördüğü değişiklikten önce altı sıra içerisinde düzenlenmiş idi. 4949 sayılı Kanun'la getirilen değişiklikten itibaren ise, rehinle temin edilmemiş (adi) alacaklar artık dört sıra halinde sıra cetveline geçirilmektedir⁵⁸⁹. Bunun yanı sıra adi alacakları, İİK.nun 206 ncı maddesinde rehinli alacaklardan da önce ödenmesi öngörülen rüçhanlı alacaklar, sıra cetvelinin ilk iki sırasında düzenlenen imtiyazlı alacaklar, 206 ncı maddede açıkça yer verilmemekle birlikte özel kanunlara yapılan atıf nedeniyle imtiyazlı olduğu belirtilen üçüncü sıradaki alacaklar ve sıra cetvelinin dördüncü sırasında herhangi bir imtiyazı haiz olmayan adi

⁵⁸⁷ **Kuru** - El Kitabı, s.1070; **Karakaş** - Tez, s.53.

⁵⁸⁸ **Kuru** - El Kitabı, s.1070; **Kuru** - İflâs, s.246; **Deynekli/Kısa**, s.651; nitelikli adi alacak kavramının rehinle temin edilmemiş olan imtiyazlı ve imtiyazsız alacakları da kapsadığı söylenebilir, bkz. **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.192; **Akcan**, s.194, dn.1042.

⁵⁸⁹ **Yıldırım/Deren Yıldırım**, s.256.

alacaklar şeklinde bir sınıflandırmaya tâbi tutmak da mümkündür⁵⁹⁰. Çünkü rehinli alacaklar dışında kalan bütün alacakları adi alacak olarak ele aldığımız takdirde rüçhanlı alacakları da adi alacak kategorisine sokmamızın önünde bir engel gözükmemektedir. Sonuç olarak, sıra cetvelindeki adi alacaklar imtiyazlı ve imtiyazsız olarak ikiye ayrılır ve imtiyazlı (adi) alacaklar sıra cetvelinin ilk üç sırasında düzenlenirken, imtiyazsız (adi) alacaklar ise dördüncü (ve son) sıraya yerleştirilir.

Öte yandan bir alacağın imtiyazlı olması, onun adi alacak olma vasfını etkilemediği gibi onun, adi alacaklar kapsamında ele alınmasına da engel teşkil etmez. Çünkü imtiyazlı alacaklar yalnızca Kanun koyucunun, kendilerine çeşitli gerekçelerle diğer alacaklara karşı imtiyaz bahşetmesi neticesinde imtiyazlı kategorisinde değerlendirilir ve imtiyazlı bir alacağın, -rehinli alacaklarda olduğu gibi- diğer adi alacaklardan ayrılan aynî bir teminata sahip olma özelliği de bulunmamaktadır.

Adi alacakların ödenmesine geçilmeden önce, masa mallarının satışından elde edilen paradan rehinli alacaklara takaddüm eden rüçhanlı alacaklar (örneğin malın aynından doğan vergi alacakları) ile rehinli alacaklar ödenir; ardından masa alacakları ile iflâs masrafları ve özel kanunlarla ilgili oldukları malın üzerinde kendilerine rüçhan hakkı verilen alacaklar karşılanır ve daha sonra İİK. md.206'daki sıra cetveline göre (imtiyazlı/imtiyazsız) adi alacakların ödenmesine geçilir⁵⁹¹.

§ 2. İMTİYAZLI ADİ ALACAKLAR

A. Genel Olarak İmtiyazlı Alacak Kavramı

Kelime anlamına göre “imtiyaz”, başkalarına tanınmayan özel bir haktan ileri gelen ayrıcalığı, yani başkalarına oranla kabul edilen bir ayrıcalığı ifade eder⁵⁹². İcra ve İflâs Kanunu'ndaki kavramsal içeriğine göre ise imtiyaz, Kanun koyucunun, bazı özel mülahazalarla bir sınıf alacaklıyı diğerlerine tercih etmiş olmasından ileri gelen ve o

⁵⁹⁰ **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.111-112.

⁵⁹¹ **Kuru** - İflâs, s.250.

⁵⁹² **Yılmaz** - Sözlük, s.549 ve s.116.

alacaklı grubunun diğerlerinden farklı bir niteliğe sahip olmasını izah eden bir kavramdır⁵⁹³.

İmtiyazlı alacak kavramından maksat, tasfiye neticesinde elde edilen paralar üzerinde, yararlanma bağlamında bir imtiyaz hakkını ihtiva eden ve bu imtiyazın (Türk Medeni Kanunu gibi) maddî hukuk hükümleriyle değil de, İcra ve İflâs Kanunu ile öngörüldüğü alacak türleridir. Bu noktada imtiyazlı alacaklara İİK. tarafından tanınan imtiyaz, rehinli alacaklardaki gibi eşyanın aynından kaynaklanan bir imtiyaz olmayıp, yalnızca haciz ya da iflâs tasfiyesi nedeniyle paraya çevrilen malların satış bedeli üzerine etki doğurur⁵⁹⁴. Bir başka ifadeyle imtiyazlı alacakların adi alacaklara karşı sahip oldukları imtiyaz, masa mevcudunun tasfiyesi neticesinde elde edilen paradan öncelikle istifade etme ayrıcalığına sahip olmalarından ileri gelir⁵⁹⁵. Dolayısıyla İİK. md.206 hükmündeki alacaklara tanınan imtiyaz, rehinli alacaklıların rüçhan hakkından şu noktada ayrılır ki, alacakları rehinle temin edilmiş olan alacaklıların rehne konu mal üzerinde aynî bir hakkı bulunduğu halde imtiyazlı alacaklara sahip olan alacaklıların bu şekilde bir aynî hakkı haiz oldukları söylenemez⁵⁹⁶.

Dikkatle incelendiği takdirde, İcra ve İflâs Kanunu'nda ilk üç sırayı oluşturacak biçimde düzenlenmiş olan imtiyazlı alacaklar bakımından, imtiyaz öngörülmesinde öne çıkan birtakım düşünce ve gereksinimler olduğu anlaşılır. Gerçekten bu imtiyazların bir bölümü insanî ve iktisadî düşüncelere dayandığı gibi, bir kısmı da sosyolojik olgularla

⁵⁹³ **Arar** - İcra, s.314; imtiyazlarla ilgili olarak ayrıca bkz. **Karakaş** - Tez, s.55.

⁵⁹⁴ **Arar** - İflâs, s.113.

⁵⁹⁵ **Berkin** - İflâs, s.293; **Kuru/Arslan/Yılmaz** - Ders Kitabı, s.541; **Karakaş** - Tez, s.54.

⁵⁹⁶ **Berkin** - Dersler, s.248; **Kuru** - El Kitabı, s.1074; **Karakaş** - Tez, s.54; Doktrinde rüçhan ve imtiyaz kavramları arasındaki fark, belirgin bir biçimde ortaya konulmuş değildir. Hatta mevzuatta dahi bu iki kavramın birbirine ikame edilmek suretiyle kullanıldıkları görülür. Örneğin 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kanunu'nun 37 nci maddesinde kurumun her türlü malları ile gelir ve alacaklarının devlet malları hak ve rüçhanlığına sahip oldukları öngörülmüştür. Halbuki sözü edilen düzenlemede devlet malları hak ve imtiyazından bahsedilmek istenmiştir çünkü malın aynından doğan vergiler dışındaki devlet alacakları rüçhan hakkını haiz olmayıp yalnızca imtiyazlı alacak olarak işlem görürler. Dolayısıyla "rüçhan" ile "imtiyaz" kelimelerini aynı anlama gelecek biçimde düşünmemek gerekir, bkz. **Karakaş** - Tez, s.54, dn.213.

izah edilebilecektir⁵⁹⁷. Borçlunun ödeme gücünü yitirmiş olmasının, birtakım alacaklı grupları için telafi edilemez neticelere yol açacağı düşünülerek öngörülen imtiyazların yanı sıra bazı acil ve zorunlu hallerde kimi alacaklıların, borçlusuna güven ve itibarını temin edebilmek için de getirilen imtiyazlar söz konusu olmuştur⁵⁹⁸. Ancak her ne amaç ve gayeye hizmet ederse etsin, Kanun'da düzenlenen imtiyazların tamamı yalnızca alacağa mahsus olup, alacaklıların şahsiyetleriyle bir bağı bulunmamaktadır. Yani imtiyazdan kaynaklanan tercih sırası alacağın kendisine ait kanuni bir nitelik olup, ondan ayrılması asla söz konusu olamaz ve hiçbir alacaklı alacağını muhafaza ederek sırasını bir başka alacaklıya devredemez⁵⁹⁹. Bu sebeple, imtiyazlı alacaklı bu alacağını başkasına devrederse, imtiyaz hakkı da alacağı devralan alacaklıya geçer⁶⁰⁰. Dolayısıyla imtiyazlı alacakların devir ve temlik edilmesi veya kefil tarafından ödenmesi yahut alacaklının ölümüyle alacağın mirasçılara intikal etmesi hallerinde de, alacağın kendisine bahşedilen imtiyaz hakkı, bu alacağı devir ve temlik alana yahut ödeme ile alacaklının hakkına halef olan kefile ya da mirasçılara aynen geçerek imtiyazlı alacak niteliğini korumaya devam eder ve bu şekilde alacağı devir ve temlik alan (yahut kefil sıfatıyla ödeyen) yeni alacaklılar da masaya imtiyazlı alacaklı sıfatıyla kabul olunurlar⁶⁰¹. Bu arada, imtiyazlı alacak sahibi bir kimsenin, alacağa tanınan bu imtiyaz hakkından feragat etmesi dahi mümkündür⁶⁰². Fakat imtiyazsız bir alacağın imtiyazlı alacak gibi masaya kabul edilmesi noktasında gerek müflis ile bir alacaklısı gerekse

⁵⁹⁷ **Ansay**, s.260; **Berkin** - İflâs, s. 296.

⁵⁹⁸ **Arar** - İflâs, s.117.

⁵⁹⁹ **Belgesay** - İflâs, s.54; **Berkin** - İflâs, s. 297; **Ansay**, s.267; **Postacıoğlu** - İflâs, s.194; **Kuru** - C.III, s.3011; **Akcan**, s.195, dn.1045; **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.197; **Deynekli** - Değişiklikler, s.509.

⁶⁰⁰ **Postacıoğlu** - İflâs, s.194; **Kuru** - İflâs, s.251; **Kuru** - C.III, s.3011; **Kuru/Arslan/Yılmaz** - Ders Kitabı, s.541.

⁶⁰¹ **Ansay**, s.260; **Postacıoğlu** - İflâs, s.194; **Kuru** - El Kitabı, s.1074; hatta böyle bir alacağı kefalet yoluyla ödemiş olan kefil dahi, asıl borçlunun iflâs masasına imtiyazlı alacaklı sıfatıyla kabul edilir çünkü imtiyaz hakkı, bağlantılı olduğu alaktan ayrılamaz, bkz. **Arar** - İflâs, s.117; **Belgesay** - Sentetik, s.103; ancak Yargıtay, bir kararında alacağa ilişkin imtiyazın, borca kefil olan kişiye karşı ileri sürülemeyeceğini kabul etmiştir, bkz. 19. HD., 27.01.2005 T., E.2004/4427, K.2005/346 (**Deynekli** - Bankacılar 2008, s.58, dn.104; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4983-4984).

⁶⁰² **Ansay**, s.260; **Postacıoğlu** - İflâs, s.194; hatta imtiyazlı alacaklının tercih hakkından zimnen feragat etmesi dahi caizdir, örneğin cari hesaba geçirilen bir alacak imtiyazlı alacak olmaktan çıkar, bkz. **Belgesay** - Şerh, s.392.

diğer alacaklılar arasında yapılacak bir anlaşmanın batıl olacağı hususunda da şüphe duyulmamak gerekir⁶⁰³. O halde, iflâs idaresi, alacağını masaya yazdıran her bir alacaklının, Kanun'un tespit etmiş olduğu nitelikteki alacağını, yine Kanun'un öngördüğü sıraya koyarak re'sen işleme tâbi tutar. Dolayısıyla iflâs idaresi, alacaklıların beyanlarıyla bağlı olmayıp, alacaklıların imtiyazlı olup olmadıkları hususunda bir açıklama yapmamış olmaları halinde dahi re'sen inceleme yapmak suretiyle alacağın vasfı ve imtiyaz durumunu değerlendirerek kanunen hak ettiği sıraya yerleştirecektir⁶⁰⁴. Nitekim bir alacağın imtiyazlı olduğu konusunda mevzuatta bir düzenleme mevcut değilse, o alacak imtiyazlı alacak olarak kabul edilemeyeceği için⁶⁰⁵, iflâs idaresi yapacağı incelemede ileri sürülen alacağın imtiyazlı olup olmadığı hususundaki kanaatini mevzuat çerçevesinde ortaya koymak zorundadır⁶⁰⁶.

İcra ve İflâs Kanunu'nda öngörülen sisteme göre imtiyazlı alacaklar, birbirini takip eden birtakım grup ve sınıflara ayrılarak her sınıfa (sıraya) kendinden aşağıdaki sınıfa (sıraya) karşı bir öncelik (takaddüm) hakkı tanınmıştır⁶⁰⁷. Bu bağlamda, hacizde ve iflâsta paraların paylaşılması aşamasında, alacaklıların hangi düzene göre tatmin edileceği hususunu düzenleyen İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde, İsviçre hukuku örnek alınarak 4949 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten sonra imtiyazlı alacaklıların sayısında önemli ölçüde azalma olmuştur. Nitekim örnek aldığımız İsviçre İcra - İflâs Kanunu'nda da, 1994 yılında kabul edilen ve 1997 yılında yürürlüğe giren değişiklikle imtiyazlı alacaklar beş sıradan iki sıraya indirilmiş ve Kanun'un önceki

⁶⁰³ **Arar** - İflâs, s.117; **Berkin** - Dersler, s.252.

⁶⁰⁴ **Arar** - İflâs, s.118; **Belgesay** - İflâs, s.56; **Berkin** - İflâs, s.297; buna karşılık, haciz yoluyla takipte icra müdürü, sıra cetvelini alacaklıların takip taleplerindeki beyanlarına göre düzenler ve örneğin bir alacaklı takip talebinde alacağın sebebini bildirmemişse son sıraya geçirilir, bkz. **Belgesay** - İcra, s.435.

⁶⁰⁵ 19. HD., 28.01.1999 T., 7297/228 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.5002).

⁶⁰⁶ Ancak bir görüşe göre, imtiyazsız adi bir alacağa imtiyaz verilmesi veya mevcut bir imtiyazın genişletilmesi ya da bir alacağın imtiyaz sırasının değiştirilmesi hususunda, müflisle alacaklı arasında sözleşme yapılmasına imkân verilmek gerekir. Bu bağlamda yapılan sözleşmeye, diğer bütün iflâs alacaklıları da katılarak açık bir biçimde icazet verebileceği gibi, sözleşmenin tarafı olmayan diğer alacaklılar, bu sözleşmeye karşı yasal yollara başvurmuyarak zımnen icazet dahi verebilmelidir. Böylelikle müflis ile alacaklı arasında alacağın imtiyaz durumunu düzenleyen bir sözleşme yapılabilmesi mümkün olabilecektir, bkz. **Küçükarslan**, s.8.

⁶⁰⁷ **Arar** - İflâs, s.113.

halinde yer alan bazı alacaklar imtiyazlı olmaktan çıkarılmıştır⁶⁰⁸. Dolayısıyla bu paralelde kendi mevzuatımızda 4949 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerle, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında beş sıra olarak düzenlenen imtiyazlı alacaklar üç sraya indirgenmiş ve günümüzün değişen ve gelişen şartlarında artık uygulama alanı kalmayan bazı alacaklar da 206 ncı maddenin metninden kaldırılarak imtiyazlı olmaktan çıkarılmıştır. Ancak buna rağmen özel kanunlarda yer alan hükümler nedeniyle hukukumuzdaki imtiyazlı alacakların miktarı fazla olup bunların sayısının zaman içerisinde lüzumundan fazla çoğaltılması da sıraların tayininde izlenen sistematığe uygun düşmeyecektir. Bunun yanı sıra iflâsta, imtiyazlı alacakların sayısının gereğinden fazla artırılması, ödeme güçlüğü içindeki şirketlerin tekrar yapılanma ve toparlanma imkânını önemli ölçüde engelleyeceği için, özel kanun hükümleriyle pek çok alacağa imtiyaz getirilmesi halinde, bir işletmenin yeniden yapılandırılmasındaki menfaat ortadan kalkabileceği gibi, borçlunun aktif malvarlığı imtiyazlı alacaklılara dağıtılıp tüketildiği takdirde, borçlunun teklif edeceği konkordatonun başarı şansı da zayıflayacaktır⁶⁰⁹.

Ezcümle, İİK. md.206'da 4949 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten sonra ortaya çıkan duruma göre imtiyazlı alacaklar üç sıra halinde düzenlenmiş olmakla birlikte, ilk iki sıradaki alacaklar değişiklikten önce de zaten farklı sıralarda imtiyazlı kabul edilen alacaklar olduğu için, 4949 sayılı Kanun, yeni bir imtiyazlı alacak grubu yaratmamış ve yalnızca mevcut imtiyazlı alacakların kapsamını daraltmak suretiyle bir kısım alacakları imtiyazlı olmaktan çıkarmış, imtiyazlı olanları ise yeni bir sıralamaya tâbi tutmuştur⁶¹⁰. Zira 4949 sayılı Kanun değişikliğinin, sıra cetveli ile ilgili amaçladığı

⁶⁰⁸ **Erdönmez**, Güray: “İcra ve İflâs Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Amme Alacaklarının Tahsiline Etkileri” (TBBD, S.57, Mart-Nisan 2005, s.135-161), s.152, dn.51; **Taşpınar**, s.640-641; ancak bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1997 tarihinden günümüze kadar, İsviçre Hukukundaki imtiyazlı alacakların sayısının artırılması, özellikle sigorta kurumlarının prim alacaklarına da imtiyaz tanınması yönünde baskıların arttığı belirtilmektedir; hatta iki ve üçüncü sıralar arasında bir ara sıra daha öngörülmüştür ki böylece imtiyazlı alacakların sayısının artırılması sağlanmıştır, bkz. **Tercan** - Sıra Cetveli, s.22.

⁶⁰⁹ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.22.

⁶¹⁰ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.24.

şey, daha adilane bir dağıtımı sağlamak için imtiyazlı alacaklılar statüsünü mümkün mertebe daraltmak suretiyle, özellikle korunmaya değer görülen bazı alacak gruplarını, örneğin işçileri, aile hukuku kaynaklı alacağı olan alacaklıları ve ayrıca özel kanunlarda imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklıları daha iyi koruma altına alabilmektedir⁶¹¹.

B. İİK. md.206'da Öngörülen İmtiyazlı Alacaklar

I. Birinci Sıra

Sıra cetvelinin birinci sırasında, A, B ve C bentleriyle düzenlenmiş olmak suretiyle üç ayrı grup alacak türüne imtiyaz bahşedilmiştir. Halbuki 4949 sayılı Kanun değişikliğinden önce, birinci sırada A-F bentlerinde olmak üzere 6 ayrı grup alacak yer almaktaydı⁶¹². Altı bentten üç bende düşürülmüş olmakla, birinci sıradaki imtiyazlı alacakların sayısı azaltılmış ve böylece birinci sıradan sonra gelen aşağı sıralardaki alacaklıların alacaklarına (hiç değilse kısmen) kavuşma ihtimali artmıştır⁶¹³.

⁶¹¹ **Atalay**, Oğuz: “İİK.’da İflâs Hukukuna İlişkin Değişikliklerin Değerlendirilmesi” (IV. Medenî Usûl ve İcra – İflâs Hukukçuları Toplantısı, Üçüncü Oturum, 1 Ekim 2005, s.259-278), s.260; **Deynekli - İşçinin Ücret Alacağı**, s.36.

⁶¹² “Birinci Sıra

- A. İflâsın açılmasından evvelki bir yıl için hizmetçi ücretleri;
- B. İflâsın açılmasından evvelki bir yıl için yazıhanenin mamur, kâtip ve müstahdemleri ile müessesede daimî çalışan memur ve müstahdemlerin ücretleri;
- C. İflâsın açılmasından evvelki bir yıl için gündelik veya parça üzerine çalışan fabrika işçileri ile sair işçilerin kanun ve sözleşmelerinden doğan ücret ve para ile ölçülebilen hak ve menfaatleri;
- D. Cenaze masrafları;
- E. İlâma müstenid ve paylaştırmaya kadar işleyecek karı koca ve çocuk nafakaları;
- F. İşçi ihbar ve kıdem tazminatları.”

⁶¹³ Bunun sonucu olarak da, iflâs alacaklılarının, iflâs tasfiyesinden bekledikleri menfaatin ve tasfiyeye olan ilgilerinin artması sağlanarak kurumun işlerliğine katkıda bulunulmuştur, bkz. **Tercan - Sıra Cetveli**, s.24.

1. İşçi Alacakları⁶¹⁴

a. Genel Olarak

Anayasa'da yer alan sosyal devlet ilkesi gereği işçiler, özellikle çalışma hayatında ortaya çıkan parasal konular noktasında hem uluslar arası sözleşmeler ile hem de Kanun koyucu tarafından koruma altına alınmış ve işçi alacaklarının, niteliği gereği diğer alacaklara göre önceliğe sahip olması gerektiği inancı, evrensel hukuk bağlamında yerleşmiş bir anlayışın neticesinde ortaya çıkmıştır. Nitekim Anayasa'nın 55 inci maddesinin 2 nci fıkrasına göre Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri almak durumundadır. Bu bağlamda Devlet, çalışanların yaptıkları ile uygun adaletli bir ücret ile tatmin edilmelerini ve diğer sosyal yardımlardan da yararlanmalarını sağlamak için gereken tedbirleri almakla mükellef kılınmıştır⁶¹⁵.

Ayrıca bu hususa ilişkin yürürlükte bulunan uluslar arası sözleşmelerin varlığına dikkat çekmek gerekirse; İşverenin Ödeme Güçlüğü Halinde İşçi Alacaklarının Korunmasına İlişkin 173 sayılı ILO Sözleşmesi, Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 23.06.1992 tarihinde yaptığı toplantısında kabul edilmiş ve 08.06.1995 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, bu sözleşmeyle birlikte, işverenin iflâsı halinde işçi alacaklarının korunmasına yönelik olarak ulusal hukuk çerçevesinde alınması gerekli tedbirler öngörülmüştür. Fakat Türkiye Cumhuriyeti, bu uluslar arası sözleşmeyi onaylamak amacıyla T.B.M.M.'ne sevk etmiş olmakla birlikte, henüz uygun bulma kanunu ile yürürlüğe koymamıştır.

⁶¹⁴ Korunan işçi alacaklarının kapsamına ücret ile ikramiye, prim, kazançtan alınan pay, komisyon, aynı ödemeler, fazla çalışma ücreti, yıllık ücretli izne dair alacak hakkı, kıdem ve ihbar tazminatı gibi kalemler dahil olup, bu noktada imtiyazlı alacak olarak işçi alacakları en geniş anlamıyla telakki edilmelidir, bkz. **Sungurtekin Özkan**, Meral: *İşverenin İflâs Etmesi Halinde İşçilik Hak ve Alacaklarının Karşılanması Konusundaki Sistemler ve Türk Hukukundaki Durum*, Birinci Baskı, Ankara 2008, s.101 vd.; **Aydın**, Ufuk: *“Uluslar arası Hukukta ve Türk Hukukunda İşverenin İflâsı Halinde İşçi Alacaklarının Korunması”* (İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.5, S.2, Ankara 2000, s.67-79), s.76.

⁶¹⁵ **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.31; **Sümer**, s.226 ve s.234-235.

Anılan 173 sayılı ILO Sözleşmesinin amacı; bir işverenin ödeme güçlüğü içine düşmesi halinde işçilerin, çalışmalarından doğan alacaklarına, iflâs tasfiyesinde kendilerine düşen payı beklemeksizin tamamen kavuşmalarını temin etmek suretiyle, işçi alacaklarının öncelikli olarak korunmasını, eğer korunamazsa bu alacağın bir garanti kurumunca üstlenilmesini sağlamaktır⁶¹⁶. Ayrıca anılan uluslararası sözleşmeye göre işçi alacaklarının, öncelik sıralaması bakımından devlet kurumları ile sosyal güvenlik kurumlarının alacaklarından daha ön sırada yer alması gerekmektedir. Bu bağlamda Sözleşme'nin "Öncelik Verme Suretiyle İşçi Alacaklarının Korunması" başlıklı 2 nci bölümünün 5 inci maddesi gereğince, işverenin iflâsı halinde işçi alacaklarına öncelik tanınmak suretiyle, diğer alacaklıların payları ödenmeden evvel işçilerin paylarının ödenmesi sağlanarak işçi alacaklarına güvence getirilmiştir⁶¹⁷.

Bunun yanı sıra işçi alacaklarının korunmasına ilişkin söz konusu bir diğer uluslararası sözleşme olarak "Ücretin Korunması Hakkındaki 95 Sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesi", Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 01.07.1949 tarihinde yaptığı toplantısında kabul edilmiş olup, 24.10.1952 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ise bu Sözleşme'yi 24.10.1960 tarihinde 109 sayılı Uygun Bulma Kanunu ile tasdik edip yürürlüğe koymuştur. Sözleşme'nin 11 inci maddesinde, bir müessesenin iflâsı veya mahkeme kararıyla tasfiyesi halinde bu müessesede çalışan işçiler, gerek iflâsa veya mahkeme kararıyla tasfiyeye takaddüm edip, milli mevzuatla belirlenen bir süre zarfında geçen hizmetleri dolayısıyla kendilerine borçlanılan ve gerekse milli mevzuatla tayin edilen miktarı geçmeyen ücretler için, imtiyazlı alacaklı konumunda bulunacakları hüküm altına alınarak, işçi alacaklarının korunmasının önemi

⁶¹⁶ Alpar, M. Bülent: "İşverenin Ödeme Güçlüğü Halinde İşçi Alacaklarının Korunmasına İlişkin 173 Sayılı ILO Sözleşmesi İle İlgili Çalışma Hayatı Mevzuatı" (Kamu-İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.6, S.2002/3), <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/635.pdf> (erişim tarihi 20.09.2011), s.2.

⁶¹⁷ Alpar, s.3-4; dolayısıyla başta ücret olmak üzere bütün işçi alacaklarının korunması bakımından ortaya konulan mekanizmaların başında imtiyaz sisteminin geldiği görülmektedir, bkz. **Sungurtekin Özkan**, Meral: "Ödeme Güçlüğüne Düşmüş İşveren Karşısında İşçi Hak ve Çıkarlarının Korunması Konusunda Türk Hukukunda Geçerli Olan Sistemin Uluslararası Normlara Uygunluğu Meselesi" (DEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.10, S.1, 2008, s.138-168), s.140-141.

vurgulanmıştır⁶¹⁸. Bu bağlamda yine aynı maddedeki düzenlemede, imtiyazlı bir alacak teşkil eden ücretin, alelade alacaklıların hisselerini almadan evvel tam olarak ödeneceği ve ücret alacağıının, diğer imtiyazlı alacaklara nazaran rüçhan sırasının milli mevzuatta tayin edileceği de öngörülmüş durumdadır⁶¹⁹.

İşçi alacaklarının korunmasına ilişkin yukarıda değinilen uluslar arası normlarla birlikte anayasal temeller de göz önüne alındığı zaman, işçi alacakları bakımından iflâs tasfiyesinde olması gerektiği şekilde bir koruma mekanizmasının uygulamada karşılaşılan somut örnekler bazında işlerlik kazandığını söylemek pek mümkün değildir. Her şeyden önce işçi alacakları adi alacak statüsündedir. Dolayısıyla iflâs tasfiyesinde rehinle temin edilmiş alacakların söz konusu olduğu hallerde, rehinli malların bedelinden öncelikle rüçhanlı ve rehinli alacaklar ödeneceği için; yani masadan öncelikle alacağı rehinle temin edilen alacaklılar tatmin edilip ayrıca malın satımından doğan vergi, resim, harç vb. giderlerin de masadan karşılanması söz konusu olacağı için, masanın aktif malvarlığı önemli ölçüde azalmakta ve adi alacaklara gelinceye kadar dağıtılan paradan geriye cüzi meblağlar kalmaktadır⁶²⁰. Bunun sonucunda ise birinci sıradaki alacakların tam olarak karşılanması son derece nadir gerçekleşen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır⁶²¹. O halde, alacakları çok güçlü teminatlara bağlanan kredi kurumlarının yanı sıra Devletin ve diğer rüçhanlı alacaklıların yer aldığı aynı tasfiye sürecinde, sosyal açıdan özel bir öneme sahip işçi kesiminin, iflâs masasıyla karşı karşıya bırakılarak alacaklarına hiç ya da kısmen kavuşamamaları sonucunda mağdur olmalarının önüne geçilebilmesi için, imtiyaz sisteminin yanı sıra ayrıca işçi alacaklarının teminatını oluşturan çeşitli garanti mekanizmalarına ve ödeme güçlüğü tazminatı gibi sistemlere yer verilmesi bir temenniden öte zorunluluk haline gelmiş

⁶¹⁸ Alpar, s.8.

⁶¹⁹ Sungurtekin Özkan - Makale, s.140, dn.1.

⁶²⁰ Sungurtekin Özkan - Makale, s.155-156.

⁶²¹ Bu sebeplerden dolayı İsviçre hukukunda işçi alacaklarının hakkıyla korunabilmesi için imtiyaz sisteminin yanında ayrıca “ödeme güçlüğü tazminatı” adı altında bir kuruma yer verilerek işçi alacakları için iyi ayrı koruma mekanizmasına işlerlik kazandırılmıştır, bkz. **Sungurtekin Özkan** - Makale, s.156; bu konudaki ayrıntılı tartışma ve eleştiriler için ayrıca bkz. **Keser, Hakan: Türk Hukukunda İşçi Alacaklarının Korunması**, İzmir 1998, s.40 vd.

bulunmaktadır⁶²². Bu bağlamda, imtiyazlı alacakların karşılanması bakımından iflâs kararı verilmiş olması şartından vazgeçilerek, örneğin masa mevcudunun yetersizliği sonucunda iflâs giderlerinin yatırılamamış olması halinde olduğu gibi, ödeme güçlüğü içinde bulunduğu gerekçesiyle⁶²³ iş ilişkisinin son bulunduğu tarihten geriye doğru bir yıllık ücret alacağının imtiyazlı olarak ödeneceğine dair düzenlemeler yapılmalıdır⁶²⁴. Bir başka ifadeyle, imtiyaz sisteminin sakıncalarını bertaraf etmek bağlamında, İİK.nda birtakım yeniliklere gidilerek iflâsın hizmet sözleşmelerine etkisinin düzenlendiği özel hükümlere ve korumanın başlangıcı noktasında iflâsın açılması ölçütünden ziyade, ödeme güçlüğü içine düşülmesi olgusunun öne çıkarılması ve koruma için mutlaka iflâs kararının verilmiş olması gerekmediği gerçeği de göz önünde tutularak İİK. md.206'daki birinci sıraya ilişkin hükmün yeniden ele alınması mümkün olabilir⁶²⁵. Bu kapsamda bir başka çözüm yolu olarak, İİK.nda öngörülen imtiyaz sisteminin işçi alacaklarının korunmasını zayıflatan etkisinin bertaraf edilebilmesi için rehinli ve rüçhanlı alacakların işçi alacaklarının gerisine çekilmesi gibi yapısal değişikliklere gidilmesi de düşünülmelidir⁶²⁶.

b. İşçi Alacaklarının Durumu

Ülkemizdeki meri mevzuat bakımından bu konuyla ilgili düzenleme olarak İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin 4 üncü fıkrasına göre *“işçilerin, iş ilişkisine dayanan ve iflâsın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş ihbar ve kıdem tazminatları dahil alacakları ile iflâs nedeniyle iş ilişkisinin sona ermesi üzerine hak etmiş oldukları ihbar ve kıdem tazminatları”* birinci sıradaki imtiyazlı alacaklar

⁶²² **Sungurtekin Özkan** - İşçilik, s.144-145; İşte bu düşüncelerin sonucu olarak hukukumuzda bu konuda çeşitli adımların atıldığı görmek mümkün olup, 28.06.2009 tarih ve 27272 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Ücret Garanti Fonu Yönetmeliği bununla ilgili verilebilecek bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır, bkz. **Sungurtekin Özkan** - Makale, s.156-157.

⁶²³ Ödeme güçlüğü içine düşme kavramı hakkında bkz. **Sungurtekin Özkan** - İşçilik, s.120-121.

⁶²⁴ **Sungurtekin Özkan** - Makale, s.159; Korumanın ödeme güçlüğü ortaya çıkmasıyla iflâsın açılması arasında kalan zaman dilimini de içine alması gerektiği hakkında bkz. **Sungurtekin Özkan** - İşçilik, s.54.

⁶²⁵ **Sungurtekin Özkan** - İşçilik, s.146.

⁶²⁶ **Sungurtekin Özkan** - Makale, s.160-161.

arasında yer alır. İİK.nun sözü edilen hükmünde 4949 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önceki eski düzenlemenin birinci sıradaki (F) bendinde sadece “işçinin ihbar ve kıdem tazminatları” iflâsın açılmasından öncesine ilişkin süre sınırı olmaksızın imtiyazlı kabul edilmekte iken ve bunun yanı sıra, yine birinci sıranın (C) bendinde “iflâsın açılmasından evvelki bir yıl için gündelik veya parça üzerinden çalışan fabrika işçileri ile sari işçilerin kanun ve sözleşmeden doğan ücret ve para ile ölçülebilen hak ve menfaatleri” yer alıyor iken, yeni düzenlemeyle birlikte bu tip ayrımlar tümüyle kaldırılmış ve işçilerin “iş ilişkisinden kaynaklanan” bütün alacakları imtiyazlı kabul edilerek hepsine (iflâsın açılmasından önceki döneme ilişkin) bir yıllık sınırlama getirilmiştir⁶²⁷. Yine bu bağlamda, 4949 sayılı Kanun değişikliğinden önce, işçi kıdem ve ihbar tazminatlarının iflâsın açılmasından sonraki döneme ait kısımlarının imtiyazlı olduğuna dair bir düzenleme bulunmaz iken, değişiklikle birlikte artık iş akdinin iflâs nedeniyle feshi halinde ortaya çıkan kıdem ve ihbar tazminatlarının iflâsın açılmasından sonraki döneme ait tahakkuk eden kısımlarının da imtiyazlı olduğunu görmekteyiz⁶²⁸.

Ayrıca belirtmeliyiz ki, 4949 sayılı Kanun değişikliğinden önce İİK. md.206 hükmünde düzenlenen birinci sıranın A, B ve C bentlerindeki hizmetçilerin, yazıhane çalışanlarının, gündelik veya parça üzerine çalışan fabrika işçilerinin ücretleriyle, F bendindeki ihbar ve kıdem tazminatlarını, 4949 sayılı Kanun değişikliğinden sonra dahi

⁶²⁷ İİK. md.206/IV hükmünde ele alınan birinci sıraya ilişkin olarak, 4949 sayılı Kanun değişikliğinden önce yapılan ve madde hükmünün ilk halinde değişiklik öngören 1985 tarihli 3222 sayılı Kanun’la birlikte, birinci sırada imtiyazlı sayılan işçi alacaklarının kapsamı genişletilmiş ve iflâsın açılmasından geriye doğru 6 aylık dönemi kapsayan ve yalnızca ücret alacaklarından ibaret olan imtiyazlı işçi alacakları, kıdem ve ihbar tazminatı alacaklarını da içine alacak biçimde iflâsın açılmasından geriye doğru 1 yıllık zaman dilimine genişletildiği için, artık bütün işçi alacakları birinci sırada imtiyazlı olacak sıfatını kazanmıştır. Bu bağlamda kıdem ve ihbar tazminatlarını da imtiyazlı hale getiren 3222 sayılı Kanun’un ilgili madde gerekçesinde şu ifadeler yer verilmiştir: “...Ancak, iflâsın açılmasından evvelki işçi ücretlerinin yalnızca altı aylığına imtiyaz verilmesi yetersiz kalmaktadır. İflâsın eşğine gelmiş şirketler altı ayı aşan sürelerde de işçilerine ödeme yapmamaktadırlar. Ayrıca, işverenin iflâsı halinde uzun yıllar o işyerinde çalışan işçinin, imtiyazlı alacaklar arasında yer verilmemesi nedeniyle kıdem ve ihbar tazminatını da alamaması sonucu ortaya çıkmaktadır. İşçi alacaklarının imtiyazsız kalması emekleriyle geçimini sağlayanların büyük mağduriyetlerine sebep olmaktadır. Bu mahzuru bertaraf maksadıyla 206 ncı madde değiştirilmekte, imtiyaz tanınan işçi aylıkları altı aydan bir yıla çıkarılmakta ve ayrıca işçi kıdem ve ihbar tazminatları da imtiyazlı alacaklar arasına alınmaktadır.”, bkz. **Üstündağ** - İflâs, s.125-126, dn.106c; ayrıca bkz. **Bilgen** - Sıra Cetveli, s.566, dn.226.

⁶²⁸ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.25.

işçi alacakları kapsamında değerlendirmek gerekir çünkü bu hükümle getirilmek istenen imtiyaz, insanî düşüncelerle kabul edilmiş olup imtiyazla getirilen korumanın aynı durumdaki tüm çalışanlara uygulanması, bu düşüncelerle amaçlanan sonuçlara ulaşılmasına zemin hazırlar⁶²⁹.

O halde, yeni düzenlemenin yorumlanmasından yola çıkılarak işçinin, iş akdinin “iflâs nedeniyle feshi” sonucunda doğan kıdem ve ihbar tazminatı alacakları süreye bakılmaksızın imtiyazlı kabul edilebilir iken, “iflâstan başka nedenlerle” işçinin iş akdinin feshedilmiş olması durumunda ise iflâsın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş ihbar ve kıdem tazminatları imtiyazlı alacak olarak birinci sıraya kaydedilmelidir⁶³⁰. Çünkü iş akdinin iflâs nedeniyle feshi halinde ortaya çıkacak olan kıdem ve ihbar tazminatı⁶³¹ alacaklarının imtiyazlı kabul edilmesi için Kanunkoyucu tarafından herhangi bir süre öngörülmemiş ve fakat yalnızca iflâstan başka bir nedenle (iflâsın açılmasından sonraki dönemde) feshedilen iş akdine bağlı olarak geçmişe yönelik tahakkuk etmiş olan (kıdem ve ihbar tazminatı dahil) işçi alacakları, birinci sırada imtiyazlı olabilmek bakımından bir yıllık süreye tâbi kılınmıştır.

Bunun dışında iflâs, iş akdini kendiliğinden sona erdiren bir sebep teşkil etmediği için, iflâstan sonra iflâs idaresi gerekli gördüğü takdirde, işçiyle yapılan iş akdinin ihbar sürelerine riayet edilmek suretiyle feshine karar verebilir ve dolayısıyla iflâstan sonra devam edilen iş akdine dayanılarak işçinin (iflâstan sonraki döneme ilişkin) hak ettiği ücret ve diğer alacakları da masa alacağı olarak imtiyazlı alacaklardan önce ödenmek durumunda kalır⁶³². Örneğin müflise ait fabrikanın iflâs idaresi

⁶²⁹ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.25; ayrıca bkz. **Sümer**, s.233.

⁶³⁰ **Deynekli** - Bankacılar 2008, s.59; **Deynekli** - Değişiklikler, s.510-511; **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.198; **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.33; **Deynekli/Kısa**, s.697.

⁶³¹ İflâs, gerek işveren gerekse iflâs idaresi bakımından iş akdinin feshi için haklı sebep teşkil etmediğinden, iflâs halinde ücret alacağı ödenmeyen işçi, İş Kanunu md.24/II'ye göre iş akdini fesih ile sona erdirebilir ve İş Kanunu'na göre hak ettiği kıdem tazminatını da birinci sırada imtiyazlı alacak olarak işverenin masasına yazdırabilir yahut iflâs sebebiyle iş akdi bildirimsiz feshedilen işçi de, bildirim sürelerine uyulmamasından kaynaklanan ihbar tazminatı alacağını öncelikle tahsil edebilir, bkz. **Sungurtekin Özkan** - İşçilik, s.64-65.

⁶³² **Tercan** - Sıra Cetveli, s.25; **Aydın**, s.75.

tarafından işletilmesine karar verilmiş ve fabrika bünyesinde işçi çalıştırılmışsa, bu işçilerin iş ilişkisinden doğan ücret alacakları masa alacağı olarak işlem görecektir. Ancak bunun dışında kalan ve iş akdinin iflâs nedeniyle sona ermesi üzerine doğan ihbar ve kıdem tazminatı alacaklarının, aynı yorumdan hareketle masa alacağı olarak değerlendirilmesi ve bu alacakların masa alacağı önceliğine sahip bir biçimde ödenmesi ise kabul edilemez⁶³³.

Nihaî olarak, işçilerin iş ilişkisinden kaynaklanan alacaklarının imtiyazlı kabul edilmeleri bağlamında öncelikle işçinin, iflâsın açılması tarihinden önceki bir yıllık ücretinin imtiyaz kapsamında olduğu unutulmamalıdır. Yani söz konusu alacakların, iflâsın açılmasından önceki son bir yıllık sürenin daha gerisinde kalan döneme tekabül eden kısımları imtiyazlı olmayıp, ancak sıra cetvelinin dördüncü sırasında kendisine yer bulabilecektir⁶³⁴. Çünkü Kanunkoyucu, bir yıllık geriye doğru hesaplanan dışında kalan daha öncesine ait ücret alacaklarının böyle bir imtiyazı bulunmadığına hükmetmiştir. Sözü edilen bir yıllık sürenin hesabında iflâsın açılma tarihi esas alınır⁶³⁵. Nitekim İİK. md.206/son hükmüne göre birinci sıradaki işçi alacaklarının imtiyaz sürelerinin hesaplanmasında iflâsın açılmasından önceki mühlet de dahil olmak üzere geçirilen konkordato süresi, iflâsın ertelenmesi süresi⁶³⁶ ve alacak hakkında açılan davanın devam ettiği süre⁶³⁷ ile terekenin iflâs hükümlerine göre tasfiyesinde ölüm tarihinden

⁶³³ **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.34.

⁶³⁴ **Tercan** - Sıra cetveli, s.25; **Aydın**, s.76; **Bulur**, s.59; **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.33; **Deynekli, Adnan**: “Bankaların İflâsında Sıra Cetvelinin Özellikleri” (Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük’e Armağan, Ankara 2005, s.65-98), s.93.

⁶³⁵ Haciz yoluyla takipte ise anılan sürenin hesaplanmasında haciz talep tarihi esas alınır çünkü haciz yoluyla takipte iflâsın açılma tarihinden söz edilemeyeceği için, işçi alacakları bakımından geriye doğru bir yıllık sürenin başlangıç tarihi haczin talep edildiği tarihtir, bkz. **Karakaş** - Makale, s.303; bu konuda ayrıca bkz. Yargıtay 19. HD., 09.10.2008 T., E.2008/7101, K.2008/9245 (**Karakaş** - Makale, s.303-304, dn.31); öte yandan iflâs kararının Yargıtay ilgili dairesi tarafından bozulmasından sonra tekrar iflâsa karar verilirse, bu durumda yeni iflâs kararı iflâsın açılma anı olarak kabul edilecek ve hesaplama buna göre yapılacaktır, bkz. **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.33.

⁶³⁶ 12. HD., 25.02.2008 T., 606/3387 (**Uyar** - Şerh, s.16145).

⁶³⁷ 19. HD., 15.02.2008 T., 9083/1285 (**Uyar** - Şerh, s.16173).

tasfiye kararı verilene kadar geçen süreler dikkate alınmaz⁶³⁸. Bundan dolayı imtiyazın, iflâsın açıldığı tarih ile bu tarihten geriye doğru bir yıl gidildiğinde hangi tarihe rastlanıyorsa, bu iki tarih arasındaki zaman diliminde tahakkuk etmiş alacaklara ilişkin olduğu görülür⁶³⁹. Şayet işçi, iflâs açılmadan önce işten ayrılmışsa, o zaman işçinin imtiyazlı olan alacakları bakımından, iflâs tarihinden geriye doğru bir yıllık sürenin başladığı tarihten işçinin işten ayrılma tarihine kadar olan süreyi esas almak gerekmektedir⁶⁴⁰. Ancak iflâsın açılmasından bir yıl ve daha uzun bir süre öncesince işten ayrılan işçinin, iş ilişkisinden doğan alacakları imtiyazlı kabul edilmeyip dördüncü sırada yer almak gerekecektir⁶⁴¹.

Ayrıca işçinin alacağı, ayrıyeten bonoya bağlanmış olsa bile, iflâstan önceki bir yıllık zaman dilimine ait ücret, İİK'nun 206 ncı maddesinin birinci sırasına girer⁶⁴². Dolayısıyla birinci sıradaki işçi alacaklarının kapsamına giren ücretler⁶⁴³, niteliklerine bakılmaksızın, ister normal ücret olsun ister fazla mesai ücreti olsun isterse

⁶³⁸ Ayrıca bkz. 11. HD., 20.11.1988 T., E.8020, K.7003 (**Eriş**, s.606); “Süreleri durduran yasal nedenlerin göz önüne alınması halinde dahi davacı alacağının iflâsın açılmasından bir yıldan daha önceki bir zamanda tahakkuk ettiğinden davacı alacağının birinci sıraya alınmaması yerindedir.”, 19. HD., 06.07.2006 T., E. 2006/5731, K.2006/7391 (**Bilgen** - İflâsın Erteleenmesi, s.598).

⁶³⁹ **Sungurtekin Özkan** - İşçilik, s.54; hatta Yargıtay’a göre, iflâsın ertelenmesi kararı verilmiş olması halinde, işçi alacaklarına ilişkin imtiyaz, erteleme kararının verilmesinden geriye doğru bir yıllık süreyle birlikte erteleme süresini de kapsayacak biçimde kabul edilmesi gerekir. Buna ilişkin bir kararda şu ifadeye yer verilmektedir: “...Buna göre iflâsın ertelenmesinden en fazla bir yıl öncesine ilişkin ve erteleme süresinde doğan işçi alacakları bu madde kapsamında (imtiyazlı) kabul edilmelidir. Aksi halde, iflâsın ertelenmesi süresinde tek geçim kaynağı ücreti olan işçinin korumasız bırakılması yasa koyucunun amacı ile bağdaşmamaktadır.”, 12. HD., 02.12.2008 T., E.2008/17246, K.2008/21403; “...İİK'nun 206. maddesinde yazılı bulunan ‘iflâsın açılmasından önceki yıl’ ifadesiyle belirlenen sürenin; iflâsın ertelenmesinde ‘erteleme kararının verildiği tarihten önceki bir yıl’ olarak kabulü gerekir.”, HGK., 05.11.2008 T., E.2008/12-657, K.2008/662 (gerekçeli karşı oy yazısı için bkz. **Bilgen** - Sıra Cetveli, s.570-574).

⁶⁴⁰ **Deynekli** - Değişiklikler, s.510; **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.198; **Bulur**, s.59.

⁶⁴¹ **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.198; **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.33; 19. HD., 15.02.2008 T., E.2007/ 9177, K.2008/1288 (**Uyar** - Şerh, s.16146).

⁶⁴² 11. HD., 17.04.1989 T., E.1786, K.2297 (**Eriş**, s.607); 19. HD., 07.05.1996 T., 2899/4351 (**Uyar** - Şerh, s.16153); buna karşın Yargıtay, işçinin alacağına karşılık verilen bononun üçüncü kişiye ciro edilmesi halinde, bonoyu elinde bulunduran yetkili hamil üçüncü kişinin, bu alacağın asıl alacaklısının işçi olduğu ve işçi alacağına karşılık olarak verildiği gerekçesiyle işçi alacağı olduğu ve bu sebeple de alacağın birinci sıraya kaydedilmesi gerektiği yönündeki iddiayı da yerinde bulmamıştır, bkz. 11. HD., 17.04.1989 T., 2479/319 (**Uyar** - Şerh, s.16151).

⁶⁴³ İşçinin, işverene bağlı olarak ve bağımsızlığı söz konusu olmadan, işverenin emir ve talimatları altında yaptığı çalışmaların karşılığını oluşturan ücret anlaşılmalıdır, bkz. **Postacıoğlu** - İflâs, s.195.

kullanılmayan izin için ödenen ek ücret olsun, iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıllık zaman diliminin içine dahil olması kaydıyla imtiyazlı alacak kategorisine girecektir⁶⁴⁴.

Öte yandan işçinin bedensel zarara maruz kalması sebebiyle doğan maddî tazminat alacağının, birinci sırada imtiyazlı olan işçi alacakları kapsamında sayılıp sayılmayacağı hususunda İİK. md.206 hükmünde açıklık bulunmamakla birlikte, birinci sıranın A bendiyle öngörülen düzenlemenin lafzından yola çıkılırsa, işçilerin, iş ilişkisine dayanan ve iflâsın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş bulunan alacakları kapsamında iş gücünün kaybından doğan maddî tazminat alacaklarının da kabul edilmesi gerektiği söylenebilir. Ancak bunun kapsam ve sınırı ile ilgili kanunda boşluk olduğu muhakkaktır⁶⁴⁵. Yargıtay'a göre iş kazasından doğan manevi tazminat alacağı da İİK.nun 206 ncı maddesindeki imtiyaz kapsamındadır⁶⁴⁶. Ancak aksi yöndeki bir görüşe göre⁶⁴⁷ ise, işçinin iş akdinin feshinden doğan kıdem ve ihbar tazminatları dışında kalan ve işçinin iş ilişkisinin sona ermesi nedeniyle isteyebileceği başka tazminatlar varsa, bu gibi tazminat alacaklarının imtiyazlı kabul edilmesine imkân olmayıp, yalnızca dördüncü sırada imtiyazsız alacaklarla birlikte işlem görmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

İflâs halinde işçi alacaklarının sıra cetvelinde birinci sırada imtiyazlı olarak işlem göreceğine ilişkin İİK. md.206 hükmü, acaba işverene yönelik haciz halinde de mutlak olarak uygulanıp hacze iştirak derecelerine bakılmaksızın işçi alacaklarının

⁶⁴⁴ **Postacıoğlu** - İflâs, s.195.

⁶⁴⁵ Bu hususta ileri sürülen bir fikre göre, kanundaki boşluğun yorum yoluyla doldurulması kolay olmamakla birlikte, belki bu noktada açık bir yasal düzenleme öngörülmesi yahut tazminatın tamamı değilse bile, belirli bir oranda (örneğin Sosyal Güvenlik Kurumu'nun karşılamadığı kısmın yarısı ya da 1/3'ünün) imtiyazlı alacak haline getirilmesi uygun olacaktır, bkz. **Postacıoğlu** - İflâs, s.195.

⁶⁴⁶ "İcra Mahkemesi'nce İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde işçi alacaklarına imtiyaz tanındığı, davalının iş kazası nedeniyle manevi tazminat alacağının bu kapsamda bulunmadığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiş; hüküm davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir. İş kazasından doğan manevi tazminat alacağının işçi alacağı niteliğinde olduğu gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulmasında isabet görülmemiştir..." , 19. HD., 25.01.2007 T., E.2006/9508, K.2007/354 (**Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.598; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4979).

⁶⁴⁷ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.25.

birinci sırada yer almasına yol açacak şekilde yorumlanabilir mi? Bu konudaki hakim görüşe göre⁶⁴⁸, işverene yönelik haciz halinde İİK. md.206 hükmünün mutlak olarak uygulanacağı ve işçi alacağına birinci sırada yer verileceği ileri sürülmüştür. Bu noktada bir başka görüşe göre⁶⁴⁹ ise, İİK. md.206 hükmünü, işçi alacağının ilk hacze iştiraki ile birlikte aynı derece içinde yer alan diğer alacakların aralarındaki sıra ilişkisinde geçerli olacak şekilde uygulayıp ilk hacze aynı dereceden iştirak eden alacaklar arasındaki sıra düzenini buna göre oluşturmak gerekir. Bir başka deyişle, İİK. md.206'da imtiyaza kavuşturulmuş bulunan bir alacağın haciz yoluyla takiplerde düzenlenen sıra cetvelindeki öncelikleri tüm alacaklara karşı değil, sadece aynı derecede hacze iştirak ettikleri alacaklara karşı ileri sürülebilir⁶⁵⁰. Çünkü haciz yoluyla yapılan takiplerde her ne kadar birinci sırada imtiyazlı olsalar da, işçi alacakları, haciz tarihi önce olan adi alacakların önüne geçemez⁶⁵¹.

Bu bağlamda Yargıtay da, İİK. md.206'daki sıranın iflâs halinde mutlak olarak uygulanacağı, hacze iştirak halinde ise ilk hacze iştirak koşullarının mevcut olması durumunda oluşan derece içindeki sıraların tayininde İİK. md.206'ya göre hareket edilmesi gerektiği görüşündedir⁶⁵². Yani Yargıtay'a göre⁶⁵³, hacizdeki sıra cetvelinde işçi alacağının İİK.nun 100 üncü maddesindeki belgelere dayanması halinde ilk hacze iştiraki mümkün olur ve sıralama İİK. md.140'ın atfıyla 206 ncı maddeye göre yapılır.

⁶⁴⁸ **Postacioğlu** - İcra, s.534; **Berkin** - Rehber, s.365; **Üstündağ** - İcra, s.297; **Sümer**, s.233.

⁶⁴⁹ **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.37.

⁶⁵⁰ “...Kıdem ve ihbar tazminatlarının tamamı ile diğer işçi alacaklarının iflâstan –hacizde sıra cetvelinde haciz talep tarihinden– geriye doğru bir yıllık tutarı birinci sırada imtiyazlıdır. Ancak işçi alacaklarının bu imtiyazdan yararlanabilmesi için Kanunda sayılan belgelerden birine dayanarak ilk hacze iştirak etmesi gerekir.”, 19. HD., 16.09.1999 T., E.1999/284, K.1999/4869 (**Karmış**, s.368-369); ayrıca bkz. 19. HD., 13.04.2006 T., E.2006/1325, K.2006/3882 (**Bilgen** - İflâsın Ertelenmesi, s.601-602);

⁶⁵¹ **Uyar** - Adi İştirak, s.11.

⁶⁵² **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.37; “İşçi alacaklarının, iflâs halinde ‘birinci sırada imtiyazlı’ ise de, hacze iştirak halinde, işçi alacağının, haciz tarihi önce alan adi alacaklıların önüne geçmeyeceğini, ancak İİK'nun 100. maddesinde sayılan belgelere dayanan işçi alacaklarının önceki hacze iştirak etmesi halinde, onlara karşı imtiyazlı duruma geleceğini (onlardan önce geleceğini)...”, 19. HD., 24.03.2005 T., 445/3091; 19. HD., 24.03.2005 T., 8481/3124, bkz. **Uyar** - Adi İştirak, dn.92; konuyla ilgili olarak ayrıca bkz. 19. HD., 15.11.2007 T., E.2007/5705, K.2007/10134; 19. HD., 01.11.2007 T., E.2007/5278, K.2007/9346; 19. HD., 27.11.2008 T., E.2008/8533, K.2008/11653 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.236-239).

⁶⁵³ 19. HD., 09.05.2002 T., E.2002/151, K.2002/3535 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.3, s.2977).

Dolayısıyla ikinci görüşü savunan yazarlarca da isabetli olarak ifade edildiği gibi, işçi alacağının, sıra cetvelinin birinci sırasında imtiyazlı olması, kamu alacaklarının hacze iştirakindekine benzer bir ayrıcalığı beraberinde getirmemiş ve hacze iştirak için İİK.nun 100 üncü maddesinde öngörülen şartlar işçi alacakları bakımından da aranmıştır⁶⁵⁴. Başka bir şekilde ifade edecek olursak, adi ve rehinli alacakların sırasını düzenleyen İİK. md.206 hükmü, genel olarak iflâs tasfiyesine yönelik uygulama alanı bulduğu için ve yine iflâs hükümlerini düzenleyen bölümün içinde yer aldığından dolayı; ayrıca iflâsta bütün takipler ve hacizler düşüp dereceler ortadan kalktığından, burada bir tek derece olduğu varsayımı kabul edildiğinde, haciz ve hacze iştirak kurumlarının farklı yapısı sebebiyle İİK. md.140/II'nin md.206'ya yaptığı atfı hacze iştirak dereceleri içinde değerlendirmek suretiyle sıralama yapmak gerekir⁶⁵⁵. Bunun sonucunda da, İİK. md.100'deki belgelerden birine dayanan işçi alacakları, ilk hacze iştirak edip bir derece meydana getirecekler ve oluşan derece içindeki sıra düzeni İİK. md.206'ya göre tayin edilecektir⁶⁵⁶.

⁶⁵⁴ Karş. **Akcan**, s.159, dn.792 ve s.160, dn.793; "...İşçi alacakları iflâs hakkında İİK.nun 206. maddesinin birinci sırasında imtiyazlı ise de, hacze iştirak halinde haciz tarihi önce olan alacaklının önüne geçemez. Ancak İİK.nun 100. maddesinde sayılan belgelere dayanan işçi alacakları, bu hükme göre ilk hacze iştirak edip bir derece meydana getirirler ve oluşan derece içindeki sıra İİK.nun 206. maddesine göre belirlenir. Davacı alacaklının İİK.nun 100. maddesinde sayılan belgelere dayanmayan alacağından dolayı uyguladığı haciz davalının haczine iştirak edemeyeceğinden sıra cetvelinde davalı alacaklıdan sonra yer alması gerekir.", 19. HD., 15.04.2004 T., E.2003/8461, K.2004/4464 (**Karmış**, s.367; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.3, s.2969).

⁶⁵⁵ **Deynekli** - İşçinin Ücret Alacağı, s.38; ayrıca bkz. 19. HD., 21.10.2004 T., 1048/10376 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4986; **Uyar** - Şerh, s.16149).

⁶⁵⁶ "...sıra cetvelinde işçi alacaklarının haciz tarihinde göre sıralanmasında yasaya aykırı bir yön bulunmadığı, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesindeki imtiyazın ancak aynı derecede hacze iştirak edebilecek diğer alacaklılara karşı ileri sürülebileceği...", 19. HD., 26.03.2009 T., E.2009/511, K.2009/2354 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.570); ayrıca konuyla ilgili olarak Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda kullanılan şu ifadeler dikkat çekicidir: "Davalı alacaklının alacağı kambiyo senedine dayanmakta olup, haczi davacının haczinden öncedir. Davacı alacaklının alacağı ise işçi alacağıdır. İşçi alacakları iflâs halinde İİK'nun 206. maddesinin birinci sırasında imtiyazlı ise de, hacze iştirak halinde haciz tarihi önce olan adi alacakların önüne geçemez. Ancak İİK'nun 100. maddesinde sayılan belgelere dayanan işçi alacakları bu hükme göre hacze iştirak edip bir derece meydana getirirler ve bu derece içindeki sıra İİK'nun 206. maddesine göre belirlenir. İİK'nun 140. maddesi hükmünü bu şekilde anlamak gerekir.", 19. HD., 27.04.2000 T., E.2000/2402, K.2000/3214 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.244).

2. Yardım Sandıklarının ve Yardım Teşkilatı İçin Kurulmuş Tesis veya Derneklerin İşverenden Olan Alacakları

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 468 inci maddesine göre şirket esas sözleşmesinde şirkette çalışan işçi ve müstahdemler için yardım sandıkları ve benzeri yardım teşkilatı kurulması ve yürütülmesi amacıyla sermaye ayrılmasına karar verilebilir. Aynı şekilde 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6102 sayılı TTK. md.522 hükmünde de bu yönde düzenleme yer almaktadır. Dolayısıyla İİK. md.206/IV gereğince işverenin, şirkette çalışan işçi ve müstahdemler için yardım sandıkları ve yardım teşkilatı kurulması maksadıyla meydana gelmiş ve tüzel kişilik kazanmış vakıf veya derneklere olan ve şirket esas sözleşmesinde öngörülen borçları, işçi ve müstahdemler bakımından birinci sırada imtiyazlı alacak mahiyetinde olup birinci sırada bulunan diğer alacaklarla birlikte garameye tâbi tutulur.

İİK. md.206'da 4949 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce burada bahsedilen alacak, sıra cetvelinin ikinci sırasının (B) bendinde yer almaktaydı. Değişiklikten sonra ise bu alacaklar, birinci sıranın (B) bendine getirilmiş ve sıra cetvelinde bir sıra yukarı çıkarılmıştır. Ayrıca birinci sıranın (A) bendinde yer alan işçi alacaklarında olduğu gibi bir yıllık süre sınırlaması da öngörülmemiş olup, işverenin birikmiş borçlarının hepsi imtiyazlı alacak sayılmıştır.

Öte yandan işçilerin oluşturduğu yardım sandıklarının işverenden olan alacaklarının imtiyazlı sayılabilmesi için, kurulduktan sonra tüzel kişilik kazanan işçi yardım kuruluşunun, müflis işverene ait malvarlığının bir unsurunu teşkil etmemesi gerekir çünkü müflis işveren, bu kuruluşu tamamen kendi imkânlarıyla kurup onun üzerindeki tasarruf yetkisini münhasıran kendisine hasretmişse, bu yardım kuruluşunun işverenden olan alacağı imtiyaz kapsamında sayılamayacaktır⁶⁵⁷.

İşçiler için oluşturulan yardım sandıklarının işverenlerden olan alacaklarının imtiyazlı sayılmaları hususu tartışmalı olup, bu alacakların sıra cetvelinin birinci

⁶⁵⁷ Tercan - Sıra Cetveli, s.26.

sirasında imtiyazlı olarak öngörölmelerinin ne ölçüde gerekli ve önemli olduğu noktasında doyurucu bir açıklama getirilememektedir. Zira insan hayatı için doğrudan etkiler doğuran ve insanın toplumsal yaşamdaki onurlu ve haysiyetli yaşamını tehlikeye sokmamak adına korunması gereken alacaklar göz önüne alındığında, işçi yardım sandıklarına ait alacakların bu derece bir hayatiyet arz etmediği görülecektir. Dolayısıyla eğer böyle bir alacağa imtiyaz tanınmak isteniyorsa, bu türden bir alacağın birinci sıraya değil de, daha aşağı sıralardan birine alınması daha uygun olabilirdi⁶⁵⁸.

3. Aile Hukukundan Doğan Her Türölü Nafaka Alacakları

İera ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin 4 üncü fıkrasına göre *“İflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları”* sıra cetvelinin birinci sırasında yer alan imtiyazlı alacaklar kapsamındadır. İİK.nun sözü edilen hükmü, 4949 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önceki eski düzenlemenin birinci sıradaki (E) bendinde *“İlâma müstenid ve paylaştırmaya kadar işleyecek karı, koca ve çocuk nafakaları”* şeklinde iken, yeni düzenlemeyle birlikte birinci sıranın (C) bendinde *“İflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları”* şeklinde değiştirilmek suretiyle imtiyaz bakımından süre sınırı getirilmiş⁶⁵⁹, nafaka alacaklısı olan kişilerin kapsamı genişletilmiş ve ayrıca ilâma bağlı olma şartı da kaldırılmıştır⁶⁶⁰. Bir başka anlatımla, 4949 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce, ilâma bağlanmış ve paylaştırmaya kadar işleyecek karı, koca ve çocuk nafakaları birinci sırada imtiyazlı olarak sayılmakta ve ana, baba ile kardeş

⁶⁵⁸ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.26.

⁶⁵⁹ *“...Somut olayda sıra cetveli 17.02.2006 günü ilân edilmiş, diğer bir ifade ile 4949 sayılı yasanın yürürlüğünden sonra düzenlenmiştir. Bu itibarla 206 ncı maddenin değişiklikten sonraki halinin uygulanacağında ve iflâsın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş nafaka alacağının imtiyazlı olarak masaya kaydı gerektiğinde tereddüt bulunmamaktadır. Dava konusu alacak bakımından bu süre, dava tarihi olan 20.03.2002 günü ile iflâsın açıldığı 26.03.2002 günü arasındadır...”*, 19. HD., 16.11.2006 T., E.2006/7344, K.2006/10728 (**Bilgen** - İflâsın Ertelemesi, s.600-601).

⁶⁶⁰ **Bilgen** - İflâsın Ertelemesi, s.599, dn.459; **Deynekli/Kısa**, s.60.

nafakalarının bu hüküm kapsamında olmadığı kabul edilmekte iken⁶⁶¹, yeni düzenleme ile birlikte ayırım yapılmaksızın her türlü nafaka alacakları, iflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olması şartıyla imtiyazlı alacak olarak sıra cetvelinin birinci sırasında yer alacaktır⁶⁶². Dolayısıyla değişiklikten önce, yalnızca birikmiş ve iflâsın açılmasından paylaştırmaya kadar geçecek dönem içerisinde işleyecek nafakalar imtiyazlı iken, değişiklikten sonra ise iflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş bulunan birikmiş nafaka alacakları imtiyazlı kabul edilmiş ve fakat iflâsın açılmasından paylaştırmaya kadar geçecek dönem için işleyecek nafaka alacakları imtiyaz kapsamının dışında bırakılmıştır. Bu şekilde iflâstan sonra paylaştırmaya kadar geçen süre içinde işleyecek nafakaların imtiyazlı kabul edilmemesi isabetli görülmemiştir⁶⁶³.

İlâma bağlı olma şartı sebebiyle, 4949 sayılı Kanun değişikliğinden önceki dönemde alacağı ilâma bağlı olmayan nafaka alacaklıları imtiyazlı sayılmıyordu. Ancak nafaka alacağının niteliği ve alacaklısı için taşıdığı değer bakımından ilâma bağlı olmayan nafaka alacaklarının da imtiyazlı sayılmaları isabetli olmuş ve imtiyazdan yararlanacak nafaka alacaklarının kapsamı genişletilmiştir. Ancak bununla birlikte, bu durumun suistimal edilerek masadan mal kaçırma amacına yönelik kötüye kullanılması da söz konusu olabilir⁶⁶⁴. Özellikle müflisin karısı, çocukları, mahkemeden alacakları tedbir niteliğindeki bir ara kararlar, masadan mal kaçırabilirler. Bu suistimali önlemek ise mahkemelere düşmekte ve mahkemelerin çok dikkatli davranarak şüphe duyulan hallerde tedbir nafakasına hükmetmemesi gerekmektedir.

Bu konuyla ilgili son olarak belirtilmesi gereken nokta ise, birinci sırada imtiyazlı sayılan nafaka alacaklarının “nakden ifası gereken” nafakalardan olması lüzumu 4949 sayılı Kanun değişikliği ile ortaya konulmuştur çünkü daha önceli

⁶⁶¹ **Berkin** - İflâs, s.295; **Kuru** - C.III, s.3012.

⁶⁶² **Deynekli** - Bankacılar 2008, s.59; **Deynekli** - Armağan, s.94; **Deynekli/Kısa**, s.697.

⁶⁶³ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.27.

⁶⁶⁴ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.27.

dönemde imtiyazlı sayılan nafaka alacaklarının nakden ifası gereken / gerekmeyen şekilde bir ayrıma tâbi tutulması söz konusu değildi.

Ayrıca haciz yoluyla takipler bakımından ise nafaka alacaklısının, borçlunun malları üzerinde daha önce konulmuş hacizlere takipsiz iştirak hakkı dahi bulunuyorsa da, nafaka alacaklısı İİK. md.100 ve md.101 çerçevesinde gereken şartları sağlayıp ilk hacze geçerli bir biçimde iştirak etmesi durumunda birinci sırada imtiyazlı alacak olarak işleme tâbi tutulacak ve alacağın tamamını tahsil edecektir. Çünkü hacze takipsiz iştirak yalnızca haciz aşamasına kadar olan takip işlemleri yapmakla yükümlü olmama, doğrudan doğruya haciz aşamasında icra takibine müdahale edebilmek hakkını veriyorsa da, eğer hacze takipsiz iştirak eden bu alacaklı, aynı zamanda imtiyazlı alacaklı kategorisine dahil bulunuyorsa, o zaman hacze takipsiz iştirak eden bu imtiyazlı alacaklı satış bedelinden öncelikle tatmin edilecektir⁶⁶⁵. Bu bağlamda Yargıtay da, vermiş olduğu kararlarda⁶⁶⁶, birikmiş nafaka alacağından dolayı nafaka alacaklısının İİK. md.101 uyarınca hacze kendiliğinden iştirak hakkı olmakla beraber 206 ncı maddede gösterilen birinci sıraya girmesi bakımından diğer alacaklılara karşı rüçhan hakkı olduğunu ileri sürmüştür. Dolayısıyla hacze takipli yahut takipsiz iştirak için gereken şartları sağlayan bir nafaka alacaklısı, ilk haczi koyduran alacaklı ile beraber aynı dereceye girmekle birlikte, iştirak derecesi içinde birinci sıradaki diğer alacaklılardan herhangi biri yer almadığı takdirde, nafaka alacaklısına alacağının tamamı ödenecektir⁶⁶⁷.

⁶⁶⁵ **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.3, s.3012-3013.

⁶⁶⁶ İİD., 23.12.1954 T., E.5573, K.5892, bkz. **Olgaç/Köymen**, s.1122'deki 2608 no.lu başlıkta yer alan karar; 13.06.2002 T., 4325/4623; 28.06.2011 T., 3431/5033 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.3, s.3013-3014).

⁶⁶⁷ "...Nafaka alacağından dolayı konulan hacze, daha sonra taşınmaz malikinin vergi borcundan dolayı konulan haczin iştirak edeceğini, ancak nafaka alacağı 'imtiyazlı alacak' olduğundan, önce nafaka alacaklısına 'tam ödeme' yapılması gerekeceğini...", 19. HD., 27.10.2005 T., 8593/10741; "...Borçlunun taşınmazı üzerine ilk haczi koymuş olan alacaklının bu hacizden sonra aynı taşınmazın hem nafaka alacaklısı ve hem de vergi dairesince haczedilmesi halinde, önce nafaka alacaklısına alacağının tamamının ödenmesi ve artan paranın da diğer iki alacaklı (ilk haczi koyan alacaklı ile vergi dairesi) arasında 'garameten' paylaşılması gerekeceğini...", 19. HD., 27.10.2005 T., 5523/10737, bkz. **Uyar** - Adi İştirak, dn.90-91.

II. Velayet ve Vesayet Alacakları (İkinci Sıra)

İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin 4 üncü fıkrasında düzenlenen ve sıra cetvelinin ikinci sırasında imtiyazlı olan alacaklar bağlamında, velayet ve vesayet sebebiyle, malları borçlu müflisin elinde bulunan ve onun idaresine bırakılmış olan kimselerin alacakları karşımıza çıkmaktadır. Sözü edilen hükme göre “*velâyet ve vesayet nedeniyle malları borçlunun idaresine bırakılan kimselerin bu ilişki nedeniyle doğmuş olan tüm alacakları; (iflâs, vesayet veya velâyetin devam ettiği müddet yahut bunların bitmesini takip eden yıl içinde açılmak kaydıyla) imtiyazlı alacak olarak kabul olunur*”.

İİK.nun sözü edilen bu hükmünde, 4949 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önceki eski düzenlemeyle karşılaştırıldığında esasa ilişkin bir farklılık göze çarpmamakla birlikte, eski metne göre, borçlunun vesayet makamı üyesi olması sebebiyle görevini yerine getirirken vesayet altındaki kişiye karşı kusurlu davranışlarından doğan zararlardan sorumluluğuna ilişkin alacaklar da aynı imtiyazı haiz olup sıra cetvelinin ikinci sırasında işlem görmekteydi⁶⁶⁸ (TMK. md.466,467,468). Değişiklikle birlikte ise, borçlunun vesayet dairesi üyesi olarak sorumluluğu doğduğu takdirde, bu sorumluluktan kaynaklanan alacaklar imtiyazlı olmaktan çıkarılmıştır⁶⁶⁹. Çünkü eski metinde yer alan “*Borçlunun vesayet dairesi azası sıfatıyla mesuliyetinden doğan alacaklar vesayetten doğan alacaklar gibidir*” ifadesi yeni düzenlemeyle kaldırılmıştır.

Söz konusu alacaklara sıra cetvelinin ikinci sırasında imtiyaz tanınmasının sebebi, velayet veya vesayet altındaki kişilerin, mallarını kanunen müflise tevdi etmek zorunda olmalarından kaynaklanan ve çoğu kere kaçınılması mümkün olmayan kanuni bir mecburiyetin doğuracağı sakıncaların hafifletilmek istenmesidir⁶⁷⁰. Dolayısıyla bu alacaklara tanınan imtiyaz, sadece borçlu müflise tevdi edilen malların geri verilmesi

⁶⁶⁸ **Kuru** - İflâs, s.251.

⁶⁶⁹ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.28.

⁶⁷⁰ **Berkin** - İflâs, s.299.

mükellefiyetinden doğan alacağa ait olmayıp, bu malların kötü yönetilmesi sonucunda ortaya çıkan tazminat alacaklarını da kapsar ancak malların idaresi ile ilgili olmayan, örneğin müflisle velayet veya vesayet altındaki kişi arasındaki sözleşmeden yahut haksız fiilden doğan alacaklar imtiyazlı sıfatını haiz değildir⁶⁷¹. Şu durumda, ikinci sırada düzenlenen imtiyazlı alacakların kapsamına, yalnızca, borçlunun veli ya da vasi olarak mallarının idaresini elinde bulundurduğu kimselerin, velayet veya vesayet ilişkisi nedeniyle doğan alacakları dahil olup, bunun dışında velayet veya vesayet dışındaki herhangi bir nedenle malları borçlunun elinde bırakılan kimseler, ikinci sırada imtiyazlı alacaklı sayılamazlar⁶⁷². Bu bağlamda, imtiyaz hükmünün uygulanabilmesi için, borçlu müflisin, bir kimsenin velisi veya vasisi olması, velayet veya vesayet altındaki kişinin bir malvarlığına sahip bulunması, bu malvarlığının veli veya vasi olarak borçlunun idaresine bırakılması ve alacağın, malvarlığının idaresi nedeniyle doğmuş olması gereklidir⁶⁷³.

Öte yandan bu alacaklara tanınan imtiyaz, iflâsın, velayet veya vesayet ilişkisinin devamı esnasında ya da bu ilişkinin sona ermesinden itibaren bir yıl içinde açılması halinde kabul olunur. Aksi takdirde iflâsın, bu bir yıllık süreden sonra açılmış olması durumunda, velayet veya vesayet altındaki kişinin, müflisin idaresindeki malları nedeniyle doğan alacağını ikinci sırada imtiyazlı olarak değil, ancak dördüncü sırada imtiyazsız olarak tahsil edebilir⁶⁷⁴.

Bu noktada bir görüşe göre⁶⁷⁵, vesayet veya velayetin devam ettiği süre boyunca yahut bunların bitmesini takip eden bir yıl içinde iflâs açıldığında, vesayet ve velayet ilişkisinden doğan bu alacakların imtiyazlı olarak sıra cetvelinin ikinci sırasına alınacağı hakkındaki ahkâm, hacze iştirak derecesi hakkında İİK. md.101 hükmünde yer alan

⁶⁷¹ **Berkin** - İflâs, s.299.

⁶⁷² **Tercan** - Sıra Cetveli, s.29; örneğin velisiyle birlikte yaşayan reşit çocukların ana babasından olan alacakları hacze takipsiz iştirak edebilse bile, bu alacaklar ikinci sırada imtiyazlı alacak olarak değerlendirilemez, bkz. **Ansay**, s.261; **Deynekli** - Armağan, s.94; **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.199.

⁶⁷³ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.29.

⁶⁷⁴ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.29-30.

⁶⁷⁵ **N.S.**, s.5805.

kuralın bir uzantısı olup onunla aynı şeyi ifade etmektedir. Dolayısıyla bu görüşe göre İİK. md.140 hükmü, velayet ve vesayet alacakları bakımından söz konusu olan imtiyaz ile ilgili olarak aynı kuralı tekrardan öteye bir anlam ifade etmemektedir. Şu kadar ki, anılan alacaklar için bir yıllık süre içerisinde takip yapılmadığı gerekçesiyle ilk hacze iştirak edemeyen alacaklılar, ibraz ettikleri belgelerin mahiyetleri gereği birinci dereceden hacze iştirak etme hakkına sahip olsalar da, imtiyazlı alacak olarak değil, aynı derece içindeki diğer alacaklılarla birlikte garameye tâbi tutulacaklardır. Dolayısıyla burada, vesayet ve velayet ilişkisinden doğan alacakların ilk hacze aynı dereceden iştirak eden alacaklar arasında imtiyazlı alacak sıfatından kaynaklanan bir ayrıcalığı kalmayacak ve ikinci sıradan değil, diğer imtiyazsız alacaklarla birlikte dördüncü sıradan garameye dahil edilecektir.

C. Özel Kanunlara Göre İmtiyazlı Alacaklar (Üçüncü Sıra)

I. Genel Olarak

İcra ve İflâs Kanunu'nda öngörülmemiş olmakla birlikte, mevzuatımızdaki çeşitli düzenlemelerde yer alan alacak türlerine ilişkin imtiyaz hükümlerine rastlamak da mümkündür. Bu bağlamda mevzuatta yıllar boyunca yapılan değişiklikler sebebiyle sonradan imtiyazlı hale gelen alacakların sıra cetvelindeki konumu hakkında tartışmalar ortaya çıkmış; sıra cetvelinde yer almayan ve fakat özel düzenlemeler sebebiyle imtiyazlı alacak sıfatını kazanan alacakların hangi sırada işleme tâbi tutulacağı hususu belirsizlik kazanmış idi. Nitekim İİK. md.206'daki değişiklikten önce, özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacakların hangi sırada imtiyazlı olduğuna ilişkin bu maddede bir düzenleme bulunmaz iken⁶⁷⁶ ve imtiyazlı alacaklardan önce mi

⁶⁷⁶ Bu tereddüdü aşmak için özel kanunlarında imtiyazlı olduğu öngörülen ve fakat sıra cetvelinin kaçınıcı sırasında imtiyazlı olduğu belirtilmeyen alacakların, İİK. md.206'daki sıralardan birine sokma imkânı bulunmadığı görüşünden yola çıkılarak İİK. md.206'daki alacaklardan önce ödeneceği kabul edilmekte idi, bkz. **Kuru** - C.III, s. 3008; **Kuru** - İflâs, s.249; sözü edilen alacakların, belirtilen nedenlerle İİK. md.206'daki imtiyazlı alacaklardan da önce ödenmesi ise, diğer alacakların, özellikle sıra cetvelinde alt sıralarda bulunan alacakların ödenmesini güçleştiriyordu, bkz. **Tercan** - Sıra Cetveli, s.33.

sonra mı ödeneceği belirtilmemiş iken⁶⁷⁷, bu belirsizliği sona erdirmek bakımından İİK. md.206'da 4949 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle birlikte özel kanunlarda yer alan alacakları, sıra cetvelinin üçüncü sırasında kabul edileceği ve buna göre işlem göreceği hüküm altına alınmıştır⁶⁷⁸. Dolayısıyla bu alacakların artık İİK. md.206'nın üçüncü sırasında imtiyazlı alacak olarak kabul edilmesi ve sıra cetveline o şekilde kaydedilmesi gereklidir. Zira özel kanunlarda imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar için, ilgili özel kanunun lafzında hangi sırada imtiyazlı olduklarına dair ifadeye rastlanılmasa bile, İİK. md.206'ya eklenen üçüncü sıra, bu alacakları içine dahil edecek şekilde kaleme alındığı için ve ayrıca bu alacakların İİK. md.206'daki imtiyazlı alacaklardan önce ödenmesini gerektirecek fiilî ya da hukuki bir gerekçe de kalmadığı için, bu alacakları üçüncü sırada imtiyazlı olarak kabul etmek durumundayız⁶⁷⁹.

Öte yandan özel kanunlarda imtiyazlı olduğu ve bu imtiyazın İİK. md.206'da öngörülen sıralardan hangisine girdiği belirtilen alacakların, İİK. md.206'da 4949 sayılı Kanun'la yapılan köklü değişiklik sonrasında hangi sırada imtiyazlı kabul edileceği hususunda çeşitli görüşler bulunmakla birlikte TERCAN'a göre, İİK. md.206'nın birinci, ikinci ve üçüncü sıralarına atıf yapan özel kanun hükümlerinin 4949 sayılı Kanun değişikliğinden sonra dahi aynen uygulanması; İİK. md.206'nın dördüncü veya beşinci sıralarına atıf yapan özel kanun hükümlerinin ise, bu sıralar 4949 sayılı Kanun'la kaldırıldığı için uygulanmayıp bu alacakların artık imtiyazsız sayılmaları ve İİK. md.206'nın dördüncü sırasına kaydedilmeleri gerekir⁶⁸⁰. Böylelikle hem özel kanunlarda birinci, ikinci ve üçüncü sıralara yapılan atıfların lafzına ve ruhuna uygun

⁶⁷⁷ **Deynekli/Kısa**, s.698.

⁶⁷⁸ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.22 ve s.30.

⁶⁷⁹ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.34; ayrıca bkz. **Kuru** - El Kitabı, s.1073.

⁶⁸⁰ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.37-38; nitekim Yargıtay'ın bu yönde vermiş olduğu karar şu şekildedir: "... İİK.nun 206 ncı maddesinde 4949 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacakların üçüncü sırada işlem göreceği belirtilmiştir. Değişiklik gerekçesinde vergi alacağı için öngörülen imtiyazın kaldırıldığı belirtilmiştir. 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 21. maddesinde kurum alacaklarının devlet alacağı derecesinde imtiyazlı olduğu hükme bağlanmıştır. İİK.nun 4949 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce beşinci sırada imtiyaz tanınan kamu alacakları yönünden imtiyaz kaldırılır olduğundan dördüncü sıraya alınmasında usulsüzlük bulunmamaktadır..." , 19. HD., 26.05.2005 T., 119/5954 (**Kazancı Bilişim**).

bir çözüm sağlanmış olur hem de İİK. md.206'daki sıraların değiştirilmesi ve azaltılması ile takip edilen amaca uygun bir sonuca varılmış olur. Bu noktadaki bir başka görüşe göre ise, İİK. md.206 çerçevesinde düzenlenecek sıra cetvelinde hangi sıraya gireceği özel kanunlarında gösterilen alacakların, 4949 sayılı Kanun değişikliğinden sonraki dönemde hangi sırada işlem göreceği konusunda ise ayrı bir düzenleme yapılmamış olduğu göz önüne alındığında, bu alacakların dördüncü sırada işlem göreceği görüşü ileri sürülebilir ki, maddenin gerekçesi de bu görüşü destekler niteliktedir⁶⁸¹.

Bununla birlikte, 4949 sayılı Kanun değişikliği ile uyum sağlanması bağlamında artık birçok özel kanun hükmünün de değiştiğini ve İİK. md.206'nın getirdiği yeni sıralama sistemine yabancı hükümlerin kaldırılıp yeniden düzenlendiğini söylemek mümkün olup, bundan dolayı artık özel kanun hükümlerinde sıra cetvelinin dördüncü veya beşinci sıralarına yapılan (eski) atıfların yerini yeni sisteme uygun hükümler sevk edildiğini görmekteyiz. İşte biz de bu başlık altında, özel kanun hükümlerinde imtiyazlı olduğu belirtilen ve üçüncü sıraya atıf yapmayanlar da dahil olmak üzere üçüncü sırada değerlendirilmek gereken bütün imtiyazlı alacakları, aynı sıra içindeki konumlarına göre başlıklandırarak inceleyeceğiz.

II. Kamu Alacakları (6183 Sayılı AATUHK. md.21/3)

1. Genel Olarak

En genel ifadesiyle kamu alacakları, devletin yüküm ya da borç ilişkisi sonucu idari işlemlerle sağladığı kamu gelirleridir⁶⁸². Bu bağlamda kamu alacaklarını, “devletin, kamu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için ihtiyaç duyduğu kaynağın finansmanı amacıyla kamu gücüne dayanarak koyduğu mali yükümlerden doğan

⁶⁸¹ Deynekli - Armağan, s.96; Deynekli/Kısa, s.700-702.

⁶⁸² Öncel/Kumrulu/Çağan, s.159; Kamu alacağı kavramıyla kamu geliri kavramı çoğu zaman aynı anlama gelmekle birlikte, kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamak amacıyla ve kamu gücüne dayanılarak elde edilmesi gereken ekonomik değerler, Hazine adına irat kaydedilmesi bakımından *gelir*; bir talep hakkı doğurması bakımından ise *alacak* olarak ifade edilmektedir, bkz. Karakoç - Genel Vergi Hukuku, s.569.

alacaklar” yahut “devletin kamu tüzelkişiliğinden ve egemenlik hakkından doğan, ayrıcalık ve özellik taşıyan alacaklar” veyahut “devletin, kamu gücüne dayanarak tesis ettiği idari işlemlerle sağladığı kamu hukukundan doğan kamu gelirleri” şeklinde tarif etmek mümkündür⁶⁸³. Bu arada devlet tüzelkişiliği dışında kalan diğer kamu otoritelerinin elde ettikleri gelirlerin de kamu gelirleri şeklinde ifade edilerek kamu alacağı kapsamına sokulması elbette düşünülebilir. Ancak kamu alacaklarının çok büyük bir kısmı vergi alacaklarından ibaret olduğu için, kamu alacağı denildiği zaman, genellikle vergi alacaklarının akla gelmesi olağandır. İşte bu şekilde, büyük çoğunluğunu vergi alacaklarının oluşturduğu kamu alacaklarının kapsamının tespit edilmesinde yol gösterecek olan en önemli pozitif hukuk düzenlemesi olarak 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun karşımıza çıkmaktadır. 6183 sayılı Kanun’un 1 inci maddesine göre bir alacağın kamu alacağı olarak kabul edilebilmesi için birtakım unsurların ortaya konulması gerekir. Buna göre bir alacak, Devlet’e, il özel idarelerine veya belediyelere ait ise ve bu alacak, sözü edilen kamu kuruluşlarına ait; vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ilişkin muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası gibi aslî; gecikme zammı ve gecikme faizi gibi fer’i kamu alacakları ile kamu hizmetlerinin görülmesinden doğan diğer alacaklara ilişkin ise, tarif edilen alacakların takip giderleri de dahil olmak üzere hepsi, kamu alacağı kapsamında sayılır⁶⁸⁴.

Kamu alacakları, kesintisiz ve sürekli bir biçimde yerine getirilmek zorunda olan kamu hizmetlerinin finansmanı için Devlet açısından vazgeçilmez bir kaynak olduğu için, kamu alacaklarının takip ve tahsili noktasında özel hukuktan doğan alacaklardan

⁶⁸³ **Arslaner**, s.25; **Çelik**, s.24; **Gerçek**, s.3; Kamu alacağı kavramı ve ölçütleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Karakoç**, Yusuf: *Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözümlenen Uyuşmazlıklar*, Ankara 2000, s.25 vd.

⁶⁸⁴ **Mutluer**, s.442; **Çelik**, s.25; **Özer**, İlhan: *Kamu Alacaklarının Tahsili Teorisi ve Türkiye’de Uygulanması*, Ankara 1979, s.26 vd.; buna karşılık, Devlet’in sözleşmeden, haksız fiilden ve özel hukuk hükümlerinden doğan hak ve alacakları ise, örneğin Devlet’in kiraladığı taşınmazın kira bedeli veya ölüm ile Devlet’e intikal eden miras hissesi AATUHK’a göre değil, İİK.na göre takip ve tahsil edilir, bkz. **Berkin** - İcra, s.17.

farklı birtakım imtiyaz ve idari usullere tâbi kılınmıştır⁶⁸⁵. Dolayısıyla, kamu alacaklarının kamu gücü devreye sokulmak suretiyle doğduğu ve kamu hizmetlerinin, gereği gibi yerine getirilmesi için öngörüldüğü gerçeği göz önüne alındığında, bu alacakların, bireyler arasında cereyan eden özel hukuk alacaklarından birçok yönüyle farklılaştığı göze çarpmaktadır⁶⁸⁶. Özellikle devletin, kamu alacağı adı altına kendisine ait olan bu türden alacaklarını, borçluları tarafından ödenmemesi durumunda ne şekilde tahsil etmesi gerektiği tartışması, teorik bağlamda uzun yıllar yapıla gelmiştir⁶⁸⁷. Bu noktada, kamu alacaklarının kendisine özgü nitelikleri gereği, bu alacakların, İcra ve İflâs Kanunu'nda düzenlenen genel hükümler dairesinde mi cebri icraya tâbi tutulacağı, yoksa kamu alacaklarının özelliklerini de gözetken ayrı bir düzenleme çerçevesinde mi cebren tahsil edileceği tartışmasının yapıldığını görmek mümkündür⁶⁸⁸. Ne var ki, Türk hukukunda, kamu alacaklarının, mali nitelikte ve şekli bir düzenleme olan 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun çerçevesinde takip ve tahsil

⁶⁸⁵ **Arslaner**, s.111; 6183 sayılı AATUHK. ile 2004 sayılı İİK. arasında yapılan karşılaştırmada varılan ayrıntılı sonuçlar hakkında bkz. **Özer**, s.168 vd.

⁶⁸⁶ Kamu alacakları ile özel hukuktan doğan alacaklar arasındaki farklılıklar şu noktalar etrafında toplanabilir:

- 1- Kamu alacakları, kâr amacı güdülmeyen yürütülen kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılırken, özel alacaklar ise genelde kâr amacı güden bireyler arasındaki ticari faaliyetlerden kaynaklanır.
- 2- Kamu alacakları karşılıksız olarak ve genellikle cebir unsurunun rol oynamasıyla tahsil edilirken, özel alacaklar ise bireyler arasında mal ve hizmet alım satımından doğan menfaat birliğinden ve karşılıklı iradelerin uyuşmasıyla ortaya çıkan rızai işlemlerden kaynaklanır.
- 3- Kamu alacakları, mevzuat gereği, devlet gücü ve memuru vasıtasıyla, gerekirse cebren tahsil edilirken, özel alacaklar ise alacaklının tutum ve davranışı doğrultusunda daha yumuşak yöntemlerle tahsil edilir; bkz. **Özer**, s.17-18; bu konuda ayrıca bkz. **Çiftçi**, s.189-190.

⁶⁸⁷ Belgesay'a göre, kanun hükmü kamu alacakları için özel bir takip tarzı kabul ettiğinden, kamu alacaklarının tahsili için İİK. hükümlerine başvurulamaz; başvurulmasında pratik fayda da yoktur çünkü kamu alacakları imtiyazlıdır. Aksi fikirdeki S.S.Onar'a göre ise Devlet, kamu alacaklarını dahi İİK. hükümlerine göre tahsil edebilir çünkü kamu alacaklarının tahsilinde idareye tanınan yetkiler, bireylerin hakları bakımından değil, bilakis kamu hizmetlerinin temini için tanınmış birer imtiyazdır; Devlet gerekli gördüğü takdirde, imtiyazından vazgeçerek genel hükümlerden (İİK.ndan) yararlanabilir, bkz. **Berkin** - İcra Hukuk, s.17; bu noktada aksi yöndeki bir görüşe göre ise, kamu alacakları, özel alacaklarla karşılaştırıldığında çeşitli mülahazalarla imtiyazlı olarak kabul edilebilse dahi, Devlet'in cebri icra yoluyla tahsil görevi bakımından bir alacağın, kamu alacağı yahut özel hukuk alacağı olarak farklı nitelendirilmesinin bir önemi olmayıp, modern Devlet düzeninde Devlet'in alacaklar arasında ayırım yapması da kabul edilemez, bkz. **Berkin** - İcra, s.17.

⁶⁸⁸ **Mutluer**, s.443; **Öncel/Kumrulu/Çağan**, s.158-159; **Karakoç** - Genel Vergi Hukuku, s.556 vd.

edildiği ve kamu icra hukuku kurallarının da, bu kanun çerçevesinde ortaya konulduğu bilinmektedir⁶⁸⁹. Bu noktada ileri sürülen bir görüşe göre⁶⁹⁰, 6183 sayılı AATUHK'nda yer alan hükümlerin birçoğu İcra ve İflâs Kanunu'ndaki maddelerin tekrarı mahiyetinde olduğundan ve her iki kanunun takip hukuku bakımından çok farklı kavram ve kurumlara yer vermemesinden dolayı, kamu alacakları için böyle bir kanuna pek ihtiyaç olmadığı dahi savunulmuştur⁶⁹¹. Hatta bu görüşü savunan yazarlara göre, 6183 sayılı Kanun'un modern Türk takip hukuku rejiminde yeri olmadığı ve bu kanunun yürürlükten kaldırılarak kamu hukuku alacaklarına bazı imtiyazlar tanınsa bile, bunların özel hukuk alacaklarıyla aynı usul ve şartlara tâbi tutulmak suretiyle tarafsız icra daireleri tarafından tahsili yoluna gidilmesi daha doğrudur⁶⁹². Ancak yine de göz ardı edilmemesi gerekir ki, İİK.nun 47 nci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre Devletin bir sözleşmeden veya haksız fiilden doğan alacakları hakkında İcra ve İflâs Kanunu hükümleri cereyan edecektir. Demek oluyor ki, Devletin sözleşmeden veya haksız fiilden doğan alacakları, kamu alacakları kapsamında sayılmayıp bu niteliği taşımayacağı kabul edildiği için, 6183 sayılı AATUHK.a değil, tıpkı özel alacaklar gibi İİK.na tâbi tutulmuştur⁶⁹³.

Sonuç itibariyle, kamu alacaklarının, 6183 sayılı Kanun çerçevesinde takip ve tahsil edileceği kuralı benimsendiğine göre, bu alacakların, özel hukuktan doğan diğer alacaklara göre birtakım üstünlük ve ayrıcalıklara sahip olduğunu, amaçsal ve hukuksal

⁶⁸⁹ Amme alacaklarının tahsili ile özel alacakların tahsili noktasında yapılan ayırımın maddî bakımdan ve amaç itibariyle doğurduğu sonuç, İcra ve İflâs Kanunu'nda iddia ve talep prensibinin, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da ise vazife mecburiyeti ve re'sen hareket prensibinin geçerli olmasıdır, bkz. **Berkin** - İcra, s.17.

⁶⁹⁰ **Ansay**, s.16, dn.39; **Berkin** - İcra, s.17.

⁶⁹¹ 6183 Sayılı Kanun, üçüncü kişiler tarafından yapılan hacizlere kamu alacağından dolayı iştiraki ve yine bu alacaklardan dolayı İİK. hükümleri çerçevesinde, yani borçlu iflâsa tâbi kimselerden ise borçlunun iflâsına karar verilebileceğini açık biçimde kabul ettiğine göre (AATUHK. md.54/b.3, md.100) ve öte yandan istihkak, tasarrufun iptali ve ihtiyati haciz gibi işlerde dahi İİK.ndan pek farklı hükümler öngörmediğinden dolayı, getirilmesi gereken makul istisnalara işaret edilmek suretiyle her iki takip usulü tek bir düzenlemede birleştirilebilir ve takip işlemleri sadeleştirilerek akla gelebilecek çatışmalara mahal bırakmayacak şekilde bir bütünlük elde edilebilirdi, bkz. **Ansay**, s.16, dn.39.

⁶⁹² **Berkin**, Necmettin: *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, İstanbul 1980, s.20.

⁶⁹³ Bu tartışmalarla ilgili daha detaylı açıklamalar için ayrıca bkz. **Çiftçi**, s.185 vd.

boyutlarıyla özel alacaklara nazaran tahsil edilmesi daha elzem alacaklar konumunda bulunduğunu söylemek de mümkün olabilecektir⁶⁹⁴. Çünkü kamu alacaklarının, özel hukuk alacaklarına nazaran bazı hallerde tahsil önceliğinin yahut bu alacaklara göre üstünlüğünün bulunduğunu, 6183 sayılı Kanun'da yer alan münferit hükümlerden⁶⁹⁵ ve Kanun'un genel gerekçesinden⁶⁹⁶ çıkarabiliriz⁶⁹⁷.

Kamu alacaklarının sahip olduğu bu üstünlük ve ayrıcalıklar ise çeşitli şekillerde ve farklı noktalarda kendisini göstermektedir. Örneğin İİK. md.206'da öngörülen sıra düzeninde, 4949 sayılı Kanun'la getirilen değişiklik öncesinde kamu alacakları, beşinci sırada imtiyazlı alacak olarak düzenlenmiş idi. 4949 sayılı Kanun'la birlikte ise, kamu alacaklarını düzenleyen özel kanun niteliğindeki 6183 sayılı AATUHK.un 21 inci maddesinin değişik son fıkrasında yer alan kural çerçevesinde, kamu alacaklarının, sıra cetvelinin üçüncü sırasında imtiyazlı alacak hükmünde olduğu düzenleme altına alınmıştır⁶⁹⁸. Bunun yanı sıra, borçlunun bir malı üzerindeki hacze, kamu alacağı için de haciz konulması durumunda, iki haczin karşılıklı durumları ile ilgili olarak da kamu

⁶⁹⁴ **Arslaner**, s.320; nitekim Kanun koyucu, tahakkuk ettirilen vergilerin düzenli olarak tahsilini kamunun menfaatine olarak kabul ettiği için, vergi alacağını da, çoğu kez özel alacaklara tercih etmiştir, bkz. **Belgesay** - İflâs, s.59; ancak Devlet'in, vergi alacakları dışında kalan ve sözleşme yahut haksız fiil gibi özel hukuk ilişkilerinden doğan (özel) alacakları ise imtiyazlı değildir, bkz. **Belgesay** - İflâs, s.59.

⁶⁹⁵ Örnek olarak bkz. md.21;

⁶⁹⁶ “İcra ve İflâs Kanunu, umumi takip sistemine müteallik hükümleri muhtevidir. Amme hizmetlerinin devamlı olarak işleminin zaruri bulunması, bu hizmetlerin karşılığını teşkil eden vergi, resim, harç ve saire gibi amme idarelerinin her türlü gelirlerinin belli süreleri içinde ve kısa zamanda tahsilini zaruri kılmaktadır.”

“Bir bütçe yılı içinde tahsili mecburi olan kamu alacaklarının, özel hukuk münasebetlerinden doğan alacaklardan mahiyet itibariyle farklı olması, kamu alacaklarının takip ve tahsilinde, umumi takip sisteminden ayrı ve daha kolay, seri ve müessir usulleri ihtiva eden, özel bir takip sisteminin mevcudiyetine lüzum hissettirmiş ve şimdide kadar da, umumi icra usulü yanında, amme alacakları için hususi bir takip usulü tatbik edilmiştir” bkz. **Özer**, s.135-136; ayrıca aynı Kanun'un gerekçesinde yer verilen, kamu alacaklarının ödenmesinde ve zorla tahsilinde uygulanması gereken ilkeler ve esaslar hakkındaki ayrıntılı açıklamalar için bkz. **Özer**, s.136 vd.

⁶⁹⁷ Ancak buna rağmen, kamu alacakları için İİK. hükümleri çerçevesinde iflâs yoluyla yapılan takipler bakımından, kamu alacaklarıyla özel hukuk ilişkisinden doğan alacaklar arasında kural olarak muacceliyet ile ilgili bir farklılık bulunmamakta ve iflâs açıldığı anda kamu alacağının tamamı muaccel hale gelmektedir, bkz. **Gerçek**, s.206.

⁶⁹⁸ Alman Hukukunda bütün vergiler için, Fransız Hukukunda ise birçok vergi türü bakımından imtiyaz tanınmış olmakla birlikte İsviçre'de ise vergi alacağı imtiyazlı addedilmemiştir, bkz. **Belgesay** - İflâs, s.59.

alacakları lehine düzenlemeler yapılmıştır. Şu durumda kamu alacakları için, hem hacizde hem de iflâsta birtakım farklı uygulamaların görüldüğü ve günümüzde hala bazı noktalarda kamu alacaklarının özel hukuk alacakları karşısında farklı özellikler arz ettiği bilinmektedir⁶⁹⁹. Dolayısıyla bu çerçevede, kamu alacaklarının, (özel hukuk kaynaklı) diğer alacaklar karşısında söz konusu olan, hacizdeki ve iflâstaki sıra cetvelinin öngördüğü düzen içindeki genel durumu ayrı bir başlık altında izah edilmeye muhtaçtır.

2. Kamu Alacaklarının Sıra Cetvelindeki Durumu

a. İflâsta

Öncelikle belirtmek gerekir ki, iflâsın açılmasıyla muaccel hale gelen kamu alacakları da, iflâs hukuku bakımından artık iflâs alacağı olarak nitelendirilir ve iflâs yoluyla yapılan takiplerde, kamu alacakları da tıpkı diğer alacaklar gibi sıra cetveline kaydedilmek suretiyle takip edilmek durumundadır⁷⁰⁰. Bu nedenle de İİK. md.206 hükmünde, bazı alacakların diğerlerinden önce ödenmesini sağlamak için alacakların sırasına ilişkin yapılan düzenlemeye göre kamu alacaklarının hangi sırada ödeneceği bu başlık altında incelenecektir.

Her şeyden önce, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında 4949 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik, bazı kamu alacakları bakımından da birtakım sonuçlar ortaya çıkarmıştır. 4949 sayılı Kanun'un getirdiği bu değişiklikten önce "*Devlet Hazinesinden doğrudan doğruya veya bilvasıta tahsil olunan vergi ile Devlet tekliflerinden olan mütenevvi resimler*" adı altında sıra cetvelinin beşinci sırasında yer alan ve 206 ncı maddenin ilk fıkrasında bahsi geçen, "*doğrudan doğruya malın aynına ilişkin vergiler*" dışında kalan vergi ve resimlerden ibaret kamu alacakları, getirilen yeni düzenlemeyle birlikte beşinci sıranın kaldırılması sonucunda, imtiyazlı

⁶⁹⁹ Ancak her şeye rağmen iflâsta, bütün alacaklılar bir masa halinde borçlunun mallarının tasfiyesinden paylarını alacakları için, Devlet'in iflâstan müstakil bir takip yapması bu sistemle bağdaştırılmaz ve dolayısıyla Devlet, her çeşit alacağı için diğer alacaklılarla eşit şartlar dairesinde borçlunun mallarının tasfiyesine katılım gösterir, bkz. **Belgesay** - Sentetik, s.9.

⁷⁰⁰ **Gerçek**, s.206-207.

alacak olmaktan çıkarılarak kendisine, sıra cetvelinin beşinci sırasında tanınan bu imtiyazı kaybetmiş idi. Dolayısıyla sözü edilen kamu alacaklarının, kendilerine tanınmış olan bu imtiyazı kaybetmeleri sebebiyle, daha önceden sıra cetvelinin beşinci sırasında yer alan ve imtiyazlı olarak ödenen bu alacakların da, diğer imtiyazsız alacaklarla birlikte garameye tâbi tutulmak suretiyle paylaştırmadan yararlanacakları öngörülmüştü. Bir başka deyişle, düzenlemenin eski haline göre beşinci sırada imtiyazlı alacak sıfatını haiz olan kamu alacakları, madde hükmünde yapılan değişikliğin sonrasında, diğer imtiyazsız alacaklarla aynı hukuki rejime tâbi tutularak imtiyazlı alacakların ödenmesinden sonra geriye kalan paradan diğer imtiyazsız alacaklarla birlikte garameten tatmin edilmekteydi. Bu durumun sonucu olarak ise, iflâs tasfiyesinde imtiyazsız alacakların daha fazla oranda tatmin edilebilmesine ve imtiyazsız alacaklıların, iflâs tasfiyesine, eskisine nazaran daha fazla itibar göstererek tasfiyeden beklentilerinin artmasına yol açtığı söylenebilir⁷⁰¹. Bu hususun önemi ise, iflâs tasfiyesinin birtakım alacaklıların kontrol ve yönlendirmesiyle ilerleyerek tasfiyeye hâkim alacaklı gruplarının oluşmasının önlenmesi ve bu hâkim alacaklılardan oluşan grupların diğer alacaklıları dışlayacak bir biçimde hareket etmek suretiyle tasfiyeyi kendi menfaatleri doğrultusunda sonuçlandırma girişimlerinin engellenmesi noktasında ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla 206 ncı maddenin öngördüğü sıra düzeninin eski haline göre beşinci sıradaki kamu alacaklarının imtiyazlı olmaları ve imtiyazsız alacaklardan önce ödenmeleri sebebiyle, etkisiz ve ümitsiz olan imtiyazsız alacaklıların iflâs tasfiyesine iştirakleri daha katılımcı ve etkin bir role bürünecek ve imtiyazsız alacakların, eskisine göre daha fazla pay almak suretiyle ödenme oranı yükselecek idi⁷⁰². Nitekim Kanun koyucu, böyle bir değişikliğe gidilmesinin gerekçesini ise şu şekilde açıklamıştır: “...vergi alacaklarına tanınan imtiyaz da, bu imtiyaz nedeniyle

⁷⁰¹ Erdönmez, s.153.

⁷⁰² Erdönmez, s.153.

*diğer (imtiyazlı olmayan) alacaklılar birçok halde alacaklarını kısmen dahi olsa tahsil edemediklerinden kaldırılmıştır... ”*⁷⁰³.

Gereğede de ifade edildiği üzere, vergi alacaklarıyla birlikte gecikme zammı, sosyal güvenlik prim alacağı ve bunların faizlerinin çok yüksek meblağlara baliğ olması sebebiyle bu nevi kamu alacaklarının imtiyazlı olmasından dolayı imtiyazsız alacaklıların, alacaklarını genellikle büyük oranda veya tamamen tahsil edememeleri neticesine yol açtığı bilinmektedir⁷⁰⁴. Dolayısıyla uygulamadaki bu gerçekliğin, imtiyazlı kamu alacaklarıyla imtiyazsız alacaklar arasında yarattığı ve hakkaniyet boyutlarını fazlasıyla aşan eşitsizliğin giderilmesi için bazı kamu alacaklarının beşinci sırada yer alarak imtiyazlı kabul edildikleri (eski) sistem, 4949 sayılı Kanun’un getirdiği değişiklik hükümleriyle birlikte terk edilmiş idi. Ancak 4949 sayılı Kanun’un öngördüğü (yeni) sistem, kamu alacaklarının topyekûn imtiyazsız ve adi alacaklarla birlikte işlem göreceği sonucunu doğurmamıştır. Öyle ki, 4949 sayılı Kanun’un öngördüğü sistemde imtiyazlı alacak sınıfları arasında ifade edilen ve sıra cetvelinin üçüncü sırasında gösterilen “*Özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar*” başlığı kapsamında kamu alacaklarının da imtiyazlı kabul edildiği görülmektedir. Bir başka deyişle, her ne kadar 4949 sayılı Kanun’dan önceki sıra düzeninde beşinci sırada imtiyazlı olduğu kabul edilen, malın aynından doğan vergi ve resimler dışındaki diğer kamu alacakları, beşinci sırada imtiyazlı alacak sıfatını kaybetmiş olsalar da, 4949 sayılı Kanun’un öngördüğü (yeni) sistem çerçevesinde bu alacakların üçüncü sırada imtiyazlı olduğunu söylemek mümkündür⁷⁰⁵. Çünkü kamu alacaklarının niteliği itibariyle imtiyazlı olup olmadığı hususunda 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun’un 21 inci maddesinin değişik son fıkrası hükmünü incelemek

⁷⁰³ **Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz**, Ejder: *İcra ve İflâs Kanunu İle Nizamnamesi ve Yönetmeliği*, 28. Baskı, Ankara 2010, s.192, dn.48 (Hükümet Gereğesinden).

⁷⁰⁴ **Öncel/Kumrulu/Çağın**, s.166.

⁷⁰⁵ **Erdönmez**, s.154.

gerekirse, sözü edilen düzenlemeye göre⁷⁰⁶ borçlunun iflâsı, mirasın reddi ve terekenin resmî tasfiyeye tâbi tutulması hallerinde kamu alacakları imtiyazlı alacak olarak tanımlanmış ve bu alacakların İİK. md.206'da düzenlenen sıra cetvelinin üçüncü sırasında, bu sıranın önceliğini alan alacaklar da dahil olmak üzere tüm imtiyazlı alacaklar ile birlikte işleme tâbi tutulacağı hükme bağlanmıştır⁷⁰⁷. Dolayısıyla malın aynından doğan resim ve vergi alacakları dışındaki diğer kamu alacakları, İcra ve İflâs Kanunu'nun öngördüğü sıra düzeninde eskiden beşinci sırada imtiyazlı alacak olarak düzenlenmiş iken ve bu imtiyaz 4949 sayılı Kanun ile birlikte kaldırılarak malın aynından doğan kamu alacakları dışındaki bütün kamu alacakları artık imtiyazlı olmayıp dördüncü sıradaki imtiyazsız alacaklar arasında yer alıyor iken⁷⁰⁸, 5479 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesiyle 08.04.2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere 6183 sayılı AATUHK.un 21 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında yapılan değişiklik sonucunda kamu alacakları da artık sıra cetvelinin üçüncü sırasına yükselerek yeniden imtiyazlı alacaklar arasında yer almıştır⁷⁰⁹. Mevcut hukuki durumda 6183 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin son fıkrasında yapılan değişiklikle, İcra ve İflâs Kanunu'nun 4949 sayılı Kanun ile değişik 206 ncı maddesi dikkate alınarak, borçlunun iflâsı, mirasın reddi ve terekenin resmi tasfiyeye tabi tutulması hallerinde kamu alacakları imtiyazlı alacak olarak tanımlanmış ve bu alacakların İİK.nun 206 ncı

⁷⁰⁶ “Borçlunun iflâsı, mirasın reddi ve terekenin resmî tasfiyeye tabi tutulması hallerinde amme alacakları imtiyazlı alacak olarak 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 206 ncı maddesinin üçüncü sırasında, bu sıranın önceliğini alan alacaklar da dahil olmak üzere tüm imtiyazlı alacaklar ile birlikte işleme tabi tutulur.”

⁷⁰⁷ Gerçek, s.162.

⁷⁰⁸ AATUHK. md.21/3 hükmünde değişiklik yapılmadan önceki dönemde 4949 sayılı Kanun'la ortaya çıkan hukuki duruma göre verilen iki ayrı kararda da aynen şu ifadelere yer verilmiştir: “İİK.'nun 206'ncı maddesinde 4949 Sayılı Yasa ile değişiklik yapılmadan önce kamu alacakları 5'inci sırada işlem görmekteydi. 4949 Sayılı Yasa ile yapılan değişiklikten sonra özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacakların 3'üncü sırada işlem göreceği belirtilmiştir. Vergi alacaklarına iflasta sıra cetvelinde diğer alacaklılara karşı imtiyaz tanıyan bir yasa hükmü bulunmamaktadır. Anılan yasanın gerekçesinde de vergi alacakları yönünden tanınan imtiyazın kaldırıldığı belirtilmiş ve vergi alacaklarının 4'üncü sırada işlem görmesi amaçlanmıştır. İcra Mahkemesi'nce bu yön gözetilerek, Maliye Hazinesi'nin 3'üncü sırada yer alması gerektiğine yönelik itirazının reddinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır.” bkz. Yargıtay 19. HD., 01.12.2005 T., E.2005/7628, K.2005/11942 (Uyar - Şerh, s.16161-16162); 19. HD., 10.11.2005 T., E.2005/5695, K.2005/11006 (Kazancı Bilişim).

⁷⁰⁹ Serim, s.72; Deynekli - Bankacılar 2008, s.61.

maddesinin üçüncü sırasında, bu sıranın önceliğini alan alacaklar da dahil olmak üzere tüm imtiyazlı alacaklar ile birlikte işleme tabi tutulacağı hükme bağlanmıştır⁷¹⁰. Bu bağlamda, örneğin müflisin gelir vergisi, kurumlar vergisi veya çevre temizlik vergisi gibi aynî nitelikte olmayan vergi yükümlülükleri sebebiyle ortaya çıkan kamu alacaklarıyla vergi cezası, gecikme zammı⁷¹¹ gibi vergi mahiyetinde sayılan fer'i alacaklar da imtiyazlı olarak sıra cetvelinin üçüncü sırasında yer aldıkları için kamu alacaklısının, eskisine nazaran daha öncelikli olarak tahsilat yapabileceğini söylemek mümkündür⁷¹².

Ayrıca sıra cetvelinin üçüncü sırasında, bu sıranın önceliğini alan bir alacağın bulunması halinde, kamu alacakları da öncelikli alacakla aynı sırada bulunacak ve bu alacaklar tamamen tahsil edilinceye kadar diğer imtiyazlı alacaklara bir pay ayrılmayacaktır. Öncelik hakkı bulunan alacak ile kamu alacağının toplamı, bu sıraya

⁷¹⁰ **Karakoç** - Genel Vergi Hukuku, s.595; **Arslaner**, s.326; ayrıca bu hususta Maliye Bakanlığı'nın 30.06.2007 tarih ve 26568 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tahsilât Genel Tebliği'nin (Seri: A, Sıra No:1) birinci kısım ikinci bölümünde yer alan "*Diğer Korunma Hükümleri*" başlıklı ve "*IV. Amme Alacaklarında Rüçhan Hakkı*" alt başlıklı düzenlemesinin 3 üncü ve 4 üncü paragraflarında şu ifadelere yer verilmiştir:

"Yapılan bu değişikliğe göre, borçlunun iflâsı, mirasın reddi ve terekenin resmi tasfiyeye tabi tutulması hallerinde amme alacakları imtiyazlı alacak olarak üçüncü sırada yer alacaktır. Üçüncü sırada, bu sıranın önceliğini alan bir alacağın bulunması halinde, amme alacakları da öncelikli alacakla aynı sırada yer alacak ve bu alacaklar tamamen tahsil edilinceye kadar diğer imtiyazlı alacaklara bir pay ayrılmayacaktır. Öncelik hakkı bulunan alacak ile amme alacağı toplamının, bu sıraya tahsis edilen tutardan fazla olması halinde ise tahsis edilen tutarın garameten taksim edileceği tabiidir.

2004 sayılı Kanunun 206 ncı maddesine göre üçüncü sırada yer alan alacaklar arasında önceliğe sahip bir alacağın bulunmaması halinde, amme alacağı ile bu sırada yer alan alacaklar birlikte işleme tabi tutularak garameten taksim suretiyle paylarını alacaklardır. Ayrıca, amme alacağının, özel kanunlarında 2004 sayılı Kanunun 206 ncı maddesinin üçüncü sırasında imtiyazlı alacak olarak tanımlanan alacaklardan da önceliğinin bulunduğuna ilişkin özel hükümlerin yer alması halinde bu hükümlere göre işlem yapılması gerekmektedir."; bu konuyla ilgili olarak ayrıca bkz. **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes**, s.577; **Bulur**, s.71-72.

⁷¹¹ Ancak Yargıtay'a göre, kamu alacağına İİK. md.196 uyarınca yürütülen gecikme zammı iflâstan sonra işlemeye devam etse de, iflâstan sonra işleyen gecikme zamları sıra cetveline geçirilmeyip İİK. md.195 uyarınca asıl alacaklar ödendikten sonra masada para artarsa, iflâs idaresince işlemiş faiz ve gecikme zamları için ek sıra cetveli düzenlenerek artan paranın alacaklılara dağıtılması gerekir, bkz. 19. HD., 04.07.1995 T., 6064/6112; 11. HD., 30.12.1991 T., 2019/7002 (**Uyar** - Şerh, s.16181-16183).

⁷¹² **Deynekli/Kısa**, s.66; **Akcan**, s.138, **Arslaner**, s.129; **Serim**, s.72; Kanun koyucu, geriye doğru ne kadar zaman içinde tahakkuk eden vergi alacaklarının imtiyazlı olduğunu açıkça düzenlemediği için Devlet, zamanaşımına uğramamış bütün alacakları için imtiyaz iddia edebilecektir, bkz. **Belgesay** - İflâs, s.59.

tahsis edilen tutardan fazla olursa, tahsis edilen tutarın, öncelik hakkı bulunan alacaklı ile kamu alacaklısı arasında garameten taksim edileceği hususu tartışmasıdır⁷¹³. Ancak üçüncü sırada yer alan alacaklar arasında önceliğe sahip bir alacağın bulunmaması halinde ise, kamu alacağı ile bu sırada yer alan alacaklar birlikte işleme tâbi tutularak garameten taksim suretiyle paylarını alacaklarını da belirtmek gerekir⁷¹⁴. Böylece üçüncü sıranın önceliğini alan alacaklar da dahil olmak üzere tüm imtiyazlı alacaklarla birlikte sıra cetveline kaydedilecek olan kamu alacakları, iflâs tasfiyesinin sonunda eskisine göre daha öncelikli olarak tahsilat yapabilecek ve böylece kamu alacaklarının bir ölçüde koruma altına alındığı söylenebilecektir⁷¹⁵. Ancak yine de belirtmek gerekir ki, sıra cetvelinin üçüncü sırasında kayıtlı özel hukuktan doğan alacaklar ile kamu alacakları arasında iflâs alacaklısı olmak bakımından bir fark yoktur⁷¹⁶.

b. Hacizde

Kamu alacaklarının (özel hukuk kaynaklı) diğer alacaklar karşısında sahip olduğu öncelik ve üstünlükler ile bağlantılı olmak üzere, kamu alacakları için öngörülen hacze iştirak uygulamasıyla ilgili birtakım hususlara değinmekte yarar vardır. Bu çerçevede İcra ve İflâs Kanunu'nun 100 üncü ve 101 inci maddelerinde düzenlenen hacze iştirake ilişkin hükümlerin kamu alacakları bakımından doğrudan uygulanması mümkün değildir. Çünkü kamu alacaklarının hacze iştiraki, 6183 sayılı AATUHK'un ilgili düzenlemelerine göre şekillenmekte olup⁷¹⁷, kamu alacakları İİK. md.100'deki sıkı şartlardan soyutlanmış biçimde özel olarak düzenlenmiştir⁷¹⁸. Buna göre 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun'un 21 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesine göre *üçüncü şahıslar tarafından haczedilen mallar paraya*

⁷¹³ **Gerçek**, s.162; **Arslaner**, s.326; ayrıca bkz. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 440 No'lu Tahsilat Genel Tebliği'ndeki 6183 sayılı Kanun'un değişen maddeleriyle ilgili açıklamalar, 30.01.2007 tarih ve 26419 sayılı RG.

⁷¹⁴ **Gerçek**, s.162, dn.10.

⁷¹⁵ **Serim**, s.72.

⁷¹⁶ **Deynekli - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi**, s.84.

⁷¹⁷ **Arslaner**, s.320; **Akcan**, s.132 ve s.160.

⁷¹⁸ **Deynekli/Kısa**, s.74.

çevrilmeden evvel o mal üzerine amme alacağı için de haciz konulursa bu alacak da hacze iştirak eder ve aralarında satış bedeli garameten taksim⁷¹⁹ olunur⁷²⁰. Sözü edilen bu hükümde, kamu alacaklarının İcra ve İflâs Kanunu çerçevesinde konulan hacizlere ne şekilde iştirak edebilecekleri ve bunun için herhangi bir şartın aranıp aranmadığı hususuna vurgu yapılmak istenmiştir. Bu bağlamda, eşya ve taşınmazın ayından doğmayan kamu alacaklarının, İcra ve İflâs Kanunu'nu göre konulan hacizlere iştirak edebilmeleri için, diğer özel hukuk alacaklılarından farklı olarak İİK. md.100'de öngörülen hacze iştirak şartlarını yerine getirme koşulu ayrıca aranmamıştır⁷²¹. Bir

⁷¹⁹ **Deynekli/Kısa**, s.74; **Deren Yıldırım** - Tez, s.47; garameten taksim, aynı derece içinde bulunan kayıtlı alacakların hepsinin tamamen ödenmesinin mümkün olmaması durumunda, ödemenin alacaklar oranında yapılmasını ifade eder, bkz. **Akcan**, s.190-191; **Gerçek**, s.160, dn.7; **Çelik**, s.126; Garameten taksimde, her alacaklının alacağının toplam borca oranı bulunmak suretiyle satış bedelinin, bu orana isabet eden miktarı, ilgili alacaklılara ödenir. Hesaplama, satış bedelinin garameye girecek olan alacakların toplamına bölünerek bulunan rakamın her alacaklının alacak tutarı ile çarpılması yoluyla yapılır, bkz. **Deynekli/Kısa**, s.58; **Akcan**, s.191; **Arslaner**, s.322, dn.386; bir başka anlatımla garameten taksim ifadesi, borçlunun haczedilebilen mal ve haklarının satılmasından sonra elde edilen paradan faiz ve takip giderleri düşüldükten sonra kalan tutarın, alacaklılara, (garame) hisseleri oranında dağıtılması anlamında kullanılır, bkz. **Serim**, s.69; garame usulünün esasındaki gaye, aynı derecede kayıtlı alacakların tamamını ödemeye para yetmediği takdirde, satış bedelinden sağlanan paranın alacaklıların alacakları oranında bir paylaşımına tâbi tutulmasıdır, bkz. **Mutluer**, s.453; **Karakoç** - Genel Vergi Hukuku, s.595.

Garameten taksimin nasıl yapılacağını bir örnekle açıklayacak olursak, *örneğin (B) kişinin, özel hukuktan doğan alacağı bulunan (A) kişisine 10.000 TL ve (C) kişisine de 20.000 TL borcu olsun. Ayrıca borçlu (B) 'nin, bir de (V) Vergi Dairesi 'ne 30.000 TL vergi borcu bulunsun. (A) ve (C) 'nin, alacaklarını tahsil etmek amacıyla (B) 'ye karşı haciz yoluyla takip başlatmış olduklarını ve bu takipte (B) 'nin 45.000 TL değerindeki otomobiline haciz koydurduklarını varsayalım. (A) ve (C) 'nin takibinde henüz paraya çevrilmemiş olan hacizli otomobilin üzerindeki hacze (V) Vergi Dairesi 'nin iştirak etmiş olduğunu kabul ettiğimizde, (B) 'nin toplam borcu 60.000 TL olmaktadır. Şu durumda, kamu alacaklısı konumundaki (V) Vergi Dairesi, hacizli malın satışından önce hacze geçerli bir şekilde iştirak ettiği için, hacizli malın satış bedelinden alacağını tahsil edebilecek ve satış bakiyesi üzerindeki garame payını elde edebilecektir. Dolayısıyla her bir alacaklının sahip olduğu alacak miktarının, toplam alacak içindeki payının ne olduğuna baktığımızda, (A) 'nin garame payı 1/6, (C) 'nin garame payı 1/3, (V) Vergi Dairesi 'nin garame payı ise 1/2 'dir. O halde garameten taksim neticesinde (A), satış gelirinden 1/6 pay: 7.500 TL; (C), satış gelirinden 1/3 pay: 15.000 TL; (V) Vergi Dairesi ise, satış gelirinden 1/2 pay: 22.500 TL alacaktır. Garameten taksimin nasıl yapılacağı ile ilgili daha fazla somut örnek için bkz. **Akcan**, s.191; **Çelik**, s.126-127; **Serim**, s.69-70.*

⁷²⁰ **Deynekli/Kısa**, s.67; **Akcan**, s.149; bu hükmün uygulanmasına ilişkin Yargıtay kararları için ayrıca bkz. 19. HD., 27.09.2007 T., E.2007/4092, K.2007/8189; 19. HD., 20.09.2007 T., E.2007/5315, K.2007/7991; 19. HD., 15.03.2007 T., E.2007/623, K.2007/2584 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.124-127).

⁷²¹ **Deynekli/Kısa**, s.70-71; **Erdönmez**, s.137; **Akcan**, s.133; **Karakoç** - Genel Vergi Hukuku, s.594, dn.110; **Uyar** - Adi İştirak, s.12; "Hacze iştirak konusunda kamu alacakları ile diğer alacaklar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Diğer alacaklar, İcra ve İflâs Yasası m.100'de belirtilen belgelerden birine sahip olmak kaydıyla hacze iştirak edebilirlerken, kamu alacaklarında bu koşul aranmamaktadır.", HGK., 31.03.2004 T., 19-181/195 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.3, s.2956-2959).

başka deyişle, 6183 sayılı Kanun'un 21 inci maddesinin birinci fıkrasına göre, özel hukuktan doğan alacaklardan ötürü üçüncü kişiler tarafından üzerine kesin haciz koydurulan, borçluya ait malların üzerine sonradan bir kamu alacağı için de haciz konulursa, sonradan konulan kesin haciz⁷²² İİK. md.100'deki şartları taşımasa dahi, ilk hacze iştirak eder ve hacizli malın satış bedeli aralarında garameten paylaşılır⁷²³. Ancak kamu alacağından ötürü tahsil dairesinin rüçhan hakkından yararlanabilmesi için, üçüncü kişilerce haczedilmiş olan aynı malın üzerine, bu mal paraya çevrilmeden önce kamu alacağından dolayı da haciz konulmuş olması gerekir⁷²⁴. Dolayısıyla kamu alacağı için konulan haciz, hacze konu malın üçüncü kişilerce paraya çevrilmesinden sonra gerçekleşmesi halinde kamu alacağının, garameden yararlanamayacağı söylenebilir⁷²⁵. Şu durumda, kamu alacaklarının amaçsal ve hukuksal boyutları itibariyle, özel hukuk

⁷²² 6183 sayılı Kanun'un 21 inci maddesinde, kamu alacağından ötürü uygulanan ihtiyati haczin, özel alaktan dolayı konulan ilk (kesin) hacze iştirak imkânı verdiğine ilişkin bir hükmün bulunmaması karşısında, kamu alacağından dolayı konulan haczin, ilk hacze iştirak edebilmesi için kesin haciz olması gerekir, bkz. **Kuru** - El Kitabı, s.462; **Karakoç** - Genel Vergi Hukuku, s.594, dn.110; "...6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil usulü Hakkında Kanun'un 21/I nci maddesinin uygulanabilmesi ancak kamu alacağı için kesin haciz konulmuş olması halinde mümkündür. Dosyanın incelenmesinde bir kısım haciz zabıtlarının ihtiyati haciz başlığını taşıdığı görülmüştür. Bu durumda mahkemece davalı vergi dairesi alacakları için konulmuş kesin hacizlerin ve ihtiyati hacizlerin kesinleşip kesinleşmediklerinin saptanması suretiyle bir karar verilmesi gerekir...", 19. HD., 26.03.2009 T., E.2009/1212, K.2009/2360 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.119-120); ayrıca bkz. **Akcan**, s.155, dn.775.

⁷²³ **Üstündağ** - İcra, s.232, dn.732a; **Deynekli/Kısa**, s.64; "...6183 sayılı Yasanın 21/I maddesi kamu alacaklarının ilk hacze iştirakleri yönünden özel bir düzenleme olduğundan, İcra ve İflâs Kanunu'nun 206'ncı maddesi kamu alacaklarının hacze iştirak etmesinde uygulanmaz. Kamu alacağının hacze iştiraki açısından ilk haczin dayandığı alacağın niteliği ile ilgili bir ayırım yapılmadığından ilk haczin dayandığı alacak hangi sebepten doğarsa doğsun kamu alacağı için satıştan önce haciz konulmuşsa ilk hacze iştirak eder...", 19. HD., 08.04.2009 T., E.2009/2349, K.2009/2905 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.119); Böylece kamu alacaklarına tanınan rüçhan hakkı sayesinde kamu alacaklarının üçüncü kişilere ait (özel hukuk kökenli) alacaklara karşı üstünlüğünü ortaya koyan koruma müessesesi ortaya çıkmaktadır, bkz. **Arslaner**, s.320.

⁷²⁴ **Akcan**, s.142; **Deren Yıldırım** - Tez, s.46; **Akyazan**, s.77; **Karakoç** - Genel Vergi Hukuku, s.594, dn.110; "...6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 21/I nci maddesi kapsamında kamu alacağının ilk hacze iştiraki ancak satış tarihinden önce haciz konulması şartına bağlıdır...", 19. HD., 23.10.2008 T., E.2008/7412, K.2008/9901 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s. 122-123).

⁷²⁵ **Akyazan**, s.77; "...Vergi dairesinin mahcuzun satışından önce haciz koyması halinde ilk hacze iştirak edecek olmasına, vergi dairesinin satıştan sonra konulan haczinin ilk hacze iştirak ettirilmemesinde bir isabetsizlik yoktur.", 19. HD., 16.12.2010 T., E.2010/11647, K.2010/14462 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.114); "...Üçüncü kişiler tarafından haczedilen malların paraya çevrilmesinden sonra, kamu alacağından dolayı konulan hacizlerin sonuç doğurmayacağını, sıra cetvelinde kamu alacağına yer verilmeyeceğini ...", 19. HD., 12.02.1998 T., E.1997/8674, K.1998/805; 19. HD., 02.07.1996 T., 4976/6947; 19. HD., 13.10.1994 T., 7318/9371 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.732, dn.306).

alacaklarına kıyasen, tahsil edilmesi daha elzem alacaklardan olmaları sebebiyle, 6183 sayılı Kanun'un 21 inci maddesinde sözü edilen bu düzenleme sayesinde, kamu alacaklarının hacze iştirakinin kolaylaştırıldığı ve özel hukuk alacakları karşısındaki konumlarının avantajlı hale getirildiği görülmektedir⁷²⁶.

Ancak bu noktada Yargıtay, kamu alacaklarının haciz yoluyla takiplerde imtiyazlı olmadığını ve İİK. md.206'da düzenlenen imtiyazların kural olarak iflâs tasfiyesinde geçerli olması nedeniyle haciz yoluyla takipler bakımından kamu alacaklarına özel bir imtiyaz öngörülmediğini belirtmek suretiyle, kamu alacakları bakımından ayırt edici unsurun yalnızca 6183 sayılı AATUHK. md.21/I çerçevesinde ilk hacze iştirak imkânından ibaret olduğunu ileri sürmüştür⁷²⁷. Dolayısıyla Yargıtay, emlak vergisi, gümrük vergisi, motorlu taşıtlar vergisi gibi vergilerden farklı olarak, satışa konu malın aynından doğmayan –KDV, gelir vergisi, kaçakçılık cezası, gecikme zammı, kıymet artış vergisi, mali denge vergisi gibi– kamu alacaklarının, 6183 sayılı AATUHK. md.21/1 uyarınca daha önce konulmuş olan hacizlere aynı sırada, alacak nispetinde (garameten) katılacağını belirterek, kamu alacaklarının hacizdeki imtiyazının durumunu ortaya koymuştur⁷²⁸.

Diğer yandan AKCAN'a göre, kamu alacaklarının hacze iştiraki halinde, İİK. md.206 hükmü uygulanmaz⁷²⁹. Çünkü 6183 sayılı AATUHK. md.21/son hükmüne göre

⁷²⁶ Kamu alacaklarına bu şekilde bir rüçhaniyet tanınmamış olsaydı, bu alacakların sıra cetvelindeki yerine gelene kadar, borçlunun hacizli mallarının satışından elde edilen paranın bitmesi halinde kamu alacağı tahsil edilemeyecekti. Oysa kamu alacakları bu yolla korunarak, hacze sonradan iştirak edilse bile, alacak oranında bir pay alma imkânı ortaya konulmuştur. Ancak bu noktada gözden kaçırılmaması gereken nokta, garameten taksim ile kamu alacağının diğer alacakların önüne geçmediği ve fakat onlarla aynı sıraya sokulmak suretiyle hacze aynı dereceden iştirak imkânı tanınıp satış bedelinden pay alma hakkı verildiği hususudur, bkz. **Çelik**, s.126; **Postacıoğlu** - İcra, s.438; **Postacıoğlu/Altay**, s.520.

⁷²⁷ "...Ne var ki, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 21/I inci maddesine göre kamu alacakları için konulan hacizlerin ilk hacze iştirak edecekleri ve tutarın garameten paylaşılacağı ilkesi karşısında, somut olayla ilgisi bulunmayan İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinden bahisle yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir..." , 19. HD., 27.01.2010 T., E.2010/11247, K.2010/582 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s. S.116); konu ile ilgili olarak ayrıca bkz. 19. HD., 06.10.2010 T., E.2010/6960, K.2010/10865 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.111-112).

⁷²⁸ **Deyneklî/Kısa**, s.67; **Kuru** - El Kitabı, s.462; 19. HD., 02.10.1997 T., 5894/7995; 19. HD. 21.02.1995 T., 234/1378; 19. HD., 08.11.1993 T., 8455/ 7351 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.734, dn.310).

⁷²⁹ **Akcan**, s.159-160.

İİK. md.206'nın iflâs tasfiyesinde uygulanacağı açıkça belirtildiği için, ilk haczin dayanağı olan alacağın İİK. md.206'daki ilk iki sırada yer alan ve kamu alacağına göre önceliği bulunan imtiyazlı alacaklardan (örneğin işçi alacağı) olmasının bir önemi bulunmayıp, kamu alacağının iştirak ettiği ilk haciz sahibinin imtiyazlı veya imtiyazsız olmasının garameten paylaşma bağlamında yarattığı herhangi bir farklılıktan da söz edilemez. Kanımızca bu görüş, İİK. md.140/II hükmünün açık düzenlemesine aykırılık teşkil etmekte olup, hacze iştirak ile ortaya çıkan derecelerin bünyesinde uygulanacak olan sıra düzenine ilişkin temel norm olarak İİK. md.206'nın bertaraf edilmesi anlamına gelir ki, kamu alacakları bakımından böyle bir istisnanın olduğunu ileri sürebilmek için 6183 sayılı Kanun'un ilgili hükmünde yeterince açık bir ifadenin yer aldığını söylemek de oldukça güçtür. Ancak İİK. md.140/son hükmünde yer alan "*ilk üç sıraya kayıt için haciz talep tarihinin esas alınacağı*" kuralının, İİK. md.206'da 4949 sayılı Kanun'la değişiklik yapıldıktan sonraki dönemde nasıl anlaşılması gerektiği hususunda tereddüt olduğu da ortadadır. Dolayısıyla İİK. md.140/son hükmünün varlığını koruduğu bir hukuki yapıda kamu alacaklarının (ve ilk 3 sırada bulunan diğer imtiyazlı alacakların) hacizdeki sıra cetvelinde sıralarının tayininde esas alınması gereken ölçütün haciz talep tarihi mi yoksa İİK. md.206'nın öngördüğü sistem mi olduğu noktasında Kanun koyucunun tereddüde mahal vermeyen bir düzenleme ihdas etmesi gerekmektedir⁷³⁰.

Ayrıca, borçlunun malları üzerine, özel hukuktan doğan alacağı bulunan üçüncü kişilerden önce kamu alacağından ötürü haciz konulursa, özel hukuk alacaklısı üçüncü kişilerin, kamu alacağından ötürü konulan hacze aynı dereceden iştirak etmeleri mümkün değildir⁷³¹. Bir başka deyişle, örneğin vergi alacağından ötürü borçlunun mallarına üçüncü kişilerden önce haciz koyduran vergi dairesi, alacağının tamamını almadığı sürece, üçüncü kişi alacaklılar, hacizli malın satışından evvel haciz koydurmuş olsalar dahi, garameten paylaşmadan yararlanamayacaklar ve hacizli malın satışından

⁷³⁰ **Deynekli/Kısa**, s.696; **Deynekli - Alacakların Sırası**, s.197; **Deynekli - Değişiklikler**, s.510.

⁷³¹ **Kuru - İcra**, s.239; **Kuru - C.III**, s.854; **Kuru - El Kitabı**, s.463; **Akcan**, s.134; ayrıca bkz. 19. HD., 13.11.1997 T., E.1997/7285, K.1997/9479 (**Karmış**, s.373).

elde edilen satış geliriyle, öncelikle ve alacağının tamamını karşılayacak biçimde vergi dairesi tatmin edilecektir⁷³².

Bu noktada kamu alacaklısının imtiyazlı alacak sıfatıyla rüçhan hakkını kullanabilmesi için her şeyden önce üçüncü kişilerce borçluya karşı bir haciz kararı alınmış olması önkoşuldur. Aksi takdirde üçüncü kişilerce borçluya karşı alınmış bir haciz kararının henüz söz konusu olmadığı durumlarda, kamu alacaklısı olan idare, borçlunun mallarını doğrudan (kesin) haczettirebilecek ve bu hacze başka hiçbir özel alacaklı üçüncü kişinin (100 üncü maddedeki şartları yerine getirmiş olsalar dahi) aynı dereceden iştirak etmesi mümkün olmayacağı için garameten paylaşmadan da söz edilemeyecektir⁷³³. Hacizli mal satılıp paraya çevrildikten sonra kamu alacağının haciz ve satış masraflarıyla birlikte tahsilinden sonra geriye artı bakiye kalırsa, ancak bu şekilde özel alacaklıların alacaklarını kalan bakiye üzerinden elde edebilmeleri mümkün hale gelecektir. Dolayısıyla hacze sonradan iştirak eden özel alacaklıların imtiyazlı alacaklı sıfatını haiz olmaları, kamu alacağından ötürü konulan kesin hacze iştirak bakımından kendilerine yönelik herhangi bir ayrıcalık tanınmasını gerektirmeyecektir⁷³⁴. Bu durum, kamu alacaklıları lehine bir adaletsizlik yarattığı gibi

⁷³² **Gülseven**, s.145; “...6183 sayılı yasada bir kamu alacağından dolayı kamu idareleri arasında hacze iştirak ilişkisi kabul edilmiştir. Ancak bir kamu alacağına adi ve imtiyazlı diğer alacakların iştirakine ilişkin bir düzenleme bulunmadığından nafaka alacaklısı kamu alacağından dolayı konulan ilk hacze iştirak edemez.”, 19. HD., 20.11.2003 T., 5835/11721 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.3, s.3013); “...21. maddeye göre <satış parasının garameten taksimi (için), önce üçüncü şahıslar tarafından koydurulmuş bir haczin bulunması ve haczedilen mallar paraya çevrilmeden önce o mal üzerine amme alacağı için de haciz konulması haline münhasır bulunmaktadır. Olayda satışı yapılan kamyonu vergi dairesince haciz konulduğu, davacılar tarafından ise aynı kamyonu haciz uygulandığı, dolayısıyla idarece uygulanan hacizden önce konulmuş bir haczin varlığı söz konusu olmadığı cihetle> garameten taksim yapılamaz.” Danıştay 7. Dairesi, 26.04.1973 T., E.1973/644, K.1973/1257, bkz. **Üstündağ** - İcra, s.232, dn.732a; “...Amme alacağı için vergi dairesince haczedilen eşya ve gayrimenkul bedellerine üçüncü şahısların koydurdukları sonraki haciz sebebiyle aynı derecede iştirakleri söz konusu olamaz. Bunlar amme alacağından artacak paralar üzerinden haklarını istifa edebilirler.”, Yargıtay İİD., 20.09.1966 T., 8711/8574 (**Akcan**, s.134, dn.652).

⁷³³ **Deren Yıldırım** - Tez, s.50; **Deynekli/Kısa**, s.73; ayrıca bkz. 19. HD., 03.07.2003 T., 2576/7353 (**Deynekli/Kısa**, s. 283-284; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.3, s.2971-2972); böylece kamu alacaklısı idarenin, hacze iştirak noktasında ortaya çıkan rüçhan hakkını kullanmasının bir gereği ve anlamı da kalmayacaktır, bkz. **Arslaner**, s.322.

⁷³⁴ “...kamu alacağından dolayı konulan hacze borçlunun diğer alacaklılarının koyduğu hacizler iştirak edemez. İşçi alacakları İİK.’nin 206 ncı maddesinde öngörülen 1 inci sırada imtiyazlı ise de, hacze iştirak

İİK. md.100'deki şartları taşıyan özel alacaklıların dahi kamu alacağından dolayı konulan hacze iştirak edememesi karşısında kamu alacaklılarının İİK. md.100'deki şartlar aranmaksızın özel alacaklıların koydurdukları hacze aynı dereceden iştirak edebilmeleri imkânının yaratılmış olması kamu alacaklıları bakımından çift yönlü avantajı ve adaletsizliği de beraberinde getirmiştir⁷³⁵.

Örnek olarak, borçlu (B) adına kayıtlı taşınmaz üzerindeki ipotek ve haciz alacaklılarının haciz tarihlerine göre muaccel aslî ve fer'î alacaklarının toplamı aşağıdaki şekilde olsun:

1. Derece: Alacaklı (A)'nın 01.02.2011 tarihli haczi (60.000 TL)
2. Derece: Rehinli alacaklı (R)'nin 02.03.2011 tarihli ipoteği (80.000 TL)
3. Derece: Yeğenbey Vergi Dairesi'nin kurumlar vergisi alacağı için 03.04.2011 tarihli haczi (30.000 TL)
4. Derece: Alacaklı (C)'nin 04.05.2011 tarihli haczi (20.000 TL)
5. Derece: Ulus Vergi Dairesi'nin taşınmaza ilişkin emlak vergisi alacağı için haczi (1.000 TL)

Yukarıdaki örnekte, taşınmazın muhafaza ve satış masrafları düşüldükten sonra dağıtımına esas tutar olarak geriye kalan meblağ **91.000 TL**'dir. Buna göre taşınmazın dağıtımına esas satış bedelinden öncelikle malın aynından doğan vergi alacağı olarak **1.000 TL**'lik miktar ayrılacak, ardından ipotekli alacaklıının rehin hakkından önce birinci derecedeki alacaklı (A)'nın **60.000 TL**'lik alacağı için koydurulan hacze, üçüncü

halinde haciz tarihi daha önce olan kamu alacağından dolayı konulan hacze iştirak edemez.", Yargıtay 19. H.D., 05.05.2005, E.2004/11748, K.2005/5157, bkz. **Arslaner**, s.321, dn.385; "...vergi dairesinin hacizlerinden sonra, işçi alacakları için konulan hacizlerin, vergi dairesinin hacizlerinin önüne geçemeyeceğini...", 19.HD., 24.06.1999 T., 3904/4394 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.731, dn.294); "... kamu alacağından dolayı konulan hacze adi ve imtiyazlı bir alacaklıının İİY. mad.100 çerçevesinde katılamayacağı...", 19. HD. 18.06.1998 T., 3205/4311; 19. HD., 26.02.1998 T., 393/1359; 19. HD., 13.11.1997 T., 7285/9479 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s. 732, dn.299).

⁷³⁵ **Deren Yıldırım** - Tez, s.50; ayrıca bkz. **Erdönmez**, s.137-138.

derecedeki Yeğenbey Vergi Dairesi'nin 30.000 TL'lik kurumlar vergisi alacağı⁷³⁶ için konulan haciz aynı dereceden iştirak edeceği için, $91.000 - 1.000 = 90.000$ TL'lik miktardan, (A)'nın alacağı olan 60.000 TL, (A) ile Yeğenbey Vergi Dairesi arasında garameten paylaşılacaktır. Bu durumda 60.000 TL üzerinde (A), 2/3 pay alarak 40.000 TL'yi elde edecek, Yeğenbey Vergi Dairesi ise 1/3 pay alarak kurumlar vergisi alacağının 20.000 TL'lik kısmına kavuşacaktır. Dolayısıyla (A)'nın haczinden sonra tesis edilen 80.000 TL'lik ipoteğin sahibi rehinli alacaklıya yalnızca (90.000 - 60.000) 30.000 TL kalacak ve fakat dördüncü derecedeki haczi koyduran alacaklı (C)'nin eline ise hiçbir şey geçmeyecektir⁷³⁷.

Öte yandan, 6183 sayılı AATUHK.un 21 inci maddesinin birinci fıkrasına 5479 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesiyle getirilen ek hüküm gereğince "*Genel bütçeye gelir kaydedilen vergi, resim, harç ile vergi cezaları ve bunlara bağlı zam ve faizler için tatbik edilen hacizlerde 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 268 inci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi hükmü uygulanmaz.*" Anılan düzenlemeye göre, İİK.nun 268 inci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde yer alan ve rehinden önce ihtiyati veya icrai haciz bulunması halinde kamu alacağı için konulanlar da dahil olmak üzere hiçbir haczin rehinden önceki hacze iştirak edemeyeceğini öngören kural, genel bütçeye gelir kaydedilen vergi, resim, harç ile vergi cezaları ve bunlara bağlı zam ve faizler için tatbik edilen hacizlerde uygulama alanı bulmayacaktır. Çünkü 6183 sayılı Kanun'a 5479 sayılı Kanun⁷³⁸ ile eklenen hüküm karşısında İİK. md.268/I'de öngörülen ve kamu alacağı dahil hiçbir haczin rehinden önceki hacze iştirak edemeyeceği yönündeki kurala istisna

⁷³⁶ Az sonra da değinileceği üzere, genel bütçeye gelir kaydedilen vergilerden olduğundan dolayı, kurumlar vergisi alacağı için konulan haciz, İİK. md.268/I'in son cümlesinde yer alan düzenlemenin aksine 6183 sayılı AATUHK. md.21/I'in son cümlesindeki hüküm gereğince rehinden önceki hacze iştirak edebilecektir.

⁷³⁷ Bu örnekte, Yeğenbey Vergi Dairesi'nin haczinden önce rehinli alacak bulunmakla birlikte, vergi dairesinin haczinin, genel bütçe gelirlerinden olan kurumlar vergisi için tatbik edilmiş olması nedeniyle, bir sonraki paragrafta da anlatıldığı üzere, 6183 sayılı AATUHK.un 21 inci maddesi uyarınca vergi dairesi, rehinden önceki (A)'nın haczine iştirak ederek (A)'ya düşen paya garameten katılabilecektir, bkz. **Gerçek**, s.161.

⁷³⁸ 08.04.2006 tarih ve 26133 sayılı RG.

getirilmiş olup bu konuda sonraki tarihli düzenleme olan özel hüküm niteliğindeki 6183 sayılı AATUHK.nun 21 inci maddesinin uygulanacağı husus şüphesizdir⁷³⁹. Dolayısıyla getirilen yeni hüküm doğrultusunda, genel bütçeye gelir kaydedilen vergi, resim, harç ile vergi cezaları ve bunlara bağlı zam ve faiz alacakları için konulan hacizler, rehinden önce konulmuş hacizlere aynı dereceden iştirak edebilecekler ve rehinden önceki hacze aynı dereceden iştirak edebildikleri için, hacizli malın satış bedeli, rehinden önceki haciz sahibi alacaklılarla aralarında garameten paylaşılacaktır⁷⁴⁰. Ancak unutulmaması gerekir ki, rehinden önceki hacze aynı dereceden iştirak edebilme hakkı, bütün kamu alacakları için değil, yalnızca genel bütçeye gelir kaydedilen vergi, resim, harç ile vergi cezaları ve bunlara bağlı zam ve faiz alacakları için söz konusu olup, örneğin belediye gelirleri veya il özel idaresine ait kamu alacakları yahut SGK'nun alacakları için konulan hacizlerin rehinden önceki (ilk) hacze iştirak edebilmeleri mümkün olmayacaktır. Bir başka deyişle, istisna hükmünden yararlananların dışında kalan (genel bütçeye gelir kaydedilemeyen vergi, resim, harç ile vergi cezaları ve bunlara bağlı zam ve faizler ile diğer) kamu alacakları bakımından uygulanan hacizlerde, üçüncü kişilerin rehinden önce koydurmuş olduğu hacizlere aynı dereceden iştirak edilebilmesi mümkün değildir⁷⁴¹.

⁷³⁹ Arslaner, s.324, dn.392.

⁷⁴⁰ Bu hususta Maliye Bakanlığı'nın 30.06.2007 tarih ve 26568 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tahsilât Genel Tebliği'nin (Seri: A, Sıra No:1) birinci kısım ikinci bölümünde yer alan "*Diğer Korunma Hükümleri*" başlıklı ve "*IV. Amme Alacaklarında Rüçhan Hakkı*" alt başlıklı düzenlemesinin 2 nci paragrafında şu ifadelere yer verilmiştir:

"08.04.2006 tarihli ve 26133 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 5479 sayılı Kanun ile 6183 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasının sonuna eklenen hükümlerle genel bütçeye gelir kaydedilen vergi, resim, harç ile vergi cezaları ve bunlara bağlı zam ve faizler için tatbik edilen hacizlerde, 2004 sayılı Kanunun 268 inci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi hükmünün uygulanmayacağı belirtilerek, üçüncü şahıslar tarafından haczedilmiş mallara, maddede belirtilen amme alacakları için rehinden sonra haciz konulması halinde, rehinden önce üçüncü şahıslar tarafından tatbik edilmiş olan hacizlere iştirak edilmesi imkânı sağlanmıştır. Üçüncü şahıslar tarafından haczedilmiş mallar üzerinde amme alacağı için tatbik edilmiş hacizden önce tesis edilmiş bir rehin bulunmadığı sürece nev'i sınırlaması olmaksızın hacze konu tüm amme alacaklarının ilk haciz alacaklısı üçüncü şahsın haczine iştirak edeceği tabiidir."

⁷⁴¹ Arslaner, s.324.

Örneğin, (X) kişinin gelir vergisinden dolayı Ulus Vergi Dairesi'ne 2.000 TL, (Y) kişisine de ipotekle temin edilmiş olarak 5.000 TL borcu olsun. Ayrıca rehin tesis edilmeden önce (X) kişinin taşınmazı üzerinde (Z) kişisi tarafından 3.000 TL'lik bir alacak için haciz konulmuş ve hacizli mal henüz paraya çevrilmeden önce vergi dairesi de bu hacze iştirak etmiştir. Son olarak ise, sözü edilen hacizli malın 250 TL emlak vergisi borcu bulunmaktadır. Şu durumda söz konusu taşınmazın 10.000 TL tutarla satıldığını varsayarsak, satış tutarının paylaşılması şu şekilde yapılmalıdır: Taşınmazın aynından doğan kamu alacağı (250 TL'lik emlak vergisi alacağı) en önce ödenir. Ardından, rehinle temin edilmiş olan (Y) kişisine ait 5.000 TL'lik alacak ödenir. Geriye kalan (10.000-5.250) 4.750 TL'lik kısım ise, taşınmaz üzerinde rehinden önceki haczi koydurmuş olan (Z) kişisi ile (Z) kişinin koydurduğu bu hacze aynı dereceden iştirak etmiş olan vergi dairesi arasında garameten paylaşılır. Yani, 3.000 TL ile 2.000 TL'lik alacaklar, 4.750 TL'lik kalan tutar üzerinde, oransal olarak ödeneceğine göre, 4.750 TL'yi 5 pay olarak düşünürsek, 3 pay (Z) kişisine, 2 pay ise vergi dairesine ayrılacağı için, (Z) kişisi $4.750 \times 3/5 = 2.850$ TL alırken, vergi dairesi ise $4.750 \times 2/5 = 1.900$ TL parayla tatmin edilecektir⁷⁴².

Görüldüğü gibi, üçüncü kişiler tarafından rehin tesisinden önce uygulanan hacze, hacizli mal paraya çevrilinceye kadar kamu alacaklısı tarafından iştirak edilmesi mümkün kılınmıştır. Bu durumda rehinli alacaklılar bir kenara konulmak kaydıyla, borçlunun üçüncü kişiler tarafından haczettirilen malları üzerinde, herhangi bir kısıtlama olmaksızın (rüçhanlı kamu alacakları dışındaki) bütün kamu alacakları bakımından hacze iştirak imkânı getirilmiş ve kamu alacaklarının hacizdeki imtiyazlı konumu bu şekilde düzenlenmiştir. Gerçi kamu alacaklarına tanınan bu imtiyaz, hacze iştiraki sağlamak için olduğundan dolayı, kamu alacağının sıra cetvelindeki konumunda

⁷⁴² Paylaşımı bu şekilde yapan yazara göre, 6183 sayılı Kanun'un 21 inci maddesindeki değişiklikten önceki dönemde olsaydık, (Z) kişinin satış bedelinden yararlanacağı tutarı, 2.850 TL olarak değil, alacağının tamamı olan 3.000 TL şeklinde belirleyecektik ve vergi dairesinin, (Z)'nin, rehinden önceki haczine aynı dereceden iştirak etmesi mümkün olmayacağı için vergi dairesine kalan tutar ise 1.900 TL değil, 1.750 TL olacaktı, böylece somut olay çerçevesinde değerlendirmek gerekirse, yeni düzenleme sonucunda vergi dairesi lehine 150 TL'lik bir avantaj hâsıl olmuştur, bkz. **Serim**, s.70-71.

bir değişiklikten söz edilmeyecektir. Yani rehinli alacaklarla birlikte rehinli alacaklardan da önce gelen rüçhanlı alacaklar dışında kalan kamu alacakları bakımından hacizdeki imtiyaz hacze iştirak kolaylığından ibarettir⁷⁴³. Nitekim borçlunun üçüncü kişi alacaklıları tarafından haczedilen malları üzerinde birden fazla kamu alacağı için dahi haciz konulmuş olsa, bu kamu alacaklarının hepsi aynı dereceden hacze iştirak ederek garameden yararlanacaklardır⁷⁴⁴. Ancak 6183 sayılı AATUHK.un 21 inci maddesinin ilk fıkrasına getirilen yeni (ek) hükmün, rehinden önceki hacze aynı dereceden iştirak eden kamu alacaklısını rehinli alacaklının önüne geçirmediğini de belirtmek gerekmektedir⁷⁴⁵. Çünkü 6183 sayılı Kanun'un 21 inci maddesinin 2 nci fıkrasının ilk cümlesine göre, rehinli alacakların hakları saklıdır. Yani üçüncü kişileri tarafından haczedilmiş mallar üzerinde kamu alacağı için konulan hacizden önce tesis edilmiş bir rehin bulunuyorsa, önce rehinli alacaklının tatmin edilmesi, ardından ise üçüncü kişilerin hacizlerine iştirak eden kamu alacaklarının karşılanması gerekir. Dolayısıyla az önce verilen somut örnekte de belirtildiği gibi, satılan malın bedelinden ilk önce, varsa o malın aynından doğan vergi alacağı, ardından ise rehinli alacak ödenecektir. Rehlinli alacak ödendikten sonra geriye artı bakiye kalırsa haciz sahibi alacaklılar arasında hacze iştirak ilişkisi ortaya çıktığı takdirde aynı derece içerisinde garameten taksim yoluna gidilecektir.

Diğer yandan 6183 sayılı AATUHK.un 69 uncu maddesine göre her kamu idaresi, bir başka kamu idaresi tarafından borçlunun malları üzerine uygulanan hacizlere, kamu alacağı ilk haciz tarihinden önce doğmuş olmak şartıyla, haczedilen mal paraya çevrilinceye kadar iştirak edebilir. Ancak kamu idareleri arasındaki hacze iştirak başlığı altında düzenlenen 69 uncu maddenin 2 nci fıkrasına göre, bir kamu idaresinin hazine bir başka kamu idaresinin iştirak etmesi durumunda hacze iştirak eden kamu idareleri, hacizli malın satış bedelinden garameten yararlanmayacak olup öncelikle ilk

⁷⁴³ **Deren Yıldırım** - Tez, s.48.

⁷⁴⁴ **Deynekli/Kısa**, s.260-261; **Arslaner**, s.323.

⁷⁴⁵ **Serim**, s.71.

haczi gerçekleştiren kamu idaresi alacağı tamamen ödendikten sonra, artan para, hacze iştirak eden kamu idareleri arasında iştirak tarihi sırası ile dağıtılacaktır⁷⁴⁶. Bu noktada 6183 sayılı Kanun'un 69 uncu maddesindeki düzenleme sebebiyle, hacze iştirak eden kamu alacaklısı idarelerin tatmin edilmeleri hususunda İcra ve İflâs Kanunu'nda benimsenen orantılı paylaşım ilkesinin dışında çıkılmış ve ilk haczi koyduran kamu idaresi, alacağının tamamını tahsil etmediği müddetçe diğer kamu alacaklısı idarelere ödeme yapılmayacağı hüküm altına alınmıştır⁷⁴⁷. Dolayısıyla kamu idareleri arasındaki hacze iştirak ilişkisinde İİK.nun aksine ilk önce haciz işlemi başlatan alacaklı kamu idaresi tatmin edilir, sonrasında artan bakiye olursa alacaklarına mahsup edilmek üzere hacze iştirak eden kamu idarelerine ödeme yapılır⁷⁴⁸. Örneğin SGK'nın tarafından prim alacağı sebebiyle konulmuş olan (ilk) hacze, Başkent Vergi Dairesi tarafından iştirak edilirse, hacizli malın satış bedelinden ilk önce SGK yararlanacak olup geriye kalan meblağdan ise vergi dairesinin alacağı ödenecektir⁷⁴⁹.

Şu durumda 6183 sayılı Kanun'un 69 uncu maddesinde yer alan düzenlemenin metninden, alacağı, kamu idaresinin haczinden sonraki tarihte doğan diğer kamu idaresinin, önceki hacze iştirak edemeyeceği şeklinde bir anlam çıkmaktadır ancak buna rağmen alacakları hacizli malın haczedildiği tarihten sonra tahakkuk eden kamu idarelerinin de hacizli mal paraya çevrilinceye kadar hacze iştiraklerinin mümkün olduğu söylenebilecektir⁷⁵⁰. Çünkü bir kamu idaresinin bir başka kamu idaresinin

⁷⁴⁶ **Kuru** - El Kitabı, s.457 ve s.463; **Yılmaz** - Hacze Takipli Katılma, s.308; aynı kural maaş ve ücret haczi konusunda da kabul edilmiştir, bkz. **Deren Yıldırım** - Tez, s.50.

⁷⁴⁷ **Akcan**, s.153; **Kuru** - El Kitabı, s.463.

⁷⁴⁸ 6183 sayılı Kanun'un 21 inci maddesinde garame usulü kabul edilmiş iken, aynı kanunun 69 uncu maddesinde tarih esasının benimsenmiş olması karşısında, bu durumun gerçek anlamda bir hacze iştirak imkânı yaratmadığını söylemek gerekir çünkü 69 uncu madde ile getirilen tarih önceliği ölçütü Alman sistemine benzemek suretiyle İİK. anlamında bir hacze iştirak kurumundan bahsedilmesini güçleştirmektedir, bkz. **Yılmaz** - Hacze Takipli Katılma, s.308.

⁷⁴⁹ **Deynekli/Kısa**, 71; **Akcan**, s.151; "...Kamu alacağından dolayı konulmuş olan hacze, başka bir kamu alacağının katılamayacağını (önce haciz koyan kamu idaresinin alacağı ödendikten sonra, artan paranın diğer haczi koymuş olan kamu idaresine ödeneceğini...", 19.HD., 25.05.2000 T., 2640/3961; 19. HD., 11.06.1998 T., 3027/4114; 19. HD., 30.10.1997 T., 6407/9043 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.731, dn.288); ayrıca bkz. 19. HD., 26.06.2003 T., 2349/6879 (**Deynekli/Kısa**, s.285).

⁷⁵⁰ **Deynekli/Kısa**, s.71.

hacze iştirakinde orantılı paylaşma ilkesi kabul edilmediği için burada İİK. md.100 anlamında bir iştirak söz konusu değildir⁷⁵¹. Bir başka deyişle, 6183 sayılı Kanun'un 69 uncu maddesiyle Alman sistemi kabul edildiği için burada İİK. md.100 anlamında bir hacze iştirakin varlığını kabul etmek güçtür⁷⁵².

c. İhtiyati Hacizdeki Özel Durum

Özel hukuk kaynaklı alacaklarla ilgili olarak ihtiyaten haczedilen malların daha sonra bir kamu alacağından dolayı kesin (icrai) hacze konu edilmesi durumunda, ihtiyati haciz sahibi alacaklının, kamu alacağından ötürü konulan kesin (icrai) hacze iştirakinin nasıl olacağı hususu, önceleri tartışmalı idi. Bu bağlamda bir görüşe göre⁷⁵³, ihtiyaten haczedilen mallar, ihtiyati haciz kesin (icrai) hacze dönüşmeden önce bir kamu alacağı için haczedildiğinde, ihtiyati haciz bu hacze iştirak edememeli ve satış bedelinden öncelikle ve tam olarak kamu alacağı pay almalı idi⁷⁵⁴. Bununla ilgili diğer görüşe göre ise, ihtiyati hacizden sonra aynı mal üzerinde kamu alacağından ötürü konulan kesin (icrai) haczin kamu alacağına yahut özel alacağa dayalı olmasının bir önemi bulunmadığı için, ihtiyati haciz sahibi alacaklının, kamu alacağından dolayı konulan kesin (icrai) hacze aynı dereceden iştirak edebilmesinin mümkün olması gerekir⁷⁵⁵.

⁷⁵¹ **Akcan**, s.153; dolayısıyla burada adeta Alman hukukunda geçerli olan öncelik ilkesine yaklaşıldığı görülmektedir, bkz. **Deren Yıldırım** - Tez, s.50.

⁷⁵² **Yılmaz** - Hacze Takipli Katılma, s.308; **Akcan**, s.153.

⁷⁵³ **Deynekli/Kısa**, s.32-33; **Deynekli** - Bankacılar 2008, s. 35.

⁷⁵⁴ "...İİY'na göre ihtiyaten haczedilen malların, kesin hacze dönüşmeden kamu alacağından dolayı 6183 sayılı yasaya göre haczedilmesi halinde, ihtiyati haciz sahibi alacaklının, kamu alacağından dolayı konulan hacze iştirak edemeyeceğini...", 19. HD., 26.02.1998 T., 8692/1350; 19. HD., 25.09.1997 T., 5428/ 7723; 19. HD., 05.09.1997 T., 5856/7733 (**Uyar** - Sıra Cetveli, s.732, dn.305); "...İİK'nun 268. maddesine göre ihtiyati haciz sahibi alacaklının iştirak edebileceği haciz, İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre konulan hacizdir. Kamu alacaklarından dolayı konulan hacizle ilgili iştiraki düzenleyen 6183 sayılı yasa'nın 21. maddesinde kamu alacağının hacze iştiraki için bir malın öncelikle kesin olarak haczedilmiş, henüz paraya çevrilmemiş ve kamu alacağı için de haczedilmiş olması gerekir. Davalının haczi, ihtiyati haciz olup, kesin hacze dönüşmeden evvel bir kamu alacağından dolayı konulan hacze iştirak edemeyeceğinden...", 19. HD., 20.03.2003 T., 8489/2457 (Legal Hukuk Dergisi, S.2003/3, s.966).

⁷⁵⁵ **Özekes** - İhtiyati Haciz, s.303; **Saldırım**, Mustafa: *Öğretide ve Uygulamada Bütün Yönleriyle İhtiyati Haciz*, Ankara 1997, s.66-67.

Öte yandan İİK. md.268/I'de 4949 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önceki tartışmalı konuyla ilgili olarak, özel hukuktan doğan alacakları için borçlunun mallarına ihtiyati haciz koyduran alacaklıların, kendilerinden sonra konulan kesin hacze iştirakleri için İİK.nun 100 üncü maddesindeki şartları yerine getirip getirmeyecekleri hususu da tartışmalıydı. Bu kapsamda bir görüşe göre⁷⁵⁶, 4949 sayılı Kanun'un getirdiği değişiklikten önce, ihtiyati haciz sahibi alacaklının, ihtiyati hacizden sonra konulan kesin hacze iştirak edebilmesi için, 100 üncü maddedeki şartları yerine getirmesi gerekirdi. Bu görüşün gerekçesi, ihtiyati haczin geçici koruma tedbiri mahiyetinde olması ve kötüniyetli borçluların ihtiyati haciz yoluna başvurarak danışıklı alacaklılar yaratmak suretiyle gerçek alacaklılarını zarara uğratmaları ihtimalinin bulunması sebebiyle, madde metnindeki "muvakkaten" ifadesinin ancak geçici iştirak anlamına gelebileceği, geçici iştirakin kesin iştirake dönüşmesinin ise ancak ihtiyati haczin kesin hacze dönüşmesine bağlı tutulması gerektiği şeklinde açıklanmıştır⁷⁵⁷. Ayrıca madde metnindeki "kendiliğinden" ibaresinden ötürü 100 üncü maddedeki şartların aranmayacağı yönünde bir yorum yapılmasının ihtiyati haciz alacaklısı lehine bir zorlamaya yol açacağı, dolayısıyla ihtiyati haczin kendiliğinden kesin hacze iştirak etmesinin 100 üncü maddedeki şartlara tâbi tutulması gerektiği savunulmuştur. Nitekim Yargıtay kararlarında da bu yöndeki görüşün uzun yıllar hâkim olduğu görülmüştür⁷⁵⁸.

Buna karşın, bir başka görüşe göre ise, 4949 sayılı Kanun değişikliğinden önceki dönemde İİK. md.268/I hükmünün uygulanması noktasında 100 üncü maddedeki şartların varlığı aranmamak gerekirdi⁷⁵⁹. Öyle ki, Kanun koyucunun niyeti, ihtiyati haciz sahibi alacaklının, kendisinden önceki kesin hacze iştirakini 100 üncü maddedeki şartlara bağlı kılmak olsaydı, bu hususu madde metninde açıkça hüküm altına alırdı.

⁷⁵⁶ **Akyazan**, s. 60; **Kuru** - İcra, s.425, dn.5; **Kuru** - C.III, s.2543; **Yılmaz** - Hacze Takipli Katılma, s.301; **Deren Yıldırım** - Tez, s.36; **Saldırım**, s.63; **Özekes** - İhtiyati Haciz, s.300-302; **Özekes**, Muhammet: *"İcra ve İflâs Kanunu'nda İhtiyati Hacze İlişkin Değişikliklerin Değerlendirilmesi"* (YÜHFD, C.1, S.2, Yıl 2004, s.445-457), s.453.

⁷⁵⁷ **Deren Yıldırım** - Tez, s.35; **Özekes** - Makale, s.453; **Özekes** - İhtiyati Haciz, s.302-303.

⁷⁵⁸ İİD., 07.05.1954 T., E.1920/K.2223, bkz. **Üstündağ** - İcra, s.231, dn.731.

⁷⁵⁹ **Postacıoğlu** - İcra, s.433-434; **Postacıoğlu/Altay**, s.518; **Berkin** - Rehber, s.268; **Deynekli/Kısa**, s.24-25.

Ayrıca düzenlemede “muvakkaten” ifadesinin yer almasındaki maksat, ihtiyati haczin geçici nitelikte olması ve kesin hacze dönüşüncüye kadar geçen süre içindeki iştirakin de geçici olarak, adeta askıda geçerli bir konumda ortaya çıkması olgusunu vurgulamak olduğuna göre, ihtiyati haczi tamamlayan merasim yerine getirilmeyip ihtiyati haczin düşmesi söz konusu olmadığı sürece ihtiyati haciz sahibi alacaklının, kendisinden sonraki kesin hacze iştirakinin 100 üncü maddedeki şartlara bağlanmasının bir gereği kalmayacaktır. Zira ihtiyati haciz sahibi alacaklının kendisinden sonraki kesin hacze iştirakinin geçici olması, ihtiyati haczin kesin hacze dönüşüp dönüşmeyeceğinin önceden bilinmemesi sebebiyledir. Öte yandan ihtiyati haciz yoluna başvurarak alacağının tahsilini koruma altına alma ihtiyacı bütün alacaklılar bakımından söz konusu olabileceği için, sırf alacağını bir an önce tahsil edebilme amacıyla yahut borçlunun mallarını kaçırmaya ihtimaline karşı hazırlıklı olmak üzere ihtiyati haciz uygulayan bir alacaklıyı baştan kötünietli kabul etmek de doğru değildir. Zira kötünietli borçluların danışıklı alacaklılar yaratmak suretiyle gerçek alacaklılarını zarara uğratmaları ihtimali de İİK. md.142 sayesinde bertaraf edilebileceği için, aksi yöndeki görüşün bu doğrultudaki kaygıları yersizdir⁷⁶⁰. Dolayısıyla, madde metnindeki “muvakkaten” ifadesinin bu şekilde yorumlanması durumunda, ihtiyati haciz sahibi alacaklının kendisinden sonraki kesin hacze iştirak edebilmesi için ayrıca 100 üncü maddede öngörülen şartların gerçekleşmesini beklemek isabetli olmayacaktır.

Buna ilaveten, ihtiyati haciz sahibi alacaklı, borçlunun malvarlığında bulunan malın aynen muhafazasını temin ettiğine göre, bu kişinin, kendisinden sonraki kesin hacze 100 üncü maddedeki şartlar aranmadan iştirak edebilmesi yönünde bir korumaya layık olduğu da rahatlıkla ileri sürülebilecektir⁷⁶¹. Çünkü şayet ihtiyaten haczedilmediği için borçlunun hâkimiyetinde kalmaya devam eden bir malın, daha sonraki bir zaman diliminde bir başka alacaklı tarafından kesin haciz için borçluya gidildiğinde borçlunun malvarlığından çıkmış olması ihtimali de her zaman söz konusu olabilir. Böyle bir

⁷⁶⁰ Deynekli/Kısa, s.24-25.

⁷⁶¹ Postacıoğlu - İcra, s.434.

ihtimalin önüne geçilmesi, yalnız ihtiyati haciz sahibi alacaklının değil, kesin haciz koydurucu alacaklının dahi menfaatlerini koruyacağı için ihtiyati haciz sahibi alacaklıya da, daha sonraki kesin hacze 100 üncü maddedeki şartlar aranmadan iştirak etme imkânının tanınması doğal karşılanmak gerekir. Nihai olarak, ihtiyati haciz sahibi alacaklıya tanınması gereken bu imtiyazın, 100 üncü maddenin öngördüğü takaddüm meselesine de paralellik arz ederek hacze iştirak kurumunun felsefesine aykırılık teşkil etmediği de ortadadır⁷⁶².

Nitekim uygulamada da, tartışmanın başında değindiğimiz üzere özel hukuk alacaklılarının 4949 sayılı Kanun değişikliğinden önceki dönemde çoğunlukla İİK. md.268/I hükmüne dayanarak hacze iştirak etmek suretiyle alacaklarını tahsil ettikleri görülmekteydi. Ancak 4949 sayılı Kanun’la getirilen değişiklikten sonra, ihtiyati haczin, kendisinden sonraki kesin hacze iştirakinin 100 üncü maddede öngörülen iştirak şartlarına bağlanacağı, yukarıda bahsedilen ilk görüş doğrultusunda açıkça hüküm altına alındığı için, bu konudaki tartışmaların da artık bir önemi kalmamıştır⁷⁶³. Böylelikle 4949 sayılı Kanun’la İİK. md.268/I’de yapılan değişikliğin, özellikle kamu alacaklarından dolayı konulan kesin hacizlere ihtiyati haciz sahibi özel hukuk alacaklılarının iştirak etmesini, eski düzenlemeden farklı olarak ayrıca 100 üncü maddedeki şartlara tâbi kıldığı ve bu sebeple ihtiyati haciz sahibi alacaklının, elinde 100 üncü maddede sayılan belgelerden biri bulunmadığı takdirde, kamu alacağından dolayı

⁷⁶² **Postacıoğlu** - İcra, s.434.

⁷⁶³ Bu yeni değişiklikle birlikte, hacze iştirakte farklı hükümleri içeren ve özellikle tartışmalı olan md.268 ile md.100 arasında uyum sağlandığı söylenebilir, bkz. **Akcan**, s.92-93; nitekim aynı yazara göre 4949 sayılı Kanun’la, 100 üncü maddenin öngördüğü unsurların, 268 inci maddenin uygulanmasında da aranmasına yönelik değişiklik yerinde olmuştur denilebilir, bkz. **Akcan**, s.99-100; **Deyneki/Saldırım**, s.146; “*İİK’nun 268 inci maddesi uyarınca, 100 üncü madde şartlarını taşımayan takiplerde konulan ihtiyati hacizlerin uygulanma saatinin bir önemi bulunmamaktadır.*”, bkz. 19. HD., 20.10.2010 T., E.2010/6526, K.2010/11673 (**Deyneki/Saldırım**, s.692-693, 414 no.lu karar); “*İhtiyati haczin kesin hacze iştiraki için İİK’nun 100. maddesindeki koşulların varlığı gerekir.*”, bkz.19.HD., 06.10.2010 T., E.2010/6266, K.2010/10853 (**Deyneki/ Saldırım**, s.694-695, 416 no.lu karar); “*4949 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce ihtiyati hacizlerin iştirakinde 100. maddedeki koşullar aranmazken, değişiklikten sonra 30.07.2003 tarihinden sonra konulan ihtiyati hacizlerde hacze iştirak 100. maddedeki koşullara göre mümkün olabilecektir.*”, bkz. 19. HD., 17.03.2005 T., E.2004/6642, K.2005/2783 (**Deyneki/Saldırım**, s.695-696, 418 no.lu karar); bu konuda ayrıca bkz. **Akcan**, s.101, dn.492.

koyulan hacze aynı dereceden iştirak edemeyeceği ve ancak ikinci dereceden haczedebileceği⁷⁶⁴ göz önüne alınacak olursa, kamu alacakları için zaten var olan avantajlı konumun daha da pekiştirildiği, kamu alacaklılarıyla özel hukuk alacaklıları arasında hacze iştirak bakımından zaten mevcut olan eşitsizliğin daha da derinleştiği ve bundan böyle hacizli malın satış bedelinin bütün alacaklıları tatmin etmeye yetmediği durumlarda kamu alacaklılarının daha fazla tahsilat yapma imkânı buldukları görülecektir⁷⁶⁵.

III. 5502 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu md.35/2

20.05.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu'nun 35 inci maddesinin 2 nci fıkrasına göre *Sosyal Güvenlik Kurumu'nun malları, alacakları, banka hesapları 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu ile 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun bakımından Devlet malı hükmünde olup, alacakları imtiyazlı alacaklardır.*” Bu bağlamda Sosyal Güvenlik Kurumu'na ait alacaklarla ilgili olarak bu alacakların devlet alacağı hükmünde olduğu açıkça belirtildiği için sıra cetvelinin üçüncü sırasında imtiyazlı olduğunu söylemek gerekir. Çünkü eğer herhangi bir alacağın Devlet alacağı derecesinde imtiyazlı olduğu zikredilmişse, bu imtiyaz haciz yoluyla takipler bakımından 6183 sayılı AATUHK. md.21 çerçevesinde; iflâs tasfiyesi bakımından ise İİK. md.206 bağlamında değerlendirilmek gerekir⁷⁶⁶. Nitekim Yargıtay, 5502 sayılı Kanun'un 35 inci maddesinde düzenlenen ve SGK. alacaklarının devlet alacağı derecesinde imtiyazlı

⁷⁶⁴ **Kuru** - C.III, s.901; **Akcan**, s.102; **Deynekli** - Banka Alacakları, s.83.

⁷⁶⁵ **Erdönmez**, s.137-138; **Deynekli/Saldırım**, s.146; 4949 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle 268 inci maddeye eklenen ve ihtiyati haciz sahibi alacaklının aynı zamanda 100 üncü maddenin aradığı koşulları sağlaması gerektiğine ilişkin (yeni) düzenleme, ihtiyati haciz kurumunu tamamen anlamsızlaştırmış ve işlevine son vermiştir çünkü zaten 100 üncü maddedeki şartları taşıyan alacaklının ihtiyati haciz koydurmasına, borçlunun ve mallarının peşinden koşmasına gerek yoktur; zira o sadece bir taleple kendisinden önce konulmuş hacizlere iştirak edebilmekte ve satış bedelinden garameten yararlanabilmektedir, bkz. **Karakaş** - Makale, s.296, dn.2.

⁷⁶⁶ Yargıtay İİD., 30.04.1970 T., 4574/4681, bkz. **Üstündağ** - İcra, s.232, dn.732a; aynı yönde ayrıca bkz. YKD., S.1993/3, s.418.

olduğu ibaresinin 6183 sayılı Kanun hükümleri (özellikle md.21/I) bağlamında değerlendirilmesi gerektiği görüşündedir⁷⁶⁷.

O halde 6183 sayılı AATUHK. md.21 hükmü, SGK'nın prim alacakları hakkından da uygulanacak olup⁷⁶⁸, bu nedenle SGK alacakları bakımından İİK. md.100'deki unsurlar aranmadan (hacizli mal paraya çevrilinceye kadar) ilk hacze aynı dereceden iştirak imkânı söz konusu olabilecektir. Bir başka deyişle, prim borçlusunun malı üzerinde üçüncü kişiler tarafından koydurulan hacizden sonra, aynı mala bu kez SGK'nın prim alacağından dolayı haciz konulması durumunda SGK, İİK. md.100'e bakılmaksızın hacze iştirak edecek ve hacizli malın satış bedelinden garameye katılabilecektir⁷⁶⁹. Bunun yanı sıra SGK'nın prim alacaklarının 'kamu alacakları' gibi işlem görmesine bağlı olarak prim alacağından dolayı borçlunun haczedilen mallarının, daha sonra üçüncü kişiler tarafından da haczedilmesi halinde, üçüncü kişilerin Kurum'un önceki tarihli haczine katılmayacakları ve dolayısıyla satış bedelinden, öncelikle Kurum'un alacağının (tamamen) ödenmesi gerekeceği de ortadadır⁷⁷⁰.

Öte yandan, 4853 sayılı Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabının Tasfiyesi ve Bu Hesaptan Yapılacak Ödemelere Dair Kanun'un 8 inci maddesinde, bu Kanun'la yürürlükten kaldırılan 09.03.1988 tarihli ve 3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun hükümlerine göre

⁷⁶⁷ "...İİK'na göre haczettirilen mallara prim alacağı için de haciz konmuş ise, İİK'nun 100. maddesindeki şartlar aranmadan Kurum hacze iştirak eder. Satış bedeli garameten taksim edilir.", 12. HD., 26.10.1982 T., 7250/7731 (**Kuru** - C.I, s.853, dn.31); "...İcra ve İflâs Kanunu'na göre haciz ettirilen mallara prim alacağı için de haciz konmuş ise İİK'nun 100. maddesindeki şartlar aranmadan (Kurum) hacze iştirak eder ve satış bedeli garameten taksim edilir", 12. HD., 26.11.1986 T., 11624/13016 (**Akcan**, s.145, dn.717); bu konuda ayrıca bkz. İİD., 30.04.1970 T., E.1970/4754, K.1970/4681 (**Deynekli/Kısa**, s.353); İİD., 23.12.1963 T., E.1963/ 13055, K.1963/13720 (AD. 1964, S.3-4, s.409).

⁷⁶⁸ "...SSK'nun ancak kamu alacağı niteliğindeki alacaklarının 6183 sayılı Kanun uyarınca önceki hacizlere iştirak edebileceğini, buna karşın sebepsiz zenginleşme, haksız fil ve sözleşmelerden doğan alacakları için konulan hacizlerin, 6183 sayılı Kanununun 21/I maddesi uyarınca ilk hacze iştirak edemeyeceğini (Bu alacakların ilk hacze iştirak edip edemeyeceğinin, İİK'nun 100. maddesine göre belirleneceğini...", 19. HD., 26.06.2003 T., 1477/6888, 19. HD., 25.06.1996 T., 4737/6584; 03.10.1995 T., 7705/7823 (**Uyar** - Adi İştirak, dn.106).

⁷⁶⁹ **Deynekli/Kısa**, s.67; **Akcan**, s.144.

⁷⁷⁰ Bkz. **Uyar** - Adi İştirak, dn.119-120 civarı.

ücretlerden yapmaları gereken tasarruf kesintileri ile katkı paylarını süresi içinde ilgililer adına açılmış bulunan tasarrufu teşvik hesaplarına yatırmayan işverenlerden; yatırılması gereken miktarlar ile gecikme zammı, (o zamanki adıyla Sosyal Sigortalar Kurumu) tarafından sosyal güvenlik primlerinin tahsiline ilişkin 5502 sayılı Kanun hükümleri dairesinde tahsil olunur denilmektedir. Dolayısıyla 4853 sayılı Kanun'un öngördüğü bu düzenlemeye göre sözü edilen tasarruf kesintileri ve katkı payı alacaklarının tahsili SGK'nın prim alacaklarının tahsiline ilişkin kurallara göre gerçekleştirileceğine göre anılan alacaklar hakkında da 6183 sayılı Kanun'un 21 nci maddesine göre işlem yapılacağı söylenebilir. Bu durumda ise, SGK, 4853 sayılı Kanundan doğan alacaklar için, İİK.nun 100 üncü maddesindeki unsurlar aranmadan (hacizli mal paraya çevrilinceye kadar) hacze iştirak edebilir⁷⁷¹.

IV. 4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu md.1/son

4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu'nun 1 inci maddesinin 16.05.2006 tarih ve 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu'nun 42 nci maddesiyle değişik üçüncü fıkrasına göre Türkiye İş Kurumu (kısa adıyla İŞKUR), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu olup, özel hukuk hükümlerine tâbi, tüzel kişiliği haiz, idarî ve malî bakımdan özerk bir kamu kuruluşudur. İstihdamın korunması, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve işsizliğin önlenmesi faaliyetlerine yardımcı olmak ve katkı sağlamak üzere işsizlik sigortası gibi birtakım hizmetleri yerine getirmesi için kurulan İŞKUR, vize ve tescile ilişkin hükümler hariç, 10.12.2003 tarih ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetim ve Kontrol Kanunu ile 03.12.2010 tarihli ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'na tâbidir. Bu çerçevede Kurumun malları, alacakları, banka hesapları İcra ve İflas Kanunu bakımından Devlet malı hükmünde olup haczedilemez ve alacakları da Devlet alacağı derecesinde imtiyazlıdır. Dolayısıyla İŞKUR'a ait alacakların sıra cetvelindeki konumunu belirlerken kamu alacaklarına ilişkin rejimi aynen uygulayıp bu

⁷⁷¹ Akcan, s.145-146.

alacaklara tanınan öncelikleri de gözetmek suretiyle, İŞKUR alacaklarını sıra cetvelinin üçüncü sırasına yerleştirmek gerekir.

V. 205 Sayılı OYAK Kanunu md.37

İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında 4949 sayılı Kanun'la kamu alacakları bakımından yapılan değişikliğin, kendisine devlet alacağı derecesinde imtiyaz tanınan, adeta devlet alacakları statüsünde imtiyazlı olduğu belirtilen bazı alacakların hukuki durumu üzerinde yaratacağı etki ve sonuçların da irdelenmeye muhtaç olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun alacakları bakımından Kurum'un özel kanununda düzenlenen hüküm dikkat çekmektedir. Zira, Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu'nun 37 nci maddesinin ilk cümlesine göre "*Kurumun her çeşit malları ile gelir ve alacakları, Devlet malları hak ve rüçhanlığını haizdir.*" Dolayısıyla, Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun alacakları, Kurum'un üyelerine sağladığı sosyal imkânların ve ekonomik kolaylıkların kesintisiz sürdürülebilmesi maksadıyla kamu alacakları gibi imtiyazlı kabul edilmiş ve kamu alacaklarına ilişkin hak ve rüçhanlığa sahip kılınmıştır.

4949 sayılı Kanun'un öngördüğü değişiklikten önce, kendisine kamu alacağı gibi imtiyaz tanınan, yani devlet alacakları derecesinde imtiyazlı olduğu belirtilen alacakların, İİK.nun 206 ncı maddesinin eski haline göre sıra cetvelinin beşinci sırasında gösterilmek suretiyle kamu alacaklarının imtiyazlı olduğu sırada işlem görecekları doktrinde kabul edilmekteydi. 4949 sayılı Kanun değişikliğinden sonra teşkil eden sıra cetvellerinde ise Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına 205 sayılı Kanun kapsamında sayılan sosyal yardımları temin etmek maksadıyla kurulan Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun alacakları bakımından getirilen imtiyazın niteliği karşısında, bu alacakların kamu alacaklarının sahip olduğu imtiyazlarla donatılması sebebiyle sıra cetvelinin üçüncü sırasında imtiyazlı alacak olarak işlem görmesi gerektiği söylenecektir.

VI. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu md.63/4, 106/5, 107/4, 132, 136

1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Alacakları

Öncelikle belirtmek gerekir ki, 5411 sayılı BanK.nun 111 inci maddesine göre “*bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat ile verilen yetkiler çerçevesinde tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla, mevduatın ve katılım fonlarının sigorta edilmesi, Fon bankalarının yönetilmesi, malî bünyelerinin güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılması, devri, birleştirilmesi, satışı, tasfiyesi, Fon alacaklarının takip ve tahsili işlemlerinin yürütülmesi ve sonuçlandırılması, Fon varlık ve kaynaklarının idare edilmesi ve Kanunla verilen diğer görevlerin ifası için kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuştur*”. Bu bağlamda TMSF, BanK. ve ilgili diğer mevzuat ile kendisine verilen görev ve yetkileri yerine getirerek bankalardaki tasarruf mevduatları hakkında sigorta fonksiyonu görmesi sebebiyle, bankacılık sektöründeki en önemli kamu kurumları arasında yer almaktadır. Nitekim, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 63 üncü maddesinin ilk fıkrasına göre “*Kredi kuruluşları nezdlerindeki tasarruf mevduatı ve gerçek kişilere ait katılım fonları, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından sigorta edilir.*” TMSF’nin mevduat ve katılım fonlarına ilişkin sigorta fonksiyonu doğrultusunda, yine aynı maddenin son fıkrasında ise “*Faaliyet izni kaldırılan kredi kuruluşları nezdinde bulunan ve doğruluğu hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde kanıtlanan mevduat ve katılım fonunun sigorta kapsamındaki kısmı, Fon kaynaklarından ödenir.*” denilmek suretiyle Fon’un hangi işlevi yerine getirdiği açıkça hüküm altına alınmıştır. Bu durumda Fon’a devredilen bir bankaya mevduatlarını yatıran mevduat ve katılım fonu sahipleri, bankanın Fon’a devrinden sonra, mevduatlarının sigorta kapsamında kalan kısmını, Fon’dan doğrudan doğruya tahsil edebilecekleri için, sigorta kapsamında tutar bakımından banka hakkında iflâs kararı verilmiş olmasına ve masanın oluşturulmasına gerek yoktur⁷⁷².

⁷⁷² **Tercan**, Erdal: “4389 Sayılı Bankalar Kanunu’na Göre, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun ve Tasarruf Mevduatı Sahibi Alacaklıların, Bir Bankanın İflâsı Halinde, İflâs Masasına İmtiyazlı Alacaklı Olarak Yazılmaları” (BATİDER, C.XXII, S.1, Yıl 2003, s.25-47), s.44.

Dolayısıyla Fon'un bu fonksiyonlarını devam ettirebilmesi için, kendisine devredilen bankalardan ötürü tasarruf mevduat sahiplerine yaptığı ve yapacağı ödemelere bir an evvel kavuşabilmesi gerekir ki, bu amaçla da Fon'un alacaklarına diğer alacaklara göre bir imtiyaz sağlanmıştır⁷⁷³. Bir başka deyişle, Fon'un kendisine yüklenen görevleri yerine getirebilmesi için ve bunun yanı sıra Fon'un kaynakları Devlet hazinesini de ilgilendirdiğinden bir nevi kamusal niteliği haiz olduğu için, Fon'un alacaklarına imtiyaz tanınmıştır⁷⁷⁴.

Buna göre, Fon'un, kendisine devredilen bankalara borçlu olanlar nedeniyle doğan alacakları, İİK. md.206 hükmüne göre imtiyazlı alacak olarak sıra cetvelinin üçüncü sırasında yer alır⁷⁷⁵. Çünkü 5411 sayılı BanK.nun 106 ncı maddesinin 5 inci fıkrasının ilk cümlesinde, yönetim ve denetimi Fon'a intikal eden banka hakkında iflâs kararı verilmesi hâlinde Fon'un, müflis bankanın iflâs masasına 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde yer alan üçüncü sıradaki tüm imtiyazlı alacaklılardan önce, ancak Devletin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak edeceği hüküm altına alınmıştır. Halbuki 5411 sayılı BanK. ile yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı (eski) Bankalar Kanunu'nun 16 ncı maddesinin 4 üncü fıkrasında yer alan buna ilişkin düzenlemede⁷⁷⁶, Fon alacaklarının sıra cetvelinde kaçınıcı sırada imtiyazlı oldukları hususunda açık bir hüküm yer almamakta idi. 4389 sayılı mülga Bankalar Kanunu yürürlükteyken bu konudaki boşluğun doldurulmasında ise, aynı kanunun 10 uncu maddesinin 2 nci fıkrasının c bendindeki hükümden⁷⁷⁷ yola çıkıp yorum yapılmak

⁷⁷³ **Tercan** - Fon, s.29; **Bilgen** - İflâs, s.721.

⁷⁷⁴ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.44.

⁷⁷⁵ **Arslaner**, s.129.

⁷⁷⁶ “İflâs kararı alınması halinde Fon, iflâs masasına imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak eder ve bu Kanunun uygulanması ile sınırlı olmak üzere 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununda yazılı iflâs dairesi ve alacaklılar toplantısı ile iflâs idaresi görev ve yetkilerine de sahip olarak bankayı anılan Kanun hükümleri çerçevesinde tasfiye eder.”

⁷⁷⁷ “Bir bankanın iflâsı halinde tasarruf mevduatı sahipleri, Fonun alacaklarından sonra gelmek üzere tasarruf mevduatlarının sigortaya tâbi olmayan kısmı için 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 206 ncı maddesindeki birinci sırası anlamında imtiyazlı alacaklılardır.”

suretiyle varılan sonuca göre, mevduat sahiplerinin alacakları gibi fon alacaklarının da birinci sırada ve fakat mevduat sahiplerinden önce geldiği ve TMSF.'nin sahip olduğu bu imtiyazın, İİK. md.206'daki diğer imtiyazların da önünde olduğu kabul edilmekte idi⁷⁷⁸. Yani Fon alacaklarının hangi sırada imtiyazlı olduğunun açıkça belirtilmediği eski düzenlemenin ruhuna uygun olarak, bu alacakların, İİK. md.206'daki bütün imtiyazlı alacaklardan önce ödenmesi gerektiği kabul edilmiş ve bu çözümün mülga Bankalar Kanunu'nun 10 uncu maddesinin 2 nci fıkrasının c bendindeki hükmüyle de uyum içerisinde bulunduğu ileri sürülmüştür⁷⁷⁹.

Ancak 5411 sayılı (yeni) Bankacılık Kanunu'nda buna ilişkin getirilen açık düzenleme sayesinde, fon alacaklarının tereddüde mahal olmaksızın kaçıncı sırada imtiyazlı olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre, 08.03.2006 tarihli ve 5472 sayılı Kanun'un 1 inci maddesiyle, 5411 sayılı BanK. md.106/5, md.107/4⁷⁸⁰ ve md.136 hükümlerinde yer alan "*tüm imtiyazlı alacaklılardan önce*" ibaresinden sonra gelmek üzere, "*ancak Devletin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra*" ibaresi eklenmiştir. Böylelikle yönetim ve denetimi Fon'a intikal eden bir banka hakkında iflâs kararı verilmesi halinde, Fon'un, iflâs masasına İİK. md.206'da yer alan üçüncü sıradaki bütün imtiyazlı alacaklılardan önce gelmek üzere imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak edecek olması karşısında, Fon alacaklarına adeta ikinci sıra ile üçüncü sıra arasında⁷⁸¹ bir imtiyaz getirilmiş, sonuç olarak da, TMSF.'ye üçüncü sırada ve fakat üçüncü sıradaki alacaklardan önce gelen bir

⁷⁷⁸ **Tercan** - Fon, s.33; **Deynekli/Kısa**, s.702; **Bilgen** - İflâs, s.722.

⁷⁷⁹ **Pekcanitez**, Hakan/**Erdönmez**, Güray: "*Bankacılık Kanunu'nun İcra ve İflâs Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*" (Bankacılar Dergisi, S.55, Aralık 2005, s.25-44), s.27; nitekim doktrinde, 4949 sayılı Kanun değişikliğinden önceki dönemde Fon alacaklarının, İİK. md.206'daki imtiyazlı alacakların hepsinden önce ödeneceği kabul edilmekteydi, bkz. **Kuru** - C.III, s.3008; **Tercan** - Fon, s.35.

⁷⁸⁰ Bir görüşe göre md.107/4 hükmünün son cümlesi md.106/5'in tekrarı niteliğinde olup, konuyla ilgili istisna tutulan fıkralar söz konusu olmadığı için bu tekrar gereksizdir, bkz. **Reisoğlu**, Seza: *Bankacılık Kanunu Şerhi*, Cilt II, Ankara 2007, s.1331.

⁷⁸¹ Bir benzetme yapmak gerektirse bunun için "2,5 uncu sıra" şeklinde bir ifade dahi kullanılabilir, bu bağlamda ayrıca bkz. **Deynekli** - Bankacılar 2008, s.61.

imtiyaz bahşedilmiştir⁷⁸². Ancak bu imtiyaz, Devletin ve SGK.'nın 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere hüküm doğuracağı için, uygulamada kredi kuruluşlarının iflâsı halinde düzenlenecek sıra cetvellerinde karışıklık yaşanması pek muhtemeldir⁷⁸³. Çünkü bilindiği üzere, İİK. md.207 uyarınca sıra cetvelinde aynı sırada yer alan alacaklıların birbirlerine karşı üstünlükleri söz konusu olmadığı için, bir sıraya düşen para o sıradaki alacaklıların tamamını tatmin etmeye yetmiyorsa, ele geçen para aynı sıra içindeki alacaklılara alacakları oranında pay edilir. Yani aynı sıra içindeki alacak grupları, alt alta değil de yan yana sıralandıklarından dolayı aynı sıra içindeki bir alacağın diğerlerine karşı bir üstünlüğü olması mümkün değildir⁷⁸⁴.

Gerçekten sıra içinde sıra oluşturmak mümkün olmadığı halde, hem özel hem de sonraki tarihli düzenleme olan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun md.106/5 hükmünde bu kurala riayet edilmemesi sebebiyle üçüncü sıradaki alacaklılara ödeme yapılmadan önce Fon'un alacaklarının ödeneceği, eğer geriye kalan para olursa bu paranın, üçüncü

⁷⁸² **Deynekli** - Bankacılar 2008, s.60, **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4976; öte yandan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 107 nci maddesinde değişiklik öngören 08.03.2006 tarihli ve 5472 sayılı Kanun'un gerekçesinde şu ifadeler yer verilmiştir: "*Bankacılık Kanunu ile anılan Fon alacaklarına verilen imtiyazların gerekli olduğu tabii olmakla birlikte bu alacakların Devletin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının amme alacağı niteliğinde olan alacaklarından da önce olması kamu yararına uygun düşmemektedir. Amme alacakları, kamu hizmetlerinin aksatılmadan yerine getirilmesi için gerekli olan finansman ihtiyacının temel kaynağı olup bu alacakların takip ve tahsil usulü de özel hukuk ilişkisinden doğan alacakların takip ve tahsil usulünden farklı düzenlenmiştir. Ancak, çeşitli kanunlarda yapılan düzenlemeler ile amme alacaklarının cebrî icra veya iflas halinde mevcut olan öncelik hakkı ortadan kaldırılmış, bunun yerine amme alacağı olmayan alacaklara öncelik veren düzenlemeler yapılmıştır. Amme alacaklarının takip ve tahsil usulünün düzenlendiği 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda yapılması planlanan düzenlemelere paralel olarak amme alacağından borçlu bulunan bankalar ve banka ile birlikte sorumlu tutulan kişilerin bu borçlarının bir an önce Hazineye intikalini sağlamak amacıyla bu Kanun tasarısı hazırlanmıştır.*", bkz. **Reisoğlu** - Şerh, s.1295, dn.44.

⁷⁸³ **Deynekli** - Bankacılar 2008, s.60-61; bir görüşe göre kredi kuruluşunun iflâsı halinde imtiyazlı alacaklar şu şekilde sıralanacaktır (bkz. **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4977):

- Birinci Sıra
- İkinci Sıra
 - 1-Vergi alacağı ve Sosyal Güvenlik Kurumu Alacağı
 - 2-Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun alacağı
 - 3-Tasarruf mevduatı ve katılım fonu sahiplerinin alacağı
- Üçüncü Sıra
- Dördüncü Sıra

⁷⁸⁴ **Tercan** - Sıra Cetveli, s.41; **Pekcanitez/Erdönmez**, s.28.

sıradaki diğer imtiyazlı alacaklılar arasında eşit olarak paylaşılacağı kimi yazarlarca⁷⁸⁵ ileri sürülmüştür.

Konuyla ilgili olarak, her ikisi de İİK. md.206'ya göre üçüncü sırada imtiyazlı olduğu halde, mevduat ve katılım fonu sahiplerinin alacakları karşısında Fon alacaklarına (aynı sıra içinde) öncelik verilmesinin mümkün olup olmadığı hususunun da tartışılması gerekir. Bu hususta bir görüşe göre⁷⁸⁶ her ikisi de İİK. md.206'nın üçüncü sırasında imtiyazlı olduğu halde, Fon alacaklarına mevduat sahiplerinin alacaklarına göre bir öncelik tanınıp tanınmayacağı noktasında, Fon alacaklarına üçüncü sırada, mevduat ve katılım fonu sahiplerinin alacaklarına ise (Bankacılık Kanununda üçüncü sıra denildiği halde) dördüncü sırada yer verilmelidir. Buna göre, İİK. md.207'ye göre aynı sıra içinde yer alan alacaklar aralarında eşit olduğu için ve aynı sıra içinde öncelik sonralık ilişkisi kurulması mümkün olmadığından dolayı, mevduat ve katılım fonu sahiplerinin dördüncü sırada imtiyazsız alacaklı kategorisinde değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüş ve böylece mevduat ve katılım fonu sahiplerine BanK. ile tanınan imtiyazın bertaraf edilmesi gerektiği savunulmuştur. Bu konudaki bir başka görüşe göre⁷⁸⁷ ise, BanK. tarafından mevduat ve katılım fonu sahibi alacaklılara tanınan bu imtiyazın, sırf Fon alacaklarının öncelikli olarak ödenmesi amacıyla işlevsiz hale getirilmesi ve Kanun koyucunun açık iradesinin yorum yoluyla görmezden gelinmesi kabul edilemez. Buradaki problemin kaynağı, BanK.nun Fon alacakları hakkında üstünlük öngörmek istemesi ve bunun için adeta sıra içinde sıra anlamına gelecek bir düzenleme yapmış olmasıdır. Dolayısıyla bu sıkıntının aşılabilmesi için hem İİK. md.207'nin hem de BanK. md.106/5'in açıkça düzenlendiği kurallara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, Fon'un mevduat ve katılım fonu sahiplerine

⁷⁸⁵ **Reisoğlu** - Şerh, s.1296-1297.

⁷⁸⁶ **Deynekli/Kısa**, s.702.

⁷⁸⁷ **Pekcanitez/Erdönmez**, s.28.

karşı herhangi bir önceliğinin bulunmadığı ve üçüncü sıraya düşecek paranın her iki alacaklı arasında eşit paylaşılması gerektiği sonucuna ulaşılabilir⁷⁸⁸.

Öte yandan 5411 sayılı BanK.nun 136 ncı maddesine göre, “*Fon alacaklarının tahsilini teminen, Fon tarafından bu Kanun hükümleri çerçevesinde açılan ve/veya takip edilen dava ve takiplerde verilen ihtiyatî haciz veya tedbir kararları uyarınca üzerine ihtiyatî haciz veya tedbir konulan para, her türlü mal, hak ve alacaklar, bu davalara konu alacakların yasal teminatını oluşturur ve karar kesinleşinceye veya takip sonuçlanıncaya kadar devam eder. Mahkemece karara bağlanan alacaklar, tedbir konulan para, mal, her türlü hak ve alacakların bedelinden, Devletin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere, imtiyazlı alacak olarak öncelikle tahsil olunur.*” Yine aynı konuya ilişkin olarak 07.01.2007 tarihli ve 26396 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Alacaklarının Takip ve Tahsiline İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin 38 inci maddesinin birinci fıkrasının (I) bendine göre TMSF, “*fon alacaklarının tahsilini teminen, Fon tarafından 5411 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde açılan ve/veya takip edilen dava ve takiplerde verilen ve Fon alacaklarının yasal teminatını oluşturan, ihtiyatî haciz veya tedbir kararları uyarınca üzerine ihtiyatî haciz veya tedbir konulan para, her türlü mal, hak ve alacakların bedelinden, Mahkemece karara bağlanan alacaklarını, devletin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere, imtiyazlı alacak olarak öncelikle tahsil etmek*” yetkisine sahiptir. Sonuç itibariyle, TMSF alacaklarının güvence altına alınmasına ilişkin olan bu düzenlemeler ışığında, Fon alacaklarının sıra cetvelinde üçüncü sıraya kaydedilmesi gereken imtiyazlı alacaklardan olduğunu söylemek mümkündür⁷⁸⁹.

⁷⁸⁸ Ancak her şeye rağmen Fon alacakları hakkında bir öncelik tanınmak isteniyorsa, bu durumda bir kanun değişikliği yapılarak Fon alacaklarının ikinci sırada yer alacağı açıkça öngörülmesi gerekecektir, bkz. **Pekcanitez/Erdönmez**, s.28; bu konuda genel kanun – özel kanun ilişkisinden yola çıkılarak yapılan tartışmalar için ayrıca bkz. **Tercan** - Sıra Cetveli, s.43-44.

⁷⁸⁹ Bu bağlamda Yargıtay tarafından verilen bir kararda şu ifadeler yer verilmektedir: “*Bankacılık Kanunu’nun 136. maddesi kural olarak TMSF alacaklarının güvence altına alınmasına ilişkin olup, bu hükmün davacı banka alacakları bakımından uygulanması aynı Yasanın geçici 13. maddesindeki*

Ancak 5411 sayılı BanK. md.136 hükmünün, diğer bankalar tarafından ileri sürülen alacaklar bakımından da uygulanabilmesi, yine aynı kanunun geçici 13 üncü maddesindeki şartların varlığına bağlı tutulmuştur⁷⁹⁰. Bu çerçevede Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda şöyle denilmiştir⁷⁹¹: “4389 sayılı Kanun’a 5020 sayılı Kanunla eklenen Ek 5. madde hükmündeki açık düzenleme karşısında diğer alacaklıların muvazaadan ari haklarının etkilendiği durumlarda, maddede belirtilen bankalar yönünden fon alacaklarının tahsili ile ilgili hükümlerin uygulanmasına ve bu bankaların hacizlerinin 6183 sayılı Kanun’un 21 nci maddesi uyarınca ilk hacze iştiraklerine olanak bulunmamaktadır.” Dolayısıyla 5411 sayılı BanK.nun geçici 13 üncü maddesindeki düzenleme karşısında, madde metninde zikredilen bankalar bakımından BanK. md.136’da Fon’a tanınan imtiyazlardan, bu bankaların da yararlanabilmeleri “üçüncü kişilerin muvazaadan ari hakları aleyhine olmamak” koşuluna bağlanmış bulunmaktadır.

Öte yandan fon alacaklarının takip ve tahsiline ilişkin olarak 5411 sayılı BanK.nun 132 nci maddesinde “Fonun, bu Kanunun 130 uncu maddesinde sayılan gelirleri⁷⁹² ile 108 inci ve 135 inci maddesindeki alacaklarının takip ve tahsilinde 6183

şartların varlığına bağlıdır. Davacının iflâs sıra cetvelinde üçüncü sıraya alınması gerek üçüncü sıradaki garame paylarını ve gerek dördüncü sıraya isabet edecek parayı etkileyeceğinden, geçici 13. maddenin “üçüncü kişilerin muvazaadan ari hakları aleyhine olmamak” şartını sağlamayacağı açık olduğundan bu yöne ilişkin red kararı sonucu itibariyle yerindedir.”, 19. HD.,13.03.2008 T., E.2008/729, K.2008/2455 (**Bilgen** - İflâs, s.723-724); bu konuda ayrıca bkz. 19. HD., 24.01.2008 T., E.2007/7448, K.2008/319; 19. HD., 06.12.2007 T., E.2007/7720, K.2007/10985 (**Bilgen** - İflâs, s.724-725).

⁷⁹⁰ Geçici Madde 13 – Sermayesinin yarıdan fazlası kamu kurum ve kuruluşlarına ait olan ya da hisselerinin çoğunluğu üzerinde bu kurum ve kuruluşların idare ve temsil yetkisi bulunan ve özel kanunla kurulmuş bankalarda (Tasfiye Hâlinde T. Emlak Bankası A.Ş. dâhil) 26.12.2003 tarihinden önce bankacılık teamüllerine göre teminatlı ve/veya yetersiz teminatlı kredi kullanıp da vadesi geçtiği halde henüz ödenmemiş, süresi uzatılmamış veya yeniden yapılandırılmamış kredileri kullananlar ya da yeniden yapılandırma şartlarını ihlal edenler ile münferit veya karşılıklı verilen banka teminat mektupları, kabul kredileri ve avaller, taşınır ve taşınmaz rehni, ipotek, üst hakkı, intifa hakkı ve oturma hakkı gibi her türlü sınırlı aynî hak tesisine ilişkin sözleşmeden doğan hakların da diğer bankaların ve üçüncü kişilerin muvazaadan âri hakları aleyhine olmamak üzere Fon alacaklarının tahsiline ilişkin 123, 134, 136, 137, 138, 140, 142 ve 165 inci madde hükümleri, tasarrufun iptali davalarında aciz vesikası şartı aranmaması, dâhil bankalarınca uygulanır.

⁷⁹¹ HGK., 18.10.2006 T., E.2006/649, K.2006/661 (**Bilgen** - İflâs, s.729).

⁷⁹² 5411 sayılı BanK. md. 130 – Fonun gelirleri;

a) Mevduat ve katılım fonu sigortası primlerinden,

sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.” denilmek suretiyle, düzenleme kapsamındaki fon alacaklarının haciz yoluyla takip ve tahsiline ilişkin olarak yapılacak işlemlerde 6183 sayılı Kanun’a göre hareket edileceği hüküm altına alınmış ve sözü edilen fon alacaklarının takip ve tahsili 6183 sayılı Kanun bağlamında kamu alacaklarına ait rejime tâbi kılınmıştır. Böylece kamu alacaklarının özellikle hacze iştirakine ilişkin olarak yukarıda daha önce değinilen hususlar, 5411 sayılı BanK.nun 132 nci maddesindeki 6183 sayılı Kanun’a yapılan atıf sebebiyle fon alacakları bakımından aynen geçerli olacaktır⁷⁹³. Ayrıca fon alacaklarının kamu alacaklarına ilişkin rejime tâbi tutulduğuna ilişkin olarak Yargıtay’ın vermiş olduğu bir kararda da, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun alacaklarının kamu alacağı statüsünde olduğu kabul edilmiş ve İİK.nun 206 ncı maddesinde belirtilen üçüncü sırada yazılması gerektiği ileri sürülmüştür⁷⁹⁴.

-
- b) 62 nci maddeye göre zamanaşımına uğrayan mevduat, katılım fonu, emanet ve alacaklardan,
c) Kuruluş izni verilen bankaların kurucularının, faaliyete geçiş tarihinden itibaren bir yıl içerisinde, bu Kanunun 7 nci maddesinde belirtilen asgarî sermayenin yüzde onu tutarında Fona yatıracakları sisteme giriş payından,
d) 18 inci madde hükümleri çerçevesinde, Fona yatırılacak tutarlardan,
e) Bu Kanun hükümlerine aykırılık dolayısıyla hükmolunacak adli para cezalarının yüzde ellisi ile verilecek idarî para cezalarının yüzde doksanından,
f) Fon mevcudunun gelirleri ile sair gelirlerden,
g) 20 nci madde uyarınca Fona gelir kaydedilecek değerlerden,
Oluşur.

⁷⁹³ “...Davacı alacağı İcra ve İflâs Kanunu’nun 206 ncı maddesi anlamında iflâs sıra cetvelinde imtiyazlı değilse de, haciz yolu ile takiplerde düzenlenen sıra cetvelinde Bankalar Kanunu’nun 15/3, 15/7-b ve 15a md. anılan hükümleri yollamasıyla 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 21/I nci maddesi gereği ilk hacze iştirak hakkına sahiptir. Açıklanan durum karşısında, İİK.nun 206 ncı maddesi gereği imtiyazlı olmadığından bahisle davacı alacağına 6183 sayılı yasa ile tanınan ilk hacze iştirak imkânının sağlanmaması doğru görülmemiştir...”, 19. HD., 24.11.2005 T., E.2005/6301, K.2005/11546 (**Bilgen - İflâs**, s.742; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan - C.3**, s.2964-2965).

⁷⁹⁴ “...Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun alacağının kamu alacağı olduğu, 6183 sayılı Kanun’un 21 nci maddesi kapsamında, 30.03.2006 tarih ve 5479 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda İcra ve İflâs Kanunu’nun 206 ncı maddesinde belirtilen 3 üncü sırada yazılması gerektiği, gerekçesiyle mahkemenin verdiği karar yerindedir...”, 19. HD., 02.11.2007 T., E.2007/6995, K.2007/9469 (**Bilgen - İflâs**, s.726).

2. Tasarruf Mevduatı⁷⁹⁵ ve Katılım Fonu⁷⁹⁶ Sahiplerinin Alacakları

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 63 üncü maddesinin 4 üncü fıkrasında, kredi kuruluşlarının iflâsı hâlinde mevduat ve katılım fonu sahiplerinin, Fon'un imtiyazlı alacaklarından ve Devlet ile sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere sigortaya tâbi olmayan kısım için 2004 sayılı İİK.nun 206 ncı maddesindeki üçüncü sıra anlamında imtiyazlı alacaklı oldukları düzenlenmiştir. Ancak 5411 sayılı BanK. ile yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı (eski) Bankalar Kanunu md.10/2-c hükmünde ise, bir bankanın iflâsı halinde tasarruf mevduatı sahiplerinin, Fonun alacaklarından sonra gelmek üzere, tasarruf mevduatlarının sigortaya tâbi olmayan kısmı için İİK. md.206'nın birinci sırası anlamında imtiyazlı alacaklı oldukları belirtilmiş idi⁷⁹⁷. Dolayısıyla artık 5411 sayılı BanK.ndan sonraki dönemde, bir bankada tasarruf mevduatı sahibi olan kişiler, o bankanın iflâs etmesi durumunda mevduat hesaplarında bulunan miktar ölçüsünde bankanın iflâs masasına, eskiden olduğu gibi birinci sıradan değil, üçüncü sıradan imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak edeceklerdir. Çünkü Kanunkoyucunun amacı özel kanunlarda imtiyazlı olduğu belirtilen alacakları üçüncü sıraya almaktır. 5411 sayılı BanK. ile getirilen bu yeni düzenleme, İİK. md.206'da öngörülen sıra cetveli sistemine daha uygun olup, 4389 sayılı mülga Bankalar Kanunu ile İİK. arasında yaratılan ikilik

⁷⁹⁵ BanK. md.3'e göre tasarruf mevduatı, mevduat bankaları nezdinde açtırılan, gerçek kişilere ait ve münhasıran çek keşide edilmesi dışında ticari işlemlere konu olmayan mevduat hesaplarını ifade eder. Dolayısıyla tasarruf mevduatı "gerçek kişiler tarafından bu ad altında açtırılan ve ticari işlemlere konu edilmeyen mevduat" olup, tüzel kişilerin açtıracakları mevduat hesapları tasarruf mevduatı sayılmayacakları için imtiyazdan da yararlanamayacaktır; ayrıca vakıflar, dernekler, tasarruf ve yardımlaşma sandıkları tarafından açtırılan mevduat hesapları da tasarruf mevduatı niteliğinde olmadığından, imtiyazlı sayılmayacaklardır, bkz. **Deynekli** - Armağan, s.88.

⁷⁹⁶ BanK. md.3'e göre katılım fonu, katılım bankaları nezdinde açtırılan gerçek ve tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan parayı ifade eder.

⁷⁹⁷ **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.204; **Deynekli** - Değişiklikler, s.517; öte yandan doktrinde, 4389 sayılı Bankalar Kanunu md.10/2-c hükmü eleştirilmiş ve İİK. md.206'da düzenlenen imtiyazlı alacakların nitelik ve özellikleri dikkate alındığında, mevduat ve katılım fonu sahiplerinin birinci sırada değil, üçüncü sırada yer alması gerektiği ileri sürülmüştür, bkz. **Tercan** - Fon, s. 46-47; **Deynekli/Kısa**, s.615; örneğin bir bankada işçi olarak çalışan kişilerin ücret alacakları ile kıdem ve ihbar tazminatı alacaklarının, mevduat sahiplerinin alacakları ile aynı sırada imtiyazlı sayılarak işlem görmeleri, birinci sıradaki alacaklara imtiyaz tanınmasının amacıyla bağdaşmamaktadır, bkz. **Deynekli** - Armağan, s.88-89.

ortadan kaldırılarak BanK. ile İİK. arasındaki paralelliğin sağlanmış olduğu görülmektedir⁷⁹⁸.

Öte yandan, BanK. md.63/IV'e göre mevduat ve katılım fonu sahiplerinin sigorta kapsamı dışında kalan alacaklarının üçüncü sırada imtiyazlı olacağı belirtilirken *"Fonun imtiyazlı alacaklarından ve Devlet ile sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere"* ifadesi kullanıldığı için, Fon'un ve Devlet ile sosyal güvenlik kuruluşlarının kamu alacağı statüsündeki imtiyazlı alacaklarının, mevduat ve katılım fonu sahiplerinin alacaklarından önce ödeneceği kabul edilmiştir. Kanunkoyucu BanK. md.63/IV hükmünü sevkederken, BanK. md.106/V hükmünü de göz önünde tutmak suretiyle her iki hükümde de mevduat ve katılım fonu sahiplerinin sigorta kapsamı dışında kalan alacaklarının, Fon'un imtiyazlı alacaklarından sonra ödeneceği hususuna vurgu yapmıştır⁷⁹⁹. Aynı sırada yer alan bu alacaklar arasındaki sıra ilişkisinin ne şekilde olacağını ise yukarıda tartıştığımız için tekrar aynı konuya ilişkin açıklama yapmayıp önceki tartışmalara atıf yapmakla yetiniyoruz.

VII. 634 Sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu md.22/III

Daha önce de belirtildiği üzere, kat malikleri, kat mülkiyetine konu ana taşınmaza ilişkin genel ve ortak giderlere katılma borcu altındadır. Bu bağlamda, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 20 nci maddesine göre, kat maliklerinden her biri aralarında başka türlü anlaşma olmadıkça kapıcı, kaloriferci, bahçıvan ve bekçi giderlerine ve bunlar için toplanacak avansa eşit olarak; ana taşınmaza ilişkin sigorta primlerine ve bütün ortak yerlerin bakım, koruma, güçlendirme ve onarım giderleri ile yönetici aylığı gibi diğer giderlere ve ortak tesislerin işletme giderlerine ve giderler için toplanacak avansa ise kendi arsa payı oranında katılmakla yükümlüdür. Ayrıca kat malikleri, ortak yer veya tesisler üzerindeki kullanma hakkından vazgeçmek veya kendi

⁷⁹⁸ Pekcanitez/Erdönmez, s.26

⁷⁹⁹ Pekcanitez/Erdönmez, s.27; Deynekli - Bankacılar 2008, s.60.

bağımsız bölümünün durumu dolayısıyla bunlardan faydalanmaya lüzum ve ihtiyaç bulunmadığını ileri sürmek suretiyle bu gider ve avans payını ödemekten kaçınamaz. Dolayısıyla kat maliklerine ilişkin ana taşınmaza ilişkin birtakım giderlere iştirak etme yükümlülüğünden söz edilebilir.

Kat maliklerinin ortak giderlere katılma borcu bağlamında Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 22 nci maddesinin, 13/4/1983 tarih ve 2814 sayılı Kanun'un 10 uncu maddesiyle değişik son fıkrasına göre "*kat maliklerinin, gider borcunu ödemeyen kat maliki veya diğer sorumlulardan olan alacakları önceliklidir*". Burada sözü edilen öncelik, aynı Kanun'un 22 nci maddesinin ikinci fıkrasında sözü edilen, mahkemece tespit edilen ortak gider borcunu ödemeyen kat malikinin, ana yapıdaki bağımsız bölümü üzerine, yöneticinin yahut diğer kat maliklerinden birinin yazılı istemiyle, ortak gider borcu tutarı için diğer kat malikleri lehine kanuni ipotek hakkının tescilinin istenmesinden farklı olup, bu noktada, ipotek tescil edilmemiş olsa dahi ortak gider alacağı imtiyazlı kabul edilecektir⁸⁰⁰. Nitekim Yargıtay'a göre de, KMK. md.22/son hükmünde öngörülen öncelik, kat maliklerinin, gider borcunu ödemeyen kat maliki ve diğer sorumlulardan olan ortak gider alacağına ilişkin olup, burada ortaya çıkan imtiyaz da, aynı Kanun'un 22 nci maddesinin 2 nci fıkrasında düzenlenen kanuni ipoteğin tescilini istemekten ayrı bir hak olduğu için, ipotek tescil edilmemiş olsa bile, ortak gider alacağının önceliğine hanel gelmeyecektir⁸⁰¹.

Ancak aksi yöndeki görüşü savunan yazarlara göre⁸⁰² ise, KMK. md.22/son hükmünde sözü edilen önceliğin, yalnız ortak giderlerin ilgili bulunduğu bağımsız bölümün satış bedeli üzerinde olduğu, kat malikinin diğer malvarlığı değerlerine ilişkin

⁸⁰⁰ **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.199-200; **Bulur**, s.63.

⁸⁰¹ "*Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 20. maddesine göre kat maliklerinden her biri aralarında başka türlü sözleşme olmadıkça taşınmazın giderlerine katılmakla yükümlüdürler. Aynı Kanun'un 22/son maddesinde kat maliklerinin gider borcunu ödemeyen kat maliki ve diğer sorumlulardan olan alacağının öncelikli olduğu belirtilmiştir. Hükümde öngörülen öncelik KMK.nun 22/2. maddesinde öngörülen kanuni ipoteğin tescilini istemekten ayrı bir hak olup ipotek tescil edilmemiş olsa bile ortak gider alacağının önceliği bulunmaktadır...*", 19. HD., 05.10.2006 T., E.2006/6984, K.2006/9192 (**Bilgen** - İflâsın Erteleme, s.603; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan** - C.4, s.4980).

⁸⁰² **Köprülü/Kaneti** - Makale, s.332.

bulunmadığı kabulünden hareketle, KMK. md.22/II ile tanınan kanuni ipotek hakkının önceliğine atıf yapılmış ve son fıkradaki öncelikten kastedilenin, kanuni ipoteye ilişkin öncelikle bağlantılı olduğu ileri sürülmüştür. Dolayısıyla bu yazarlarca, KMK. md.22/son hükmündeki öncelikten anlaşılması gereken, ortak gider alacaklısı olan diğer kat maliklerinin tescil ettireceği kanuni ipoteye ilişkin öncelik olduğu için, kanuni ipoteyin tescil edilmediği hallerde ortak gider alacaklarına ilişkin herhangi bir imtiyazın söz konusu olamayacağı sonucuna ulaşılmıştır⁸⁰³.

Öte yandan iflâsın açılmasından sonra doğan ortak gider alacağının akıbeti hakkında bir düzenleme mevcut olmadığı için bu konuda doktrindeki görüş, bu alacağın masa alacağı olarak ödenmesi gerektiği yönünde kendisini göstermektedir⁸⁰⁴. Nitekim Yargıtay da, müflise ait taşınmazın değerini koruyan bakım ve idare masraflarının masa borcu olduğunu kabul eden bir karar vermiştir⁸⁰⁵.

VIII. 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu

md.16/son

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'na göre kurulan kooperatif ve bölge birliklerinin görev ve yetkileri arasında mevduat toplamak ve bankacılık hizmetlerini yerine getirmek gibi hususlara da yer verilmiştir. Bunun sonucu olarak ise, her türlü mevduatı toplayabilen tarım kredi kooperatifleri ve bölge birlikleri nezdindeki tasarruf mevduatları bakımından bu mevduatların sahiplerine özel bir imtiyaz bahşedilmiştir. Zira 1581 sayılı Kanun'un 16 ncı maddesinin son fıkrasına göre *“Tasarruf mevduatı sahipleri mevduatlarının yarısı için bu mevduatı kabul etmiş olan kooperatif ve bölge birliklerinin aktifinde mevcut bütün kıymetler üzerinde imtiyazlı alacaklıdırlar. Tasfiye halinde, tasarruf mevduatının imtiyazlı kısmı tasfiye neticesi beklemezsizin sahiplerine tediye olunur.”* Dolayısıyla her türlü mevduatı kabul edebilen ve bankacılık hizmetleri yapabilen kooperatiflerle bölge birliklerinin aktifinde mevcut

⁸⁰³ Köprülü/Kaneti - Makale, s.332-333.

⁸⁰⁴ Öztekin, s.18-20; Deynekli/Kısa, s.699.

⁸⁰⁵ Bkz. 19. HD., 04.07.1995 T., E.1995/5924, K.1995/6110 (Deynekli/Kısa, s.699, dn.216).

olan bütün kıymetler üzerinde, tasarruf mevduatı sahiplerinin imtiyaz hakkı bulunmakta olup, bu mevduatların imtiyazlı kısmı, tasfiye neticesi beklenmeksizin sahiplerine ödenecektir. Diğer bir anlatımla, tasarruf mevduatı sahiplerine mevduatlarının yarısı için bu mevduatı kabul etmiş olan kooperatif ve bölge birliklerinin aktifinde bulunan bütün kıymetler üzerinde imtiyaz bahşedilmiş olup, kooperatifin tasfiyesi halinde, tasarruf mevduatının imtiyazlı kısmı, tasfiye neticesi beklenmeksizin sahiplerine ödenecektir⁸⁰⁶. Ancak mevduat sahiplerinin alacaklarının imtiyazlı sayılabilmesi için ilgili kooperatifin veya bölge birliğinin söz konusu mevduatları kabul etmiş olmaları gerekir. Böylelikle üreticilerin kendi aralarında cereyan eden ekonomik faaliyetleri muhafaza etmek ve özellikle üreticilerin meslekleri ve geçimleri ile ilgili ihtiyaçlarını temin etmek amacıyla kurdukları kooperatiflerdeki mevduat alacaklarının yarısı bakımından imtiyaz öngörülme suretiyle üreticilerin bir ölçüde korunması amaçlanmıştır.

IX. 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname md.38/2

551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin "İşçinin Ön Alım Hakkı" başlıklı 38 inci maddesinin 2 nci fıkrasına göre "*İşçi buluşlarından veya teknik iyileştirme tekliflerinden doğan bedel alacağı imtiyazlı alacaklardandır. İflas idaresi bu nitelikteki birden çok bedel alacağını bunlar arasında garameden dağıtır.*" Yani, işverenin iflâsı durumunda iflâs idaresi, işçilerin yapmış olduğu ve işverenin de tam hak talebinde bulunduğu buluş üzerinde tasarruf etmek isterse, işçinin, buluştan veya teknik iyileştirme tekliflerinden doğan ve ön alım hakkına dayanan bedel alacağı imtiyazlı alacak olup, sıra cetvelinin üçüncü sırasında işlem görecektir⁸⁰⁷. Eğer müflis işverenin, işçi buluşlarından veya teknik iyileştirme tekliflerinden doğan alacağı bulunan birden fazla bedel alacaklısı söz konusu ise, bu

⁸⁰⁶ Deynekli - Alacakların Sırası, s.202; Deynekli - Değişiklikler, s.515.

⁸⁰⁷ Deynekli/Kısa, s.701.

alacaklılar aynı sırada yer alacak ve sıra cetvelinde kendilerine sıra geldiği takdirde, o sıraya düşen paradan alacakları oranında eşit biçimde tatmin edileceklerdir.

X. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu md.31

24.05.1983 tarihinde kabul edilen 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 03.06.2011 tarih ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 35 inci maddesinin 4 üncü fıkrası hükmüyle isim değiştirmiş ve "Sosyal Hizmetler Kanunu" olarak anılmaya başlanmıştır. Ayrıca 633 sayılı KHK.nın 35 inci maddesinin 2 nci fıkrasının (a) bendi ile 2828 sayılı Kanun'un 31 inci maddesi yürürlükten kaldırılarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na ait mallara devlet malı statüsü ve imtiyazı tanıyan hüküm ilga edilmiştir. Yürürlükten kaldırılan 31 inci madde hükmüne göre ise, SHÇEK. malları Devlet malı hükmünde olup kurumun alacakları da Devlet alacağı derecesinde imtiyazlı olarak öngörülmüş idi. Dolayısıyla 633 sayılı KHK.nın yürürlüğe girmesiyle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kaldırıldığı için ve bu kuruma ait mal ve alacaklara kamu alacağı imtiyazı tanıyan hükümlerin mülga olmasıyla artık bu çerçevede incelenmesi gereken bir imtiyazlı alacak türü olmadığı söylenebilecektir.

XI. Diğer Mevzuatta Yer Alan Özel Hükümler Uyarınca İmtiyazlı Sayılan Alacaklar

3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 7410 sayılı Kanun'la değişik 90 ıncı maddesinin 3 üncü fıkrasına göre, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak kurulan Polis Bakım ve Yardım Sandığı'nın varlıkları ve alacakları Devlet mallarına ait hak ve rüçhanları haizdir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 84 üncü maddesinde yer alan 5 inci bent hükmüne göre bir kooperatif, bütün aktif ve pasifleriyle diğer bir kooperatif tarafından devralınmak suretiyle dağıldığı takdirde, dağılan kooperatif alacaklılarının, devralan kooperatif ve onun alacaklıları ile olan işlemlerinde, devralınan mallar aynı süre içinde

dağılan kooperatife ait sayılır. Devralan kooperatifin iflâsı halinde ise, bu mallar ayrı bir masa teşkil eder ve gerektiği takdirde sadece dağılan kooperatifin borçlarının ödenmesinde kullanılır. Böylelikle bir kooperatifin, diğer bir kooperatif tarafından devralınmak suretiyle dağılmasından sonra, dağılan kooperatif alacaklılarının, devralan kooperatifin iflâs etmesi durumunda, dağılan kooperatiften olan alacaklarının imtiyazlı sayıldığı ve dağılan kooperatifin mallarından gerekirse öncelikle tahsil edileceği hususu hüküm altına alınmıştır.

2489 sayılı Kefalet Kanunu'nun 6 ncı maddesinin son fıkrasının ilk cümlesine göre, zimmet edilen veya kaçırılan para ve menkul kıymetlerle ayniyattan doğan Kefalet Sandığı alacakları, Devlet'in diğer alacakları gibi rüçhanlıdır⁸⁰⁸.

4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun'un geçici 3 üncü maddesine, 30.01.2002 tarih ve 4743 sayılı Kanun'un 6 ncı maddesiyle getirilen ek 3 üncü fıkraya göre, tasfiye halinde bulunan Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi'nin T.C.Ziraat Bankası'na ve Türkiye Halk Bankası devir işlemleri nedeniyle, devir alınan taahhütler ve aktifler arasındaki menfi farktan doğan Hazine alacağı, 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesi kapsamında imtiyazlı bir alacak niteliğindedir.

4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 15 inci maddesinin 23.10.2008 tarih ve 5807 sayılı Kanun'la değişik 3 üncü fıkrasına göre, *Organize Sanayi Bölgeleri tarafından teminat olarak gösterilen ve bu nedenle satışına karar verilen veya katılımcıların borcundan dolayı satışına karar verilen taşınmazların icra yoluyla satışı halinde; Bakanlık ve OSB alacaklarının öncelikle ödenmesi koşuluyla, bölgenin kuruluş protokolünde öngörülen niteliklere sahip alıcılara veya kredi*

⁸⁰⁸ Aynı şekilde, 03.02.1935 tarih ve 2920 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kefalet Sandığı Nizamnamesi'nin 39 uncu maddesinde, 16.02.1935 tarih ve 2931 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hususi İdareler ve Belediyeler Kefalet Sandığı Nizamnamesi'nin 32 nci maddesinde ve 28.11.1956 tarih ve 9469 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Toprak Mahsulleri Ofisi Kefalet Sandığı Tüzüğü'nün 35 inci maddesinde yer alan hükümlerde de, "Zimmet veya ihtilas edilen para ve menkul kıymetlerle ayniyattan doğan Sandık alacakları diğer Devlet alacakları gibi rüçhanlıdır." denilmek suretiyle Kefalet Sandığı alacaklarının rüçhanlı olduğu hususuna ayrı ayrı yer verilmiştir.

alacaklısı kuruluşu satış yapılabilir.” Nitekim Yargıtay’ın vermiş olduğu bir kararda da, 4562 sayılı Kanun md.15/3’e göre organize sanayi bölgeleri içinde bulunan ve kuruluş amacı kamu yararı, faaliyet alanı ise kamu hizmeti olan kuruluşların öncelik hakkı olduğundan bahisle, satış bedelinin paylaşımında sıra cetvelinin üçüncü sırasına alınması gerektiğine karar vermiştir⁸⁰⁹.

D. Üçüncü Sırada İmtiyazlı Olan Alacaklar Arasındaki Öncelik – Sonralık İlişkisi

Daha önce de değindiğimiz üzere, kural olarak İİK. md.207 hükmüne göre “*her sıranın alacaklıları aralarında eşit hakka sahiptirler*”. Dolayısıyla İİK. md.206 hükmüne göre oluşturulan sıra cetvelinin üçüncü sırasındaki özel kanunlarca öngörölmüş imtiyazlı alacaklar arasında eşit muamele yapılacağı için, satış bedelinden geriye kalan para üçüncü sıradaki alacakların tamamını karşılamaya yetmediği takdirde garame usulüne göre paylaşırma yapılacak ve her bir alacaklı, alacağı oranında tatmin edilecektir. Ancak 6183 sayılı AATUHK. md.21/3 hükmüne göre iflâs tasfiyesinde kamu alacakları, sıra cetvelinin üçüncü sırasında ve bu sıranın önceliğini alan alacaklar da dahil olmak üzere tüm imtiyazlı alacaklarla birlikte işleme tâbi tutulacağından dolayı, kamu alacağı ile özel hukuktan doğan ve üçüncü sırada bulunan bir başka alacağın karşılaşması durumunda kamu alacağının aynı sıra içerisinde bir önceliğinden bahsedilmek gerekecektir.

Öte yandan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu md.106/5 hükmüne bakıldığında ise, yönetim ve denetimi Fon’a intikal eden banka hakkında iflâs kararı verilmesi hâlinde Fon, iflâs masasına İİK. md.206’da yer alan üçüncü sıradaki tüm imtiyazlı alacaklılardan önce, ancak Devletin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak edeceği için, örneğin bir vergi dairesinin kurumlar vergisi alacağı ile TMSF’nin alacağı karşı karşıya geldiğinde, vergi dairesinin kurumlar vergisi alacağına öncelik verilerek adeta

⁸⁰⁹ 19. HD., 03.11.2010 T., E.2010/10226, K.2010/12360 (**Bilgen** - Sıra Cetveli, s.602-603).

sıra içinde sıra yaratmak suretiyle bir ilişkinin varlığını kabul etmek gerekecektir. Aksi takdirde Kanun koyucunun birbiriyle uyum içinde bulunmayan birçok imtiyaz hükmü öngördüğü varsayımına gidilir ki, böyle bir sonucun hiçbir amaca hizmet etmeyeceği çok açıktır.

§ 3. İMTİYAZSIZ ADİ ALACAKLAR

A. Genel Olarak

Rüçhanlı, rehinli veya imtiyazlı kabul edilmeyen diğer tüm alacaklara, dördüncü sıradaki imtiyazsız alacaklar da denilebilir⁸¹⁰. İmtiyazsız alacaklar, Kanun koyucu tarafından kendilerine hiçbir surette rüçhan hakkı yahut imtiyaz bahşedilmemiş olan, sıra düzeninin en altında yer alan ve rüçhanlı, rehinli, imtiyazlı bütün alacaklar ödendikten sonra geriye kalan bakiyeden karşılanmak durumunda bulunan alacaklardır. Dolayısıyla sıra cetvelinin ilk üç sırasındaki alacaklar tamamen ödendikten sonra artan para imtiyazsız iflâs alacaklıları arasında paylaşılır. Eğer bakiye miktar, dördüncü sıradaki alacakları tamamen karşılamaya yetmezse, imtiyazsız alacaklılar arasında alacakları oranında garameten dağıtılır⁸¹¹.

B. Rehinli Alacağın Rehin Bedeli İle Karşılanamayan Miktarı

Rehinli alacaklılar, alacaklarının tamamını rehnin satış bedelinden alamamışlar ve müflis de bu alacaklardan ayrıca şahsen sorumlu ise, alacağın rehinle karşılanamayan kısmı adi alacak haline gelir ve adi alacaklara ilişkin sıra hükümlerine tâbi tutulur⁸¹². Bir başka şekilde ifade edecek olursak, müflise ait bir malın rehni suretiyle temin edilmiş olup da, rehne konu malın satışından elde edilen paranın yetmemesi sebebiyle rehinle karşılanamamış olan alacak kesimi, rehinle temin edilen alacağın gerek İcra ve İflâs Kanunu'na göre gerekse maddî hukuktan ileri gelen kurallara göre herhangi bir imtiyazı haiz olmaması durumunda, imtiyazsız adi alacaklar arasında değerlendirilmek

⁸¹⁰ **Kuru** - El Kitabı, s.1075.

⁸¹¹ **Kuru** - El Kitabı, s.1075; **Kuru** - İflâs, s.252.

⁸¹² **Kuru** - El Kitabı, s.1072; **Kuru** - İflâs, s.248.

gerekir⁸¹³. Çünkü rehne konu malın, aynî olarak teminatını teşkil ettiği alacağın tutarı, rehinli malın satışından elde edilen satış bedeli ile sınırlıdır. Yani, rehne konu malın aynen sorumlu olduğu meblağ, bu malın satışından elde edilen paraya denk düşmektedir. Nitekim İİK. md.206/IV hükmüne göre, teminatlı olup da rehinle karşılanmamış olan veya teminatsız bulunan alacaklar, masa mallarının satışından, yine bu maddede öngörülen sıra düzenine göre belirlenecek sırasına kaydolunurlar. Dolayısıyla rehin unsuru dışında hiçbir imtiyazı bulunmayan bir adi alacağın rehinle temin edilmiş olması halinde, rehnin satış bedeliyle karşılanamayan alacak kesimi de, sıra cetvelinin dördüncü sırasında yer alan imtiyazsız adi alacaklar arasında değerlendirilmesi gerekir⁸¹⁴. Bu arada eğer bir alacak rehinle temin edilmiş olmakla birlikte ayrıca İcra ve İflâs Kanunu'nda ya da özel kanunlar tarafından imtiyazlı alacak olarak öngörülmüş durumda ise, rehin bütün alacağı ödemeye yetmediği takdirde, rehnin satış bedelinden karşılanamayan alacak kesimi, imtiyazlı alacak olarak sıra cetvelindeki sırasına alınmak gerekir.

C. İmtiyaz Süresinin Sona Erdiği Alacaklar

Sıra cetvelinin imtiyazlı alacaklar için öngörülen ilk üç sırasında bulunan alacaklara ilişkin imtiyaz hakkının süreyle sınırlandırıldığı haller söz konusu olabilir. İşte bu gibi imtiyaz hakkının süreyle sınırlandırıldığı durumlarda, sürenin dışında kalan alacaklar da imtiyazını kaybedip imtiyazsız alacakların sırasına alınırlar⁸¹⁵.

⁸¹³ **Kuru** - El Kitabı, s.1070, dn.2; “...menkul rehin sözleşmesinde kural olarak alacağın miktarının gösterilmesi zorunlu değilse de, miktar gösterilerek bir limit tayin edilmesi halinde limit fazlası alacağın iflâs masasına adi alacak olarak kaydına karar verilmesinde bir usulsüzlük bulunmamasına göre...”, 19. HD., 31.05.2001 T., E.2001/2667, K.2001/4198 (YKD., S.2003/3, s.418-419; **Uyar** - Şerh, s.16134).

⁸¹⁴ **Ansay**, s.259-260.

⁸¹⁵ **Deynekli** - Bankacılar 2008, s.61.

§ 4. SIRA CETVELİNDE YER ALAN SIRALAR ve ALACAKLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

A. Sıra Cetvelinde Yer Alan Sıralar Arasındaki İlişki

Sıra cetvelinde dört basamak halinde düzenlenen alacak sıralarının birbirlerine karşı üstünlükleri vardır. Yani bir sırada yer alan alacaklıların, kendilerinden sonra gelen sıradaki alacaklılara nazaran ödeme önceliği noktasında üstünlüğü söz konusudur⁸¹⁶. İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesine göre düzenlenen sıra cetvelindeki sıralar ve bu sıralar içindeki alacaklar arasında kanunen nasıl bir ilişkinin mevcut olduğu, İİK.nun 207 nci madde hükmüyle öngörülmüştür. Buna göre her sıranın alacakları, aralarında eşit (müsavi) hakka sahip olup, bir sıra önceki alacaklılar alacaklarını tamamen almadıkça sonra gelen sıradakiler bir şey alamaz⁸¹⁷. Yani, Kanun koyucunun aynı sırada muhtelif kalemler halinde belirttiği alacaklar arasında tercih sırası bulunmayıp, masa mevcudu aynı sırada bulunan alacakların tamamını ödemeye yetmezse, alacaklılardan her birine alacakları oranında ödenir⁸¹⁸. Dolayısıyla, bir sıraya isabet eden para, o sırada bulunan bütün alacaklıların her birine, alacakları oranında paylaşılır (İİK. md.207).

Kural bu şekilde olmakla birlikte, bazı kanunlarda yer alan özel düzenlemelerle getirilen birtakım istisnalara rastlamak da mümkündür. Öyle ki, kamu alacaklarına ilişkin bölümde de izah edildiği gibi, kamu alacakları sıra cetvelinin üçüncü sırasında ve bu sıranın önceliğini alan bir alacağın bulunması halinde bu alacakla birlikte aynı sırada yer alacak ve bunlar tamamen ödenmediği sürece diğer imtiyazlı alacaklılara pay ayrılmayacaktır. Dolayısıyla üçüncü sıranın önceliğini elinde tutan alacak ile kamu alacağının toplamı, bu sıraya düşen paradan tamamen tahsil edilemiyorsa, tahsis edilen

⁸¹⁶ **Ansay**, s.263; **Postacıoğlu** - İflâs, s.194.

⁸¹⁷ **Gürdoğan** - İflâs, s.137; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.342; **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.126; **Deynekli** - Alacakların Sırası, s.204.

⁸¹⁸ **Belgesay** - İflâs, s.56; **Kuru** - İflâs, s.253.

tutar aralarında garameten taksim edilecektir⁸¹⁹. Yine bu bağlamda Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu alacaklarına ilişkin bölümde açıklandığı üzere, yönetim ve denetimi TMSF'ye geçen banka hakkında iflâs kararı verilmesi ve iflâs masası kurulması halinde, masadan yararlanacak üçüncü sıradaki alacaklılar arasından öncelikle Devlet'in ve sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacakları, daha sonra Fon'un alacakları ve ardından mevduat ve katılım fonu sahiplerinin (sigorta kapsamı dışında kalan) alacakları ödeneceği için, üçüncü sıranın kapsamında sayılan bu alacakların tamamı ödenmediği müddetçe özel kanunlarda imtiyazlı olduğu öngörülen (üçüncü sıradaki) alacakların ödenmesine geçilmeyecektir.

Şu durumda, bir önceki sıraya tekabül eden alacaklılar, alacaklarının tamamen almadığı müddetçe, daha sonraki sıralarda yer alan alacaklılar bir şey alamazlar⁸²⁰. Örneğin 206 ncı maddede öngörülen ve sıra cetvelinin birinci sırasında yer alan işçi alacaklarının tamamı ödenmediği sürece, ikinci sıradaki alacaklıların alacaklarının ödenmesine geçilmez. Yine bunun gibi ikinci sıradaki alacaklıların alacaklarının tümü ödenmediği sürece üçüncü sıradaki alacaklılara ödeme yapılmaz. Ayrıca aynı sırada yer alan alacakların birbirlerine karşı herhangi bir üstünlükleri de kural olarak söz konusu değildir⁸²¹. Nitekim İİK. md.207 hükmüne göre, aynı sırada yer alan alacaklılar (aralarında) eşit hakka sahiptirler. Yani aynı sıra içerisinde tatmin edilmek için sırasını bekleyen alacaklıların aralarında eşitlik kuralı geçerli olup, her bir alacaklı için daha önce bahsedildiği üzere garamete usulüne göre dağıtım yapılır⁸²². Örneğin ikinci sıradaki alacaklar tamamen ödendikten sonra geriye kalan 10.000 TL bakiye miktar, üçüncü sıradaki alacakların tamamını karşılamaya yetmiyorsa ve üçüncü sıradaki alacakların

⁸¹⁹ **Bulur**, s.73-74.

⁸²⁰ **Kuru** - El Kitabı, s. 1075; böylelikle sıralara tanınan imtiyaz ve öncelik olgusu şüpheye mahal bırakmayan bir kesinlikle ifade edilmek suretiyle, Kanun koyucunun, korunmaya muhtaç ve layık gördüğü ölçüde, çeşitli alacak türleri arasında sıralama yapmasındaki pratik fayda kendisini burada göstermiştir, bkz. **Postacıoğlu** - İflâs, s.194.

⁸²¹ **Ansay**, s.263; **Deynekli** - İflâsın Vergi Alacağının Tahsiline Etkisi, s.125.

⁸²² **Ansay**, s.263; **Postacıoğlu** - İflâs, s.193-194; bunun sonucu olarak, aynı sırada bulunup da, (A), (B), (C) gibi harfler altında gösterilen alacaklar, kendi aralarında bir önceliğe tekabül etmedikleri için tekrar bir sıralama söz konusu olmaz, bkz. **Belgesay** - Sentetik, s.106.

toplamı 100.000 TL tutarındaysa, alacaklılar ancak %10 oranında alacaklarına kavuşabilirler⁸²³. Yine bu çerçevede birinci sıradaki (A bendinde düzenlenen) işçi alacakları ile (C bendinde düzenlenen) nafaka alacakları arasında da eşitlik söz konusu olup işçi alacakları, nafaka alacaklarından önce ödenecektir diyemeyiz. Dolayısıyla netice olarak, bir sırada yer alan alacakların tamamı ödenmediği sürece bir sonraki sırada yer alan alacakların ödenmesine geçilemez.

Son olarak, bütün alacakların ödenmesinden sonra geriye bakiye kaldığı durumlarda ise, İİK. md.196/son hükmüne göre iflâstan sonra her bir alacağa işleyen faizlerin ödenmesine geçilir. Ancak faizlerin ödenmesine ilişkin İİK. md.206'daki sıraya riayet edilip edilmeyeceği hususunda bir açıklık bulunmamakla birlikte, alacak türlerine ilişkin mevzuatta öngörülen çeşitli imtiyaz haklarının sınırlı olarak düzenlenmesi ve imtiyazın istisnai karakteri göz önüne alındığında, faizlerin ödenmesi noktasında İİK. md.206'daki sıra takip edilmeyip faiz alacaklarının garameten taksimi yoluna gidilmesi gerektiği ileri sürülebilecektir⁸²⁴.

B. Sıra Cetvelinde Yer Alan Alacaklar Arasındaki İlişki

Sıra cetvelinde yer alan alacaklar arasındaki ilişkinin ne olduğunu açıklamadan önce belirtmek gerekir ki, sıra cetveline alınan alacaklar yalnızca iflâs alacakları olduğu için ve alacak sıralarına yalnızca iflâs alacakları kaydedildiği için, bu başlık altında yalnızca iflâs alacakları arasındaki ilişkinin niteliğine değinilecektir. Zira iflâs alacakları dışındaki alacaklar, hem sıra cetveline alınmadıklarından hem de masa mevcudunun tasfiyesinden elde edilen paraların paylaşılmasına ilişkin garamet sistemine dahil edilmediklerinden dolayı, iflâs alacakları dışındaki alacaklar arasında söz konusu olan ilişkinin burada ele alınmasına gerek yoktur. Zaten sıra cetvelinde olmayan alacakların kendi aralarında ne tür bir ilişki içerisinde olduklarına, o alacaklarla ilgili her bir başlıkta ayrıca değinilmiş idi.

⁸²³ Eriş, s.613.

⁸²⁴ Deynekli/Kısa, s.703.

İflâs alacakları arasındaki ilişkinin hukuki niteliği konusunda doktrinde bir fikir birliği sağlanabilmiş değildir. Bu konudaki hâkim görüşe göre, iflâsın açılmasıyla birlikte iflâs alacaklısı sıfatını kazanan bütün alacaklıların, aralarında bir özel hukuk ilişki doğmak suretiyle adeta alacaklılar topluluğu yahut –tüzel kişiliği bulunmasa bile– bir birlik teşkil ettiği fikri ileri sürülmüştür⁸²⁵. Ayrıca bu yöndeki hâkim görüşü savunan yazarlara göre, iflâs alacaklılarının tamamına “ayrı bir malvarlığına sahip şahıslar topluluğu” yahut “elbirliği topluluğu” gibi çeşitli tanımlamalar yapıldığı da göze çarpmaktadır⁸²⁶. Ancak hâkim görüşün eleştirisini yapan yazarlara göre⁸²⁷ ise, iflâs alacaklılarının bir birlik oluşturduğu fikrini kabul edebilmek için bu birliğin hak ve borçlara ehil bir yapıyı haiz olması gerektiğini kabul etmek lazımdır. Halbuki iflâs alacaklılarının toplu bir biçimde ve maddî hukuk bağlamında haklar edinebildiklerini söylemek mümkün değildir çünkü her ne kadar iflâs alacaklılarının bir araya gelerek usulî yetkileri haiz ve üyeleri arasında yalnızca usul hukuku açısından bir bağ bulunan topluluk şeklinde mütalaa edilmesi mümkün olsa da, bu topluluğun hak ve borçlara ehil bir tüzel kişiliği bulunmadığı göz ardı edilemez⁸²⁸. Gerçi bir topluluğun tüzel kişiliğinin bulunmaması olgusu, o topluluğun ortak bir amaca ve hedefe sahip olabilmelerinin önünde tek başına engel teşkil etmeye yetecek bir argüman olarak da kabul edilemez. Nitekim giriş kısmında da üzerinde durulduğu gibi, iflâsın en önemli ve nihai gayesi, masa mevcudunun, müflis ve müflisten alacaklı olan kişiler bakımından en uygun şartlarda tasfiye edilip, paraya çevirme sürecinin en yüksek bedelle sonuçlandırılması ve bütün alacaklıların tatmin edildiği bir tasfiye ile iflâsın kapatılması olduğuna göre, iflâs alacaklıları arasında da bir hedef birliği olduğu gerçeğini yadsımak mümkün değildir. Ancak bütün bunlar, sonuç olarak iflâs alacaklıları arasında maddî hukuk bakımından bir ilişki bulunduğunu ve iflâs alacaklılarının kendi aralarında hak ve fiil ehliyetini haiz

⁸²⁵ Hatta Fransız doktrinde bu topluluk ya da birliğin tüzel kişiliği bulunduğu, dolayısıyla iflâs idaresinin de bu tüzel kişiliğin bir organı olduğu kabul edilmiştir, bkz. **Umar** - Teori, s.255.

⁸²⁶ Bu noktada C.Jaeger’e göre alacaklılar arasındaki maddî hukuk ilişkisi, iştirak halinde mülkiyet esaslarına göre düzenlenmek gerekir, bkz. **Umar** - Teori, s.255-256, dn.5.

⁸²⁷ **Umar** - Teori, s.256.

⁸²⁸ **Umar** - Teori, s.256.

ve tüzel kişiliği olan bir birlik teşkil ettiği şeklindeki hâkim görüşün fikirlerine katılmaya yeterli değildir. O halde, iflâs alacaklıları arasında sadece bir usul hukuku ilişkisi söz konusu olup, bu ilişki iflâs idaresinin temsil yetkisinde somutlaşan bir dava arkadaşlığı ve tasfiyenin düzenli ve güvenli bir şekilde yürütülebilmesi adına bütün iflâs alacaklılarının menfaatini gözeten ve iflâs masası adına bağlayıcı işlem yapma yetkisi olarak izah edilebilir⁸²⁹.

⁸²⁹ Konuyla ilgili doktrinde yaşanan tartışmalar ve ayrıntılı bilgi için bkz. **Umar** - Teori, s.256-259.

SONUÇ

Cebrî icra hukukunda borçlunun birden çok alacaklısının söz konusu olduğu durumlarda, genellikle borçlunun hacze veya tasfiyeye konu malvarlığının, alacakların tamamını karşılamadığı görülür. İşte borçlunun birden fazla alacaklısının bulunduğu bu gibi hallerde, bu alacaklıların, borçlunun malvarlığında bulunan unsurların satışından elde edilen paradan, hangi sıraya göre tatmin edilecekleri hususunun değerlendirilmesi gerekir. Yani, birden çok alacaklıyla muhatap olan bir borçlunun malvarlığı, alacaklıların tamamen tatminine yetmediği takdirde, bu malvarlığından istifade noktasında çözülmesi gereken bir sorunla karşı karşıya kalınır.

Borçlunun cebrî icraya konu edilen malvarlığının, bütün alacaklıları karşılamaya yetmediği hallerde, alacaklılar arasındaki menfaat çatışmasının ne şekilde çözüme kavuşturulacağı bağlamında, İcra ve İflâs Kanunu'nun benimsediği sisteme göre alacaklılar, alacaklarının niteliklerine ve teminatlarına göre çeşitli kategorilere ayrılmışlardır. Bu çerçevede aynî teminat ile güvence altına alınan alacaklar, borçluya karşı kural olarak öncelik hakkına sahiptirler ve aynî teminatın kendilerine bahsettiği rüçhandan yararlanarak, hacze yahut tasfiyeye konu malvarlığı üzerinde alacaklarına öncelikle kavuşma imtiyazına sahip olurlar. Bunun dışında ise, Kanunkoyucunun, çeşitli saiklerle özel kanun hükümlerinde öngördüğü birtakım rüçhan hakkını haiz alacak türleri de mevcuttur. Nitekim icra ve iflâs hukukundan başka birçok maddî hukuk normundan bahsedilebilir, ki bu normlarda çeşitli alacaklara ilişkin imtiyaz, rüçhan yahut öncelik hakkına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bir başka ifadeyle, Kanunkoyucunun aynî teminatla güvence altına alınan alacaklardan başka, birtakım alacaklara tanıdığı rüçhan hakkı sayesinde, rüçhanlı alacaklılar da, borçlunun malvarlığından istifade etmek bakımından diğer alacaklılara nazaran önceliğe sahip olurlar. Dolayısıyla hem takip hukukunda hem de maddî hukukun çeşitli kodifikasyonlarında, bazı alacak türlerine rüçhan hakkı verilmekle birlikte, bu alacaklıların korunması amacı güdülmüştür.

Alacakların belli bir sıra düzenine göre ödenmesi hususu, her ne kadar iflâs hukukundaki eşitlik ilkesine aykırı gibi gözükse de, aslında birtakım alacaklılar bakımından elzem nitelikte olan tahsil kabiliyetini güçlendirmek amacıyla, mutlak eşitlikten ziyade nisbi eşitlik kuralının, daha adil sonuçlar doğurması sebebiyle tercih edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda genel olarak İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde düzenlenen ve alacakların tâbi olmaları sıra düzenini ortaya koyan sıralama sistemine göre, adi alacaklara geçilmeden önce rehinli alacaklar ödenmeli, rehne konu malvarlığının paraya çevrilmesi sonunda elde edilen para, öncelikle rehinli alacaklılara paylaştırılmalıdır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, İİK. md.206/I'de birlikte rehinli alacakların ödenmesine geçilmeden önce karşılanması gereken birtakım alacaklardan söz edilmektedir. Kavram olarak rüçhanlı alacaklar diyebileceğimiz bu alacak türleri, bir paylaşım işlemi her şeyden önce ödenmek zorundadır. Herhalde bu rüçhanlı alacaklar ödendikten sonra rehinli alacakların ödenmesine geçilebilecektir.

Rehinli alacakların bütün alacaklar içindeki konumu bir önceliğe sahip olmakla birlikte, aynı malvarlığı üzerinde birden çok rehinli alacaklının bulunması durumunda nasıl hareket edileceğine ise maddî hukukun çizdiği sınırlar dahilinde karar verilir. Bu itibarla, birden çok rehinli alacaklının aralarındaki sıra ilişkisi, rehne konu malın türüne ve o malın üzerindeki teminatın niteliğine göre değişkenlik arz edecektir.

Öte yandan rehinli alacakların ödenmesinden sonra geriye kalan paranın dağıtım hususunda, hacizde veya iflâsta düzenlenecek olan ve İİK. md.206 ile içeriği ortaya konulan sıra cetveli çok önemli bir yere sahiptir. Sıra cetvelinin muhtevasını oluşturan sıralar ve bu sıralardan hangisine hangi alacakların gireceği hususu, İİK. md.206 ile tek tek öngörölmüş olup, her bir alacak türüne ait sıranın tespiti mümkün olabilmektedir. Bu noktada bir parantez açmak gerekirse; 01.07.2012 tarihi itibarıyla yürürlüğe girecek olan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun deniz ticareti kitabında yer alan ve deniz hukukunda geçerli olan cebrî icraya yeni bir boyut kazandıracak hükümlere göre, gemilerin cebrî icra yoluyla paraya çevrilmesi durumunda, gemi

üzerinde alacak iddiası olan kişilerin hangi sıra düzeni çerçevesinde tatmin edileceği sorunu, özel olarak ayrıca ele alınmıştır. Yani bir gemi üzerindeki birden çok alacaklı İİK. md.206'nın sistemine göre değil, TTK. md.1389 vd. hükümlerinde öngörülen yeni sisteme tâbi tutulacaktır.

Rehinli alacaklıların ödenmesinden sonra ele alınacak olan adi alacaklar, 4 sıra halinde sıra cetveline kaydedilirler ve bu sıraların ödenmesine en baştan başlanarak, ön sıradaki alacakların tamamı ödendikten sonra, arka sıralarda yer alan alacaklara geçilmek suretiyle sıra cetvelindeki sıraya göre paylaşırma gerçekleştirilir. İmtiyazlı alacaklar ile imtiyazsız alacaklar arasındaki farklılık da bu noktada kendisini gösterdiği için, bir önceki sırada yer alan alacaklar tamamen ödenmedikçe bir sonraki sıraya geçilemeyecektir. Dolayısıyla bir alacağın kaçınıcı sırada imtiyazlı alacak olduğu hususu, tahsil verimliliği bağlamında önem arz etmektedir. Zira ön sıralarda yer alan alacakların karşılanma ihtimali daha yüksektir.

Adi alacakların dışında, iflâs tasfiyesinde ayrı bir yeri olan masa alacaklarının da sıra düzeni içinde nerede yer aldığı, iflâs alacaklarının durumu belirlemek bakımından önem taşır. Bu bağlamda masa alacakları, iflâs alacaklarından önce gelip, masa mevcudundan öncelikle karşılanması gereken alacaklardır. Ancak rüçhanlı ve rehinli alacaklar hakkında öngörülen ayrıcalıklar, bundan etkilenmezler. Çünkü masa alacakları aynî teminata sahip olmayıp, rehin konusu malın bedelinden istifade noktasında, rüçhanlı ve rehinli alacaklardan sonra gelmek durumundadırlar.

Sonuç itibariyle hacizde yahut iflâsta birden çok alacaklıyla karşılaşılan hallerde, hangi alacaklının önce tatmin edileceği, hangi alacak gruplarının sonra ödeneceği hususu tamamen alacakların sırasına ilişkin çalışmamızda belirttiğimiz kurallar çerçevesinde tespit edilecektir. Alacaklılar arasındaki bu paylaşım sonucunda alacağını kısmen veya tamamen alamamış alacaklılara ise alacaklarının karşılanmayan kısmını gösteren birer borç ödemedi aciz belgesi verileceği için, alacağı karşılanmama ihtimali yüksek olan alacaklıların tespiti bu açıdan da ayrı bir öneme sahiptir.

Bilgin, Hikmet, Hacizde ve İflâsta Alacakların Sırası, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ramazan Arslan, 258 s.

Takip hukukunda borçlunun birden fazla alacaklısının söz konusu olduğu durumlarda, bu alacaklıların hangi sıra düzeni çerçevesinde tatmin edileceği sorunu ortaya çıkar. Özellikle borçlunun cebrî icraya konu edilen malvarlığının, bütün alacakları ödemeye yetmemesi halinde paylaşırmanın ne şekilde ve hangi sıraya göre yapılacağı hususunun açıklığa kavuşturulması gerekir. Bu noktada borçlunun muhatap olduğu birden çok alacaklı arasında ortaya çıkan menfaat çatışmasının nasıl çözümleneceği ile ilgili olarak İcra ve İflâs Kanunu'nda öngörülen sisteme göre alacaklılar, alacaklarının niteliklerine ve sahip olduğu teminatlara göre çeşitli kategorilere ayrılmışlardır. Bu çerçevede aynî teminat ile güvence altına alınan alacaklar diğer alacaklılara göre kural olarak öncelik hakkına sahip olurlar. Ayrıca Kanunkoyucunun, çeşitli gerekçelerle bazı özel kanun hükümlerinde öngördüğü rüçhanlı alacaklar da bulunmaktadır. Nitekim icra ve iflâs hukukundan başka birçok maddî hukuk normundan bahsedilebilir, ki bu normlarda çeşitli alacak türlerine ilişkin imtiyaz, rüçhan yahut öncelik hakkında ilişkin kurallara yer verilmiştir. Dolayısıyla hem takip hukukunda hem de maddî hukukun çeşitli kodifikasyonlarında, bazı alacaklara rüçhanîyet verilmiş olmakla birlikte bu alacaklıların korunması amacı güdülmüştür.

Alacakların belli bir sıra düzenine tâbi tutulması, her ne kadar eşitlik ilkesine aykırı gibi gözükse de, birtakım alacakların tahsil kabiliyetini güçlendirmek için, mutlak eşitlikten ziyade nisbi eşitlik kuralının uygulanması, daha adilane sonuçlar doğuracaktır. Bu çerçevede, tezimizde İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde öngörülen sıra düzeni incelenmiştir. İcra ve İflâs Kanunu'nun benimsediği temel prensibe göre, adi alacaklara geçilmeden önce rüçhanlı ve rehinli alacaklar ödenmeli; ardından özel kanunlarda öngörülmüş öncelikli alacaklara geçilmelidir. Daha sonra artan para ise İcra ve İflâs Kanunu'nun 206 ncı maddesinde düzenlenecek olan sıra cetvelinde 4 sıra halindeki adi alacaklara dağıtılmak üzere ayrılmalıdır.

Bilgin Hikmet, The Sort Order of Monetary Claims in Distraint and Bankruptcy, Master's Thesis, Advisor: Prof. Dr. Ramazan Arslan, 258 p.

In case of multiple creditors for a debtor in the law of quashing, the problem of the order in which these creditors would be satisfied shall rise. The matter of the way and order of sharing has to be clarified particularly in case property holding of debtor subjected to compulsory execution is not sufficient to pay all monetary claims. At this point, creditors are divided into several categories according to the nature of their monetary claims and warranties they hold in accordance with the system specified in the Law of Enforcement and Bankruptcy concerning the way of settling a conflict of interests which has risen among multiple creditors to whom the debtor addresses. In this framework, any monetary claims guaranteed with collateral guarantee shall have the right of priority as a rule. In addition, there are also preferential monetary claims specified in some special laws by the Law Maker for different reasons. As a matter of fact, a number of material law norms may be mentioned in addition to the law of enforcement and bankruptcy, and these norms comprise the rules of privilege, preference or priority rights concerning different types of monetary claims. Therefore, some monetary claims are granted privilege both in the law of quashing and various codifications of the material law, so these monetary claims are aimed to be protected.

Even though subjecting monetary claims to a certain sort order seems as contradictory with the principle of equality, implementation of relative equality rather than absolute equality shall give more justly results in order to strengthen the collection capability of some monetary claims. In this framework, our thesis studies on the sort order specified in the Law of Enforcement and Bankruptcy, Article 206. According to fundamental principle adopted in principle by the Law of Enforcement and Bankruptcy, privileged and pledged monetary claims should be paid before unsecured debts; then preferential debts specified in special acts should be paid. Then, remaining sum shall be reserved to be distributed to unsecured debts in form of 4 sort orders in the order list to be arranged in the Law of Enforcement and Bankruptcy, Article 206.